

e-ISSN: 2687-5586

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**KARAMANOGLU MEHMETBEY UNIVERSITY
INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES**

KARAMAN

**CİLT/VOLUME: 3, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2021**

UFCED

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY UNIVERSITY
INTERNATIONAL JOURNAL OF PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES**

**e-ISSN: 2687-5586
CİLT/VOLUME: 3, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2021**

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES

**CİLT/VOLUME: 3, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2021
e-ISSN: 2687-5586**

Sahibi / Owner

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Adına
Owner on Behalf of Karamanoğlu Mehmetbey University
Prof. Dr. Namık AK

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi Pınar TURAN ÖZDEMİR

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülüm ALBİZ
Dr. Öğr. Üyesi Selin TEKELİ
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAŞAR
Öğr. Gör. Dr. Umut DÜŞGÜN
Arş. Gör. Dr. Esin EREN SOYSAL

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Funda KIZILER EMER
Doç. Dr. Turgay ŞAFAK
Doç. Dr. Mehmet Cem ODACIOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞAN
Dr. Öğr. Üyesi Serhan DİNDAR
Dr. Öğr. Üyesi Seçil VARAL
Dr. Öğr. Üyesi Eda Havva TAN METREŞ
Dr. Öğr. Üyesi K. Sinem KÜÇÜK
Dr. Öğr. Üyesi Kerim Can YAZGÜNOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Sine DEMİRKIVIRAN
Dr. Mehtap YILMAZ

Sekretarya / Secretariat

Arş. Gör. Aysel YILDIZ EROL
Arş. Gör. Emre BEYAZ
Arş. Gör. Murat ERBEK

İletişim / Contact

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yunus Emre Yerleşkesi, 70200
Tel: (0338) 2262000 e-Posta: ufced@kmu.edu.tr
Lütfen, makale göndermek için DergiPark sistemini kullanınız: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ufced>

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI FİLOLOJİ VE ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY AND TRANSLATION STUDIES

CİLT/VOLUME: 3, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2021

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU

(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI

(İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ahmet SARI

(Atatürk Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Alaâttin Karaca

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Ali AKAR

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Arif ÜNAL

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Bülent OKAY

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Elfina SIBGATULLİNA

(Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of
Sciences, Russia)

Prof. Dr. Faruk TOPRAK

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Huang RENWEI

(Fudan University, China)

Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM

(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

(Gazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Mohamed HARİDY

(Ain Shams University, Egypt)

Prof. Dr. Muharrem TOSUN

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Nâmik AÇIKGÖZ

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Sevinç ÜÇGÜL

(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Sun YİNGGANG

(Zhejiang University, China)

Prof. Dr. Türkan OLCAY

(İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Yusuf ÖZ

(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Zeynep BAĞLAN ÖZER

(Gazi Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Zhang HUA

(Beijing Language and Culture University, China)

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Bülent KIRMIZI

(Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Cem Şems TÜMER

(Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Emra DURUKAN

(Mersin Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Fatıma Betül ÜYÜMEZ

(Anadolu Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Hassan Akbari BEİRAGH

(Semnan University, Iran)

Doç. Dr. Hasan YILMAZ

(Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. İnci İNCE ERDOĞDU

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Li XIAOLİ

(Beijing Language and Culture University, China)

Doç. Dr. Nihan DEMİRİYAY

(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Olga N. GRIGORYEVA

(Moscow State University, Russia)

Doç. Dr. Onur KÖKSAL

(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Orhan OĞUZ

(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Özlem KASAP

(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Reyhan ÇELİK

(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Sabire ARIK

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Veli UĞUR

(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Z. Gizem YILMAZ KARAHAN

(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hamdi CAN

(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Asya Sakine UÇAR

(İğdır Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ayla AKIN

(Kırıkkale Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe DEMİREL

(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ceren ÖZGÜLER

(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Emad ALY

(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Fadime ÇOBAN

(Bartın Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ŞİMŞEK

(Sakarya Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Feyza GÖREZ

(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Gonca ÜNAL CHIANG

(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi. Hakan YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cem ODACIOĞLU
(Bartın Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Nesrin ŞEVİK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan KALKIR
(Erciyes Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Pınar TAŞDELEN
(Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Rahman AKALIN
(Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Recep DURGUN
(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Serhan DİNDAR
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

(Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi İhsan DOĞRU
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Kerim Can YAZGÜNOĞLU
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Serkut Mustafa DABBAGH
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülüm ALBİZ
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAŞAR
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Elif KATİP ÇIRAKLI
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Faruk TÜRK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fatma Ecem CEYLAN
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Ümit GEDİK
(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye)

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER

Dergimiz TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin değerlendirme aşamasındadır.

Rektörden

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Filoloji ve Çeviribilim Dergisi, 3. yayın yılına girerken 3. Cildinin ikinci sayısını okurların ve akademinin beğenisine sunmaktadır. Nitelikli, seçici bir tutumla ve akademik saygınlığın izinde ilerleyen yayıncılığı ilke edinen dergimiz, bilimsel etik ve özgünlük çizgisinde yoluna devam etmektedir. Alanına özgü bir yayın politikası izlemeyi hedefleyen dergimiz bu doğrultuda emin adımlarla ilerlemektedir. Kurulduğundan bu yana uluslararası bir nitelikte, çok sayıda dilde yayın yapan, araştırma ve inceleme makaleleri yayınlayan; şimdiye kadar başta Türkçe olmak üzere Rusça, İngilizce, Fransızca, Arapça dillerinde araştırma makaleleri yayınlayan, çeviri ve tanıtım, incelemelere yer veren dergimiz, uluslararası nitelikte, kör hakemlik sistemiyle sürdürülen bir dergidir.

Dergimiz, kurulduğu günden bu yana akademik etik ve özgünlük ilkesine bağlı olarak yayınlarını yürütürken alanında tanınan yerel ve uluslararası indekslerde taranmak için başvurularda bulunmuş ve bulunmaktadır. Akademik devamlılık noktasında kurumumuzdan her türlü desteği alan *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*'nin bu sayısına değerli çalışmalarıyla katkıda bulunan yazar ve araştırmacılara, akademik etik ve dikkat ile bu yazıları değerlendiren, hakemlik yapan değerli hocalarımıza ve görev alan akademik personelimize en içten teşekkürlerimi sunarım. Okurlarımıza da keyifli okumalar dilerim.

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Namık AK

Editörden

Değerli Okurlar,

Kendini sürekli olarak yenileyerek, güncelliğini ve niteliğini korumaya çalışan dergimizin üçüncü cilt/ikinci sayısı ile karşınıza çıkmanın gururunu yaşıyoruz.

Dergimizin bu sayısında sekiz araştırma makalesi, bir çeviri makale ve bir de kitap tanıtımı yer almaktadır. Bunların ilki, Hacettepe Üniversitesi'nde doktora eğitimini sürdüren Abdullah Tekin'e ait "Anton Çehov'un "Acı" Adlı Öyküsüne Göstergebilimsel Bir Bakış" adlı çalışmadır. Makalede büyük Rus yazarı Çehov'un söz konusu öyküsü, Greimas göstergebilimine göre incelenmiş ve öykünün yüzeysel ve derin yapısı ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

İkinci çalışma Prof. Dr. Muharrem Tosun ile doktora öğrencisi İskender Güneş'e ait "The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation" (Çeviri Aracılığıyla İslamcı Akımların Ortadoğu'dan Aktarımlarının Sosyal Kültür Üzerindeki Etkisi) başlıklı araştırma makalesidir. Makalede Türkiye'deki İslamcı oluşumların, İslam dünyasıyla etkileşimleri sonucunda çeviriler aracılığıyla Türkiye'nin birikimine yaptığı katkılar aktarılmıştır.

"Subtitle Translation of Allusions from English to Turkish: The Case of Sherlock Series" (Göndermelerin İngilizceden Türkçeye Altyazı Çevirisi: Sherlock Dizisi İncelemesi) başlığını taşıyan üçüncü çalışma, Prof. Dr. Aslı Özlem Tarakçıglu ile Öğr. Görevlisi Emrah Boynukara'ya aittir. Yazarlar bu çalışmada, nicel araştırma analizine dayalı olarak, Kristeva'nın metinlerarasılık konsepti çerçevesinde, Sherlock dizisindeki göndermeleri tespit etmeyi ve Leppihalme'nin gönderme sınıflandırmasına göre kategorize etmeyi hedeflemiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ceren Özgüler'in kaleme aldığı "Jean-Marie Gustave Le Clézio ve Kültürlerarasılık" adlı dördüncü çalışmada, J.-M.G. Le Clézio'nun romanları dışında kalan röportaj ve konuşmalarından çeşitli örnekler, kültürlerarasılık kavramı üzerinden incelenmiştir.

Beşinci çalışma, Öğr. Gör. Dr. Veysel İşçi'ye ait "Coleridgean Radicalism and the South West Circle" (Coleridge'in Radikal Kişiliği ve Güney Batı Topluluğu) adlı araştırma makalesidir. İngiliz Romantik dönemi üzerinde derin bir etki bırakan şair Samuel Taylor Coleridge'in sosyal, dini ve siyasi düşüncelerinin ayrıntılı bir şekilde ele alındığı çalışma, şairin radikal kişiliğinin ve fikirlerinin oluşmasına neden olan dönüm noktalarına vurgu yaparak, onun hayatındaki önemli kilometre taşlarına atıfta bulunmaktadır.

Altıncı çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Hakan Yılmaz tarafından hazırlanan "Human Exceptionalism, Precariousness, and Economy of Sameness in John Lanchester's *The Wall*" (John Lanchester'in *The Wall* Romanında İnsan İstisnacılığı, Kırılganlık ve Tekdüzen Ekonomisi) adlı makaledir. Çalışmada John Lanchester'in bir distopik dünya sunan *The Wall* (2019) adlı romanı, duvarın iki işlevi göz önünde bulundurularak incelenmektedir. Yazar, duvar imgesini, ilk olarak, bir iklim felaketinin dahi hala bir şekilde kolay başa çıkılabilir olduğu yanlış izlenimini veren insan istisnacılığının bir yansıması olarak incelemekte, bununla birlikte duvarın, içeridekiler ve dışarıdakiler arasında aşılabilir bir bölünme yaratarak başkalarının kırılganlığını ve güvencesizliğini kasıtlı bir şekilde göz ardı eden ve artıran bir tekdüzen ekonomisinin sürdürülmesinde bir katalizör görevi gördüğünü tartışmaktadır.

Doç. Dr. Mehmet Uysal ve yüksek lisans öğrencisi Çiğdem Öztürk'e ait "19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs" adlı yedinci çalışma, Kıbrıs'ın İngiliz hakimiyetine geçtiği

878 yılının hemen öncesi ve sonrası yedi İngiliz seyahatnamesinde nasıl tasvir edildiğini konu edinmiştir. Makalenin yazarı, gezginlerin yazdıklarına dayanarak Kıbrıs adasının 19. yüzyıldaki resmini çizmeye çalışmıştır.

Araştırma makalelerimizin sonuncusu “Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Accross Countries” (Farklı Ülkelerde Uygulanan İşitme Engelliler ve Duyma Güçlüğü Çekenler İçin Ayrıntılı Altyazı Kılavuzlarının Karşılaştırılması)’dir. Arş. Gör. Dr. Ali Gürkan’ın imzasını taşıyan bu çalışma, Kanada, Birleşik Krallık ve ABD gibi ayrıntılı altyazıların oluşturulması ve yayınlanmasında yüksek tecrübe sahibi ülkelerde uygulanan kılavuzların, bu çeşitli sosyokültürel bağlamlardaki yaygın olan normları belirleme amacıyla betimleyici bir analize odaklanmaktadır.

Dergimizin bu sayısında yer alan çeviri makale ise Fransızcadan dilimize Arş. Gör. Nesibe Erkalın Çakır tarafından çevrilen, Afaf Said’in “Traduire” adlı dergide 2019 yılında yayımlanan "Enjeux politiques de la traduction des toponymes" adlı çalışmasıdır. Çalışmada, yer adı bilimi (fr.toponimie) ile kökleri iki dinî kültüre dayanan ve çevirisi siyasi kavramları kadar hassas olan, Kudüs'teki kutsal yerlerin çift adlandırmalarının analizine yer verilmiştir.

Son olarak Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul Ceylan tarafından kaleme alınan Hao Jingfang’ın 2021’de Monokl Yayınları arasından çıkan *Katlanır Pekin* adlı kitabının tanıtımını sizlere sunmaktayız.

Öncelikle çalışmalarını dergimizde yayımlamak isteyen değerli yazarlarımıza, onların çalışmalarını değerlendirerek dergimize katkıda bulunan sayın hakemlerimize, çalışmaların gönderim süreci ve sonrasındaki her aşamasında özveri ile çalışan editör yardımcısı arkadaşlarım ile sekreteryamıza içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Pınar TURAN ÖZDEMİR

**Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim
Dergisi Editör Kurulundan Düzeltme**

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi'nin 2021 Haziran ayında yayınlanan 3. Cilt 1. Sayısında yer alan Kerim Can YAZGÜNOĞLU'nun aşağıda başlığı ve künyesi yer alan yazısına ilişkin editör kurulu bu düzeltmeyi yayınlamaktadır.

“Monstrous Rubbish Ecologies And Punitive Ecohorror In Joseph D'lacey's *Garbage Man*”

“Joseph D'lacey'in *Garbage Man* Romanında Canavar Çer-Çöp Ekolojiler Ve Cezalandırıcı Ekokorku”

Künye: Kerim Can YAZGÜNOĞLU, (2021), “MONSTROUS RUBBISH ECOLOGIES AND PUNITIVE ECOHORROR IN JOSEPH D'LACEY'S *GARBAGE MAN*, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/1, s.72-91.

Yazarın isteği üzerine aşağıda yer alan ibare düzeltme olarak sunulmuştur. Derginin ilgili sayısının hazırlanma sürecinde makalenin ilk sayfasına dipnot olarak sehven eklenmemiş olan işbu ibare ilgili araştırma makalesine matuf olarak bu sayımızda yer almıştır. Buna istinaden yazarın akademik bir kayba uğramaması, yapılan yayının kaynağının açıkça belirtilmesi, akademik yükselme ve atama kriterlerine uygun olarak ibraz edebilmesi ve kanıtlayabilmesi açısından bu düzeltmenin gerekliliğine editör kurulu karar vermiştir.

“This article is an abridged and revised version of the third chapter of my unpublished PhD dissertation entitled “Postnatural Environments: Literary Cartographies of Pollution in Jim Crace's *The Pesthouse*, John Burnside's *Glister*, and Joseph D'Lacey's *Garbage Man*.”

Editör Kurulu

Baş Editör

Dr. Öğr. Üyesi Pınar TURAN ÖZDEMİR

Editör Yardımcıları

Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülüm ALBİZ

Dr. Öğr. Üyesi Selin TEKELİ

Dr. Öğr. Üyesi Yakup YAŞAR

Öğr. Gör. Dr. Umut DÜŞGÜN

Arş. Gör. Dr. Esin EREN SOYSAL

CİLT/VOLUME: 3, SAYI/ISSUE: 2
ARALIK/DECEMBER, 2021

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES:

ANTON ÇEHOV'UN "ACI" ADLI ÖYKÜSÜNE GÖSTERGEBİLİMSEL BİR BAKIŞ A SEMIOTICAL LOOK AT ANTON ÇEHOV'S STORY NAMED "PAİN" <i>Abdullah TEKİN</i>	101-130
THE IMPACT OF ISLAMIC OPINIONS ON SOCIAL CULTURE TRANSFERRED FROM THE MIDDLE EAST THROUGH TRANSLATION ÇEVİRİ ARACILIĞIYLA İSLAMCI AKIMLARIN ORTADOĞU'DAN AKTARIMLARININ SOSYAL KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ <i>İskender GÜNEŞ, Muharrem TOSUN</i>	131-148
SUBTITLE TRANSLATION OF ALLUSIONS FROM ENGLISH TO TURKISH: THE CASE OF SHERLOCK SERIES GÖNDERMELERİN İNGİLİZCEDEN TÜRKÇEYE ALTYAZI ÇEVİRİSİ: SHERLOCK DİZİSİ İNCELEMESİ <i>Emrah BOYNUKARA, Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU</i>	149-166
JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO VE KÜLTÜRLERARASILIK JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO AND INTERCULTURALITY <i>Ceren ÖZGÜLER</i>	167-179
COLERIDGEAN RADICALISM AND THE SOUTH WEST CIRCLE COLERIDGE'İN RADİKAL KİŞİLİĞİ VE GÜNEY BATI TOPLULUĞU <i>Veysel İŞÇİ</i>	180-192
HUMAN EXCEPTIONALISM, PRECARIOUSNESS, AND ECONOMY OF SAMENESS IN JOHN LANCHESTER'S THE WALL JOHN LANCHESTER'İN THE WALL ROMANINDA İNSAN İSTİSNACILIĞI, KIRILGANLIK VE TEKDÜZEN EKONOMİSİ <i>Hakan YILMAZ</i>	193-212
19. YÜZYIL İNGİLİZ SEYAHATNAMELERİNDE KIBRIS CYPRUS IN BRITISH TRAVELOGUES IN 19 TH CENTURY <i>Çiğdem ÖZTÜRK, Mehmet UYSAL</i>	213-248
COMPARISON OF SUBTITLING FOR THE DEAF AND HARD-OF-HEARING GUIDELINES IMPLEMENTED ACCROSS COUNTRIES FARKLI ÜLKELERDE UYGULANAN İŞİTME ENGELLİLER VE DUYMA GÜÇLÜĞÜ ÇEKENLER İÇİN AYRINTILI ALTYAZI KILAVUZLARININ KARŞILAŞTIRILMASI <i>Ali GÜRKAN</i>	249-278

ÇEVİRİ MAKALE / TRANSLATED ARTICLE:

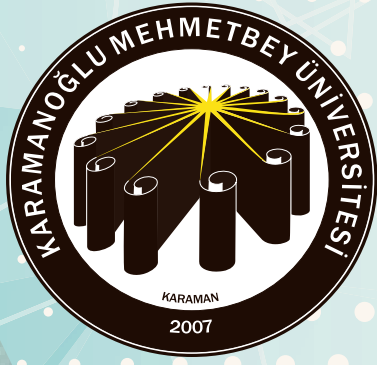
YER ADLARININ ÇEVİRİSİNDE SİYASİ SORUNLAR
Afad SAİD (Çev. Nesibe ERKALAN ÇAKIR)

279-289

KİTAP İNCELEME / BOOK REVIEW:

KATLANIR PEKİN
Ertuğrul CEYLAN

290-296

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
03.07.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 27.07.2021
Hakem/Reviewer 2 - 05.08.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
11.08.2021

e-ISSN
2687-5586

Künye: (Araştırma makalesi) Tekin, Abdullah (2021). “Anton Çehov’un “Acı” Adlı Öyküsüne Göstergebilimsel Bir Bakış” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s.101-130. (ID:962134).

ANTON ÇEHOV'UN “ACI” ADLI ÖYKÜSÜNE
GÖSTERGEBİLİMSSEL BİR BAKIŞ
A SEMIOTICAL LOOK AT ANTON ÇEHOV'S STORY NAMED “PAIN”

Abdullah TEKİN

Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Ankara-TÜRKİYE,
a.tekin3537@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6152-245X.

Evlatlarını kaybetmiş anne-babalara ve anne-babalarını kaybetmiş evlatlara geride bıraktıkları aziz hatıraları için...

Öz

Göstergebilim, bir metne metin içi bağıntılar açısından yaklaşılmasını öneren bir yöntemdir. Bu yöntemi benimseyen araştırmacılar, metnin, derin düzeyden yüzeysel düzeye doğru farklı (zıt) öğelerin eklemelenmesiyle ortaya çıkan bir yapı olduğunu öne sürer. Göstergebilimcilere göre bütün yazınsal metinlerin özünde aynı işlevleri yerine getiren eyleyenler vardır. V.Propp incelediği olağanüstü Rus masallarında 31 işlev saptar. Greimas bu işlevleri 6'ya indirir ve bir eyleyenler şeması geliştirir. Bu şemadan hareketle anlatının derin düzeyini açıklamaya yarayan bir 'göstergebilimsel dörtgen' tasarlar. Greimas'ın göstergebilim kuramından hareketle bir metin, 1. Yüzeysel Yüzey, 2. Derin Düzey olarak temelde iki düzeyde çözümlenir. Yüzeysel Düzey'de metnin “Anlatı Düzeyi ve Söylem Düzeyi” incelenirken Derin Düzey'de metnin “Mantıksal-Anlamsal Düzeyi” incelenir. Anlatının derin düzeyi, ayrıca göstergebilimsel dörtgen üzerinde görselleştirilir. Bu bilgilerden hareketle bu çalışmada amaç Rus yazar Anton Çehov'un “Acı” adlı öyküsünü göstergebilimsel açıdan incelemektir. Çalışmanın yöntemi doküman incelemesidir. Bu noktada, söz konusu öykü Greimas göstergebilimine göre incelenmiş ve Greimas göstergebilimindeki kavramlardan hareketle öykünün yüzeysel ve derin yapısı ortaya çıkartılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Greimas, Anton Çehov, “Acı”.

Abstract

Semiotics is a method that proposes to approach a text in terms of in-text relations. Researchers adopting this method argue that the text is a structure that emerges from the articulation of different (opposite) elements from the deep level to the superficial level. According to semiotics, there are actors that perform the same functions at the core of all literary texts. V.Propp detects 31 functions in the remarkable Russian fairy tales he studied. Greimas reduces these functions to 6 and develops an actor scheme. Based on Greimas' semiotic theory, a text is basically analyzed at two levels: 1. Superficial Surface and 2. Deep Level. While “Narrative Level and Discourse Level” of the text are examined at the Surface Level, the “Logical-Semantic Level” of the text is examined at the Deep Level. The deep level of the narrative is also visualizes on the semiotic quadrilateral. Based on this information, the aim of this study is to analyze the Russian writer Anton Chekhov's story “Pain” from a semiotic point of view. The method of the study is document examination. At this point, the story in question was examined according to Greimas semiotics, and the superficial and deep structure of the story was revealed based on the concepts in Greimas semiotics.

Key Words: Semiotics, Greimas, Anton Çehov, “Pain”.

GİRİŞ

Doğada birbirinin aynısı olan iki varlık veya nesne dahi bulunmamaktadır. Şu hâlde yeryüzündeki her varlık biriciktir ve bu yüzden de özel bir yeri, anlamı vardır. Yeryüzünde her varlığın bir anlamının olmasının yanında her daim süregiden bir anlam üretim süreci de söz konusudur. Yeryüzünde bulunduğu çevrenin ayırıcılığı olan, onu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan tek varlık ise, yaratılanların en yücesi, eşref-i mahlukat yani insanoğludur. İnsanoğlu, daimî bir devinim içinde çevresini anlama ve anlamlandırma gayreti içindedir. Bu gayretinde kendisine yardımcı olan en önemli varlıklardan biri de kendisine bahşedilen “dil” yetisidir. Uçan (2013), çevre-anlam ve dil ekseninde anlam üretimine yönelik şu ifadelerle yer verir: “bir ağaç, bir çiçek, bir giysi, bir üniforma, bir fotoğraf, sözsüz bir davranış, dinsel bir ayin, kullanılan kokular, yoldaki trafik işaretleri, renkler, moda, mutfak, bir hayvan, çalınan bir ıslık, yazılı ve sözlü dil, hepsi bize bir şeyler söylerler, bir anlam üretirler. Kendilerine özgü bir iletişim işlevi üstlenen bu nesne, varlık ve edimlerin özel sistemleri vardır; bu sistemler, dil desteği ile bir gerçeklik kazanırlar. Bu anlamları çözümlmek, sağlıklı bir şekilde ortaya koymak da dilbilimi ve göstergebilimi, yazınsal kuramları yakından ilgilendirir” (2013, s.113). İnsanoğlunun çevresini anlama gayretinde kendisine yardımcı olan en önemli yetilerinden biri olan dilin en önemli kullanım alanı da yazılı veya sözlü metinlerdir. Bu sebeple, insanın yazılı veya sözlü her edimi anlama ve anlamlandırma bağlamında çözümlme alanına girebilmektedir. Göstergebilim de insanın ürettiği bir metni çözümlme ve anlamlandırma yöntemlerinden biridir. Alanyazında “metinde söyleneni dilsel verilerden hareketle ortaya koyma; bir anlama, bir anlamlandırma; metne, dile soğukkanlı bir yaklaşım çabası, bir yöntem önerisi” (Uçan, 2018, s.36), “tüm gösterge dizgelerindeki anlamsal katmanların yapısını ortaya çıkarmaya çalışan bir bilim” (Sığircı, s.56) olarak tanımlanan “Göstergebilim”, XX. yüzyılın başlarında İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure’ün ve Amerikalı felsefeci C. Sander Peirce’ün yaptıkları çalışmalarla gelişme göstermiştir. Ancak, “göstergebilimle ilgili çalışmalar yapan diğer kuramcılara kıyasla Greimas daha farklı bir yerde durmaktadır” (Güran Yiğitbaşı, 2018, s.56). Bunun gerekçelerini Yücel (2015, s.127) şu şekilde belirtir: “Greimas’çı göstergebilim hem anlamlama üzerine genel bir düşünce hem de anlamlı nesnelere çözümlme yolunda bir yöntemler bütünü olmaya yönelmiştir. Başka bir deyişle, her şeyden önce genel nitelikte bir anlamlama kuramı, bir tür üstbilim olmaktır bu göstergebilimin amacı”. Uçan (2018) Greimas göstergebilimini daha detaylı bir şekilde şöyle açıklamaya çalışır:

“Bir yöntem olarak göstergebilim, insan için dünyanın anlamını, dünya için insanın anlamını çözmeye çalışır. Metne bir yapı olarak bakar. Göstergebilimin bir yöntem, bir okuma, bir analiz yöntemi haline gelişinde büyük katkısı olan A.J.Greimas’a göre

dünyanın, evrenin, nesnelere bize göre bir biçim alabilmesi için ‘farklılıklar’ı kavramak gerekir: kadın/erkek; siyah/beyaz/; kız kardeş/erkek kardeş; zenginlik/yoksulluk... Bu terimlerin bir birliktelikleri, bir farklılıkları vardır: Kadın ve erkek insan olmakla benzerdirler, aynıdırlar, fakat cinsellik olarak farklıdırlar, değişik özelliklere sahiptirler. Anlam, bu ikisini birlikte düşünmekten doğar, farklılıklardan doğar. İki birlikte düşünülürse erkeğin veya kadının ne olduğu; siyah ve beyaz birlikte düşünülüp aralarındaki ilişki gözlenirse siyahın ve beyazın anlamı anlaşılabilir” (2018, s.24).

Görüldüğü üzere “göstergebilim, bir dizge (anamlı ve yapılı bir bütün) oluşturan birimlerin aralarında, bir bağıntının, bir kurallı dayanışmanın bulunduğu inandır; anlamın benzer öğelerden değil, karşıt öğeler arasındaki ilişkilerden doğduğu varsayımından hareket eder” (Rifat,2014, s.22).

F.de Saussure, (1978) dili, “dil, sadece kendi düzenini tanıyan bir dizgedir” şeklinde tanımlamıştır. Uçan (2013, s.50)’a göre “Saussure’den sonra gelen dilbilimciler, göstergebilimciler, genel anlamda söylersek Yapısalcılar, Saussure’ün kullandığı “dizge” (sistem) kavramı yerine, ayrıntılarda yer alabilecek küçük farklarla ‘yapı’ kavramını kullanırlar”. “Greimas da sağlıklı bir anlamlandırma için yapı kavramından hareket eder. (...) Bu kavram onun için anahtar bir kavramdır. Ona göre dünyanın, evrenin, insanın ve nesnelere bizim için bir biçimi, bir anlamı olabilmesi için ‘farklılıklar’ı algılamak gerekir” (Uçan, 2018, s.43). Bunun yanı sıra Greimas, V.Propp’un incelediği olağanüstü Rus masallarıyla ortaya attığı 31 işlevi, 6’ya indirir ve bir eyleyenler şeması geliştirir. Bu şemadan hareketle anlatının derin düzeyini açıklamaya yarayan bir ‘göstergebilimsel dörtgen’ tasarlar. Greimas’ın göstergebilim kuramından hareketle bir metin, 1. Yüzeysel Yüzey, 2. Derin Düzey olarak temelde iki düzeyde çözümlenir. Özcesi, Greimas’ın göstergebilim anlayışı yukarıda ifade edildiği üzere “varlıkların farklılıkları” üzerine kuruludur ve önemli olan bu farklılıklar arasındaki ilişkileri algılamaktır. Bu düşüncenin etkisini anlatı(yapı) çözümlemesi boyutunda da görebilmek mümkündür. Kıran ve Kıran (2011, s.183)’a göre “A. J. Greimas, bir söylemin temelden yüzeğe doğru gelen üç ana katmanda gerçekleştiğini, anlamın, söylemin değişik öğelerinin eklenmesiyle, derin yapılardan başlayarak, yüzey yapılarla birleşerek oluştuğunu söyler.” İnceleyene veya okura düşen anlatıdaki(yapıdaki) bu değişik öğelerin eklenişini, karşıtlıkları veya karşıtlıkların uyumunu görmek, anlamak ve anlamlandırmaktır. Greimas’ın ortaya koyduğu bu üç katmanlı söylem, bazı araştırmacılar tarafından (Rifat,2011; Uçan,2016) 1.Yüzeysel Düzey ve 2. Derin Düzey olarak ilk önce ikiye ayrılır. Ancak bu iki düzeyin alt başlıklarında herhangi bir farklılık yoktur. “Yüzeysel Düzey”, “Anlatı Düzeyi” ve “Söylem Düzeyi” olarak ikiye ayrılırken “Derin Düzey”de ise incelenecek

metnin "Mantıksal-Anlamsal Düzeyi"ne odaklanılır. Şu hâlde anlatı çözümleme yol haritasını şu şekilde açıklayabiliriz:

1. Yüzeysel Düzey

Yüzeysel Düzey, derin düzeyde yer alan gücül değerlerin edimselleşmeye başladığı düzeydir (Rifat,2011, s.94). Yüzeysel Düzey, "Anlatı Düzeyi" ve "Söylem Düzeyi" olarak ikiye ayrılır.

1.1. Anlatı Düzeyi

"Anlatı çözümlemesinde, anlatımın işleyiş biçimi ortaya konmaya çalışılır. Anlatıda yer alan olay örgülerine göre kişilerin işlevleri tespit edilir. Anlatıdaki kişiler adlarına göre değil de gerçekleştirdikleri işlevlere göre adlandırılır. Bu kişilere bağlı eylem, olay ve duyguların düzenleniş biçimi, ve anlatımın nasıl eklemlendiği araştırılır. Eyleyenler şeması ve anlatı izlencesi bu aşamada gerçekleştirilir. Her anlatıda, *gönderen-gönderilen, özne-nesne, yardımcı-engelleyici* olmak üzere altı temel eyleyen bulunur" (Sığırcı,2020, s.80). Rifat (2014, s.74) Greimas Göstergebilimi'nin temeli olarak nitelenebilecek bu eyleyenler şemasına dair şu ifadeleri kullanır: "Bu eyleyenler modeli doğrudan doğruya Özne'nin (kahramanın) ulaşmayı amaçladığı ve Gönderen ile Gönderilen arasında bir iletişim birimi olarak konumlanan Nesne çevresinde odaklanır. Özne'nin isteğiyle, Yardımeden ile Karşıçikan'ın (engelleyen) anlatıdaki oynayacakları rollere (yaptırımlara) göre biçimlenir. Rifat (2014) bu eyleyenler modelindeki altı eyleyeni şöyle açıklamaktadır:

Gönderen: Anlatıyı harekete geçirir. Arayışın Nesne'sini belirler ve eksikliği duyulan bu Nesne'nin bulunması için bir kişiyi (kahramanı, Özne'yi) göreve çağırır;

Nesne: Anlatıda aranılan eyleyen; arayışın konusu;

Özne: Gönderenin çağrısına uyarak onunla bir anlaşma(sözleşme) yapan ve arayışın konusu olan Nesne'yi bulup getirmekle görevlendirilen eyleyen(kahraman);

Karşıçikan: Özne'nin arayışını durdurmaya, engellemeye çalışan eyleyen, Karşıt-Özne;

Yardımeden: Özne'nin arayışını kolaylaştıran, ona görevini yerine getirmede katkıda bulunan eyleyen.

Gönderilen: Arayışın konusu olan Nesne'yi Özne'nin arayışı sonunda elde eden ve Özne'yi ödüllendiren eyleyen (2014, s.74).

Anlatı Düzeyi'nde eyleyenlerin gerçekleştirdikleri eylem/davranış/durum ve olaylar, dört anlatı evresinde gerçekleşir. Bunlar; *Eyletim Evresi*, *Edinç Evresi*, *Edim Evresi* ve *Yaptırım Evresi*'dir. Bu evreleri şu şekilde açıklayabiliriz:

Eyletim Evresi: “Gönderen ile Özne arasındaki ilişkidir. Gönderen belli bir izlenceyi uygulatmak amacıyla Özne'yi etkilemeye, inandırmaya çalışır. Gönderen'in *inandırıcı edimine* karşılık, Özne de *yorumlayıcı edimiyle* Gönderen'in söz ya da davranışlarının gerçekliğini, doğruluğunu araştırır. Böylece eşit düzeyde bir ilişki kurulur Gönderen ile Özne arasında. Bu iki eyleyen arasında bir uzlaşım olursa, izlenceyi gerçekleştirmek için bir anlaşma yapılır. Göstergibilim *sözleşme* diye adlandırır bu anlaşmayı” (Rifat,2011, s.96).

Edinç Evresi: Bu evre “özne ile kipsel nesne arasındaki durumu belirtir. Özne kendisine istemek, bilmek, muktedir olmak, zorunda olmak kiplikleri kazandırmaya çalışır. Bunun sonunda yapmak ya da olmak gerçekleştirici edimleri ile eylemi yapar” (Günay,2018, s.221). Edinç Evresi'nde “özne ister zor durumda kalarak Gönderen'in isteğini yerine getirmeye çalışsın, ister onun isteğini hiçbir zorlama altında kalmadan benimsemiş olsun, yapılması gerekeni başarabilmek için, bir başka deyişle, aradığı somut ya da soyut Nesne'ye kavuşabilmek için kimi önkoşulları yerine getirmek, kimi yetenekleri edinmek zorundadır” (Rifat, 2011, s.96-97)

Edim Evresi: Edim Evresi, “öznenin değer nesnenin peşinde olduğu aşamadır. Edim “olma”yı kipleştiren “yapma”dır. Edim oldurum olarak tanımlanır” (Günay,2018, s.221). Uçan (2016, s.116)'a göre edim evresi “öznenin eylemi gerçekleştirdiği evredir, “yapmak” kipliği metne egemendir.” Çünkü, “özne kipsel değerlerle donanınca, amacını gerçekleştirmede bir engel kalmaz artık. Eyleme geçerek aradığı Nesne'ye ulaşır. Edinç'i izleyen edim başlangıçtaki durumu (başlangıçta Özne Nesne'den ayrılır: Ö1 V N1) yeni bir duruma (Özne Nesne'ye kavuşmuştur: Ö1 A N1) dönüşür. Ama Özne, kipsel değerleri edinmemişse girişiminde de başarısız olur” (Rifat, 2011, s.97).

Yaptırım Evresi: Bu evre, “göndericinin, öznenin eylemini değerlendirdiği evredir: tanınma ve yaptırım evresi. Eğer özne, arzu edilen nesneyi elde etmişse ödüllendirilecek, tersi durumunda cezalandırılacaktır” (Uçan,2016, s.116).

1.2. Söylemsel Düzey

“Söylem düzeyinde, anlatı düzeyindeki eyleyenlerin nasıl oyuncu haline geldiği gözlemlenir. Anlatı düzeyinde sadece eylemler dikkate alınırken, söylem düzeyinde etiyile, kemiğiyle, karakteriyle anlatıda bir figür, görünen, elle tutulan bir varlık olarak oyuncular ve bu oyuncuların izleksel rolleri açığa çıkarılır. Söylem Düzeyi'nde yapısal bir çözümlemenin

temelinde var olan figüratif karşıtlıklar saptanmaya çalışılır” (Uçan, 2013, s.199). Bu sebeple, “bu düzeye simgesel (figüratif) düzey de denilir” (Uçan,2016, s.148). Rifat (2011, s.98) ise Söylem Düzeyi’ne yönelik olarak şu ifadeleri kullanır: “söylemsel yapılar anlatısal yapıların *dizgeden* oluşa, *diziselden* (*paradigmatikten*) *dizimsele* (*sentagmatike*) geçişiyle oluşur.” Rifat (2011) sözlerini şöyle sürdürür: “Anlatısal yapıların (örneğin sözcelerin) *sözceleme* işleminden geçilerek bir söylem durumuna geldiği görülür bu aşamada. *Söylemselleşme* diye de adlandırabileceğimiz bu süreç üç altbileşenden oluşur:

- a. Kişileşme (ya da oyunculaşma);
- b. Zamansallaşma;
- c. Uzamsallaşma” (2011, s.98).

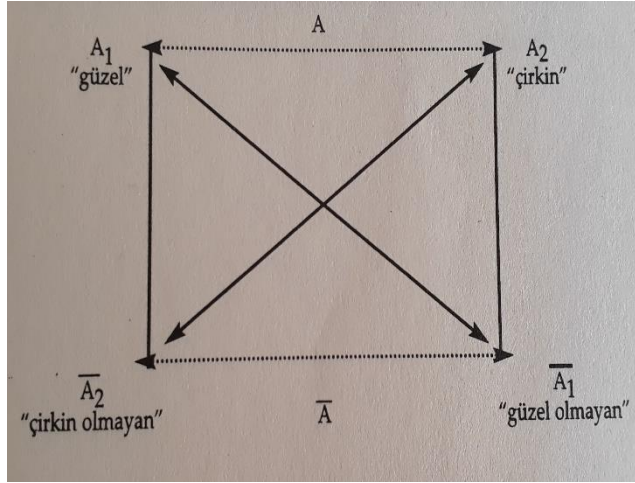
“Bu üç alt bileşen aracılığıyla anlatı sözceleri bir yandan *uzam ve zaman* içine yerleşirken, öte yandan sözcelerdeki işlevsel öğelerin (eyleyenlerin) çeşitli “rol”ler yüklenip kişileştikleri görülür” (Rifat, 2011, s.98). Bu ifadelerden hareketle denilebilir ki, “söylem düzeyi”, bir anlatı öznesine ait sözcelerin belli bir zaman ve uzam içinde kazandığı anlamsal değerdir.

2. Derin Düzey

“Derin yapılar, göstergebilimde genellikle, yüzeysel yapıların karşıtıdır: yüzeysel yapılar gözlemlenebilir olanı ortaya koyarken, derin yapılar, sözcede açıkça görünmeyenler olarak düşünülür” (Greimas ve Courtés’ten akt. Uçan,2016, s.157).

2.1. Mantıksal-Anlamsal Düzey

“Mantıksal-anlamsal düzey, bir anlatıda, anlamlamanın en derin, en soyut düzeyidir. Çözümlemenin bu düzeyinde sorulması gereken soru şudur: anlatı ve söylem düzeylerinde dile getirilen ilişkileri düzenleyen temel mantık nedir? Görüldüğü gibi her düzey diğer düzeyden kopuk değil, birbiriyle ilişki içindedir ve birbirini bütünler” (Uçan,2018, s.34). Rifat (2011, s.45)’a göre “çözümlemenin bu üçüncü katmanında yapılacak ilk iş, söylem ve anlatı düzeylerinde saptanan ilişkileri düzenleyen derin, soyut mantığın ne olduğunu bulmaktır. (...) Bu nedenle öncelikle temel sözdizimin gerçekleşmesini sağlayan ilişkiler belirlenir ve aralarındaki mantıksal dönüşümün nasıl gerçekleştiği araştırılır”. Greimas göstergebiliminde anlatının derin yapısındaki ilişkiler “göstergebilimsel dörtgen” ile anlatılır. Rifat (2014, s.79-80) göstergebilimsel dörtgen çizimini ve çizimde yer alan öğeleri bir örnek üzerinde şöyle açıklamaktadır:

Görsel 1: Örnek Göstergebilimsel Dörtgen. (Rifat, 2014, s.79-80)

A ve \bar{A} : Anlam Eksenleri

A_1 ve A_2 : Karşıtlıklar

\bar{A}_1 ve \bar{A}_2 : Altkarşıtlıklar

A_1 ve \bar{A}_1 : Çelişikler

A_2 ve \bar{A}_2 : Çelişikler

A_1 ve \bar{A}_2 }
 Birbirini içeren (tümleyen) ögeler
 A_2 ve \bar{A}_1 }

Rifat (2014, s.80) göstergebilimsel dörtgen üstüne yerleştirdiği sözcüksel birimlere göre yukarıda verilen örnek göstergebilimsel dörtgen üstüne şu açıklamaları yapar: “ ‘güzel’ in karşıt ögesi ‘çirkin’ dir, çelişik ögesi ise ‘güzel olmayan’ dır. Öte yandan ‘güzel’ ile ‘çirkin olmayan’ ve ‘çirkin’ ile de ‘güzel olmayan’ karşılıklı olarak birbirlerini içerirler(tümleyerler). Demek ki ‘güzel’ den ya da ‘çirkin’ den kalkarak *karşıt*, *çelişik* ve *içerilen* ögeleri bulabiliriz. Dönüşümleri sağlayan mantıksal işlemler ise *değilleme*, *varlama* ve dolayısıyla *içermedir*.” Yukarıda verilen bu bilgilerin ışığında bu çalışmada Anton Çehov’un “Acı” adlı öyküsü göstergebilim açısından incelenecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. “Nitel araştırmada araştırmacılar; verileri inceler, onlardan bir anlam çıkarır ve veri kaynaklarını kapsayan kategorileri veya temaları belirler” (Creswell,2016, s.186). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. “Doküman

incelemesi, hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.41). Araştırmada kullanılan doküman Anton Çehov’un “Acı” adlı öyküsüdür. Söz konusu öykü, 2017 yılında Yordam Kitap tarafından yayınlanan, çevirmenliğini Hasan Ali Ediz’in yaptığı “Anton Çehov- Seçme Öyküler 1, Kent Hikâyeleri” adlı yapıttan seçilmiştir. Çalışmada incelenen ilgili metin kesitleri sayfa numaraları belirtilerek ve italik biçimde yazılarak gösterilmiştir. Bununla birlikte incelenen öykü kimi yerlerde araştırma kuralları gereği kısaltılmıştır. Çalışmada üzerinde önemle durulacak noktaları belirtmesi sebebiyle bazı metin kesitleri diğer kesitlere göre daha uzun tutulmuştur. Araştırmada amaç, ismi geçen öyküyü Greimas göstergebilimine göre incelemek ve Greimas göstergebilimindeki kavramlardan hareketle öykünün yüzeysel ve derin yapısını ortaya çıkartmaktır. Bu noktada öykü ilk olarak kişi, uzam ve zaman ayrılıklarına göre kesitlere ayrılmıştır. Bundan hareketle anlatıda dokuz kesit saptanmıştır. Kesitlere ayrılan metinde anlatı incelemesi ise 1.Yüzeysel Düzey, 2. Derin Düzey olarak temelde iki başlıkta gerçekleştirilmiştir. Yüzeysel Düzey başlığında anlatının “Anlatı Düzeyi ve Söylemsel Düzeyi” çözümlenmiş; Derin Düzey’de ise anlatının “Mantıksal-Anlamsal Düzeyi” üzerinde durulmuş ve göstergebilimsel dörtgen şemasında anlatının derin düzeyi görselleştirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde öykünün kesitlere ayrılışı, öykünün yüzeysel ve derin düzeyde incelemesi yer almaktadır. Öykünün anlatı eyleyenleri, okuyucunun metin kesitlerinde sözü edilen kahramanları tanınması için ilk olarak verilmiştir. Bunun akabinde, anlatı düzeyinde anlatının genel düzenlenişi ve kesitlerde belirtilen eyletim, edinç, edim ve yaptırım evreleri açıklanmaya çalışılmış; söylem düzeyinde ise anlatı kişilerinin izleksel rolleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Derin Düzey’de ise anlatının mantıksal-anlamsal yapısı hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Öyküyü kesitlere ayırmadan önce öyküdeki altı eyleyeni ve simgelerini belirtmekte yarar vardır. Söz konusu eyleyenler şunlardır:

Gönderen: Evlat Acısı (G1)

Özne: İona Potapov (Ö1)

Gönderilen: İona Potapov (GN1)

Nesne: İçini Dökme (N1)

Yardımeden: İona’nın Atı(Y1)

Karşıçiken (engelleyci): Kader (KÇ1), Uyku (KÇ2)

Diğer Kişiler: Subay, Üç Genç Arkadaş, Kapıcı, Genç Bir Arabacı, İona'nın Ölen Oğlu, Karısı, Kızı Anisa, Nadejda Petrovna.

1.Yüzeysel Düzey

Anlatılarda Yüzeysel Düzey, ikiye ayrılır: 1. Anlatı Düzeyi, 2. Söylem Düzeyi.

1.1.Anlatı Düzeyi

1.1.1. Anlatının Genel Düzenlenişi

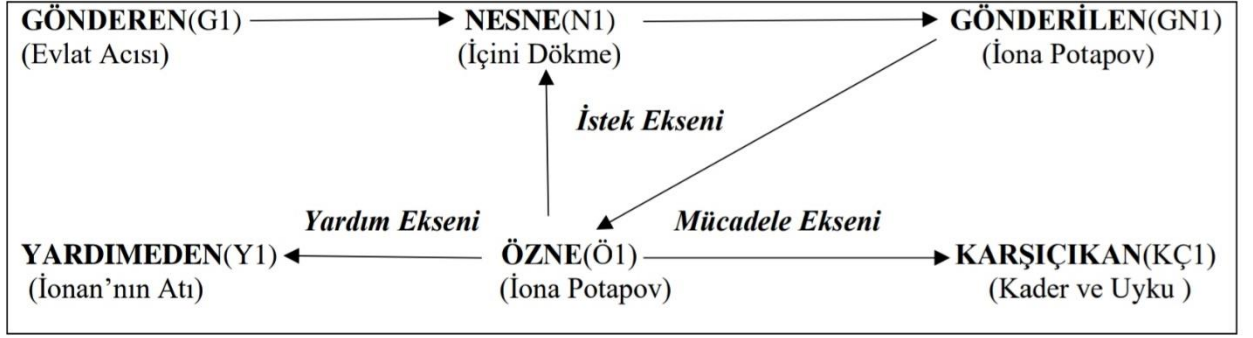
Anton Çehov'un "Acı" adlı öyküsü, oğlunu kaybeden yaşlı bir arabacının hikâyesini anlatır. Yaşlı arabacı, anlatıda belirtildiği üzere, "öleli neredeyse bir hafta" olan oğlunun zamansız ölümüne o kadar üzülmüştür ki, yaşadıklarını, duygularını, birilerine anlatmak istemek için uğraşmaktadır. Evlat acısı çeken bir babanın bu içini dökme isteği, onu, alelade bir kişiye dahi bu kederini anlatıp rahatlama düşüncesine sevk etmiştir. Bu istek, insanoğlunun esasında en temel insani durumuna işaret eder: "konuşma ihtiyacı". İnsan, sevincini de üzüntüsünü de başkalarıyla paylaşma isteği duyar. Sevinç durumunda bu mutluluğunu başkalarıyla paylaşıp onları da sevincine ortak etmek ister; üzüntüde ise karşı taraftan bir anlayış, bir teselli bekler. İnceleyeceğimiz öyküde de evlat acısının vermiş olduğu derin kederi, başkalarıyla paylaşıp, onlardan bir ilgi, anlayış, teselli bekleyen yaşlı bir arabacının dramatik durumu anlatılır. Bu noktada denilebilir ki, öykünün "Gönderen'i"(G1), "Evlat Acısı"dır. Öykünün Öznesi, yaşlı arabacı İona Potapov'dur (Ö1). Öykünün, "... Evet... Artık ihtiyarladım, arabayı sürecektakatim kalmadı. Arabacılık etmek benim değil, oğlumun harcıydı... O tam arabacıydı..."(s.378) sözcülerinden anlaşılmaktadır ki, Arabacı İona, işinde yerini oğluna bırakmak istemiştir. Fakat "Karşıçikan" özne olarak "Kader" (KÇ1), yaşlı adamın bu geleceğe yönelik fikrini engellemiştir. "Karşıçikan Özne" Kader (KÇ1), oğlunun ölümünden sonra da yaşlı arabacının duyduğu evlat acısını (=Gönderen: G1) başkalarına anlatıp içini dökme isteğinde de (=değer-nesne: N1) engelleyici durumundadır. Öykü öznesi Arabacı İona Potapov (Ö1), başlangıç durumundan dokuzuncu kesite kadar değer-nesnesine ulaşamamıştır. Çünkü kesitlerde okunacağı üzere, arabasına binen müşterileri onu dinlemek istemez veya ilgi duymaz. Bu noktada Başlangıç Durumu'ndan Sonuç Durumu'na kadar öyküdeki sözdizimsel yapıda bir "ayrışım" durumu mevcuttur. Sonuç durumu olarak gösterebileceğimiz dokuzuncu kesitte, Ö1, yaşadığı derin evlat acısını (=Gönderen: G1), paylaşabileceği bir "Yardımeden" (=İona'nın Atı: Y1) bulur ve böylelikle değer-nesne'sine (içini dökme: N1) ulaşabilmektedir. Buna göre sonuç durumunda bir "bağlaşım" durumu görülmektedir. İncelemede "Ayrışım" durumu "V" simgesi ile; "Bağlaşım" durumu ise "A" simgesi ile gösterilmektedir. Buna göre öyküdeki Öznenin Başlangıç

Durumu'ndaki "Ayrışım" durumu ile Sonuç Durumu'ndaki "Bağlaşım" durumu şöyle gösterilebilir:

Başlangıç Durumu: Ö1 V N1

Sonuç Durumu: Ö1 \wedge N1

Verilen bilgilerden hareketle öykünün eyleyenler şeması ise şu şekilde gösterilebilir:

Şema 1: "Acı" Adlı Öykünün Eyleyenler Şeması

1.1.2. Kesitler

Rifat'a göre (2011, s.104) "metnin dizimsel eksenine uygulanacak kesitleme işlemi, anlam kavşaklarını gösterecek olan okuma birimlerini saptamaya yarar." Bu düşünceden hareketle Rifat (2011) çeşitli uygulamalar sonucu elde edilmiş, geçerliliği doğrulanmış kesitleme ölçütleri arasında aşağıda belirtilen kesitleme çeşitlerini saymaktadır:

1. Basımsal ayrılığa göre kesitleme;
2. Zamansal ayrılığa göre kesitleme;
3. Uzamsal ayrılığa göre kesitleme;
4. Kişi ayrılığına göre kesitleme;
5. Mantıksal ayrılığa göre kesitleme. (2011, s.104)

Bu öykü incelemesinin "kesitleme" işlemi için "Zamansal, Uzamsal ve Kişi ayrılığına Göre Kesitleme" biçimleri kullanılmıştır. Bu kesitleme biçimlerinin tercih edilmesinde öykü kahramanı İona Potapov'un belli bir zaman diliminden başlayarak (=akşam karanlığı) farklı uzamlarda (=avlu, Viborg, kaldırım, han) karşılaştığı farklı kişi(ler) (=subay, üç sarhoş, handa su içmek isteyen genç) belirleyici olmuştur.

Birinci Kesit

“Akşam karanlığı... Sulu, iri iri kar taneleri, henüz yakılmış fenerler etrafında uçuşuyor, ince, yumuşak bir alçı tabakası gibi damları, atların sırtlarını, omuzlarını, başlıklarını kaplıyor. Arabacı İona Potapov, bir hayalet gibi bembeyaz. Canlı bir vücut ne kadar büzülebilirse o kadar büzülmüş, hiç kıılmıdamadan yerinde oturuyor. Üzerine bir yığın kar düşse bile gene de karı silmek lüzumunu duymayacak. Beygiri de bembeyaz, hareketsiz. Hareketsizliğiyle, keskin köşeli biçimiyle, ayaklarının sopaya benzeyişiyle o bir kapiğe satılan posta atlarına benziyor. Herhalde düşünceye dalmış. Sabandan, alıştığı o rahat manzaralardan alınıp da buraya, korkunç ışıklarıyla, hiç kesilmeyen gürültüleriyle, öteye beriye koşuşan insanlarla dolu bu kargaşalık içine düşen bir mahlûk, böyle uzun uzun düşünmez de ne yapar? (s.373)

İona ile beygiri, çoktan beridir yerinden kıılmıdamıyor. Avludan daha yemekten önce çıkmışlardı, hâlâ sıftah etmediler. İşte şehir üzerine akşam karanlığı basıyor. Fener ışıklarının solgun alevleri, yeislerini daha canlı ışıklara bırakıyor. Sokağın gürültüsü, daha da artıyor.” (s.373)

Birinci kesitte okuyucu, ilk olarak anlatının asıl öznesi İona Potapov’la (Ö1) karşılaşmaktadır. Öykünün bu kesitinde yazar, bir sonraki kesitte daha net ortaya çıkacak bir “eyletim” durumunun ön ayrıntıları niteliğinde bilgiler verir, betimlemeler yapar: “Arabacı İona Potapov, bir hayalet gibi bembeyaz. Canlı bir vücut ne kadar büzülebilirse o kadar büzülmüş, hiç kıılmıdamadan yerinde oturuyor. Üzerine bir yığın kar düşse bile gene karı silmek lüzumunu duymayacak.” (s.373) sözcelerinde, okuyucuya bir iç sıkıntısının habercisi olabilecek kişi betimlemeleri verilmektedir. Yazar, bu kişi betimlemelerini, “Akşam karanlığı... Sulu, iri iri kar taneleri, henüz yakılmış fenerler etrafında uçuşuyor, ince, yumuşak bir alçı tabakası gibi damları, atların sırtlarını, omuzlarını, başlıklarını kaplıyor”, “Beygiri de bembeyaz, hareketsizdir” ve “İşte şehir üzerine akşam karanlığı basıyor. Fener ışıklarının solgun alevleri, yeislerini daha canlı ışıklara bırakıyor. Sokağın gürültüsü, daha da artıyor” (s.373) şeklinde çevre betimlemeleriyle de destekleyerek anlatı ortamının ayrıntılarına bir uyumluluk katmıştır. Bütün bu kişi ve çevre betimlemelerinin içinde okuyucuya bir çatışma/problem durumu da verilmektedir: “Avludan daha yemekten önce çıkmışlardı, hâlâ sıftah etmediler.” (s.373) Bu ifade, okuru, anlatının devamına yönelik tahminlerinde belirli bir düşünceye sevk edebilecek niteliktedir. Okur, Arabacı İona’nın “maddi bir sıkıntı” yaşıyor olabileceğini düşünebilmektedir. Para kazanma mecburiyeti kuşkusuz İona için önemlidir. Fakat, yaşlı arabacının asıl sıkıntısı başkadır: birdenbire ölüveren oğlu. Eyleyenler şemasında “Gönderen: Evlat Acısı (G1)” olarak geçen bu durumun ilk ayrıntıları, böylelikle birinci kesitte “Özne: İona Potapov (Ö1)” ve “Yardımeden: İona’nın Atı(Y1)” ile ilişkili betimlemeler ve sezdirimler yoluyla verilmiştir.

İkinci Kesit

"İona birdenbire:

"Arabacı, Viborg tarafına," diye bir ses işitiyor. "Arabacı..." Şaşırıyor, karla birbirine yapışan kirpikleri arasından, kaputla kukuleta giymiş bir subay görüyor. (s.373)

(...) Subay alaylı alaylı:

"Hepsi de ne aşağılık herifler değil mi? Sanki seninle çarpışmak yahut atın altına düşmek için gayret ediyorlar. Birbiriyle sözleşmişler gibi, öyle değil mi?"

İona, başını çevirip müşterisine bakar, dudaklarını kıpırdatır... Bir şey söylemek istediği bellidir. Ama boğazından, kısık seslerden başka bir şey çıkmaz.

Subay:

"Ne var?" diye sorar.

İona, gülümsüyormuş gibi ağzını çarpıtır, ıknır, sıkınır, nihayet:

"Benim de beyefendi... bu hafta oğlum öldü."(s.374)

(...) Karanlık içinde:

"Yolunu değiştirsene herif... Ne o, köpoğlu köpek, görmüyor musun?" sesleri işitilir.

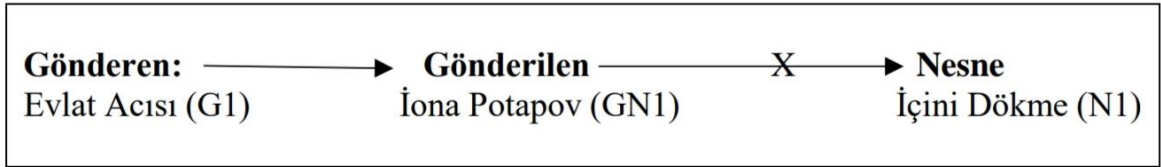
Müşteri:

"Sür, sür," der. "Bu gidişle sabaha kadar varamayız. Atı biraz sürsene!"

Arabacı tekrar boynunu uzatır, yerinde bir davranır, ağır bir kibarlıkla kırbacını şaklatır. Bundan sonra birkaç defa başını çevirir, müşteriye bakar. Ama o, gözlerini kapar. Dinlemeye hiç de istekli olmadığı bellidir."(s.374-375)

Öykünün yukarıda verilen ikinci kesiti, göstergibilimsel açıdan bakıldığında Anlatı İzlençe'sinde "Birinci Eyletim-Edinç" evresine denk gelmektedir. Bu kısımda öyküye yeni bir kişi eklenir: Subay. Bu anlatı kişisi, Yaşlı Arabacı'nın karşısına çıkan ilk şahıs olarak göze çarpar. Bundan dolayı İona, içindeki sıkıntıyı (=Gönderen: Evlat Acısı -G1) ilk olarak bu tanımadığı kimseye açmak ister: "İona, başını çevirip müşterisine bakar, dudaklarını kıpırdatır... Bir şey söylemek istediği bellidir. Ama boğazından, kısık seslerden başka bir şey çıkmaz" ve "İona, gülümsüyormuş gibi ağzını çarpıtır, ıknır, sıkınır, nihayet:"Benim de beyefendi... bu hafta oğlum öldü"(s.374) sözcelerinde Özne'nin (İona Potapov: Ö1) isteğine kavuşması için gerekli "Edinç"i sağlamaya çalışması gösterilmektedir. Ancak, "Arabacı tekrar boynunu uzatır, yerinde bir

davranır, ağır bir kibarlıkla kırbacını şaklatır. Bundan sonra birkaç defa başını çevirir, müşteriye bakar. Ama o, gözlerini kapar. Dinlemeye hiç de istekli olmadığı bellidir” (s.375) sözcelerinde görüldüğü üzere Özne, “Edinç” evresinden “Edim” evresine geçmede başarılı olamamıştır. Çünkü konuşmak istediği kişi, anlattıklarına karşı ilgisizdir. Böylelikle anlatı öznesi yaşadıklarını bir kimseye anlatmanın vermiş olduğu rahatlamaya erişememiştir. İkinci kesitteki “Eyletim ve Edinç Evresi”, aşağıdaki şemada şöyle gösterilebilir: (“X”işareti, Özne’nin “Nesne”ye erişemediği durumları göstermek için kullanılmıştır.)

Şema 2: Birinci Eyletim ve Edinç Evresi

Üçüncü Kesit

“İona, müşterisini Viborg tarafına bıraktıktan sonra lokanta önünde durur. Gene büzülür, gene hareketsiz kalır. Sulu kar, tekrar başlar. Onu da atını da gene beyaza boyamaktadır. Bir saat böyle geçer. Kendisi de, beygiri de gene bembeyaz kesilir. Bir saat, iki saat böylece geçer.”(s.375)

Üçüncü kesit, hem zamansal hem de uzamsal ayrılığa sahiptir. Bununla birlikte söz konusu kesitte gerek Yaşlı Arabacı (Ö1) gerekse İona’nın Atı (Y1) ilgili kişi ve çevre betimlemeleri, birinci kesittekiyle benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi olarak, “Eyletim” evresindeki “Gönderen(G1)” ile “Gösterilen (GN1)” arasında “Nesne”ye (=içini dökme) ulaşılamayan süreç gösterilebilir. Bu durumda Özne ile Nesne arasındaki “Ayrışım” durumunun (Ö1 V N1) devam ettiği söylenebilir.

Dördüncü Kesit

“Kaldırımdan yüksek sesle tartışıp lâstiklerini kuvvetle vurarak üç genç geçer, ikisi uzun, ince boyludur, üçüncüsü kısa boylu, kamburdur. Titrek bir sesle:

“Arabacı, polis köprüsüne,” diye bağırır. “Üç kişi yirmi kapik.” (s.375)

(...) Kambur, kızarak:

“Allah cezanı versin moruk,” der. “Sürecek misin, sürmeyecek misin? Bu sanki arabayla gitmek mi? Şunu bir kamçilasana. Hadi bakalım. Hah, işte öyle. Adamakıllı.”

İona, sırtında bir vücudun kımıldadığını hisseder, kamburun sesini duyar. Kendisine edilen küfürleri işitir, insanları görür, yalnızlık duygusu yavaş yavaş ondan uzaklaşır. Kambur, öyle yakası açılmadık uzun küfürlere başlar ki, bitirmeye nefesi yetmez, öksürmeye başlar. İki uzun boylu genç, bir Nadejda Petrovna adında bir kadının sözünü etmeye başlarlar. İona, onlara döner, kısa bir sessizliği fırsat bilerek başını biraz daha çevirip der ki:

"Benim de bu hafta oğlum öldü."

Kambur, öksürdükten sonra dudaklarını silerek içini çeker:

"Hepimiz öleceğiz," der. "Hadi, sür, sür. Ben daha fazla böyle gidemem, imkânı yok. Bu arabacı bizi ne zaman götürecekt?"

(...) İona, oğlunun nasıl öldüğünü anlatmak için başını çevirir. Ama o anda kambur, hafifçe içini çeker:

"Hele şükür, gelebildik," der."(s.376-377)

Dördüncü kesit, öykümüzün "İkinci Eyletim-Edinç Evresi"ne denk düşmektedir. Söz konusu kesit, kişi ayrılığına göre kesitlenmiştir. Çünkü bu kesitte öykünün olay akışına "üç genç arkadaş" dahil olur ve buna bağlı olarak ikinci bir "Eyletim ve Edinç Evre"si oluşur. Arabacı İona Poatapov, İkinci kesitte *Subay*'la yaşadığı diyalogların benzerini bu üç genç arkadaşla da yaşar:

"İona, onlara döner, kısa bir sessizliği fırsat bilerek başını biraz daha çevirip der ki:

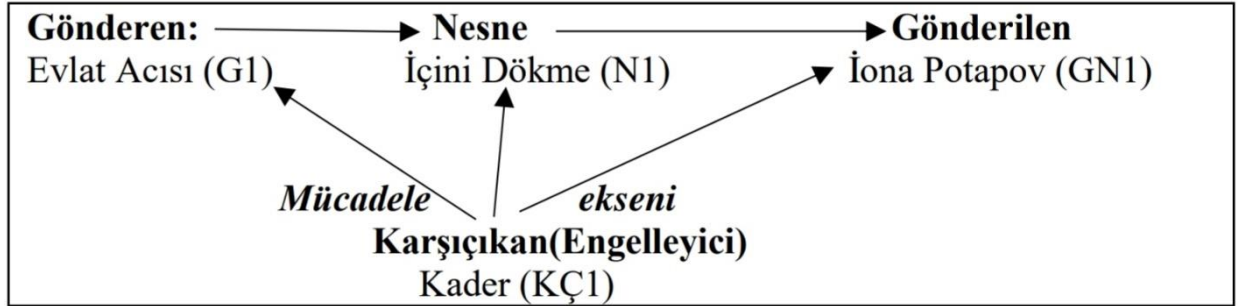
" Benim de bu hafta oğlum öldü."

Kambur, öksürdükten sonra dudaklarını silerek içini çeker:

"Hepimiz öleceğiz, der. Hadi, sür, sür. Ben daha fazla böyle gidemem, imkânı yok. Bu arabacı bizi ne zaman götürecekt?"(s.376) sözcelerinde görüleceği üzere İona, "İkinci Eyletim Evre"sinde üç gençle konuşmaya çalışarak (edinç evresi) içinde bulunduğu durumdan kendisini çıkartmak ister; fakat üç arkadaştan hiçbiri kendisini dinlemediği için ("Edim Evresi"ne geçiş yapılamamıştır.) ulaşmak istediği Nesne'ye (=İçini Dökme: N1) ulaşamaz.

Dördüncü kesit, ayrıca metnin eyleyenlerinden Karşıçikan'dan-engelleyici- (Kader: KÇ1) ilk defa söz edilmesi açısından da önemlidir: "*Oğlum öldü de ben yaşıyorum. Şaşılacak şey. Ölüm, yanlış kapı çaldı. Bana geleceğine oğluma geldi..."(s.376)* sözcelerinde "Kader: KÇ1", yaşlı arabacının hem meslekte yerini oğluna bırakmasında "engelleyici" durumundadır hem de yaşadığı evlat acısı (=gönderen: G1) karşısında başkalarına içini dökme (=nesne: N1) isteğinde de "engelleyici" durumundadır. Bundan hareketle "Karşıçikan-engelleyici-Kader (KÇ1)", hem

Gönderen'i hem Gönderilen'i hem de Nesne'yi etkileyecek bir konumdadır. Dolayısıyla denilebilir ki, öykünün “Eyletim ve Edinç Evresi”nde de Özne ile Nesne arasındaki “Ayrışım” durumu (Ö1 V N1) devam etmektedir. Dördüncü kesitin “Eyletim ve Edinç Evresi” şu şemada verilebilir:

Şema 3: İkinci Eyletim ve Edinç Evresi

Beşinci Kesit

“Arabacı, yirmi kapık aldıktan sonra karanlık bir giriş kapısı içinde kaybolan hovarda gençlere uzun uzun bakar. Gene yalnız kalır. Gene içinde sessizlik başlar... Bir zaman sönmüş olan acısı gene baş gösterir, daha büyük bir kuvvetle göğsünü ezer. İona'nın gözleri kaygıyla, acıyla sokağın iki yanından geçen kalabalığa dikilir: gelip geçen binlerce insandan onu dinleyecek biri var mıdır acaba? Ama kalabalık, onu ya da acısını fark etmeden geçip gider. Acısı korkunçtur, sınırsızdır. Ona öyle geliyor ki, göğsü patlayıp içinden acısı fişkırsa, bütün dünyayı kaplayacaktır, ama gene de bu acı görünmez. O kadar küçük bir kabuğa sığınmıştır ki, gündüz ışık altında bile görülmez...” (s.377)

Beşinci kesit, hem zamansal hem de uzamsal açıdan birinci ve üçüncü kesitle benzerlikler taşır. Çünkü söz konusu kesitte yaşlı arabacı (Ö1) ile ilgili kişi ve çevre betimlemeleri, birinci ve üçüncü kesittekiyle yakınlık göstermektedir. Ancak bu kesitteki çatışma durumunun düzeyi, önceki kesitlerdekine göre daha yoğundur. Bu durumu, “İona'nın gözleri kaygıyla, acıyla sokağın iki yanından geçen kalabalığa dikilir: gelip geçen binlerce insandan onu dinleyecek biri var mı acaba? Ama kalabalık, ne onu ne de acısını fark etmeden geçip gider. Acısı korkunçtur, sınırsızdır. Ona öyle geliyor ki, göğsü patlayıp içinden acısı fişkırsa, bütün dünyayı kaplayacaktır, ama gene de bu acı görünmez” (s.377) sözcelerinde görebilmek mümkündür. Açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Özne (İona Potapov), içinde bulunduğu durumdan (eyletim evresi) çıkmak için birisiyle konuşmaya çabalar ve şu ana kadar “Subay ve üç genç” ile konuşmaya girişir (edinç evresi); ancak kendisini dinlemek isteyen olmamıştır. Bu yüzden içini dökememiştir (Edim ve yaptırım

evrelerine ulaşamamıştır.) Dolayısıyla Ö1(İona Potapov), elde etmek istediği nesne'ye ulaşamadığı için anlatıdaki "ayrışım" durumu devam etmektedir: "Ö1 V N1"

Altıncı Kesit

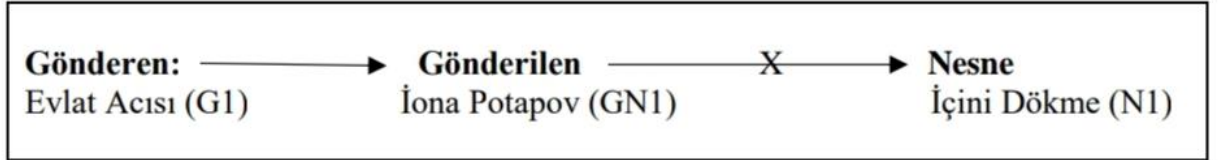
"İona, elinde zembil taşıyan bir kapıcı görür, onunla konuşmaya karar verir:

"Kuzum, saat kaç?" diye sorar.

"Ona geliyor. Niye durdun burada? Yürüsene!"

İona, birkaç adım uzaklaşır. Tekrar büzülür. Kendini acısına verir. Artık insanlarla konuşmayı lüzumsuz sayar. Ama daha beş dakika geçmeden, eğilip kalkar, sanki bir acı duymuş gibi başını sallar, dizginleri dürter. Artık daha fazla dayanamaz: 'hana gideyim' diye düşünür, 'hana'.(s.377)

Altıncı kesitte Ö1, derinden hissettiği, kimseye anlatamadığı içsel sıkıntısını yine bir kişiyle konuşma yoluyla (Edinç) açmaya/aşmaya (nesne: N1) çalışır. Okuyucu, "*İona, elinde zembil taşıyan bir kapıcı görür, onunla konuşmaya karar verir: "Kuzum, saat kaç?" diye sorar"* (s.377) ifadesinden hemen sonra İona'nın "*Benim de bu hafta oğlum öldü"* diyeceğini önceki okuma deneyimlerinden tahmin edebilmektedir ancak, peşinden gelen, "*Ona geliyor. Niye durdun burada? Yürüsene!"*(s.377) ifadelerinden sonra Özne'nin yine "Edinç Evre"sinden "Edim Evre"sine geçemediğini gözlemlemektedir. Bu durum aşağıdaki şemada şöyle gösterilmiştir:

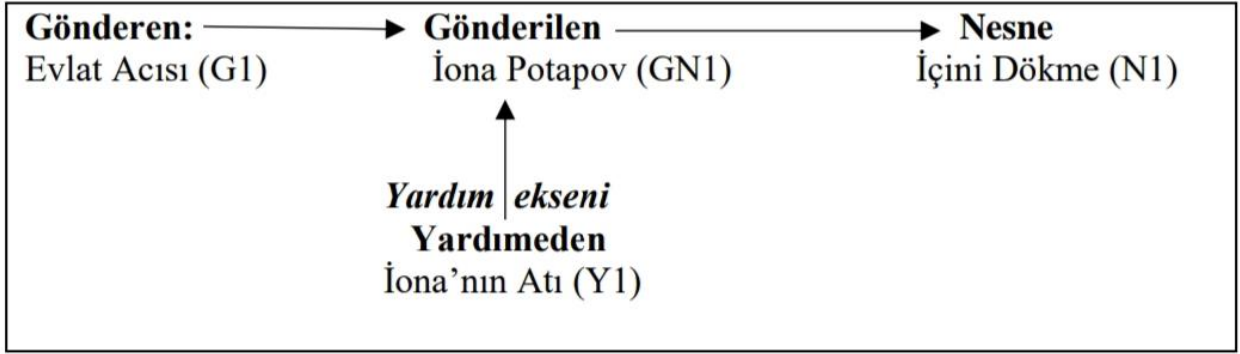
Şema 4: Üçüncü Eyletim ve Edinç Evresi

Yedinci Kesit

"Beygir, sanki düşüncesini anlamış gibi tırıs kalkıp koşmaya başlar. Bir buçuk saat geçmeden büyük, pis bir tandırın yanında oturmaktadır. Tandırda, döşemede, peykelerde insanlar yatmışlar, horulduyorlar. Dumanlı, boğucu bir hava. İona, uyuyanlara bakar, başını kaşır. Oraya bu kadar erken döndüğüne pişman olur. 'Arpanın parasını bile çıkaramadım', diye düşünür. 'Kederim hep bundan. İşini bilen, atını doyuran insan her zaman rahattır'" (s.377).

Yedinci Kesit, öykünün eyleyenler şemasında Yardımeden (İona'nın Atı: Y1) olarak kodlanan eyleyenin anlatıda belirgin bir işlev üsteleneceği bir sezdirimle başlamaktadır: "*Beygir, sanki düşüncesini anlamış gibi tırıs kalkıp koşmaya başlar"* (s.377). İona'nın Atı (Y1), sadece

hana gitme isteğinde değil, Özne'nin edim evresine ulaşmasına da yardım edecektir. Bu kesitte yaşanan gelişmeleri aşağıda şu şekilde gösterebiliriz:

Şema 5: “Yardımeden – Gönderilen” İlişkisi

Sekizinci Kesit

“Genç bir arabacı, bir köşeden kalkar. Uyku sersemliğiyle yıkıla yıkıla boğazını temizler. Su dolu kovaya uzanır, İona:

“Su mu içeceksin?” der.

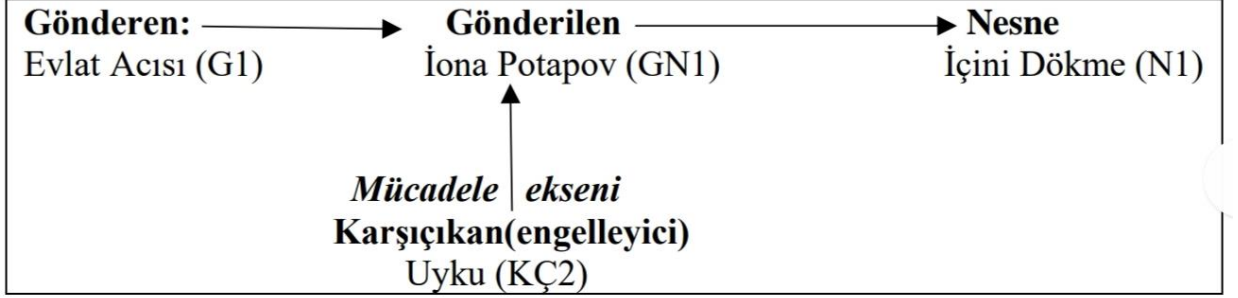
“Evet, su.”

“Eh, afiyet olsun. Benimse kardeş, oğlum öldü. Haberin var mı? Bu hafta, hastanede... Olur şey değil.”

İona, bu sözlerin ne tesir bırakacağına bakar. Ama hiçbir tesir bırakmadığını görür. Genç arabacı kafasını yorganın altına sokup hemen uyur. İhtiyar, ah çeker, başını kaşır... Genç arabacı nasıl su içmek isterse, o da öyle konuşmak ister. Oğlu öleli nerde ise bir hafta olacak. O ise bu hikâyeyi daha kimseye gereği gibi anlatamadı. İyice, rahat rahat anlatması lâzım. Oğlunun nasıl hastalandığını, nasıl acı çektiğini, ölmeden önce neler söylediğini, nasıl öldüğünü anlatmak lâzım.(...)Dinleyen ah çekmeli, ohlamalı, puflamalı.”(s.377-378)

Sekizinci Kesit, anlatının sonuna doğru giden iki halkadan biridir. Bu kesitte, okuyucu, Özne'nin dramının sebebini daha detaylı öğrenme imkanına kavuşmaktadır. Çünkü İona Potapov'un(Ö1) asıl sıkıntısının yedinci kesitte belirtildiği gibi (*“Arpanın parasını bile çıkaramadım, diye düşünür. Kederim hep bundan. İşini bilen, atını doyuran insan her zaman rahattır.”-s.377*) maddi olmadığını; gerçek kederin Özne'nin oğlunu kaybettikten sonra acısını bir türlü tam olarak kimseye anlatamamak yani içini dökmemek (Nesne:N1) olduğunu kavramaktadır. Öykünün bu kesitinde anlatının “Dördüncü Eyletim ve Edinç Evre”si meydana gelmektedir. Çünkü Özne (İona Potapov), yaşadığı derin evlat acısı içinde (eyletim), Nesne'ye

ulaşmak için (edim ve yaptırım evreleri) gerekli "Edinç"i edinip bu fırsatı değerlendirmeye çalışır. Ancak engelleyici durumundaki "Uyku (KÇ2)" Özne'nin "Edim ve Yaptırım" ulaşmasına mâni olur. Bu durumu şöyle gösterebiliriz:

Şema 6: Dördüncü Eyletim ve Edinç Evresi

Dokuzuncu Kesit

"İona: 'Gidip beygire bakayım' diye düşünür. 'Uyumak için her zaman vakit bulunur.' Giyinir, beygirin bağlı olduğu ahıra gider, arpayı, samanı, havayı düşünür. Yalnızken oğlunu düşünemez. Ancak başka biri olduğu zaman konuşabilir. Ama kendi kendine düşünüp onu gözlerinin önüne getirmek, ona kendine dayanılmaz bir acı verir, İona, beygirinin parlak gözlerini görünce:

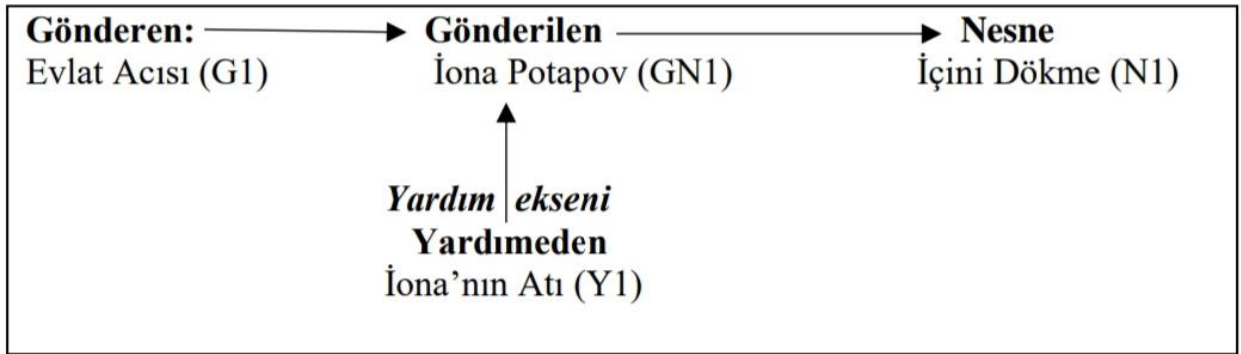
"Yalanıyor musun?" der. "Yalan! yalan! Arpanın parasını çıkarmazsak saman yiyeceğiz... Evet... Artık ihtiyarladım, arabayı sürecektim kalmadı. Arabacılık etmek benim değil, oğlumun harcıydı... O tam arabacıydı... Ne olurdu yaşasaydı... Kısa bir zaman sürer, sonra devam ederdi: öyle işte kardeşim kısrak... Kuzma İoniç yok artık... Allah rahmet eylesin... Boşu boşuna gitti işte... Düşün bir kere. Senin bir tayın var, onun öz annesinin... Bir de bakıyorsun, birdenbire tay ölüveriyor... Acı olmaz mı?"

Beygir yalanır, dinler, sahibinin ellerine doğru solur...

İona dalar, ona her şeyi anlatır..." (s.378)

Dokuzuncu kesit, anlatının düğümünün çözüldüğü yerdir: okuyucu sonuç durumuna kadar İona Potapov'un (Ö1) kederini kime anlatacağını beklemektedir. Yukarıda verilen kesitlerde ve şemalarda da görüleceği üzere, Özne(Ö1) dört defa bu değer-nesne'sine (=içini dökme: N1) ulaşmak için çaba göstermiştir. Bunun için "Eyletim ve Evresi"ndeyken, dört defa karşısına çıkan kişilerle konuşmaya çalışarak "Edinç Evre"sine ulaşır. Ancak Özne'nin karşılaştığı farklı karşıçikanlar-engelleyenler- sebebiyle bu kişiler kendisini dinleme zahmetine dahi girmemişlerdir. Bu sebeple Özne, son kesite kadar "Edim ve Yaptırım Evre"sine varamamıştır. Fakat bu son kesitte

öykünün sonuç durumu olarak görebileceğimiz bir “Bağlaşım” durumu gerçekleşir: “Ö1 \wedge N1”. Özne’nin Nesne’ye ulaşabilmesi için bir “dönüşüm” yaşaması gerekecektir. Söz konusu “dönüşüm”, Özne’nin, bütün her şeyi (*İona dalar, ona her şeyi anlatır...*) atına (=yardımeden: Y1) anlatmasıyla mümkün olacaktır. Çünkü önceki kesitlerde, “edinç” evresinin ötesine geçemeyen Özne, çareyi kendisini sessizce ve koşulsuz-çıkarsız dinleyen atında bulmuş ve bütün kederini, yaşadıklarını atına anlatarak “edim”ini gerçekleştirmiş; sonuç olarak içini dökmeyi başarabildiği için “yaptırım” evresinde “içini dökebilmiş/dinlenen bir insan” olarak ödüllendirilmiştir. Bu durum aşağıdaki şemayla da gösterilebilir:

Şema 7: Edim ve Yaptırım Evresi

1.2. Söylem Düzeyi

Söylem Düzeyi’nde anlatı oyuncularının izleksel rolleri ve bu rollerin belirginleştiği ifadeler verilmektedir.

1.2.1. İzleksel Roller

Oyuncular (aktörler)	İzleksel Rollerin Belirginleştiği İfadeler	İzleksel Roller
İona Potapov	“bir hayalet gibi bembeyaz”, “ büzülmüş ”, “hiç kıvıldamadan yerinde oturuyor”, “üzerine bir yığın kar düşse bile gene de karı silmek lüzumunu duymayacak ”, “Hâlâ siftah etmediler”, “ yerinde sanki iğne üzerinde oturuyormuş gibi kıvıldar ”, “gözlerini fırıl fırıl döndürür”, “ bir şey söylemek istediği bellidir ”, “gülümsüyormuş gibi ağzını çarpıtır, ıkmır, sıkınır, nihayet... ”, “yirmi kapık para değil ama	Evlat acısı çeken, acısını biriyle paylaşmak isteyen, huzursuz ve tedirgin, çaresiz, fark edilmeyen.

	<p>ne yapsın, artık fiyatı düşünmez”, “giriş kapısı içinde kaybolan hovarda gençlere uzun uzun bakar”, “gene yalnız kalır”, “gözleri kaygıyla, acıyla sokağın iki yanından geçen kalabalığa dikilir”, “ama kalabalık, onu ya da acısını fark etmeden geçip gider”, “acısı korkunçtur, sınırsızdır”, “elinde zembil taşıyan bir kapıcı görür, onunla konuşmaya karar verir,” “birkaç adım uzaklaşır/tekrar büzülür/ kendini acısına verir/artık insanlarla konuşmayı lüzumsuz sayar”, “sözlerin ne tesir bırakacağına bakar/ ama hiçbir tesir bırakmadığını görür”, “genç arabacı nasıl su içmek isterse, o da öyle konuşmak ister”, “yalnızken oğlunu düşünemez/ancak başka biri olduğu zaman konuşabilir/ ama kendi kendine düşünüp onu gözlerinin önüne getirmek, ona dayanılmaz bir acı verir”, “beygir yalanır, dinler, sahibinin ellerine doğru solur.../ İona dalar, ona her şeyi anlatır...”</p>	
İona'nın Atı	<p>“bembeyaz, <i>hareketsiz</i>”, “hareketsizliğiyle, keskin köşeli biçimiyle, ayaklarının sopaya benzeyişiyle o bir kapiğe satılan posta atlara benziyor”, ”Herhalde düşünceye dalmış”, “sabandan, alıştığı o rahat manzaralardan alınıp da buraya, korkunç ışıklarıyla, hiç kesilmeyen gürültüleriyle, öteye beriye koşuşan insanlarla dolu bu kargaşalık içine düşen bir mahlûk, böyle uzun uzun düşünmez de ne yapar?”, “çoktan beridir yerinden kımıldamıyor”, “boynunu uzatır, sopa biçimindeki ayaklarını büker, kararsız kararsız yerinden kımıldar”, “bembeyaz kesilir”, “sanki düşüncesini anlamış gibi tırısa kalkıp</p>	<p>Yorgun/yılgın, Sahibine sadık, dert ortağı.</p>

	koşmaya başlar”,” yalanır, dinler, sahibinin ellerine doğru solur...”	
Subay	“karla birbirine birbirine yapışan kirpikleri arasından, kaputla kululeta giymiş bir subay”, “kızaktaki subay kızarak... ”, “subay alaylı alaylı...”, “ama o, gözlerini kapar/ dinlemeye hiç de istekli olmadığı bellidir”	Sinirli, mağrur, alaylı, dinlemeye istekli değil.
Üç genç arkadaş	“kaldırımdan yüksek sesle tartışıp lâstiklerini kuvvetle vurarak üç genç geçer, ikisi uzun, ince boyludur, üçüncüsü kısa boylu, kamburdur. / titrek bir sesle: ‘arabacı, polis köprüsüne, diye bağırır... ”, ” karşılıklı alaylardan sonra en kısa boyluları kamburun ayakta durmasına karar verilir”, “kambur, kızarak: Allah belanı versin moruk, der ”, “kambur , öyle yakası açılmadık küfürlere başlar ki, bitirmeye nefesi yetmez, öksürmeye başlar”	Genç, sarhoş, hovarda, ağzı bozuk/ küfreden, fiziki görünüşleri kişilikleri ve davranışlarıyla uygun.
Kapıcı	“zembil taşıyan bir kapıcı”	İşini yapan bir görevli
Genç bir arabacı	“genç bir arabacı , bir köşeden kalkar”, “uyku sersemliğiyle yıkıla yıkıla boğazını temizler”, “su dolu kovaya uzanır”, “genç arabacı kafasını yorganın altına sokup hemen uyur”	Genç, yorgun ve uykulu.
İona’nın ölen oğlu	“o tam arabacıydı...”	Genç ve babasının yerini alabilecek yetenekte bir arabacı.

Tablo 1: Söylem Düzeyi’nde Oyuncular, İzleksel Rollerin Belirginleştiği İfadeler ve İzleksel Roller

Yukarıdaki tabloda anlatı kişileri (söylemsel düzeyde “oyuncu”), onların izleksel rollerinin belirginleştiği ifadeler ve izleksel rolleri verilmiştir. Tablodaki seçili ifadeler ve bu ifadelerin metindeki bağlamına bakıldığında anlatı kişilerinin söylemsel düzeyde rollerine uygun bir “zaman ve uzam”la anlamlı bir uyumluluk geliştirdikleri görülür. Bu durumu biraz daha detaylandırmak

gerekirse, denilebilir ki, her anlatı kişisi bulunduğu zaman ve uzam durumuna göre anlatıda uygun bir role bürünmüştür. Sözgelimi anlatının Özne'si İona Potapov, yaşlı bir arabacıdır. Oğlunu apansız bir şekilde kaybetmiştir. Fakat yoksulluğun da vermiş olduğu mecburiyetten dolayı yine çalışıp para kazanmak zorundadır. Bütün bu yaşadığı acılar kendisini o kadar çok üzmüştür ki, sokaktaki herhangi birine veya bir müşterisine bile içini dökmek ister. Çünkü yazarın deyimiyle, "acıısı korkunçtur, sınırsızdır". İona'nın yaşadığı derin acı, sürekli kendini hissettirir. İona, içindekileri birilerine açmak, fark edilmek ister; ama kimsenin onu dinleyecek ne zamanı ne de ilgisi vardır. Bilakis, İona her fırsatta konuşmaya çalıştığı kişilerden kelimenin tam anlamıyla azar işitir; hatta üç genç arkadaşın 'Kambur' olanı, "*Hepimiz öleceğiz... Hadi, sür, sür. Ben daha fazla böyle gidemem, imkânı yok. Bu arabacı bizi ne zaman götürecektir?*" (s.376) şeklinde sözler sarf ettiğinde okuyucu "ölümün sıradanlaştırılması" durumuna tanıklık etmektedir. İona için derin bir kederin kaynağı olan "ölüm" duygusu, onun her duygusuna, düşüncesine davranışına ve nihayet sarf ettiği sözlere yansırken, başkaları için sıradan bir gerçekliktir. Anlatıda İona'nın ilk müşterisi bir subaydır. Toplum içindeki konumundan dolayı Subay'ın alaylı ve buyurgan bir tonda konuşması dikkate değerdir. Üç genç ve sarhoş arkadaş da yine buldukları yer ve an itibariyle eylemleri ve sarf ettikleri sözler arasında bir uyumluluk göstermektedir. Genç oldukları için ölümü sıradan bir gerçeklik olarak görmeleri; sarhoş oldukları için küfür ve hoş olmayan sözler kullanmaları, onların anlık durumlarıyla örtüşmektedir. İona'nın karşılaştığı üçüncü kişi ise bir kapıcıdır. Kendisine saati soran yaşlı arabacıya, sert denilebilecek bir tonda cevap verir. Söz konusu konuşma şu şekildedir:

"Kuzum, saat kaç?" diye sorar

"Ona geliyor. Niye durdun burada? Yürüsene!". (s.377) Bu şekilde sarf ettiği sözlerden hareketle Kapıcı'nın mesleği- konuşma tarzı-kişiliği arasında bir bağlantı kurulabilir. Bu kişi nihayetinde bir konutun kapıcısıdır ve konutun önünde/yakınında duran bu yabancı kişiye karşı bir güvensizlik duygusuyla bu ifadeleri kullanmış olduğu tahmin edilmektedir. İona Potapov, kapıcıyla arasında geçen bu konuşmadan sonra hana gitmek ister. Ancak hana geldiğinde de pişman olur. Çünkü handa herkes uyumaktadır ve yine kendi kendine yalnız kaldığından hana bu kadar erken geldiği için söylenir. Öyle ki, bu yalnızlığın vermiş olduğu huzursuzluğu örtmek için "*arpanın parasını bile çıkaramadım (...)* Kederim hep bundan. İşini bilen, atını doyuran insan her zaman rahattır" (s.377) şeklinde bir söylemde bulunur. Bu ifadeler, bir nevi gerçekliği göstermeyip içinde bulunduğu durumun sebebinin kaynağını farklı göstermektir. Erkenden geldiği handa herkes uyurken genç bir arabacı su istemek için "uyku sersemliğiyle yıkıla yıkıla" su dolu kovaya uzanır. İona uyku sersemi bu genç arabacıya bile birdenbire oğlunun ölümünü anlatmaya

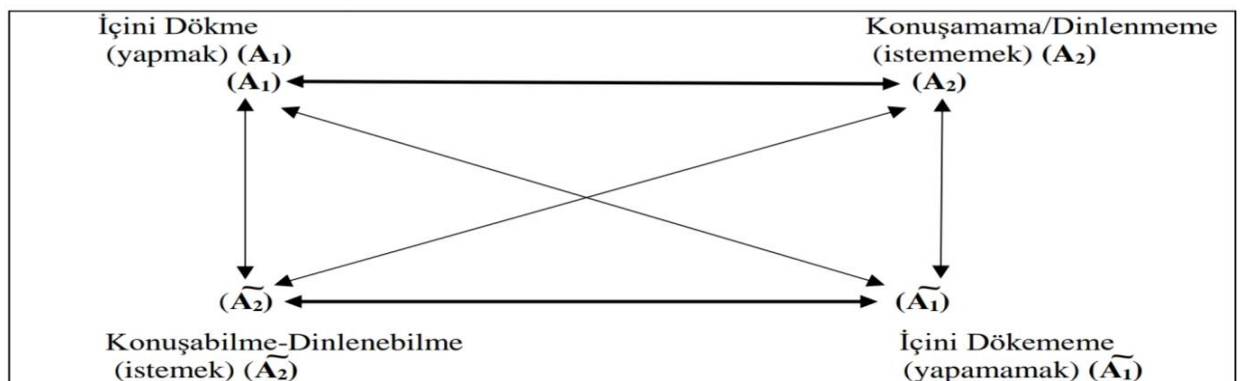
kalkışır. Fakat, yaptığı işin yoğunluğundan ötürü kendisi de yorgun ve uykusuz olan “genç arabacı” su içer içmez tekrar uykuya dalar ve İona’yı dinlemez. Bu şartlar içinde İona tekrar yalnızlık duygusunu hissetmeye başlar. Karşısına çıkan her insana içini dökmeye çalıştığı halde kimse onu dinlememiştir; o da insanlardan umudu kesmiştir ve az önce tımarladığı atına bakma gerekçesiyle ahıra gider. Ancak, İona’nın ahıra gitmesinin gerçek gerekçesi, kendisini dinlemeyen insanlara anlatamadığı acısını, konuşamasa da bir canlıya (atına) anlatmaktır. İona böylesi müşkül bir durumda kaldığı için son çare olarak atına içini dökmekten medet umar. Böylelikle son satırlarda, “*Beygir yalanır, dinler, sahibinin ellerine doğru solur, İona dalar, ona her şeyi anlatır...*” (s.378) şeklinde ifadelerde görüldüğü üzere evlat acısının vermiş olduğu hüznü atına anlatarak psikolojik bir rahatlama ulaşır.

2. Derin Düzey

Derin Düzey’de anlatının özündeki mantıksal-anlamsal ilişkiler açıklanmaya çalışılır.

2.1. Mantıksal-Anlamsal Düzey

“Acı” adlı öykünün derin yapısı, temelde yaşam-ölüm karşıtlığına dayanır. Anlatı Özne’si İona Potapov, genç oğlunu zamansız bir şekilde yitirir ve bu durum ona dayanılmaz bir acı verir. Kendisi yaşlı bir kişidir. Arabacılık yaparak geçimini sağlar. Oğlunu da kendi gibi arabacı olarak yetiştirmiştir. Oğlunu kaybettiğinde İona, pek çok acı (ölüm acısı, içini dökmemek, insanların anlayışsızlığı, para kazanma mecburiyeti) durumla karşı karşıya kalmıştır. Fakat en büyük acısı kaybettiği oğlunun acısıdır. Oğlunun ölümü onda ağır bir etki yapar. Onun ölümünü, nasıl öldüğünü, ölmeden önce neler söylediğini hatırlar, bundan acı duyar ve altında ezildiği bu acıyı birilerine anlatarak içini dökmek ve bu acının ağırlığını hafifletmek ister. Ancak konuşmak istediği kimse onunla ilgilenmez. Göstergibilimsel simgelerle ifade edecek olursak anlatıda anlam eksenini, (içini dökme: A_1 / içini dökmemek: \tilde{A}_1 / Konuşabilme-dinlenebilme: \tilde{A}_2 / Konuşamama/Dinlenmeme: A_2) ölümün karşısında insanın (İona’nın) durumuyla ilişkilidir. Bu durumu göstergibilimsel dörtgende şöyle gösterebiliriz.

Şema 8: Göstergebilimsel Dörtgen

Bu göstergebilimsel dörtgene göre:

“İçini dökme” ile “Konuşamama/Dinlenmeme” (A_1 ve A_2) arasında karşıtlık,

“Konuşabilme-dinlenebilme” ile “içini dökememe” (\tilde{A}_2 ve \tilde{A}_1) arasında karşıtlık,

“İçini dökme” ile “Konuşabilme-dinlenebilme” (A_1 ve \tilde{A}_2) arasında içleme,

“Konuşamama/Dinlenmeme” ile “İçini dökememe” (A_2 ve \tilde{A}_1) arasında içleme,

“İçini dökme” ile “İçini dökememe” (A_1 ve \tilde{A}_1) arasında çelişkinlik,

“Konuşamama/Dinlenmeme” ile “Konuşabilme-dinlenebilme” (A_2 ve \tilde{A}_2) arasında çelişkinlik söz konusudur.

Göstergebilimsel dörtgenden hareketle, metnimize yönelik şu ifadeleri kullanabiliriz: Yaşlı arabacı İona Potapov, başlangıç durumunda nesnesine ulaşamadığı için bir “ayrışım” durumundadır. Çünkü içini dökme (nesne: N_1) isteğine rağmen bunu gerçekleştirecek “konuşabilme-dinlenebilme” durumuna sahip değildir. Başlangıç durumundan dokuzuncu kesite kadar öznenin durumu “Konuşamama/ Dinlenmeme” ile “İçini dökememe” şeklindedir. Var olan “Konuşamama/Dinlenmeme” durumu “konuşabilme-dinlenebilme” durumunu değillemektedir (bu durumu engellemektedir.). Bu yüzden özne “içini dökememek” durumunda kalır. Ancak sonuç durumunda bir “bağlaşım” yaşanır; özne, nesnesine ulaşmak için gerekli şartları (yardımeden aracılığıyla) edinerek “dönüşüm” geçirir ve böylelikle isteğine kavuşur. Bu aşamada özne, “yardımeden” sayesinde “konuşabilme-dinlenebilme” durumunu değilleyen “Konuşamama/ Dinlenmeme”yi aşar ve “içini dökme” edimini gerçekleştirir. Bunun sonucunda anlatı düzeyinde yaptırım evresine denk gelen bölümde özne nesnesine kavuşan biri olarak ödüllendirilir. Bu ödül, öznenin “içini dökme” edimini gerçekleştirerek ulaştığı psikolojik rahatlama-kendini ifade edıştır.

SONUÇ

Yazınsal veya yazınsal olmayan her metin, okuyucuya bir anlam evreni sunar. Bu anlam evreni, insanoğlunun en büyük yetisi olan dilin, büyülü ve titizlikle tasarlanan bir ürünüdür. Yazılan/söylenen her metin, yaratıcısı tarafından özenle tasarlanmış ve öyle dile dökülmüştür. Bu sebeple yazılan her metin okunduğunda anlaşılacak için çaba gerektirir. Dolayısıyla her metin okuyucuya ilk okuyuşta kendini açmayabilir. Bu durumda yapılması gereken yaratıcısı tarafından özenle kurgulanan bu anlam evrenini “keşfedebilecek/açabilecek” yöntemler geliştirmektir. Yazın

dünyasında metne çeşitli açılardan yaklaşan pek çok farklı metin çözümleme yöntemi mevcuttur. Göstergebilim de bu metin çözümleme yöntemlerinden biridir.

Bir şey, kendinden olmayan başka bir şeyin varlığında değerlidir/anlamlıdır. Göstergebilimi bir metin çözümlemesi yapan düşüncenin temelinde de bu görüş yatar; denilebilir ki bir metni metin yapan şey, farklılıkların bağıntısı, zıtlıkların uyumudur. Yazar, bir metin kurgular ve bu metnin derin yapısından yüzey yapısına zıtlıklarla örülü bir anlatı evreni şekillendirir. Bu durum, bizi yazınsal metinlerde başka bir öge olan “çatışma” kavramına da götürür. İnsan (yazar) çevresiyle ya da kendi kendisiyle bir çatışma durumu yaşar ve bu durum onu bir “anlatışa (içini dökme)” yöneltir. Sade, esenlikle geçen çatışmasız bir anlatının okura cazip gelen bir tarafı olmayabilmektedir. Çünkü herhangi bir “çatışma durumu”nun olmadığı bir anlatı, okuruna bir şey gösteremeyecek, bir şey öğretemeyecek veya bir şey katamayacaktır. Özcesi, herhangi bir çatışma durumundan hareketle yazar, zıtlıklarla örülü bir anlatı evreni inşa eder ve okura düşen bu anlatı evreninin yüzeysel yapısından derin yapısına doğru metni anlamak ve anlamlandırmaktır.

Metni, metin içi öğelerle incelemek ve anlamak isteyen göstergebilimcilere göre bütün anlatıların yüzeysel ve derin yapılarında aynı işlevleri yerine getiren eyleyenler vardır. Göstergebilimcilerin bu görüşü, V. Propp’un “Olağanüstü Rus Masallarının Dönüşümlerini” incelediği çalışmasında ortaya attığı görüşlere dayanır. Propp (2020, s.152)’a göre “olağanüstü masallardaki kişilerin, görünüş, yaş, cinsiyet, uğraş, medeni durum ile daha başka dural ve niteliksel özellikler açısından çok farklı olmakla birlikte, eylem süresince aynı edimleri yerine getirdikleri gözlemlenebilir. Bu da değişmeyen ögeler ile değişen ögeler arasındaki bağıntıyı belirler. Kişilerin işlevleri değişmeyen ögeleri simgeler; bütün geri kalanlarsa değişebilir.” Propp’un masal incelemeleri için ortaya attığı bu görüşler, zaman içinde farklı türlerde edebi metinlerin incelenmesinde de kullanılmıştır. 20.yüzyılın en ünlü dilbilimcilerinden Greimas, V.Propp’un incelediği olağanüstü Rus masallarıyla ortaya attığı 31 işlevi, 6’ya indirir ve bir eyleyenler şeması geliştirir. Bu şemadan hareketle anlatının derin düzeyini açıklamaya yarayan bir ‘göstergebilimsel dörtgen’ tasarlar. Dolayısıyla Eyleyenler modeli, anlatının yüzeysel ve derin düzeyi, göstergebilimsel dörtgen, incelenecek metnin figüratif zıtlıklarla örülü anlatı evrenini anlama/anlamlandırma noktasında yol gösterici kavram/modellerdir. Bu bakımdan göstergebilimsel metin çözümleme, anlatı çözümlemesine yönelik tutarlı ve yapıcı bir yöntem olarak göze çarpmaktadır. Bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada “Durum Öyküsü”nün dünya edebiyatındaki en ünlü temsilcisi sayılan Rus yazar Anton Çehov’un “Acı” adlı öyküsü “Göstergebilimsel” açıdan incelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada, metin kesitlere ayrılmış ve anlatı, yüzeysel ve derin düzey açısından incelenmiştir. İnceleme neticesinde anlatının, yüzeysel

düzeyde söylemsel açıdan zıt izleksel rollere sahip karakterlerin eylemlerinden müteşekkil olduğu söylenebilir. Anlatı kişileri, buldukları uzama ve yaşadıkları zamana uygun izleksel rollere bürünmüşlerdir. Sözgelimi anlatı eyleyenlerinden İona Potapov, yaşı, mesleği, kişiliği, duygu durumu gibi pek çok değişken açısından içinde yaşadığı zaman ve mekâna uygun söz ve davranışlar geliştirmiştir. Aynı durum diğer anlatı kişileri olan “subay, üç sarhoş arkadaş ve kapıcı” için de geçerlidir. Bu anlatı kişilerinin yaşı, mesleği, kişilikleri ile söz ve davranışları arasında bir uyumluluk göze çarpmaktadır. Bu durum, onların her söylemine ve her edimine etki etmiştir. İncelenen öyküde Greimas’ın eyleyenler şemasındaki 6 eyleyenin hepsi mevcuttur. Bu eyleyenler sırasıyla şunlardır: Gönderen: Evlat Acısı (G1), Özne: İona Potapov (Ö1), Gönderilen: İona Potapov (GN1), Nesne: İçini Dökme (N1), Yardımeden: İona’nın Atı(Y1), Karşıçıkan (engelleyici): Kader (KÇ1), Uyku (KÇ2). Anlatı eyleyenlerine baktığımızda bunların insan, hayvan ve soyut durumlar/duygular oldukları görülmektedir. Öyküde kahramanın ulaşmaya çalıştığı nesne, somut bir nesne değil, soyut bir insani duygu durumudur (İçini Dökme: N1). Karşıçıkan (engelleyici) özneler de (Kader: KÇ1, Uyku: KÇ2) insan veya herhangi bir hayvan değil, soyut kavram-durumlardır. Anlatı eyleyenlerinden Yardımeden ise bir hayvandır. Yardımeden veya karşıçıkan olarak hayvanlar, pek çok masal ve öyküde de karşımıza çıkmaktadır. Bazı hayvanlar (kurt, çakal, tilki vd.) engelleyici işlevindeyken bazıları (güvercin, at vd.) yardımeden işlevi görürler. Bu durum hayvanların karakteristik özelliklerinden ve buna bağlı olarak insanların onlara verdiği değerden kaynaklanmaktadır. Öykümüzdeki anlatı eyleyenlerinden Yardımeden de bir “at”tır. Bilkan (2001, s.88)’a göre “at, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. O, zorlukları aşmada ve tehlike anında sahibinin en büyük yardımcısı olduğu gibi, eski Türk inancına göre, sahibi öldükten sonra da onunla beraber olacak sadık bir dosttur.” Türk kültüründe “at”a verilen bu sembolik değer, kahramanlarının içinde “at” olan pek çok edebi türden metinde okurun karşısına çıktığı bilinmektedir. Anton Çehov’un “Acı” adlı öyküsünde de asıl özne İona’nın en zor ve çaresiz anında yanında olan, ona içindeki acıyı ifade etmesinde yardımcı olan da bir “at”tır. Bu durum farklı coğrafyalarda yaşayan halkların yazınsal nitelikli anlatılarında ortak izlerin olabildiğini göstermesi açısından dikkate değer bir bulgudur. İncelenen öyküde dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise Çehov’un öykücülüğüdür. Yazarın öykünün sonlarına doğru çatışmayı çözüş şekli şaşırtıcıdır. Çehov’un bu tekniğine Şklovski şöyle değinir: “Çehov, öykülerini belirgin ve kesin bir konu üstünde düzenlerken, bu konuya da beklenmedik bir çözüm getirir” (Şklovski, 2016, s.168). Anlatının derin yapısında ise insanoğlunun en kadim çatışma durumu olan yaşam-ölüm karşıtlığı işlenmektedir: anlatının ana öznesi olan Yaşlı Arabacı İona Potapov, oğlunu zamansız bir şekilde kaybetmiş ve bu durumun vermiş olduğu acı karşısında

duyduğu derin kederi taşıyamamaktadır. Kaderin zamansız bir şekilde oğlunu ondan almasına katlanmaya, ölümü kabullenmeye çalışmaktadır. Çünkü ölen oğlu o kadar gençtir ki, İona bu erken ölüm karşısında çok sarsılmıştır. Bu duygunun ağırlığı altında ezilir ve içini dökecek bir kişi arar. Karşısına çıkan hiç kimse onu dinlemek istemez veya anlattıklarına ilgi duymaz. (*istemek kipliğine karşılık, yapamamak kipliği*) Bu durum karşısında İona insanlara kederini anlatmaktan vazgeçer; kendisini sessizce dinlemekten başka bir şey yapamayacak olan atına içindekileri anlatmaya girişir(*yapmak kipliğine geçiş*); böylelikle içini döküp ruhsal bir rahatlamaya erişir.

KAYNAKÇA

- Bilkan, A.F. (2001). *Masal estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem ve yaklaşımları*. (2. Baskı). Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.), Ankara: Eğiten Kitap.
- Çehov, A. (2017). *Seçme öyküler 1: kent hikâyeleri*. H.A. Ediz (Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Greimas, A.J. & Courtés, J. (1986). *Semiotique. dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, Tome:1, Tome:2, Hachette, Paris.
- Günay, V.D. (2018). *Bir yazınsal göstergebilim okuması: Kuyucaklı Yusuf*. İstanbul: Papatyabilim Yayıncılık.
- Güran Yiğitbaşı, K. (2018). "Yolculuk" Adlı Çocuk Kitabının Greimas'ın Göstergebilimsel Çözümlemesi ile İncelenmesi", *Middle East Journal Of Refugee Studies*, 3(1) s.53-79.
- Kıran, A. ve Kıran, Z. (2011). *Yazınsal okuma süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Propp, V. (2020). *Masalın biçimbilimi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rifat. M. (2011). *Homo semioticus ve genel göstergebilim sorunları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat. M. (2014). *Göstergebilimin ABC'Sİ*, İstanbul: Say Yayınları.
- Saussure, F.de. (1978). *Cours de linguistique générale*, Payot, Paris.
- Sığırcı, İ. (2020). *Göstergebilim uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şklovski, V. (2016). Öykünün ve romanın kuruluşu., T. Todorov (Derleyen). *Yazın kuramı- Rus biçimcilerinin metinleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uçan, H. (2013). *Dilbilim, göstergebilim ve edebiyat eğitimi*. Ankara: Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2018). *Edebiyat bilimi*. İstanbul: İz Yayıncılık
- Uçan, H. (2016). *Yazınsal eleştiri ve göstergebilim*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yücel, T. (2015). *Yapısalcılık*, İstanbul: Can Yayınları.

EXPANDED SUMMARY

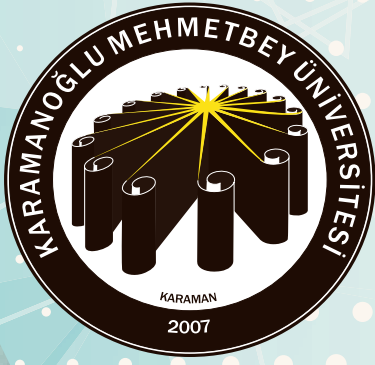
A Semiotical Look At Anton Çehov's Story Named "Pain"

Semiotics is a method that proposes to approach a text in terms of in-text relations. This method suggests that the text is a structure that emerges from the articulation of different (opposite) elements from the deep level to the superficial level. According to semiotics, there are actors that perform the same functions at the core of all literary texts. V.Propp detect 31 functions in the remarkable Russian fairy tales he studied. Greimas reduces these functions to 6 and develops an actant scheme. Based on this schema, he designs a 'semiotic quadrilateral' that serves to explain the deep level of the narrative. Based on Greimas' semiotic theory, a text is basically analyzed at two levels: 1. Superficial Surface and 2. Deep Level. While "Narrative Level and Discourse Level" of the text are examined at the Superficial Level, the "Logical-Semantic Level" of the text is examined at the "Deep Level". The deep level of the narrative is also visualized on the semiotic quadrilateral. In the light of this information, the aim of this research is to examine Anton Çehov's story "Pain" according to Greimas semiotics and to reveal the superficial and deep structure of the story based on the concepts in Greimas semiotics.

This study is a qualitative research. "In qualitative research, researchers; examines data, makes sense of them, and identifies categories or themes that cover data sources" (Creswell, 2016, p. 186). Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research. "Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the targeted phenomenon or phenomena" (Yıldırım and Şimşek, 2011, p.41). The document used in the research is Anton Çehov's story "Pain". The aim of the research is to examine the aforementioned story according to Greimas semiotics and to reveal the superficial and deep structure of the story based on the concepts in Greimas semiotics. At this point, the story is first divided into sections. In the sectioning process, it was acted according to the person, space and time separations. Based on this, nine sections were identified in the narrative. The narrative analysis in the text, which is divided into sections, has been carried out under two headings as 1. Superficial Level and 2. Deep Level.

As a result of the analysis, it can be said that the narrative consists of the actions of the characters who have discursive thematic roles at the superficial level. The actors of the narrative have assumed thematic roles appropriate to the space they are in and the time they live in. This has affected their every discourse and every performance. In the deep structure of the narrative, life - death opposition, which is the most ancient conflict situation of human beings, is handled. If we

want to justify these claims we have made about both the superficial level and the deep level of the text, we can use the following expressions: The main subject of the narrative, the elderly coachman Iona Potapov, has lost his son untimely and cannot bear the deep sorrow he feels in the face of the pain caused by this situation. She is trying to accept death and endure that fate takes her son from her untimely. Because her deceased son is so young that Iona was very shaken by this early death. He is crushed under the weight of this feeling; and looking for someone to pour out. No one he meets wants to listen to him or is not interested in what he has to say. The old coachman, who wants to tell someone about his son's illness, what he went through before his death, what he said, his death and what he went through after his death, so that he can pour his heart out, fails every time he tries to speak. However, he wants to be able to talk and rest so much that he tries to explain the death of his son as soon as he finds a moment of silence even to ordinary people (customers). When no one shows any interest in her situation, Iona cannot talk/rest and thus cannot express herself. In the face of this situation, Iona gives up telling people about her grief; He tries to tell his horse, who can't do anything but listen to him silently; Thus, he outpours his heart and attains a spiritual relief.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
20.10.2021

Rapor Tarihleri/Report Dates
Hakem/Rewiever 1- 05.11.2021
Hakem/Rewiever 2- 02.11.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
08.11.2021

e-ISSN
2687-5586

Cilt:3 Sayı: 2, (2021): s. 131-148

Künye: (Araştırma Makalesi) Güneş, İskender; Tosun, Muharrem (2021). "The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s.131-148 (ID: 1011912).

THE IMPACT OF ISLAMIC OPINIONS ON SOCIAL CULTURE TRANSFERRED FROM THE MIDDLE EAST THROUGH TRANSLATION

ÇEVİRİ ARACILIĞIYLA İSLAMCI AKIMLARIN ORTADOĞU'DAN AKTARIMLARININ SOSYAL KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İskender GÜNEŞ

*PhD Student, Sakarya University Institute of Social Sciences Department of Translation Studies, Sakarya-TURKEY, iskender34gunes@gmail.com
Orcid: 0000-0003-4829-3220*

Muharrem TOSUN

*Prof Dr. Sakarya University Institute of Social Sciences Department of Translation Studies, Sakarya-TURKEY, mtosun@sakarya.edu.tr
Orcid: 0000-0003-0160-7069*

Abstract

The political and social transformations that took place in Turkey and in the world after 1960 had important effects on broadcasting and translation life. The environment brought by the libertarian constitutional arrangements based on the post-1960s also led to a break in publishing and translation activities, which were harsh compared to previous years. Especially among the youth in Turkey, different ideas have started to find value and ground. Each group started to translate works that could serve as a source for their own worldviews. These studies have become tools for proving their ideas and ideologies to the groups against them and even persuading them. The aim of an Islamic social transformation by translating the foreign resources needed for religious social life into Turkish has led to the formation of a new social paradigm in Turkey. The thought of Islamism in Turkey, which is one of the intellectual movements affected by the political and social events taking place abroad, started to enter our country in different ways through translations in this process. A full understanding of the scope and content of translations of Islamic works from the Middle East Islamic World after the 1960s will enable a more efficient understanding of this period. Islamist movements, which were very different and new from the traditional Islamic culture that had settled in the Anatolian geography until this period, rapidly changed the perception of Islam in Turkey. The effects of Islamist movements transmitted through translation on Turkey's social and political life have been continuing for years.

In the study, the purpose of the translations, the nature of the organizations that made the translations and the experiences of publishing houses from different groups in the translation process were examined from the perspective we presented above. As a result, with this study, the contribution of Islamist formations in Turkey to Turkey's accumulation through translations as a result of their interaction with the Islamic world has been tried to be conveyed.

Key Words: Translation, Islamist, Culture, Publishing

Öz

1960 sonrasında Türkiye'de ve dünyada cereyan eden siyasi ve toplumsal dönüşümlerin yayın ve çeviri hayatına önemli etkileri olmuştur. 1960'lı yılları eden sonrası temel alan özgürlükçü anayasa düzenlemelerinin de getirdiği ortam, daha önceki yıllara nazaran sert olan yayın ve çeviri faaliyetlerindeki kırılmanın da yaşanmasını sağlamıştır. Özellikle Türkiye'deki genç kesim arasında farklı fikirler değer ve zemin bulmaya başlamıştır. Her grup kendi dünya görüşlerine kaynak teşkil edebilecek eserleri çevirmeye başlamıştır. Bu çalışmalar, karşılardaki gruplara kendi düşüncelerini ve ideolojilerini kanıtlamaya hatta onları iknaya yönelik araçlar haline gelmişlerdir. Dinsel sosyal hayat için ihtiyaç duyulan yabancı kaynakların Türkçe'ye çevrilerek, İslami bir toplumsal dönüşümün hedeflenmesi, Türkiye'de yeni bir toplumsal paradigmanın şekillenmesine yol açmıştır. Yurt dışında cereyan eden siyasi ve toplumsal olaylardan etkilenen fikri akımlardan birisi olan Türkiye'deki İslamcılık düşüncesi de bu süreçte, çeviriler aracılığıyla ülkemize farklı yollarla girmeye başlamıştır. 1960'lı yıllardan sonra Ortadoğu İslam Dünyasından yapılan İslami eser çevirilerinin kapsam ve içeriğinin tam olarak anlaşılması bu dönemin daha verimli biçimde anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu döneme kadar Anadolu coğrafyasında yerleşmiş olan geleneksel İslam kültüründen çok farklı ve yeni olan İslamcı akımlar Türkiye'deki İslam algısını hızla değiştirmiştir. Çeviri yoluyla aktarılan İslamcı akımların Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yaşamına etkileri yıllardır etkin bir biçimde devam etmektedir. Çalışmada, yapılan çevirilerin amacı, çevirileri yaptıran oluşumların niteliği ve farklı gruplardan yayınevlerinin çeviri sürecindeki deneyimleri yukarıda sunduğumuz bakış açısıyla incelenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmayla, Türkiye'deki İslamcı oluşumların, İslam dünyasıyla etkileşimleri sonucunda çeviriler aracılığıyla Türkiye'nin birikimine yaptığı katkılar aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, İslamcı, Kültür, Yayıncılık

INTRODUCTION

In the 18th century, with the occupation of Egypt first by the French and then by the British, a series of transformation and anti-occupation movements emerged in the Islamic World. While examining the transformations in the Islamic World at this point, it is possible to divide this transformation process into four periods. The first period is the semi-colonial period starting from the 19th century and continuing until after the First World War. Second period was between 1st and 2nd World Wars. It can be defined as the full colonial period between the World Wars. The third period covers the period from the formation of nation-states with anti-colonial movements to the establishment of the Organization of the Islamic Conference (OIC) in 1969, and the fourth period can be listed as the period of political struggle and active cooperation after the civilization awakening and the Organization of the Islamic Conference.

Considering the events in the Islamic world after the French and British occupations in the Islamic world, it can be seen that these periods emerged as a response to the developments against the occupying power centers. When these periods are examined, the development adventures of the Islamist movements that emerged in this century in the Middle East will also be understood. Experiencing a period in which Islamist movements with different historical, traditional and ethnic backgrounds tried to shape their own thought bases emerged as a product of this process. The new Islamist movements that emerged in the Middle East Islamic geography during the years of occupation, writing works that invite Islamic societies to philosophical and social change instead of traditional and cultural understanding of Islam are reflections of the policies of western powers to transform society. In this period, when many of the developed western countries were directing the social life of the developing Islamic countries, Islamist movements, like other ideological groups, turned to translation activities to provide information and resources.

Another focus of the study is that translations, which have a role in social transformation in this process, have an effective role in adult and social education beyond standard formal education. The social education mentioned here is an education model that aims to transform the Middle East society that emerged as a social engineering. Ideological works of Islamist movements translated from Middle Eastern countries have become widespread among high school and especially university youth since the 1980s. They have become a tool of ideological education for university youth. These works, which have been

made a tool of social organization and social education, have had important effects on social life as they spread among young people. Islamic movements, which influenced educated individuals and communities, also led to significant changes in the acculturation process of the society.

1. Islamic Thought Currents Emerging in the Middle East

Zijderveld states that while individuals establish their own cultural world, they are influenced by the culture they live in and go through an acculturation phase, which can be counted as education in a sense. At the same time, it is seen that the activities that have to be learned become standard over time and the behavior patterns are categorized by institutionalized structures. This process is the acculturation process. (Zijderveld, 2013: 50).

At this point, translation activities, which started in the 60s and gained momentum in the 70s, were effective in various parts of the Islamic world, and many Arabic works, mostly Arabic, belonging to religious scholars and thinkers, were translated into Turkish with great enthusiasm. The aim of the translations made from the Middle East countries in this process is to influence the social structure in Turkey and transform the state structure with the influence of the translated works of the Turkish youth of the new Islamist movements of the Middle East.

By the 1980s, it is understood that works in Western languages were also included in the translation processes, as the range of translation publications expanded slightly. The idea of returning to real Islam, based on the re-examination of the Qur'an and Sunnah, with an understanding based on imitation in the name of tradition, emerged in this process. Some of these movements had groups that were classified as Salafi, reformer and revolutionary. Emerging neo-Islamist movements found it more appropriate to act within the framework of the common concept of returning to the Qur'an and Sunnah. The aim here is to set aside hundreds of years of Islamic culture and tradition and to adapt the Qur'an and Sunnah to social life. It was to reveal an enlightened understanding of religion, with a similar action style to Martin Luther's protestant movement in the West, claiming that tradition alienated societies from religion and corrupted the true nature of religion. These movements, rejecting the Islamic tradition and Islamic culture, presented an abstract and philosophical conception of Islamic society.

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

Moreover, these structures, which aimed to take a stance as a response to Western imperialism, and therefore to the religious and moral values of Western civilization, agreed that an intellectual response to Western civilization should be developed against the efforts to ignore and marginalize the spiritual and social values of the Islamic world.

It is also important at this point which communities have significant effects on the emergence of the transferred publication accumulation. In order to fully understand these communities, it would be appropriate to understand the different currents in the Islamic World. In this respect, Prof. Dr. What Do Contemporary Islamic Movements Published by Mehmet Ali Büyükkara Correspond to? The movements that are the subject of the study are categorized in order to understand Islamic movements in general terms. Based on this information, it is important to examine the table in which Islamic views are listed:

Table 1: Islamic Movements

1. traditionalism	2. Reformism	3. Modernism
a. Salafiyya Traditionalism determined the highest ranks according to the hadith "The best of people are those who lived in my time (companions), then those who came after them (tâbiîn), then those who came after them (tabeü't-tâbiîn)...".	a. Cultural Reformist Movements (Nurculuk, Muhammadiyya in Indonesia)	a. Qur'anic Islamism (Sayyid Ahmed Khan in India, Muhammed Tefvik Sidki (d. 1920) in Egypt, and today Ahmed Subhî Mansûr, Ahmed Perviz (d. 1985) in Pakistan)
b. Madrasa Traditionalism Abu Hanifa, the founder of the Hanafi school, received his fiqh from his teacher, Hammad, from an-Nahai, from Alkama, from his companion Ibn Mas'ud, and from Rasûlullah.	b. Political Reformist Movements (Ihvan-i Muslim and Hizbu't-Tahrir, Jamaat-i-Islami in Indian-Islamic geography)	b. Historicists Fazlurrahman (d.1988), Nasr Hamid Abu Zeyd (d.2010), Abdulkerim Surush
c. Sect Traditionalism The current sheikhs were first appointed to the sage of the sect, and then ties to Prophet Mohammed (Pbuh).		

Source: Büyükkara, 2019: 353-364.

It is seen that the groups classified in the table titled "Islamic Movements", which deals with the approaches in the Islamic world in general terms, are divided into three parts. It is seen that these groups are divided into three as traditionalist, reformist and modern. The traditionalist group, which is accepted as the main pillar of Islamic understanding, is divided into three parts in itself. It is seen that these three groups were shaped in the axis of Salafiyya, madrasah and sect and left their mark in the literature and society. Reformism, which is evaluated in the second group, is classified as cultural and political reformism. It is

seen that the modernist understanding in the third group is grouped as Qur'anic Islamism and historicism.

In addition, the classification made by Adem Arıkan within the framework of the Contemporary Islamic Movements Literature article will be appropriate in terms of contributing to the comprehension of the subject:

Table 2: Contemporary Islamic Movements Literature

1.Traditional Currents	2.Movements Based on Madrasah Tradition	3. Currents Based on Sect Tradition	4. Cultural Reformism	5. Political Reformism	6. Modernist Movements
Selefiler İbnTeymiyye	Diyobends	Traditional Sects	Nedvetü'l-Ulemâ	İhvân-ı Muslimîn (Muslim Brothers)	Textualist Modernism
Vehhabilik	Cemâat-i Teblîğ	Pakistan Birelviye Congregation	Indonesian Muhammadiyya Movements	Jamaat-i Islami	Historicist Modernism
	Tâlibân	Lebanese Ahbash Community	Bengal Ferâizîyye Movement	Indonesian Pedriler Movement	
	Indonesian Nehdatu'l-Ulema Organization	Sudan Mirganiyye Hatmiyya Sect	Cezâyir Cemiyetü'l-Ulemai'l-Muslimin Movement	Algerian Islamic Salvation Front	
		Idrisiyye Sect	Jadidists in Turkestan		
		Libyan Sanusiyya Movement	Nurculuk in Turkey		
		Algeria Emir Abdulkadir Movement			
		Sudan Mehdi Movement			
		Somali Sâlihîyye Sect			
		West Africa Osman b. Fudi Movement			
		Mauritania Mâu'l-Aynayn Movement			
		West African Merchant Order			
		Caucasus Gazavât / Muridism Movement			
		The Indian Sub-Continent Ahmed-i Birîlvî and the Mujahidun Movement			

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

		China Ma Ming-Hsin and the Jahriyya Sect			
--	--	--	--	--	--

Source: Arikan, 2017: 243-300.

In the table titled "Contemporary Islamic Currents Literature", Islamic movements are divided into six parts. In terms of the basic structures and understandings of these groups; Traditionalist Movements are differentiated as Movements based on Madrasah Tradition, Movements Based on Sect Tradition, Cultural Reformism, Political Reformism and Modernist Movements. It is seen that these movements have also entered the process of producing works related to their own views and understandings after shaping their own perspectives and forming their thought infrastructures.

It is also known that the works produced by these movements, which emerged in the Islamic geography of the Middle East, were later transferred to other languages and were accepted and found supporters in some countries. However, it would be appropriate to briefly review the processes of the Islamic World so that the content of the translations made from the Islamic world can be fully examined from a cultural point of view. According to Lewis, the Islamic civilization was the first to be described as universal in that it embraced people of many different races and cultures on three different continents. It had a European character in that it had long existed in Spain and Southern Italy, in the Russian steppes and on the Balkan Peninsula. It was obvious that he was Asian and also African. It included people with white, black, brunette and yellow skin. Its dominion stretched from the south of Europe to the middle of Africa and into Asia, and finally beyond the borders of India and China. Ever since the Prophet Muhammad became a prophet in Arabia in the 7th century and his followers spread across the Mediterranean world, Islam has been a neighbor, rival, and often enemy of Christianity. (Lewis, 1996: 4).

It was unthinkable that the Islamic World, which had an effect and interacted in such a wide period of time and geography, did not have contact and interaction with other cultures. Regarding the religious life adopted in different ways in each of the Central Asian Turkic Republics and even in different regions of a single Republic, it has been observed that activities towards the doctrinal reconstruction of Islam with the perestroika policy began after 1985. In this process, the Wahhabism movement, which is the official sect of Saudi Arabia and formed the infrastructure of militant Islamist movements with its fundamentalist attitudes towards establishing an Islamic state, has also begun to be introduced into this

region under various religious images as a trend affecting Central Asian Muslims. In Central Asia, the religion of Islam existed in different forms: the most prominent of these was traditional Sunni Islam, which had a Sufi color and was shaped by Hanafi teachings. This tradition, which contributes to the absence of a liberal religious understanding, gives more importance to belief (faith) than practice (deed). (Bodur, 2004: 198.)

Islamist ideology, fed by the socio-economic and socio-political structure of the Middle East, has taken its place among the ideologies of the twentieth century. Islamist ideology emerged as an ideology that questions the unity, belief, expectations, goals and purposes of the society and protests against socio-economic injustices and arbitrary rules, despite the inability to define the distinction between Islam and Islamism with precise lines and the contradictions in the definitions. Islamist ideology, which gained an organizational dimension based on the argument that it should penetrate a political field, although it forms the philosophical foundations of the Islamist Movements in the Middle East, with religious distinctions (such as Shiite-Sunni, Wahhabism) and organizational diversity (Ikhwan-i Muslimin, Hezbollah, Al Fatah, etc.). Like Hamas) it could not form a holistic ideology in itself. (Acar, 2011: 1)

Referring to the political turmoil in the countries in the Middle East, Bulut also reminds the Arab countries that lived in the Baathist period and the Mossadegh period, which was pregnant with a revolution in Iran. Afterwards, he talks about a period when Turkey was influenced by this process and Muslim intellectuals started to examine socialism (Bulut, 2013: 366).

Yüksel's views on this period are also important. According to Yüksel, Islamist, especially Radical/Political Islamist movements, which were affected by the confrontational and Third Worldist conjuncture of the cold war period, formed an ideological framework and theoretical grounds in this direction. Yüksel states that "Some Islamic concepts such as Tawhid and Jihad are reinterpreted in this direction and presented with ideological contents. Yüksel argues that in the 60s and 70s, when Left and Marxist ideology was on the rise with Anti-American and Anti-Imperialist discourses, Radical/Political Islamist movements also equipped religious concepts with ideological, Third Worldist content and discourses with the psychology of emulation. According to Yüksel, the concept of Jihad was presented as a tool of the Third World's struggle for independence against imperialism. The approaches and discourses in which the whole of the Qur'an is transformed into the Constitution, the verse as

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

a slogan, and the naming of Müstekbir and Mustaz'af into oppressors-oppressed constitute the basic ideological dynamics of these movements. (Yüksel, 2010).

A large number of works have been translated, for and against – it is not possible to list the names one by one here – in many fields, including the history and experiences of the Islamist movements. This diversity of subjects is also reflected in the diversity of the source geographies and languages of the translated works. Besides Egypt and Pakistan, Iran (Hasan Beni Sadr, Celal Ali Ahmed, Abdulkerim Surush), Syria (İzzet Derveze), Lebanon (Muhammed Fadlallah), Algeria (Born in Martinique, his support for the Algerian War of Liberation is associated with colonialism and racism. He is well-known for his studies on the subject of Islamist thinkers of Islamic countries such as Frantz Fanon, Malik Bin Nebi, Abbas Madani, etc.), Tunisia (Raşid al-Gannuşi), Sudan (Hasan Turabi, Abdulvahhab el-Efendi), Bosnia (Aliya İzzetbegovic), and converted Westerners. (Hamid Algar, Muhammed Esed), Muslim thinkers and academics living in Europe and the USA (Fazlurrahman, İsmail Raci el-Farukî, etc.). In addition to these, Western academics and orientalist (John O. Voll, John L. Esposito) who have worked on different dimensions and sources of Islam (Annemarie Schimmel, Ignaz Goldziher, W. Montgomery Watt, etc.) and Islamic movements themselves. et al.) many of his works have been translated into Turkish. (Bulut, 2013: 366).

When Islamist movements, which are seen as the reflections of Islamist ideologies on the operational dimension, are examined in terms of their origins and structures, it is known that two movements, especially the Muslim Brotherhood and Jamaat-i Islami, are more dominant and set an example for other Islamist movements. The reflection of the ideas and methods of Hasan al-Banna, Sayyid Kutub and Mevlana Ebu'l Ala al-Mawdudi, who are known as the architects of the philosophical foundations of the Islamist movements, throughout the Islamic world has been expressed as the Islamic awakening. (Esposito, 1988: 198).

2. Historical Development of Islamic Movements in Turkey

The Islamic tradition in Turkey has turned to Islamist movements, especially in the Middle East, when it does not consider itself sufficient to convey its view to new generations. The new ideological movements that have emerged intensively since the 60s in the Middle East geography have produced many important works. These works have

influenced the entire Islamic world and have made it ideological to the traditional understanding of Islam in Islamic countries and especially to students studying at the higher education level. These developments were transferred to Turkey through translations, and with the translation of the texts produced by Islamist ideologies into Turkish, the Islamic tradition in Turkey began to undergo significant transformations under the influence of new movements. Islamist movements of Middle Eastern origin, which have made significant impacts on the understanding of Islam in Turkey through translation, have shown their influence in many areas from the field of education to the political field.

According to Aktay, the experience of Islamism in Turkey made an important progress by feeding it intellectually through translation in times when it was difficult for him to feed himself intellectually through locality, but he also met with the local tradition in Turkey and continued his channel. Akay argues that Islamism, as a human phenomenon, is a constantly transforming and debated movement beyond "metaphysical stability". According to Akay, it is meaningless to declare the end of Islamism or to claim that its theses are exhausted and that no equivalent can be produced in the political power" (Aktay, 2000: 106).

Muslim intellectuals, who could not find the references they wanted in classical Islamic sources, inevitably turned to publications made in other Islamic countries. This is how translation literature began, which grew like an avalanche among young people in Islamic circles after the 1960s. In particular, the works of Muslim intellectuals and thinkers in North Africa, Egypt, and Pakistan began to be translated into Turkish one after the other, with not very careful translations. As will be discussed below, these works, in addition to some of their negative effects, also contributed to the enrichment of the intellectual content of Muslim intellectuals in Turkey, which cannot be underestimated. For example, it was thanks to these translations that the Muslims of Turkey learned about what was going on in the Muslim world outside of Turkey and got to know other Muslim societies." presents his opinion (Ocak, 2013: 101).

As Turkey started to adopt a multi-party system, it was seen that the studies on Islamism started to revive. This process was also beginning abroad. In this period, two main lines can be mentioned in Turkey as of today. The first line, the first academic-intellectual studies whose traces have come so far, saw Islamism as a danger, tried to condemn it with labels such as sharia, ummah, reactionaryism, to make it illegitimate, to bring it down and to place it against the ideology of the Republic. He openly argued that democracy and multi-

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

party life would exacerbate this danger. Thus, democratic movements were tried to be controlled by limiting them through Islamism and reactionism.

Tarik Zafer Tuna can be given as an example in the academy for this line that seeks complete loyalty to the Republican ideology and accepts it as the only measure. According to Kara's thought, this line led to the understanding of the issue and the widening of the distance between the parties by solidifying. In addition, Kara reveals that this line does not contribute in terms of content with depth and horizon. Pointing out that the second point of view on Islamism is composed of the own views of Islamist circles in Turkey, Kara said that the radical, intellectualist who emerged in the 1960s was fed by works that were largely translated from the Muslim Brotherhood, the Jamaat-i Islami, and later from Iran. He states that Islamists are interpretations of Islamism.

It is a fact that Islamist movements imported from the Middle East through translated works created an intellectual Islamist section in Turkey, and this section grew stronger over time to have a say in the country. However, the extent to which the currents of Islamism transmitted to Turkey through translation are related to Turkey's Islamic tradition is another issue. These aforementioned Islamist movements did not feel the need to compromise with Turkey's Islamic culture and tradition, and even rejected traditional Islamic culture.

3. Translating Islamist Movements in Turkey through Translation

Beginning from the 1980s until the mid-1990s, Muslim intellectuals sought to find specific methods for informing the masses. The works published by Muslim intellectuals of this period were in the type of copyright and translation. In terms of content, these works generally consisted of books and articles dealing with the political aspect of Islam. In January's opinion; In these publications, it is understood that in order to find a way out of the social, economic and social squeeze of the Islamic world, the political structure of Islamic states in history and theoretical Islam are examined and an "Islamic state" model is tried to be created.

It is particularly noteworthy that some of this translation literature is the product of ideological rather than scientific thought, written by the leaders of the "Islamic movement" who are in conflict with the current administrations in various Islamic countries. But since 1995, such publications are no longer found. In this, the problems experienced by the Iranian

experience are increasingly evident and increasing, and even the exit ways of Iran, which is aware of this.

The fact that he started to search must have played a role” (Ocak, 2013: 103).

Ergenç states that one of the important factors affecting Islamism in Turkey is the 1979 Iranian Islamic Revolution. He also states that the Iranian revolution has left a strong mark both in the whole world and in Turkey, and states that the 150-year passive state of the Islamic world has undergone a transformation in this process. As a result of the transformation, it is reported that the process that occurred with the effect of the Iranian revolution led to Islam taking its place on the stage of history again in the 20th century. As a result, Muslims renewed their self-confidence. At this point, it is understood that the revolution carried out by Iran despite the global pressure has increased the interest of Turkish Muslims in this geography. With the effect of this process, it is observed that Muslims in Turkey have the opportunity to get to know the theoretical and practical leaders of the revolution thanks to the translations made from Iranian scientific and academic circles (Ergenç, 2013).

As a result of this process, besides the works of Ali Shariati, who is also known as the "teacher of the revolution" by the Iranian youth, the works of scholars/thinkers such as Murtaza Mutahhari, M.Hüseyin Beheştî, Mustafa Çamran, Allama Tabatabai were translated into Turkish, and the theoretical and practical works of the revolution were translated into Turkish. leaders began to be recognized” (Ergenç, 2013).

It is noteworthy that as a result of the cultural changes that occurred, the youth groups of the period engaged in translation activities in accordance with their own cultural identities. In the formation of this cultural environment, it is seen that the young people of the country have started to find value and ground among themselves, and they have translated their works that can be a source for their own worldviews. In this case, there came a period when they started to need an element that they could use when they tried to prove themselves to the groups in front of them or to persuade them. In this period, the thought of Islamism, which is one of the intellectual movements affected by the political and social events taking place abroad, started to enter our country through different interpretations through translations. It is observed that a process in which the works of prominent Islamists such as Sayyid Qutb, Hasan El Banna and Ebul Ala Mevdudi were translated into Turkish through the accelerated translation activities in this period.

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

Hilal Publications, which publishes translations of Islamist authors, was founded by Salih Özcan, who was elected as a deputy of the National Salvation Party. Özcan, who was a deputy in the National Salvation Party in 1977, was also a founding member of Rabita al-Alam al-Islam, a World Muslim Union (Bulut, 2013: 386-387).

Sociologist and writer Müfit Yüksel, in response to the question asked about how Salafi and Islamist Arab writers started their translation activities; “Let me be frank, the most important name leading the translation activities is Salih Özcan, may God rest him. Since his student years, Özcan had both contact with Bediuzzaman and very close relations with the Arab world. Bediuzzaman commissioned Salih Özcan to introduce the Treatises to the Arab world. However, instead of introducing the Risale-i Nur to the Arab world, Özcan imports and spreads the literature there to Turkey” (Yüksel, 2015).

Yüksel states that the development of the literature of this process developed through the journal Hilal, founded by Özcan. In this process, Mawdudi's Tafhim also emphasizes that Qutb's books were translated first. Thanks to the literature created by these first translations, it is reported that the radical Islamist movement had an impact on the development of the roadmap in Turkey (Yüksel, 2015).

In the 8th issue of Altınoluk magazine, published in 1986, Salih Özcan, who stated that he played an important role in the formation of Islamism in Turkey, began the process of translating Islamist movements in the Middle East into Turkish: “*In those days, young people from the newly opened Imam Hatip Schools were going to build a new building. But they didn't have the materials. They needed new books and new interpretations that would open their horizons and provide material for them. And one night, I decided to translate the works of Islamic scholars living in all Islamic countries and publish them in Turkey. Thus, I would have provided them with materials for the building they were going to build. I think I was successful in that too.*” The process is summarized with his statements (Saruhan, 2016). According to the statements of Fatih Uğurlu, who prepared the study on the subject in the same magazine; “*Ozcan, who translated the works of Sayyid Kutup, Abul Hasan en-Nedvi, Hasan al-Banna, Mevdudi, Meryem Cemile, Yusuf al-Kardavi, Muhammed Kutup and Said Havva into our language, and Hilal Publishing, which went to the magazine after they were published piece by piece in the Hilal. It is published as a book.*” conveys his knowledge (Uğurlu, 1986: 40).

According to Bulut, it can be said that the Islamist movements experienced in the Middle East Islamic geography after the second half of the 20th century emerged with socialist influences. During this period, Roger Garaudy's "Socialism and Islam", A. Cerrahoğlu's "Can Islam and Socialism Be Compatible? Is Jesus a Socialist? The Religion of the New Century?" In addition to works such as Hikmet Kıvılcımlı's "The Effects of Religion on Turkish Society", "Allah-Prophet-Book in the Light of the History Thesis", Faruk Bercavi's "Socialism in Islam" were the main works that Muslim intellectuals started to discuss. Bulut states that in a discussion environment that focuses on the concepts of justice and capitalism in line with the development process of the socialist movements in Turkey and the Middle East, the translations of texts and books that deal intensively with the subjects of Islam and socialism intensified in the post-1960 period. (Bulut, 2013: 354)

A full understanding of the process Turkey went through will provide data for evaluating the direction of translation activities. In this sense, in Bulut's words, while the features that characterize the 1960s in Turkey are discussed, it is seen that there is an environment in which a libertarian constitution was adopted, as well as an effort to secure the regime with various legal and administrative measures.

Analyzing the structures outside of Turkey, which are considered as sources while the translations are being made, Kara states that the rise of radical and intellectualist Islamism in the 60s and then the conservative-Islamic politics revived the jihad. A remarkable part of the publications, books and articles that played a role in ensuring this rise are translations from the works written by the Muslim Brotherhood and Jamaat-i Islami (Kara, 2017: 9).

In the period between 1970-1980, the works of famous thinkers in different countries of the Islamic world were on the agenda with their Turkish translations. It is stated that most of the works that increased in this period were exhibited together with the original Turkish publications. At the same time, it is pointed out that the majority of these translations claim that Islam has something to say in social life. In addition; The process is summarized in the form of "Through the translated works, it has been tried to show that Islam does not only have moral imperatives, but also has a social justice mechanism, an economic system and a state administration understanding". (Bora, Gultenkingil, 2005: 917)

According to Ete, since the mid-1980s, political Islam, as defined today, started with the separation of some of the segments forming this tradition from right-wing and the development of a brand new Islamic line outside of this tradition but within its orbit.

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

Receiving the signs of confidence that they can have an Islamic role in Iran, the Islamists entered the broadcasting life with their translations from the Islamic world and entered a struggle for existence at the social level. According to Ete, Political Islamism has entered Turkey with publications and translations” (Ete, 2003: 59).

Evaluating the translations of the works of the Middle East Islamist Movements of the period will also help to understand the transformation and knowledge transfer processes of the Islamist groups. While the majority of these books examine concepts such as Islam and socialism-capitalism, it is seen that the foremost author in this field is Seyyid Kutup. The process of transferring the Islamist movements, which emerged in the Middle East in the middle of the 20th century and especially affected Turkey since the 1980s, to Turkey through translation has been examined. In this process, it has been observed that the role of translations, publishing houses and translators is that Islamist movements lead to a transformation in Turkey. For this purpose, it can be said that the aim of the translations is to move the Turkish society away from the traditional understanding of Islam and to introduce a modern socialist understanding of Islam. It is a fact that the way to achieve such a general purpose is the emergence of social movements by strengthening the ideological and guiding effects of translations. The influence of Islamic ideological movements, which have been translated extensively since the 1980s, began through translations. The formations and comments that will help to understand and settle these thoughts were also supported. The dissemination of translated ideological works in university circles led to the acceptance of radical Islamist views in intellectual circles. As a result of the spread of ideological works that emerged in the Middle East among the youth, the move away from the traditional Islamic understanding has led different religious organizations to distance the youth from cultural Islam and to adopt their own ideological tendencies. The new Islamist movements that started through translations led to the proliferation of Islamic groups in the country and their separation from the traditional common ground. It is possible to observe the results of this process in many different ways in recent years.

CONCLUSION

The phenomenon of change and interaction, experienced as an ancient feature of the knowledge and experience transfer process between societies from past to present, shows itself in every century. Considering the fact that societies try to find direction based on past experiences, the importance of the need for experience will be understood more. In this

process of shaping the future and finding direction, there have been times when every society felt the need to benefit from the knowledge of its contemporary societies as well as the experiences brought by its own culture and nation. While moving towards a globalizing world, this process has accelerated and the sociological homogeneity existing at a certain level within the countries has become more heterogeneous. This situation has led different sociological and ideological structures in the country to seek recognition, understanding and assimilation of groups and structures that they feel closer to or think similar to in the world. The language barrier, which is the most important obstacle encountered in this process, has been tried to be overcome with translation activities. There was also a period in which traditional structures, which were dominant in the majority of the society before this process, were ignored or given less importance by some groups in the process.

In this process, translation activities have also played an important role as an element that leads to the transfer of culture and knowledge. Thanks to the studies done, it is understood that Islamist groups, like many groups seeking support in terms of their own transformation, intellectual development and thinking, found the translation remarkable in this process. It will be seen that the aim of the study, based on the facts conveyed, is to develop a framework for understanding the process that enables the political, cultural and economic change of Turkey's social structure through translation studies, and to make a projection on the role of translation in this process based on this framework. By examining the general characteristics of the groups that have a role in the social transformation in Turkey and the effect on the formation of thought in their translation or translation, the processes related to the logic of continuity and change have also been tried to be understood.

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

REFERENCES

- Acar, Demet Ş. (2011). “İslamcı İdeoloji ve İslamcı Hareketler Ekseninde Orta Doğu”, *Uluslararası İlişkiler*, I.Cilt. http://isamveri.org/pdfdrg/D206609/2011/2011_ACARDS.pdf , s.1.
- Aktay, Y. (2000). Siyasal İslâm Anlatısının Sonu, *Tezkire*, No: 17, Ekim-Kasım, http://isamveri.org/pdfdrg/D01353/2000_17/2000_17_AKTAYY.pdf , Erişim: 10 Mayıs 2020.
- Aktay, Y. (2008). İslamcılık ve Bir Modern Melankoli: Eve Dön(eme)mek, *Nihal ve Milel*, Sayı: 5, No:3, Aralık, ss.13-50.
- Arıkan, A. (2017). Çağdaş İslâmî Akımlar Literatürü, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 15, Sayı 29, 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/940754>, s.243-300, Erişim: 10 Mayıs 2020.
- Bodur, Hüsnü E. (2004). Orta Asya'da Militan İslamcı Hareketler ve Vahhabilik”, *Dini Araştırmalar*; Cilt: 7, s. 20, ss. 195-204.
- Bulut, Y. (2013). Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri *Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları Kitap No: 31*, Editör İsmail Kara Asım Öz, 1. Baskı İstanbul, Aralık 2013.
- Büyükkara, (2019). Çağdaş İslâmî Akımlar Neye Tekabül Eder?; http://www.tidef.org/img/20210104_9233819842.pdf, Erişim: 10 Mayıs 2020.
- Çaha Ömer ve Michelangelo G.(2019). ‘İslamcılık’ (Islamism), Ömer Çaha ve Bican Şahin (ed.), *Siyasal İdeolojiler*, Ankara: Orion.
- Duran, B. ve Cemil A. 2016). “Modern İslamcılık Düşüncesinin Rakip Oksidentalizmleri: Necip Fazıl Kısakürek ve Nurettin Topçu’da Hıristiyanlık, Batı ve Çağdaşlık Anlayışı”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı/Number 7 Yıl/Year 2016.
- Ergenç, K. (2020). Türkiye İslamcılık Bahsi Üzerine, (2013) https://www.imh.org.tr/tr/imh/makale/turkiye-islamcilik-bahsi-uzerine-3_359/ Erişim: 10 Mayıs 2020.
- Esposito, John L. (1988). *Islam the Straight Path*, Oxford University Pres, New York, Oxford, 1988.
- Ete, H. (2003). Modernleşme ve Muhafazakârlık Kısacasında Türkiye’de İslamcılığın Gelişimi. *Tezkire*, 33, 42-63.
- Kara, İ. (2017). Maydan Editors, *Islamic Thought*, Türkiye’de İslam ve İslamcılık: *İsmail Kara ile Mülakat*, October 30, 2017, <https://www.themaydan.com/2017/10/turkiyede-islam-ve-islamcilik-ismail-kara-ile-mulakat/> Erişim: 10 Mayıs 2020.

Milli Görüş Hareketi, Necmettin Erbakan, Siyaset ve İslamcılık, Ümran, Nisan 2011, s.41.

Ocak, Ahmet Y. (2013). Türkler, Türkiye ve İslam Yaklaşım, *Yöntem ve Yorum Denemeleri*, İletişim, İstanbul.

Saruhan, E. (2016). İslam'ı Tercümelere Kavradık, <http://www.gercekhayat.com.tr/dosya/islami-tercumelerle-kavradik/> Erişim: 5 Mart 2017.

T. Bora & Gültenkingil, M. (Ed.).(2013). Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık içinde (903-927), İletişim Yayınları, İstanbul.

Uğurlu, F. (1986). Altınoluk Dergisi, <https://katalog.idp.org.tr/pdf/34358/33126> Erişim: 5 Mart 2021.

Yüksel.M.(2020).AK Parti'nin Lokomotifi Milli Görüş Değil, Radikal İslamcılar, <http://www.gundem360.com/haber-mufid-yuksel-ak-parti-nin-lokomotifi-milli-gorus-degil-radikal-islamcilar-6959.html> Erişim; 10 Şubat 2020.

Yüksel, Müfid. (2010). Modernleşme Sürecinde İslamcılığın Serencamı, <http://divanpost.blogspot.com/2010/02/modernlesme-surecinde-islamciligin.html> , Erişim; 10 Şubat 2020.

Zijderveld, A. C. (2009). Kültür sosyolojisi. (Çev. Kadir Canatan): *Açılımkıtap* Pınar Yayınları., İstanbul.

EXPANDED SUMMARY

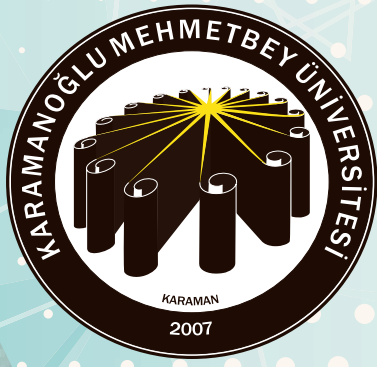
Translation activities could be considered as a pure change of words between different languages but cultural and social backgrounds of nations should also taken into consideration in this process. The asymmetrical values and evaluations through historical changes shapes the phenomenon of Philosophical Worldviews and Designs as main title during this process. At the same time Postpositivist Constructivist, Transformative and Pragmatic approaches could be part of Philosophical Worldviews. On the other hand Quantitative (Experiments) Qualitative (Ethnographies) and Mixed Methods (Explanatory Sequential) may have a role to shape the process of translation between cultures and social groups.

At this point the process of changing and globalizing World within different aspects has accelerated the sociological turns. It is noteworthy that as a result of the cultural changes that occurred, the youth groups of the period engaged in translation activities in accordance with their own cultural identities. From this point of view translation activities to Turkish from the Middle East Islamist Movements will also help to understand the transformation

The Impact of Islamic Opinions on Social Culture Transferred from The Middle East Through Translation

and knowledge transfer processes. After the period of 1960s Muslim intellectuals, were in the need of references to support their social backgrounds. It has been considered to reach such knowledge within classical Islamic sources. As an inevitable result of this focus has turned on publications produced in other Islamic countries. Such approach have triggered a new translation literature which have grown especially among the young people in Islamic social groups in Turkey. Such social groups have classified themselves as "Islamic Movements". It is seen that those groups have dealt with the approaches in the Islamic World. But those social groups were running their activities in three different parts. Those approaches were divided as traditionalist, reformist and modern groups. The first group was the traditionalists. They were accepted as the main pillar of Islamic understanding and it has also been divided into three parts within their system. Those sub divided three groups were Salafiyya, madrasah and sects. It is seen that they have given their valuable products for literature and society. As the second main group the Reformists classified themselves as the followers of the cultural and political reformism. The third group was the modernists. They have a path as Qur'anic Islamism and historicism.

Especially, the intellectual products of North African, Egyptian, and Pakistani Muslim intellectuals and thinkers have mostly taken into consideration during the translation process into Turkish. Those translation activities have not only transferred an intellectual accumulation but also gave a great opportunity to discuss differences among different Islamic understandings. Contrary to some positive effects there has been also some negative effects as well. As a positive effect the contribution of the enrichment of the intellectual content of Muslim intellectuals in Turkey could be taken into consideration. That positive effect cannot be underestimated. On the other hand this process brought the deepening intellectual differentiation of the Islamic social groups. However, the extent to which the currents of Islamism transmitted to Turkey through translation are related to Turkey's Islamic tradition by aforementioned Islamist movements did not feel the need to compromise with Turkey's Islamic culture and tradition, and even some of them rejected traditional Islamic culture.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

MAKALE BİLGİLERİ ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
31.10.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 03.12.2021
Hakem/Reviewer 2 - 04.12.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
06.12.2021

e-ISSN
2687-5586

Künye: (Araştırma makalesi) Boynukara, Emrah; Tarakçıoğlu, Aslı Özlem (2021). "Subtitle Translation of Allusions From English to Turkish: The Case of Sherlock Series" *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s.149-166. (ID: 1016984).

SUBTITLE TRANSLATION OF ALLUSIONS FROM ENGLISH TO TURKISH: THE CASE OF SHERLOCK SERIES GÖNDERMELERİN İNGİLİZCEDEN TÜRKÇEYE ALTYAZI ÇEVİRİSİ: SHERLOCK DİZİSİ İNCELEMESİ

Emrah BOYNUKARA

Lecturer, İnönü University, School of Foreign Languages, Malatya-TURKEY,
emrah.boynukara@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1460-6877.

Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU

Assoc. Prof. Dr., Hacı Bayram Veli University, Department of Translation and Interpreting
Ankara-TURKEY, asli.tarakcioglu@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8353-5526.

Abstract

Intertextuality, by and large, appears in a wide range of fields including literature, arts and audiovisual contents. One of the prominent areas of its existence is in films and TV series where it is often presented as allusions. Subtitle translation of culture-specific items such as allusions has been a significant issue as mass media technologies and contents have started to circulate around the globe in an increasing swiftness. Regarding the spatial and temporal restrictions of subtitling which, to some extent, seem to be problematic especially with the culture-bound sections, it is crucial to render the allusions in the best way possible. In the subtitle translation of allusions, translators mostly tend to retain the original and keep the source text allusions intact. Within the framework of Kristeva's concept of intertextuality, this study aimed at identifying the allusions in the TV series *Sherlock* and categorizing them according to Leppihalme's (1997) classification of allusions based on a quantitative research analysis. Following Leppihalme's suggested strategies, the present study sought to find what strategies were employed for the subtitle translation of these allusions in *Sherlock*. The results indicated that retention was the most frequent and appropriate strategy for the NP (Proper-name) allusions, and literal and standard translations for the KP (Key-phrase) allusions.

Keywords: Allusion Translation, Subtitling, Culture-Specific, Translation Strategy, *Sherlock*

Öz

Metinlerarasılık, genel olarak edebiyat, sanat ve görsel-işitsel içerikler dahil olmak üzere birçok çeşitli alanda ortaya çıkmaktadır. Metinlerarasılığın, genelde gönderme şeklinde en çok karşımıza çıktığı alanlardan birisi de film ve dizilerdir. Kitle iletişim teknolojileri ve içerikleri dünya çapında artan bir hızla yayılmaya başladığından, gönderme gibi kültüre özgü öğelerin altyazı çevirisi önemli bir konu haline gelmiştir. Bir ölçüde, özellikle de kültüre özgü kısımlarda, problemlili görünen altyazının konumsal ve zamansal kısıtlamaları göz önüne alındığında, göndermelerin mümkün olan en iyi şekilde çevrilmesi oldukça önem arz etmektedir. Göndermelerin alt yazı çevirisinde, çevirmenler çoğunlukla orijinali muhafaza etme ve kaynak metindeki göndermeleri olduğu gibi tutma eğilimindedirler. Bu çalışma, nicel araştırma analizine dayalı olarak, Kristeva'nın metinlerarasılık konsepti çerçevesinde, *Sherlock* dizisindeki göndermeleri tespit etmeyi ve Leppihalme'nin (1997) gönderme sınıflandırmasına göre kategorize etmeyi hedeflemiştir. Leppihalme'nin önerdiği stratejiler kapsamında, bu çalışmada *Sherlock* dizisindeki göndermelerin altyazı çevirisinde hangi stratejilerin kullanıldığını bulmayı amaçlanmıştır. Sonuçlar, NP (özel isim) göndermeleri için en sık kullanılan ve uygun olan stratejinin (olduğu gibi) muhafaza etme olduğunu; KP (anahtar cümle/ibare) göndermeleri için de, birebir ve standart çeviri stratejilerinin olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Gönderme Çevirisi, Altyazılama, Kültüre Özgü, Çeviri Stratejisi, *Sherlock*

INTRODUCTION

Through enormous advancement in the film sector and internet/technology, a large amount of multimedia items has surrounded people from all over the globe. TV series and films have been so common and accessible that one can reach any sort film, TV show or series in the blink of an eye. All these works need a meticulous touch in order to render the actual sense and meaning into another language as it is still far from reality for the peoples of different geographies to understand each other and communicate in a single specific language. Thus, the task of the subtitle translators is of great significance since there is a huge demand in different TV series, films and other audiovisual programs. Moreover, through proper and careful language use, subtitles represent different cultures and promote literacy within the communities of countries. In the process of subtitling an audiovisual content, perhaps the most problematic and complex section seems to be the transfer of the culture-specific references. In addition to spatial and temporal restrictions of subtitling, cultural items and allusions are adding up to the formidable burden as well. As Koolstra et al. (2002) puts, an audiovisual translator encounters hard decisions regarding what to omit and add during the translation process and s/he is frequently pushed to keep the essence and prevent the loss of any important meaning, message or sense.

As intertextuality performs the duty of forming and enriching the literary works and audiovisual contents, the readers and the audiences inevitably and frequently encounter with them. Accordingly, as it is supported by the following scholars' opinions and studies, intertextual allusions play a substantial role in *Sherlock* as it has allusions from historical, literary and social works, events and figures. The BBC's famous series *Sherlock* (2010-2017) has gained a worldwide attention and it has caught the attention of a large Turkish audience as well. All these allusions constitute the indispensable part of the series and make it more effective and gripping for the audience. Hence, the reason behind choosing *Sherlock* for this study is that it can be regarded as rich in allusions, as "in Sherlock Holmes' case could be the Britishness, of Victorian as well as modern times London culture" (Wendt, 2015, p. 6). Accordingly, Lauridsen also stresses the intertextual aspect of the series: "...as knowing audiences enjoy the privilege of recognising 'the presence of one text in another', they engage in an intertextual reading of the series; and *intertextuality* is a key feature in *Sherlock* as well as in the series' relation to audiences." (Genette, 1981, p. 3, as cited in Luridsen, 2017). Therefore, the issue of the subtitle translation of intertextual allusions in *Sherlock* is an essential topic of investigation.

Although rare, there are several researchers who studied the subject with different approaches and cases (Kalıpcı, 2018; Ruokonen, 2016; Bertell, 2014; Liu & Jia, 2014; Jazmawi, 2013; Salehi, 2013 and Hellgren, 2007). Within this perspective, the present study seeks to reveal the strategies applied in the aforementioned series' subtitle translation in order to contribute to the field of subtitle translation with the specific attention to the translation of allusions.

Thus, the present study aims to identify the allusions and the strategies applied in the Turkish subtitles to draw attention to the importance of appropriate and effective translation of allusions. In order to do that, answers to the following questions were sought: 'What allusion types are predominantly included in the series?' and 'What translation strategies are used to render the allusive items in the Turkish subtitles?'. Therefore, in the light of the findings of the study, the ultimate goal is to display the most widely used strategies for the handling of the thorny issue of allusions in subtitle translations by conducting a case study. This study also intends to increase the attention of both subtitle translators and academics in the field of translation studies to center upon the matter of how to tackle the allusions in subtitles. This study was conducted under quantitative research within the scope of Leppihalme's classification of allusions and subtitle strategies.

There are some limitations to this study. Some visual allusions were also found through some images in the series; however, the main focus of the study was on the written or verbal allusions. Additionally, the whole 4 seasons (13 episodes in total) can be studied in the further researches as this study was conducted on the first 2 seasons (including the special episode, *The Abominable Bride*) (Gatiss, Moffat & Mackinnon, 2016).

1. REVIEW OF LITERATURE

To start with, it would be wise to flash on some related terms to emphasize the interrelation of intertextual allusions with translation and the audiovisual contents in particular. The term intertextuality was first coined by Kristeva (1969) and has been widely used and expanded since then. It was founded on Ferdinand de Saussure's (1959) theories of semiology. In his work, Saussure (1959) points that texts cannot be considered as free of other texts. On the other hand, terms such as dialogism and heteroglossia, proposed by Bakhtin (1984), form the background of Julia Kristeva's theory of intertextuality. Also, in the 1970s, these ideas were expanded further by Barthes (1981). Like Barthes, Kristeva also considers reading a text as "complicated" and "heterogeneous practice" by which the previous texts are put in a dialogue with the new ones

(Becker-Leckrone, 2005, p. 13). As for Graham Allen, “intertextuality is an attempt to understand literature and culture in general” (Allen, 2000, p. 7) and it “foregrounds notions of relationality, interconnectedness and interdependence in modern cultural life” (Allen, 2000, p. 5). Kristeva basically claims that texts do not simply come out of the authors’ mind, instead they assemble the texts from the pre-existing ones. As Kristeva suggests, texts are constituted through “mosaic of quotations” and they are the transformation or absorption of another text or texts (Kristeva, 1986, p. 37). In fact, quotations and allusions are indispensable infiltrations existing in the embodiment of intertextually created texts. Through the use of parody, allusion, pastiche, quotation, translation, irony, calque and plagiarism (Genette, 1997, p. 37) understanding of the text is facilitated. It is a literary discourse strategy which writers, speakers and/or audiovisual media make use of. Intertextuality can be regarded as a passage or transition from a sign system into another one, which contains alteration and destruction of the previous (old) position and constitution of a new one (Kristeva, 1984, p. 60). As for allusion in particular, it is a kind of intertextual reference which is rich in culture-bound, social, political, literary and historical aspects and requires an attentive effort in the process of translation. Allusion is “a reference which is indirect in the sense that it calls for associations which go beyond mere substitution of a referent” (Irwin, 2002, p. 521). Allusion is usually illustrated by a ‘frame’. A frame is a ‘combination of words that is accepted in the language community as an example of preformed linguistic material’ (Leppihalme, 1997, p. 41). According to Burr (2003), allusions have the function of displaying intertextual situations which embellish the works and boost the readers’/audiences’ engagement in the text. Accordingly, Thomas (1986, as cited in Bamman & Crane, 2008) asserts that allusions perform two vital functions: “to express similarity between two passages, so that the latter can be interpreted in light of the former; and to simultaneously express their dissimilarity as well, in that the tradition they recall is revisited”. It is obvious that the existence and use of allusions help the series and films convey their messages and contents in a more effective way. Thereupon, it becomes a serious and important mission to tackle and render these units in an equally effective way as in the source text/language. Since it is an arduous subject and only few scholars dealt with the allusion issue in Turkish subtitles, it becomes even more essential to amplify such studies in this area through identifying, classifying and explaining the strategies in the translation processes.

Beginning from the late 1970s and early 1980s, domination of source text has lost its central position and target text and the functional effect on the receptors have started to be the focal point of the researchers. Hence, as Cintas and Remael (2007) put it, we cannot evaluate it

as a mere linguistic process and/or activity without regarding the culture phenomenon. With the involvement of its intercultural aspect and mass demand, contemporary/audiovisual translation has been unavoidable as many countries need these contents in their own languages either through subtitles and/or dubbings. Parallely, mass globalization and advancement in technology have made subtitled films and series quite common and popular all over the world.

In a basic sense, subtitling is “the process of providing synchronized captions for film and television dialogue” (Shuttleworth & Cowie, 1997, p. 161). According to O’Connell (2007) subtitling is “supplementing the original voice sound track by adding written text on the screen” (p. 169). Although a proper and effective rendering of the ST messages is an expected duty from the subtitle translators, obvious temporal and spatial constraints of subtitling appear as laborious hurdles as well. Technically, according to Cintas and Remael (2007), the average (subtitle) is supposed to be based on ‘6-second rule’ where 2 full lines with approximately 35 characters are displayed on the screen. Considering all these factors, subtitle translation requires a delicate effort and an adequate linguistic, cultural and technical background especially with the rendering of allusions.

Overall, intertextuality encapsulates the concept of allusion and all these intertextuality terms and allusion definitions drive us to their intertwined relationship and show us the importance of these items in *Sherlock* series. In order to identify and categorize these allusions, Leppihalme’s (1997) categorization and list of strategies to translate the allusions were applied in the study. Leppihalme divides the allusions into two main categories as Proper Name allusions (PN) and Key Phrase allusions (KP). PN allusions are translated under three main strategies and their sub-strategies: “retention of the name” of which subcategories are using the name as such; using the name, adding some guidance; using the name, adding a detailed explanation, i.e. footnote; “replacement of the name by another” subcategorized with the replacing the name by another SL name and replacing the name by a TL name; and “omission of the name” divided into subcategories as omitting the name, but transferring the sense by other means and omitting the name and the allusion altogether. On the other hand, Leppihalme proposes nine strategies for the translation of KP allusions: use standard translation; literal translation; add extra allusive guidance to the text; additional information via footnotes, endnotes; features indicating the presence of borrowed words; replace with a performed TL item; rephrase the allusion with an overt expression of its meaning; recreation: creatively constructing a passage that reproduces its effect; omission of the allusion. All these categories and subcategories are utilized in the categorization of the allusions in this study.

Since intertextuality ties various textual, historical, literary, social, political and cultural aspects together, allusion, as a branch of intertextuality, is flashed in *Sherlock* and makes it an attention-grabbing work which creates a substantial effect on the contemporary audience. Therefore, subtitle translation of the allusions becomes an essential issue and all the findings in this study aim to show the strategies used in the translation of allusions in the light of Leppihalme's categories. Most importantly, this study also aims to display the appropriate strategies in the rendering of the allusions.

2. METHODOLOGY

2.1. Methodological Design

The present study is based on a quantitative analysis in the framework of Leppihalme's (1997) classification and subtitle translation strategies for allusions. According to Leppihalme (1997), proper allusive names (PN) refer to real life or fictional figures, politicians and historical persons, international names or names of famous works that are known by a lot of people around the world; on the other hand, KP allusions involve phrases, quotations or explanations from any sort of literary, historical and political work or phenomenon that holds a referential aspect. The scope of the study covers the first 2 seasons (6 episodes and one special episode entitled *The Abominable Bride*) of the BBC's *Sherlock* series and the allusions included in the episodes. Each episode has a running time of approximately 90 minutes. The series were obtained and watched through official technology and media services company Netflix. At the same time, the original scripts of the related series were downloaded from the internet. The allusive units were detected during watching process and checked through the scripts by the researchers (experts). Through a careful effort, the PN allusions were found to be 20 whereas only 6 KP allusions were identified in the corpus. Out of the 20 PN allusions, 10 items were chosen by using simple random sampling. After the allusive units were identified and categorized by the researchers, they were evaluated and interratered by 2 experts from the field of translation studies and English literature. In accordance with ratings and evaluations of the experts, the allusions were grouped under proper noun (PN) allusions, key phrase allusions (KP). Then, the strategies used to render the allusive subtitles were also determined and tabled by the researchers and evaluated by the experts to be analyzed.

2.2. Data Analysis

During the data analysis process, two main tables were used to display the PN and KP allusions. After identifying the allusions, their English (original) versions, reference information,

Turkish subtitles and translation strategies were demonstrated in the subsequent columns on the tables. All the allusions (10 NP and 6 KP) were included in the tables. The allusions were typed in bold. The categories and the translation strategies of the allusions were displayed in the pie charts with their percentages.

2.1.1. Proper name allusions.

As a historically and literally dense work, *Sherlock* is rich in allusions and proper name allusions in the series were mainly translated through Leppihalme's (predominantly) retention, replacement and omission strategies as shown in the below table. Table 1 shows the NP allusions with their reference information, explanations, target language (Turkish) translations and the strategies used in the subtitle translation process. It is obviously seen that retention is the dominant strategy with the percentage of 80 %. It is also observed that the professional translator resorted to replacement and omission strategies only one time.

Table 1: List of PN (proper name) allusions in *Sherlock* series

Source Language (English)	Allusion	Target Language (Turkish)	Translation Strategy
-Not exactly Fort Knox .	Fort Knox is a military base in America where a large portion of the United States' official gold reserves is kept.	- Fort Knox değil herhalde.	Retention of the name (using the name as such)
-I suppose it's never going to trouble Egon Ronay , is it?	Egon Ronay was a well-known food critic in the United Kingdom.	-Sanırım Egon Ronay 'ın hiç böyle sorunları olmayacak.	Retention of the name (using the name as such)
- Janus Cars. -The clue is in the name	It is an ancient Roman God with two faces, representing the god of beginnings, gates	- Janus Cars. -İpucu isimde -İki yüzlü olan tanrı	Retention of the name (using the name as such)

Subtitle Translation of Allusions from English to Turkish: The Case of Sherlock Series

-The God with two faces? -Exactly.	transitions, time duality etc.	mi? -Evet.	
-Oh, who's this? - Sekhmet . Named after the Egyptian goddess.	Rooting from the word 'sekhem' and meaning 'power of might', it is the name of an ancient Egyptian goddess.	-Bu da kim? - Sekhmet . Bir Mısır tanrıçasının ismini verdik.	Retention of the name (using the name as such)
-You are like Laurel and Hardy , you two! What's going on?	They were a comedy duo in Classical Hollywood era of American Cinema. One is tall and the other is short (depicting Sherlock and Dr. Watson)	- Laurel ile Hardy gibisiniz, neler oluyor?	Retention of the name (using the name as such)
-Have you ever heard of the Golem ?	A gigantic Jewish folk story figure/man (assassin) made of clay.	-Hiç Golem 'i duydun mu?	Retention of the name (using the name as such)
-Nicked all his Smurfs ?	<i>The Smurfs</i> is a comic/cartoon with a group of blue, manlike creatures.	- Şirinlerini mi arakladın?	Replacement of the name by another (replacing the name by a TL name)
-Broke his Action Man ?	It is originally an action figure toy taking part in various media forms such as cartoons, games and animations.	- Action-Man 'ini mi kırdın?	Retention (using the name as such)
-...This is an	This is an obvious	-...Bu eşi benzeri	Omission of the name

<i>Orwellian</i> measure on a scale unprecedented...	reference to George Orwell's novel <i>1984</i> .	görülmemiş...	(omitting the name and the allusion altogether)
-My Boswell is learning.	Boswell is a Scottish biography writer, he wrote <i>The Life of Samuel Johnson</i> .	- Boswell 'im öğreniyor.	Retention of the name (using the name as such)

As seen in the table, all three main strategies were used in the subtitle translation whereas from these main strategies, only 'using the name as such', 'replacing the name by a TL name' and 'omitting the name and the allusion altogether' were used. However, other four subcategories (using the name, adding some guidance; using the name, adding a detailed explanation, i.e. footnote; omitting the name, but transferring the sense by other means and replacing the name by another SL name) were not resorted.

2.1.2. Key phrase allusions

Key phrase allusions were found to be less than PN allusions, there are 6 KP allusions detected in the corpus. The findings in the KP allusions table show that standard and literal translation were the leading strategies, while rephrasing was used only once.

Table 2: List of KP (key phrase) allusions in *Sherlock* series

Source Language (English)	Allusion	Target Language (Turkish)	Translation Strategy
------------------------------	----------	------------------------------	-------------------------

Subtitle Translation of Allusions from English to Turkish: The Case of Sherlock Series

<p>-Impossible to sustain a smoking habit in London these days.</p>	<p>Sherlock’s this utterance is a reference to original Sherlock’s drug habit and a possible reference to the smoking ban in the UK as well.</p>	<p>-Bugünlerde Londra’da sigara alışkanlığını sürdürmek imkansız.</p>	<p>Literal translation</p>
<p>-Everything in the West has its price.</p>	<p>This is a reference to the clash and difference of the East and the West. It represents the justice in the West as opposed to the East and Sir Arthur Conan Doyle’s views on the Eastern countries in his original works.</p>	<p>-Batıda her şeyin bir değeri vardır.</p>	<p>Literal translation</p>
<p>-Gottle o’ gear, gottle o’ gear,</p>	<p>It’s a famous phrase of a ventriloquist’s attempt to say “bottle of beer” which is normally difficult for them to say. To treat Watson like a ‘puppet’ in a mocking way and show his power to Sherlock, Moriarty uses this utterance.</p>	<p>-Gir şişe giya, gir şişe giya.</p>	<p>Rephrase the allusion</p>

-A little trace of bread crumbs , hardback copy of fairy tales .	This is an allusion to German Grimm Brothers' fairy tale <i>Hansel and Gratel</i> .	-Ekmek kırıntularından bir yol Ciltli bir masal kitabı...	Standard translation
- Sir Boast-A-Lot was the bravest and cleverest knight at the round table .	An allusion to the famous 14 th century chivalric romance <i>Sir Gawain and the Green Knight</i>	-Sör çok övünen, yuvarlak masanın en cesur ve en zeki şövalyesiymiş .	Standard translation
-I'm part of a campaign , you know. -Huh? Campaign? - Votes for women .	This is an allusion to the 'Women's Rights Movement' obviously referring to the 'Suffregette Movement' in the late 19 th century.	-Ben kampanyanın bir parçasıyım -Kampanya mı? - "Kadınlar için oy."	Standard translation

As it can be observed in the above table, 'literal translation', 'standard translation' and 'rephrasing the allusion' strategies were used in the translation of the KP allusions. The other six strategies (add extra allusive guidance to the text; additional information via footnotes, endnotes; features indicating the presence of borrowed words; replace with a performed TL item; recreation: creatively constructing a passage that reproduces its effect; omission of the allusion) were not used by the subtitle translator.

3. RESULTS AND DISCUSSIONS

In this section, the quantitative data of the research is displayed through a figure where it is divided into Leppihalme's NP and KP allusions. Although there were some non-verbal or visual references, the PN and KP allusions with their subtitle translations were given the utmost attention. These allusive units are considered to be substantial parts in the series which keep the receptors' interest vivid and, to some extent, perform the duty of connecting historical, social, ideological and literal points with the audiences' background knowledge and/or introducing them with new information through subtitles.

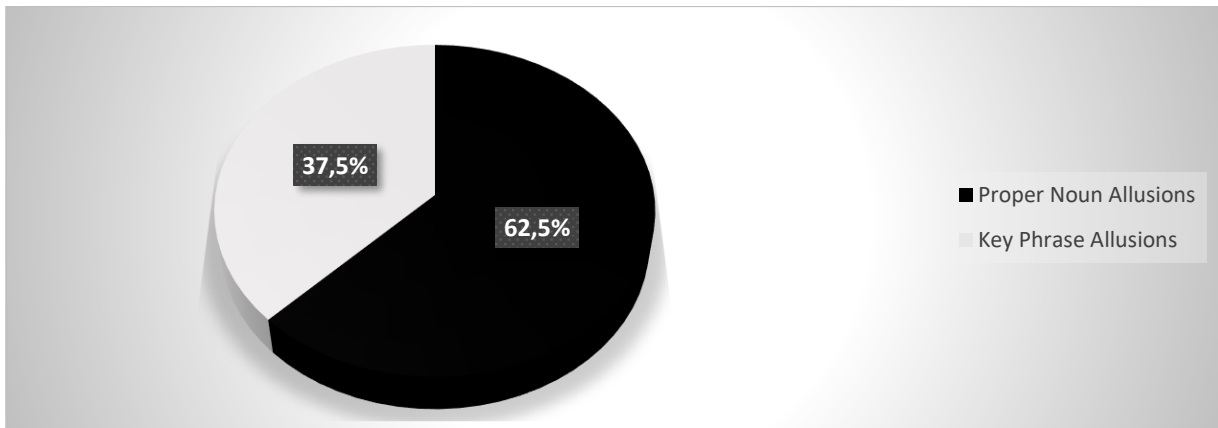

Figure 1. Percentages of PN and KP allusions in the corpus

As it is shown in the above figure, 62,5 % of the data is PN allusions (n=10) and 37,5 % is KP allusions (n=6). The PN allusions were found to be 20, however through random selection 10 of them were included in the study.

Throughout the related episodes of the series, it was observed that Leppihalme's certain strategies suggested for the translation of allusions were used in varying frequencies. Figures 2 & 3 below display the number of times and percentages of each strategy used in the subtitling of PN and KP allusions.

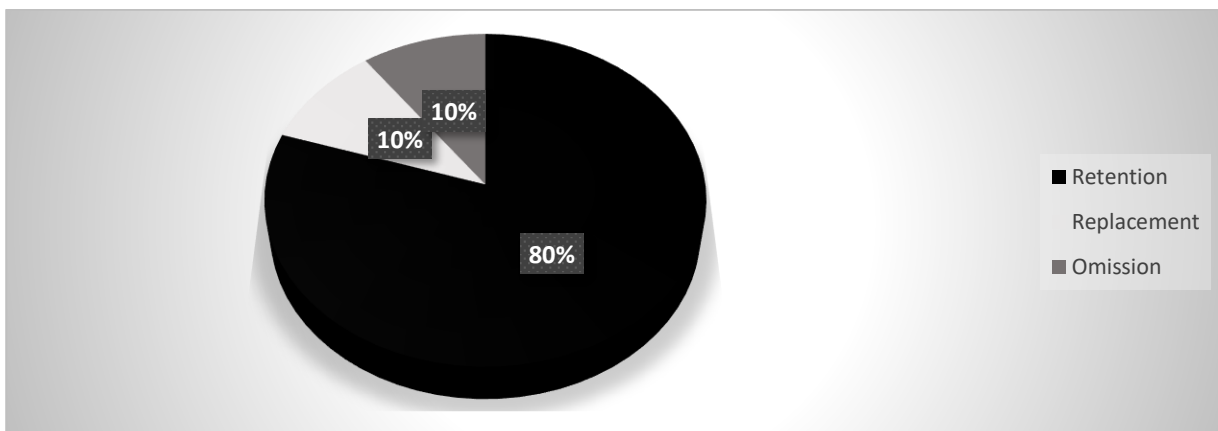

Figure 2. Percentages of translation strategies used for PN allusions in the corpus

Figure 2 displays that retention was the most used strategy with the percentage of 80 % (n=8), while replacement and omission strategies were 10 % (n=1) each.

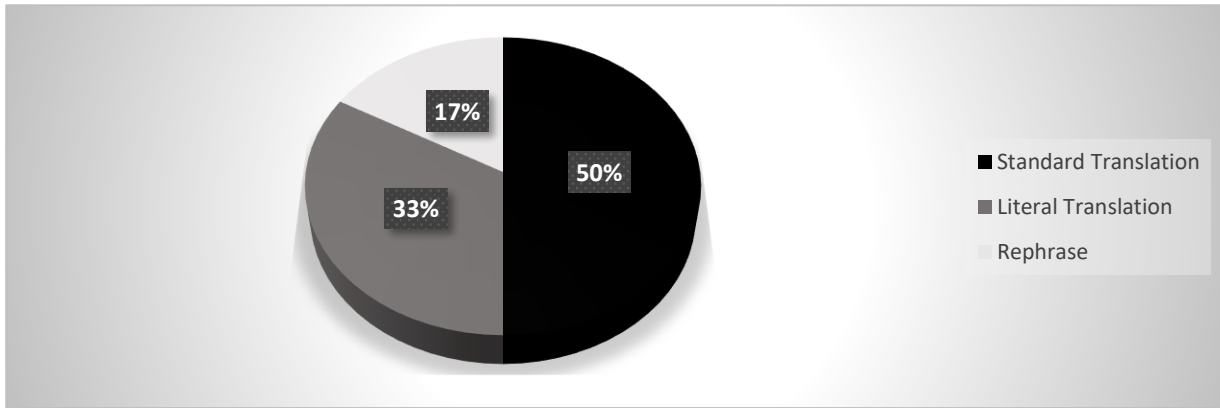

Figure 3. Percentages of translation strategies used for KP allusions in the corpus

Figure 3 shows that standard translation strategy was the most used one with the percentage of 50 % (n=3), whereas literal translation strategy was 33 % (n=2), and rephrase was the least used strategy with 17 % (n=1).

4. CONCLUSION

The purpose of this study was to carry out a quantitative analysis of the Turkish subtitles of allusions in the BBC's *Sherlock* within the framework of Leppihalme's (1997) classification and suggested strategies for the translation of allusions. In the subtitle translation of allusions, translators mostly tend to retain the original and keep the source text allusions as intact as possible. The analysis was conducted on the first 2 seasons (6 episodes and one special episode called *The Abominable Bride*). The allusions in the corpus were categorized mainly into proper name and key phrase allusions. Although a contemporary series, *Sherlock* is originated from a combination of historical, literary and social background, and substantial function of allusions is one of the inevitable aspects of such works. Hence, the present study attempted to display the allusions with the applied translation strategies. To this end, through a careful effort, the PN allusions were found to be 20, however through random selection 10 of them were included in the study and 6 KP allusions were identified in the corpus. 62,5 % of the data is PN allusions (n=10) and 37,5 % is KP allusions (n=6). Of the 10 NP allusions, 8 were rendered through retention strategy, 1 through replacement strategy and 1 of them were handled with omission strategy. Retention was the most used strategy with the percentage of 80 % (n=8), while replacement and omission strategies were 10 % (n=1) each. It is obviously seen that the subtitle translator tried to convey the sense of the proper name allusions mainly by retention strategy. As for the key phrase part, which is scarce in number compared to NP and found to be 6, 3 of them

were translated through standard translation, 2 of them were translated by literal translation while 1 one of them was rendered through rephrasing strategy. Standard translation strategy was the most used one with the percentage of 50 % (n=3), whereas literal translation strategy was 33 % (n=2), and rephrase was the least used strategy with 17 % (n=1).

As it is witnessed, with the translation of the PN allusions, four subcategories of the strategies were not used. An important reason for this situation is that the retention strategy dominates a substantial part of the allusion translation. Another possible reason could be the fact that wider sampling would probably lead to the use of all these aforementioned subcategories. On the other hand, with the translation of the KP allusions, six strategies were not resorted. The potential reasons for this situation could be the limited number of the KP allusions and the predominant idea of the translator to retain the original sense allusions basically through standard and literal translation strategies.

Overall, it can be said that the subtitle translations of the NP allusions in the corpus were handled predominantly by keeping the allusions as such and then replacing them by appropriate TL names while with the KP allusions, standard and literal translation were preferred in subsequently descending frequency. Omission was not resorted much and that seems to repeat and show us the fact that the allusions are essential elements in the audiovisual works/contents that are rich in historical, social and literal aspects.

The results indicate that retention strategy was dominantly applied in the translation of the NP allusions, while for the KP allusions standard and literal translation strategies were the leading ones. The reason behind this retention preference probably stems from the fact that the allusions are special, eye-catching, effective and sometimes culture-bound parts that hold distinctive aspects and thus the translators do not tend to lose their original effect and try to convey them as similar as possible mainly through retention strategy.

As allusions are indispensable part of series, through the present study and in the light of these findings, it can be asserted that the subtitle translators should pay regard to the results and translate the NP allusions mainly by applying retention strategy, and standard and literal translation strategies for the KP allusions.

Regarding the limitations and future suggestions, a full 13 episodes of the series can be studied in terms of allusions. Additionally, the dubbing and visual versions of the allusions may be examined as well. This study also embarked on a possible duty to direct, inform and urge the translation students, translators, educators and researchers to evaluate the allusions as a crucial

dimension of translation and translation studies and deal with them in a rigorous way in the light of above-mentioned findings and strategies.

REFERENCES

- Allen, G. (2000). *Intertextuality*. London: Routledge.
- Bakhtin, M. M., & In Emerson, C. (1984). *Problems of Dostoevsky's poetics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Bamman, D., & Crane, G. (2008). The logic and discovery of textual allusion. In: *Proceedings of the Second Workshop on Language Technology for Cultural Heritage Data (LaTeCH)*. Marrakesh
- Becker-Leckrone, M. (2005). *Julia Kristeva and literary theory*. England: Palgrave Macmillan
- Bertell, E. (2014). *Translation of wordplay and allusions: the Finnish subtitling of Blackadder* (Unpublished master's thesis). Vaasa: Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta, englannin kieli.
- Díaz Cintas, J., & Remael, A. (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. Manchester: St Jerome.
- Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hellgren, E. (2007). *Translation of allusions in the animated cartoon the simpsons*. Thesis. University of Helsinki.
- Irwin, W. (2002). The aesthetics of allusion. *The Journal of Value Inquiry* 36, 521–532
- Jazmawi, S. (2013). *The translatability of postmodern culture allusions in comedy TV shows*. (Unpublished MA thesis), An-Najah National University.
- Kalıpcı, M. (2018). Subtitling allusions from English to Turkish: Study of the Simpsons movie. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 14(1), 342-359.
- Koolstra, C. M., Peeters, A. L., & Spinhof, H. (2002). The pros and cons of dubbing and subtitling. *European Journal of Communication*, 17(3), 325–354.
- Kristeva, J. (1969). *Semeiotiké: Recherches pour une sémanalyse*. Paris: Seuil.
- Kristeva, J. (1984). *Revolution in poetic language* (M. Walker, Trans.). New York: Columbia University Press. (Original work published 1974)
- Kristeva, J. (1986). *The Kristeva Reader*. (Ed. Toril Moi). New York: Columbia University Press.

- Lauridsen, P. S., & Koch, A. (2017). Speed detection, intertextuality, and audiences in Sherlock. *Mise au Point*.
- Leppihalme, R. (1997). *Culture bumps: An empirical approach to the translation of allusions*. Clevedon [U.K.: Multilingual Matters.
- Liu, J. & Jia, H. (2014). The study of verbal allusion translation in film subtitle: Based on relevance theory. *Theory and Practice in Language Studies*, 4(1), 93-98.
- McGuigan, P., & Lyn, E. (Directors). (2010). *Sherlock* [Television series]. London: BBC Worldwide. Retrieved from <https://www.netflix.com>
- Ruokonen, M. (2016). Analysing translated allusions: Exploring a statistical approach. *Text and textuality*. (pp. 450-461). Vaasa, Finland: VAKKI Publications.
- Salehi, A. (2013). Translation of allusions in subtitling from English into Persian. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*, 1(1), 17-31.
- Saussure, F. D. (1959). *Course in general linguistics*. New York: Philosophical Library.
- Wendt, S. (2015). Texting Sherlock – An intermedial analysis of visual intra-diegetic text in the TV-Series Sherlock. Retrieved May 9, 2021.

EXPANDED SUMMARY

Along with the enormous advancement in the film sector and the internet, a large amount of multimedia items has surrounded the lives of people from all over the globe. Nowadays, TV series and films have been so frequent and accessible that one can reach any sort films, TV shows or series with a petty effort. Regarding proper translation, all these works require a meticulous work in order to render the actual sense and meaning into another language as it is still far from reality for the peoples of different geographies to understand each other and communicate in a single specific language. That being said, subtitle translation has gained a substantial role in exchanging cultures. In accordance with culture, some of the multimedia contents are embedded with intertextual items or references and allusion is a common aspect the audiences come across. Transfer of such items might be formidable during subtitling as it is spatio-temporally restricted.

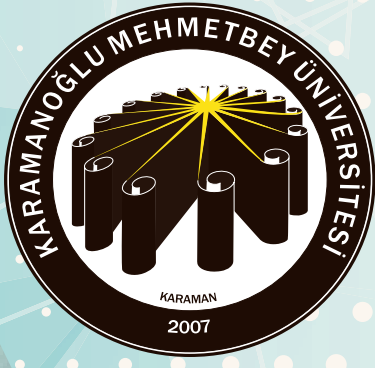
This study aimed to search and display the general tendencies and strategies of the subtitle translators in the translation of the allusions. The research questions were: ‘What allusion types are predominantly included in the series?’ and ‘What translation strategies are used to render the allusive items in the Turkish subtitles?’.

In the literature section, numerous scholars such as Kristeva (1969), Bakhtin (1984) and Graham Allen (2000) were mentioned as they are the leading figures in the introduction and elaboration of the concept of intertextuality. Some of the key terms and specifically the definition and the types of allusion were touched upon. As for the exemplary case studies, although rare, several researchers' studies in the similar subject were referred. All these researchers studied the cases with a slightly different or similar approaches (Kalıpcı, 2018; Ruokonen, 2016; Bertell, 2014; Liu & Jia, 2014; Jazmawi, 2013; Salehi, 2013 and Hellgren, 2007).

Regarding the methodology, the present study is based on a quantitative analysis with a case study in the framework of Leppihalme's (1997) classification and subtitle translation strategies for allusions. The scope of the study covers the first 2 seasons (6 episodes and one special episode entitled *The Abominable Bride*) of the BBC's *Sherlock* series and the allusions included in the episodes. Each episode has a running time of approximately 90 minutes. The series were obtained and watched (under official subscription) through official technology and media services company Netflix. The allusive units were detected during watching process and checked through the scripts by the researchers (experts). During the data analysis process, two main tables were used to display the PN (Proper-name) and KP (Key-phrase) allusions. After identifying the allusions, their English (original) versions, reference information, Turkish subtitles and translation strategies were demonstrated in the subsequent columns on the tables.

In the findings, the PN allusions were found to be 20, however through random selection 10 of them were included in the study and 6 KP allusions were identified in the corpus. 62,5 % of the data was PN allusions (n=10) and 37,5 % is KP allusions (n=6). Of the 10 NP allusions, 8 were rendered through retention strategy, 1 through replacement strategy and 1 of them were handled with omission strategy. Retention was the most used strategy with the percentage of 80 % (n=8), while replacement and omission strategies were 10 % (n=1) each. As for the key-phrase (KP) part, which is scarce in number compared to NP and found to be 6, 3 of them were translated through standard translation, 2 of them were translated by literal translation while 1 one of them was rendered through rephrasing strategy. Standard translation strategy was the most used one with the percentage of 50 % (n=3), whereas literal translation strategy was 33 % (n=2), and rephrase was the least used strategy with 17 % (n=1).

Overall, the results indicated that retention strategy was dominantly resorted and applied in the translation of the NP allusions, while for the KP allusions standard and literal translation strategies were the leading ones.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
05.11.2021

Rapor Tarihleri/Report Dates
Hakem/Rewiever 1- 09.11.2021
Hakem/Rewiever 2- 09.11.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
09.11.2021

e-ISSN
2687-5586

Cilt:3 Sayı: 2, (2021): s. 167-179

Künye: (Araştırma Makalesi) Özgüler, Ceren (2021). "Jean-Marie Gustave Le Clézio ve Kültürlerarasılık", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s.167-179. (ID: 1011912).

JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO ve KÜLTÜRLERARASILIK

JEAN-MARIE GUSTAVE LE CLÉZIO and INTERCULTURALITY

Ceren ÖZGÜLER

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara, Türkiye.
cerenoz@hacettepe.edu.tr, ORCID:0000-0003-0503-6013

Öz

Ulusal ya da etnik açıdan azınlık kültürleri mensup kişilerin, kendi kültürlerini yaşatabilmeleri, kendilerini özgürce ifade ederken hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan yaşamlarını sürdürebilmeleri günümüz dünyasında hala çözülmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün çok sayıda ulusun içinde barındırdığı kültürel çeşitlilik, baskın kültürün daha zayıf olana karşı tutumu sebebiyle birçok beklenmedik çatışmanın olmasına neden olmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesini takip eden yıllar, bağımsızlık ve özgürlük taleplerinin damgasını vurduğu dekolonizasyon hareketine tanıklık yapmıştır. Bu konuya yalnızca uluslararası örgütler ya da uluslar tarafından değil, İkinci Dünya Savaşı sırasında doğan yazarlar tarafından da önem verilmiştir. Önceleri "vahşi" olarak kabul edilmiş kültürlerin varlığına karşı duyarlı bazı yazarlar, barış içinde birlikte yaşamın ancak bütün kültürlerin tanınmasıyla mümkün olabileceğini vurgulamışlardır. Bu post-kolonyalizm ortamında doğan ve 2008 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Jean-Marie Gustave Le Clézio, kitaplarının yanı sıra, verdiği çeşitli röportajlarında ve yaptığı konuşmalarda, Batı kültürü ve yerli kültürlerin bir arada bulunabilmesinin ancak yeni bir birlikte yaşama biçimi olan kültürlerarasılık kavramının yaygınlaşmasıyla mümkün olabileceğine vurgu yapar. Kültürlerarasılık kavramının insanların bir arada ve barış içinde yaşayabilmesi için tek çare olduğunu savunurken, sıklıkla suistimal edilen yerli kültürlerin korunmasına yönelik olarak çalışmalar yapmaktadır. Çalışmamızda bu bağlamda, J.-M.G. Le Clézio'nun romanları dışında kalan röportaj ve konuşmalarından çeşitli örnekleri kültürlerarasılık kavramı üzerinden okumaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Çeşitlilik, Birlikte Yaşama, Post-Kolonyalizm, Kültürlerarasılık.

Abstract

In today's world, it is still a problem that needs to be resolved that people belonging to national or ethnic minority cultures to keep their own cultures alive, expressing themselves freely and living their lives without being subjected to any discrimination. The cultural diversity of many nations today causes many unexpected conflicts due to the attitude of the dominant culture to the weaker. The years following the end of the Second World War witnessed the decolonization movement marked by the demands for independence and freedom. This issue has been given importance not only by international organizations or nations, but also by writers born during the Second World War. Some authors, who were sensitive to the existence of cultures that were previously considered "savage", emphasized that peaceful coexistence is only possible with the recognition of all cultures. Jean-Marie Gustave Le Clézio, born in this post-colonial environment and awarded for the Nobel Prize in Literature in 2008, has stated in his various interviews and speeches, as well as his books, that the concept of interculturality, which is a new way of living together, is a manner of coexistence of Western culture and indigenous cultures. He argues that the concept of interculturality is the only solution for people to live together and in peace and he works to protect indigenous cultures that are often abused. In our study, we will try to read various examples from J.-M.G. Le Clézio's interviews and speeches, beside his novels, through the concept of interculturality.

Key Words: Cultural Diversity, Living Together, Post-Colonialism, Interculturality.

GİRİŞ

Kültürel söylemin en tartışmalı temalarından biri olan ve tarihsel bir süreç içinde gelişen kültürlerarasılık kavramı, yalnızca bir kimlik sorununu ya da varoluşsal bir sorunu yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda bir *Öteki*'lik deneyimini, *Öteki* ile karşılıklı deneyimi de ifade eder. Modern toplumun dinamiklerinden kaynaklanan bir gereksinimden ortaya çıkan bu kavram, zaman içinde gelişen bu modern toplumun ilerlemesi ve sömürgeciliğin sona ermesiyle, farklı türlerdeki kültürlerin karşı karşıya gelmesinin çeşitli yönlerini tanımlar. Bu bağlamda kültürlerarasılık, sosyal bilimler, sanat ve edebiyat gibi her biri kendi tarzında kültür sorunuyla ilgilenen çeşitli alanları etkiler. Kültürlerarasılık, kültürler arasındaki etkileşimlerden doğan farklı gruplar arası ilişkilerle bağlantılı tüm dinamik süreçleri karşılaştırmayı mümkün kılar. Farklı kültürel alanların incelenmesi yoluyla ve farklı kültürlerin birbirleriyle temas etmesiyle oluşan karşılıklı ilişkileri temsil eden yeni bir kültürel pratiğin ortaya çıkmasını sağlar. Farklı uluslararası yaşanan deneyimlere yeni bir yorum getirmeyi gerektiren değişim ve dönüşümler üzerinde düşünmemize yol açar. Çeşitli kültürel, ekonomik, siyasi ve dini biçimlerin tanındığı çoksesli bir toplumun parçası olduğumuz düşünülürse, kültürlerarasılık, bir bakıma, psikolojik etkenlere dayanan eski algıları değiştirme ve hatta düzeltme amacına sahip olacaktır.

İçinde yaşadığımız küresel dünyada artık bütünüyle homojen bir toplumun yaşamadığını kabul etmek gerekir. Bu anlamda farklı kültürlerin bir arada bulunduğu bu toplumlarda çeşitliliğin artması, bununla beraber gelen *birlikte yaşama* kavramına dayanan sorunlar, *Öteki*'nin algılanması birçok düzeyde ve disiplinde hassasiyet uyandırmış, çalışma konusu olarak var olmuştur.

Birey için kültür ile ait olduğu topluluğun kültürü arasındaki ilişkiye vurgu yapma gereği bu yüzden önemlidir. 1982 yılında Meksika'da gerçekleşen Dünya Kültür Politikaları Konferansı'nda, Kültür Politikaları Deklarasyonu içinde kültürü,

En geniş anlamıyla kültür, bugün bir toplumu veya bir sosyal grubu karakterize eden manevi ve maddi, entelektüel ve duygusal ayırt edici özellikler kümesi olarak düşünülebilir. Sanat ve edebiyata ek olarak, yaşam tarzlarını, temel insan haklarını, değer sistemlerini, gelenekleri ve inançları kapsar. ("Meksika Kültür Politikaları Deklarasyonu",1982, s. 3)

diyerek tanımlayan UNESCO, bir kolektiviteye ait olan bireyin, melez ya da karma diyebileceğimiz toplumda kimliği ve sahip olduğu değerlerle yaşamını sürdürebilmesi adına kültüre önemli bir anlam yüklemiştir. Bu anlamdan yola çıkarak, birlikte yaşama kavramı her

düzye de önem kazanır ve bunun en iyi şekilde gerçekleşmesi için en doğru şekli tespit etmek esastır. Bu şekle en doğru açıdan ulaşmayı amaçlayan, Birlikte yaşamı olanaklı hale getirirken kültürel çeşitliliği ve doğru iletişimi teşvik eden en önemli kavramlardan biri olan *çokkültürlülük*ten de söz etmek bu anlamda doğru olacaktır.

Çokkültürlülük de tıpkı kültürlerarasılık gibi, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin çalışmalarıyla geliştirilmiştir. Avrupa Konseyi'nin “ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele” kapsamında yürüttüğü bir çalışmada, “Avrupa toplumları çokkültürlü ve çok etniklidir ve çeşitlilikleri zenginleştirici ve yapıcıdır” (www.ami-oimc.org/multiculturalisme-interculturalite,s.2) ifadesi ortaya çıkmıştır.

Çokkültürlülük, kültürel çeşitliliği ifade eden en önemli biçimlerden biridir. Özellikle Avrupa'da ortaya çıkış sebeplerinin başında mevcut toplumların içinde barındırdığı farklı toplulukların karşılıklı saygı ile birlikte var olma kapasitesini tanımlamak gelir; bunun yanında toplumsal ve siyasi bağlamda kabul edilen topluluk içindeki kültürel çeşitliliği de tanıır. Bu birlikte yaşam, farklılıkların aynı toplum içerisinde varlıklarını sürdürebilmesine dayanır.

Birlikte yaşamaya yeni bir boyut kazandıran bir diğer kavram olan kültürlerarasılık ise, aynı zamanda ortak yaşamı zorlaştıran sorunlara karşı mücadele eder. Gerçekten de, aynı etnik kökene ait olsak bile, başkalarıyla ilişkimizi tanımlayan geleneklerimiz bir toplumdan diğerine veya bir kültürel gruptan diğerine değişir. Bu durumun getireceği sıkıntılardan kaçınmak için *Öteki* olarak kabul edilen diğer azınlık kültüre mensup bireyin sahip olduğu kültürel birikimi anlama ihtiyacı doğar. Bunun için *Öteki*'nin anlaşılmasını sağlayan bir köprüye, ilişkilere ve farklılıkların zenginlik olarak kabul edileceği ortak bir alanın oluşmasına ihtiyacımız vardır.

Çokkültürlülük ve kültürlerarasılık kavramlarına bakıldığında, her ikisinin de bileşenlerinin Avrupa'da, genellikle ulusal topraklarda yaşayan göçmen nüfuslar ve ülke içindeki azınlıklar olduğunu görürüz. Söz konusu azınlıklar, 1930'larda başlayan ve ilk olarak bu yıllarda Alman iktisatçı Moritz Julius Bonn tarafından “kendi kendini yönetmeyi başaran sömürge devletlerin bağımsızlıklarını kazanma süreci”ni (Erişim adresi: <https://theconversation.com/explainer-what-is-decolonisation-131455>, par.4) tanımlamak için kullanılan dekolonizasyon kavramı içinde önemli bir yer teşkil etmektedirler.

Birleşmiş Milletler 1945'te kurulduğunda, dünya nüfusunun yaklaşık üçte biri olan yaklaşık 750 milyon insan, sömürgeci Güçlere bağlı Topraklarda yaşıyordu. Bugün, kendi kendini yönetmeyen geri kalan 17 bölgede 2 milyondan az insan sömürge yönetimi altında yaşıyor. Gezegenin çehresini değiştiren dekolonizasyon dalgası, BM ile doğdu ve

dünya çapındaki ilk büyük başarılarından birini temsil ediyor (Erişim adresi: <https://www.un.org/en/global-issues/decolonization,par.4>).

Söz konusu süreç dikkate alındığında, Avrupa'da sözünü ettiğimiz çeşitlilik, göçmen kökenli, sömürgeleşmiş ülkelerden gelen azınlıkları ifade etmektedir. Dekolonizasyon süreci her ne kadar özgürlüklerin geri kazanıldığı yapıcı bir süreç olarak karşımıza çıksa da, azınlık gruplar, içinde yaşadığı toplumlarda insan onuruna aykırı davranışların kurbanı olmaya devam etmişlerdir.

Bu dekolonizasyon sürecinde doğan, II. Dünya Savaşı'nı yaşayan ve genellikle vahşi (fr. sauvage) olarak adlandırılan kültürlerin farkında olan yazarlar, farklı kültürler arasında barışın sağlanması gereğini savunmuşlardır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini takip eden yıllarda edebiyat alanında da, uluslararası düzeyde de önemli bir olay olan bağımsızlık ve özgürlük taleplerinin damgasını vurduğu dekolonizasyon hareketine tanık olan, aralarında Édouard Glissant, Amin Maalouf, J.-M.G. Le Clézio'nun da olduğu yazarlar bu hareketin önemine vurgu yapmışlardır.

İsveç Kraliyet Akademisi'nin 2008 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık gördüğü J.-M.G. Le Clézio, için "yeni başlangıçların, şiirsel serüvenin ve bedensel coşkusunun yazarı, hüküm süren uygarlığın ötesindeki ve aşağısındaki bir insanlığın kâşifi" (İsveç Akademisi, 2008) tanımını yaparken, yazarın sadece yazın alanındaki başarısına değil, aynı zamanda onun insanlığa hizmet anlamında bulunduğu girişimlere de vurgu yapmıştır. Bu bağlamda biz de, çalışmamızda, yazarın kültürlere bakış açısı ve edebiyata bu anlamda verdiği değeri, romanları dışında kalan yayımlanmış röportajları, konuşmaları, denemeleri aracılığı ile incelemeye çalışacağız.

Aile bireyleri Hint Okyanusu adalarından gelen ve kendisi Fransa doğumlu olan J.-M.G. Le Clézio, Fransız-Mauritius (fr. Franco-mauricienne) uyruğuna sahiptir. Çocukluğundan beri Batı'nın ulaşmış olduğu sınırların ve azınlık kültürlerinin varlığının bilincinde olan yazar, Tirthankar Chanda ile yaptığı röportajda bunu şöyle açıklar:

Ailem tamamen Mauritiuslu olduğu için kendimi bir nevi sürgüne gönderilmiş olarak görüyorum. Nesiller boyunca Mauritius folkloru, mutfağı, efsaneleri ve kültürüyle büyüdük. Hindistan, Afrika ve Avrupa'nın bir arada olduğu çok karmaşık bir kültür. Fransa'da doğdum ama Fransa'da o kültürle büyüdüm. Kendime, gerçek vatanımı somutlaştıran başka bir yer olduğunu söyleyerek büyüdüm. Bir gün oraya gideceğim ve ne olduğunu öğreneceğim. Bu nedenle Fransa'da kendimi her zaman bir parça fazlalık

olarak gördüm. Belki de gerçek ülkem olan Fransız dilini gerçekten seviyorum!¹ Ama Fransa'yı bir ulus olarak ele alırsak, onun bana dayattığı adetlerle nadiren özdeşleşebildiğimi söylemeliyim (Le Clézio, 2001, s:8) .

Yazar, günümüz dünyasında, farklı ülkelerde oluşabilecek tehlikelerin farkında olarak, kültürlerin bir arada olmasına olanak sağlayan birçok bir arada olma şekli arasında, kalıcı bir kültür alışverişini teşvik ettiği için kültürlerarasılık kavramını öne çıkaran söylemler üretmiştir. Kendini bir “kültürlerarasılık militanı” olarak kabul eden Le Clézio bu duyarlılığı ile farklı düzeylerde, baskın kültürün egemenliği altında ezilen azınlık kültürü temsil eden bireylerin ortak yaşama uyum sağlama sürecine tüm yönleriyle odaklanmaktadır. Aynı konuşmada, “kültürün tüm insanlığın ortak mirası olduğunu” ifade etmektedir. Onun için her kültürün kendi değeri vardır. Çeşitliliğin önemine; kendini tanımanın, birbirini tanımanın gerekliliğine inanır.

Toplumların heterojen bir biçimde yaşamaya devam etmesini savunan ve farklılıkların karşılıklı bir zenginleşme olarak değerlendirilebilmesi çabasında olan Le Clézio'nun niyeti her şeyden önce tartışmalardan ve polemiklerden kaçınmaktır. Bu sebeple, birlikte yaşamının değerlerin yitirilmesi anlamına gelmediğini, ayrıca kültürlerin birlikte yaşayabilmesinin önemini şu şekilde ifade etmiştir :

(Batı ile Üçüncü Dünya arasında) bir çatışmaya inanmıyorum. Huntington'dan ve onun medeniyetler çatışması teorisinden nefret ediyorum. Hatta Samuel Huntington'a Karşı adlı bir yergi bile yazdım, bunu bir yergi olduğu için yayınlamadım [...]. “Biz” ve “ötekiler” olduğuna, bir yanda Batı dünyasının, diğer yanda en ufak zayıflıklarımızı arayan bir tür barbar dünya olduğuna inanmıyorum. [...] Aslında kültürlerin hepsi karışıktır, Batı da dâhil olmak üzere Afrika ve Asya'dan gelen birçok öğeden oluşan karışımlardır. Kendi aralarında oluşacak melez bir birleşmeye engel olamayız (Le Clézio, 2008, s. 20).

Gerçekten de Le Clézio, her bir kültürün, taşıdığı değerlerin, oluşumuna katkıda bulunduğu kimliklerin, ayrı ayrı var olabilmelerini ve aynı haklara sahip olmaları gerektiğini savunurken, kullanılan sözcüklerin seçimine bile dikkat etmiştir.

Le Clézio'nun çokkültürlü mirası, onun, ilk romanlarında eleştirdiği, içinde bulunduğu Batı ile tanımlanan yaşamından farklı bir arayışa dayanan dünyanın uzak yerlerini keşfetme arzusuna ilham verir. Hayatının bu çokkültürlü yönü, okuyucuyu onu farklı coğrafyaların, hayali dünyaların bir kâşifi olarak görmeye zorlar. Mauritius kökeninin çocukluğuna kadar uzandığı

¹ Le Clézio, J-M.G. (2001). La Langue française est peut-être mon seul véritable pays. *Label France*, no.45, s.17.

düşünülürse; Batılı olmayan, başka bir yere, uzakta olan bir bilinmeyene dair bir fikri olduğu anlaşılabilir.

Bu noktada, yazarın eserlerinde yaptığı seyahatlerin, onun edebiyata bakışı açısıyla yakından bağlantılı olduğunu söylemek doğru olur; buna ek olarak, seyahat etme arzusu sadece keşif arzusuyla değil, aynı zamanda çocukluğunun çoğunu geçirdiği Nice'ten ne pahasına olursa olsun ayrılmak istediği için güçlü bir kaçış ihtiyacıyla da beslenir. Savaş ve yansımaları, sokağa çıkma yasakları, bombaların sesi yazarda bu kaçış ihtiyacını doğurur:

Beni yazmaya iten koşulları incelersem -bunu gönül rahatlığıyla değil, dürüstlük adına yapıyorum- tüm bunların başlangıç noktasında, benim için savaş olduğunu görüyorum. (...) Hayır, benim için savaş sivillerin, özellikle de çok küçük çocukların yaşadığı savaştır. Savaş bir an için bile bana tarihi bir an gibi gelmedi. Açtık, korktuk, üşüdük, hepsi bu. (...) Buna karşılık, savaştan sonraki yıllarda her şeyin, özellikle de yazacak ve okuyacak her şeyin tükendiğini hatırlıyorum (Le Clézio, İsveç Akademisi Bildirisi, 2008, Erişim adresi : <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2008/clezio/facts/>)

Görüldüđu gibi savaş, J.-M.G. Le Clézio için muazzam bir "eksiklik" duygusuyla eş anlamlıdır. Gerçekten de en geniş tanımıyla, yazacak ve okuyacak bir şeyi olmayan genç Le Clézio için özellikle korkutucu hale gelen bir eksikliktir. Sözü nü ettiğimiz eksiklik duygusunu bir nebze de olsa kapamasını sağladığı, özgürlük duygusunu tattığı, erken yaşta annesiyle birlikte Afrika'ya yaptığı ilk yolculuk J.-M.G. Le Clézio'nun yazın kariyerinin başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Bu seyahat, hem babasını tanımasına hem de onu etkileyen bu topraklarda iki yıl onunla birlikte yaşamasına olanak tanır. Nijerya'da, özgür olmanın mutluluğunu keşfeder. Afrika'da keşfettiği dünya, onun kafasında hayal ettiği, savaşın getirdiği tehlikelerden kaçmak için kendi evreninde yarattığı ideal ülkeyi temsil eder. Elbette, Afrika seyahati, aynı zamanda yabancı bir kültürle ilk kez somut olarak tanışması ve şimdiye kadar bilmediği özgürlük duygusuyla yaşaması anlamında J.M.-G. Le Clézio için etkileyici bir deneyim haline gelir.

Bende bir çeşit nostalji duygusu, bu özgürlüğu daha önce yaşayamamanın pişmanlığı, 'Afrika'da doğan bir çocuk da olabilirdim' duygusu kaldı. Buradan yola çıkarak bir yazma arzusu, ihtiyacı duydum. Duyguları bulmak, karşılaştırmak, onları yeniden yaşamak için kalıcı bir arayış. Yeniden yaşamak hafızada kalmalarından iyidir. (...) orada kendi içimize kapanma zamanımız yok, sürekli başkalarına ulaşmak gerekli olan ("Le Républicain Lorrain", 1996, s:13)

Görüldüğü gibi, *Başka bir yer* (fr. Ailleurs) kavramı, çocukluğundan beri Le Clézio'nun hayal gücünde özel bir yer edinmiştir. Bu Başka bir yer ona önce dünyayı tanımak, onun kapsamını keşfetmekle ilgili ilham verirken bir yandan da başka hayatların, uzak ülkelerde keşfedilmeyi bekleyen kültürlerin olduğunun farkına varmasına yol açar. Ailesi sayesinde tanıdığı, önceden bildiği bu kültürlerin aslından birer özgürlük temsili kabul edilebileceğini anlar. İnsanı tektipleştiren Batı kültürünün, içinde yaşanan savaş ortamının getirdiği baskıyla da perçinlenmesiyle, üstün tutulmasının doğru olmadığı düşüncesine artık ulaşır.

1968 yılında Tayland'da askerlik görevini eğitimci olarak yaptığı sırada İspanyolca öğrenir ve araştırmaları sırasında *Meksika Rüyası*'nın (Le Rêve mexicain) yazılmasına ilham verecek çeşitli Kızılderililere ait metinlerle karşılaşır. Yazar, Kızılderili kültürleriyle ilgili dünya görüşünü aktararak, "Le Rêve mexicain"de (1988) Artaud'ya ayrılan bölümde bize içinde bulunduğu durum hakkında bir fikir verir:

Mevcut yerli dünyaya yeniden değer veren ve Meksika rüyasının devam etmesine izin veren, mağlup olmuş halkların eski büyüünün bir keşfi. Her şeyin mümkün olduğu yeni bir dünyanın hayali; her şeyin aynı anda hem çok eski hem de çok yeni olduğu bir yer. Yıldızların bilimi ile tanrıların büyüünün birbirine karıştığı kayıp bir cennet hayali. Medeniyetin ve bilginin köklerine dönüş hayalleri. Hem Fransa'da hem de Meksika'da birçok şair bu hayali gerçekleştirmiştir (Le Clézio, 1988, s:196)

J.M.-G. Le Clézio, kaçınılmaz olarak bu dünyadan ilham alarak yazmaya başlayacaktır. Gerçekten de, Le Clézio ilkel olarak tanımlanan farklı kültürleri temsil eden toplumlardan etkilenir; onlarla temas yadsınamaz bir şekilde onun dünyaya dair algısını, düşüncelerini belirler.

Duyulacak başka da sesler varmış gibi hissediyorum. Bize ulaşmasına izin vermediğimiz sesler, çok uzun zamandır küçümsediğimiz, sayısını çok az bulduğumuz, ama yine de bize sunacak çok şeyi olan insanların sesleri (Cortanze, 2009, s: 35)

Bu yaşamlarla doğrudan temas kurma şansı bulan Le Clézio, bu konu hakkında özel bir hassasiyet geliştirir; çünkü ona göre bu halklar dikkate değer bir öneme sahiptir. Söz konusu dünyanın içine çekilirken bu azınlıkların sahip olabileceği haklar konusunu bir kez daha gündeme getirir.

Bugün bile, Meksika'da, teknolojik gelişmelerin ve sömürgeleşmenin sonuçlarına rağmen, atalardan kalan o büyüünün etkisi hala varlığını sürdürüyor. Meksika'da, özellikle de kırsal kesimde yaşarken, insanların bizim için vazgeçilmez görünen, yaşam için gerekli olan bazı

Ŗeylere karŖı bir tùr Ŗùphecilik sùrdùrdüklerini fark ettim: kâr etmek, çalıŖmak, ticari hayat vs. (...) (Cortanze, 2009, s:37)

Orta Amerika'da uzun süre kalmaya baŖladıđı 1969 yılından sonra, J.M.-G. Le Clézio'nun dünyaya bakıŖ açısı radikal bir Ŗekilde deđiŖir; baŖka medeniyetlerin keŖfiyle birlikte mutluluğun, barıŖın ve özgùrlùđün yazarı olur. Batı tarafından dayatılan tùketim toplumu algısını reddeden Le Clézio'nun tüm kitaplarında bir hareket etme, seyahat etme eğilimi görürüz; çünkü insanlar da kaybolan kahramanın yolculuğu da hep aynıdır: Kentin, özellikle Batı'nın egemenliği altında kùltürünü kaybeden kahramanın yeni bir yol bulma arzusu. Bu bağlamda özellikle Meksika'nın keŖfi, modern Batı toplumunun reddi ve eleŖtirisini beraberinde getirir:

Greko-Romen dünyası, artık onun oğlu değilim, artık onun ırkından olamam, artık onun hakkında hiçbir Ŗey bilmiyorum. (...) KirilenmiŖ Batı dünyası, beni kölen yapmak istedin ama artık senin oğlun değilim, senin oğlun değilim (Le Clézio, 1969, s:249).

Batı'ya Le Clézio'nun bu bakıŖ açısından yaklaŖtıđımızda, Batı'nın birlikte yaŖayan kùltürler arasından doğan farklılığını adeta uzak ùlkelerin kùltürlerini yok sayan bir tavırla algıladığını görüyoruz. Hatta Batı'nın yabancıyı "vahŖi" ve "barbar" olarak, baŖka bir deyiŖle Öteki olma fikrini bir kusur gibi dayattığını bile söyleyebiliriz. "Kendimizi özdeŖleŖtirdiđimiz biçimlerden en uzak olan kùltürel biçimleri (...) tamamen ve basitçe reddetmekten ibaret olan" (Lévi-Strauss,1952,s:19) bu tutumun derin ve sağlam kökleri, aslında daha eski çağlardan itibaren Yunan kùltürüne ait olmayan her Ŗeyi barbar kabul eden Batı uygarlığına dayandırılabilir. Bu uygarlık daha sonra vahŖi terimini, uzak kùltürlere mensup Öteki'yi nitelerken kullandığı bir sıfat haline getirmiŖ, sözde "medeni" halkların yabancı olan kùltüre, Öteki'ye bir çeŖit korku duygusuyla yaklaŖmalarına sebep olmuŖtur.

Le Clézio'nun romanlarında, Öteki sorunu merkezi bir rol oynar: Yazar, uygar olan ve öteki arasında ciddi bir ayırım yapıldığına dikkat çekerken, az önce bahsettiğimiz Batılı bakıŖ açısını eleŖtirmeye de hizmet eder.

Bu bakıŖ açısıyla Le Clézio, özellikle *Onitsha* (1991), *Étoile errante* (1992) adlı romanlarında Batı'ya yönelik sert bir eleŖtiri kaleme alır; Batı dünyasının dıŖında kalanları Avrupalı ve Öteki olmak üzere iki gruba ayırma eğiliminde olan Batı'nın dar anlayıŖına Ŗiddetle karŖı çıkar.

Onitsha'da, savaŖtan sonra Nijerya'da kalan babasının hayatını okuyucuya İngiliz kolonisi ve Afrikalılar olmak üzere iki klana bölünmüŖ olan Nijerya'nın durumuna dikkat çekerek sunar. Böylece, Le Clézio bu romanda sömürgeleŖmiŖ ùlkelerin halklarının sözcüsü rolünü üstlenir ve

kahramanı Fintan aracılığıyla, ötekinin dünyasını özgürleştirmeyi ve insanları mutlu etmeyi reddeden, köleleri mutsuz eden ve çıkarlarını düşünürken dünyaya ve doğaya saygı duymayan Batı yaklaşımına karşı çıkar. Böylece, Le Clézio, Batı'nın Afrika doğasını yok eden dünya görüşünü eleştirerek, diğer ülkeleri çevresel kaosa sürüklemekle tehdit eden modern dünyanın şiddetine suçlayıcı bir bakış açısı geliştirir. Télérama'ya verdiği bir röportajda bunu şöyle görebiliriz:

Modernitenin paradoksu, bize dünyamızı geri verirken aynı zamanda kendimizi ondan sürgün etmemize sebep olmasıdır. (...) Her şeyden daha çok acı çekmekten ve ölümden korkuyoruz ve en kötüsü büyük suçlar karşısında gözlerimiz kapanıyor ("La littérature, c'est du bruit, ce ne sont pas des idées", 2008).

Sözü edilen suç, "Avrupalıların", doğanın ve kendilerinden "başka" olan insanların katliamlarına her gün kayıtsız kalma durumudur. Yazar, Onitsha romanında modern dünyanın hiç de masum olmadığını söyleyerek bu kayıtsız kalmayı vurgular. Avrupalıların Afrika'nın acılarına karşı geliştirdiği duyarsızlığı, sömürgecilerin Onitsha'da adı geçen yerlilere karşı tutumunda özellikle vurgular:

(...) İngilizlerin gözünde Afrikalılar, kayıtsız şartsız, sempati duymadıkları ve sorumluluk hissetmedikleri birer Öteki'dir. İngilizlerin gözünde öteki, medeni değildir, hatta insan ırkından bile değildir, diyebiliriz ki, Afrikalılar, fiziksel gücü ve bedenleri medenilere hizmet edecek olan hayvan ırkındandır (Le Clézio, 1991, p:54).

J.M.-G. Le Clézio, okuyucusunu kölelik ve sömürü üzerine düşünmeye davet eder ve Avrupa'nın "uygar olmayanların" haklarına karşı gerçekte olan tutumunun ne kadar yıkıcı ve adaletsiz olduğuna vurgu yapar. Bu nedenle, Le Clézio'da, onları daha medeni hale getirme bahanesiyle ötekinin zenginliklerine el koyan Batılılara karşı büyük bir nefret görmek şaşırtıcı değildir:

Turistler, misyonerler, kâşifler, gazeteciler, maden arayıcıları, (...) denizciler, altın avcıları, tüccarlar, (...) havacılar, deri avcıları, (...) hepiniz, kötü görecelilik filozofları, (...) kurnaz şehir plancıları, ekonomistler, (...) barış ve medeniyet habercileri (...) SİZDEN NEFRET EDİYORUM." (Le Clézio, 1993b, s: 256)

Le Clézio, bu kıtanın mevcut coğrafi oluşumunda oynadıkları yadsınamaz role rağmen, sömürgeleştirilmiş toplumların trajik koşullar içinde yaşamalarının sorumluluğunu kabul etmeyen Batılıları suçlamaktan bir an bile çekinmemektedir. Bunu yaparken, edebiyatı bir araç olarak kullanan Le Clézio için Nobel ödülü alırken yaptığı konuşma sırasında ifade ettiği gibi,

“edebiyat, günümüzde erkek ya da kadın, tüm insanlığın kimliklerini ifade etme, konuşma haklarını talep etme ve çeşitlilikleri ile birlikte tanınma araçlarından biridir”. Aynı konuşmada:

Küresel ölçekte kültür herkesin sorumluluk duyması gereken bir kavramdır. Ancak her şeyden önce okuyucuların, yani editörlerin sorumluluğundadır. Kanadalı Kuzeyli bir Kızılderili'nin sesini duyurabilmesi için Fransızca veya İngilizce yazmasının adil olmadığı doğrudur. Mauritius'un veya Batı Hint Adaları'nın kreol dilinin, şu anda medya üzerinde egemen olan beş veya altı dil ile aynı anlaşılabilirlik kolaylığını elde edebileceğine inanmanın yanıltıcı olduğu doğrudur. Ancak dünya onları çeviri yoluyla duyabiliyorsa, yeni ve güzel bir şey oluyor demektir. Kültür, belirttiğim gibi, tüm insanlığın ortak varlığıdır (Le Clézio, İsveç Akademisi Bildirisi, 2008, Erişim adresi : <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2008/clezio/facts/>

diyerek aslında, farklı kültürlerin bir arada olabileceği, bunu yaparken birbirlerini zenginleştirip ama aynı zamanda kendi niteliklerini kaybetmeyecekleri bir ortama olan ihtiyacı vurgular. Bunun için kültürel farklılıklar arasındaki sağlıklı iletişimi engelleyecek ekonomik, sosyal ve siyasi adaletsizliklere karşı mücadele etmenin gereğini vurgular. Bunun yalnızca kültürlerin doğru bir iletişimde olabildiği bir bağlamda oluşması önemlidir. Bu sebeple, küresel boyutta, sömürgeleşmenin sonuçları, Batı kültürünün süregelmekte olan baskınlığı ve küreselleşme gibi az tanınan kültürlerin yok sayılmasına neden olabilecek temel sorunların farkında olarak, kültürlerin bir arada yaşamasına olanak tanıyan farklı biçimler arasından, onun gözünde sağlıklı ve kalıcı karşılıklı bir iletişimi teşvik eden, kültürlerin kendi arasındaki alışverişini, diyalogu ve ötekinin kabulünü tanımakla besleyen kültürlerarasılığı savunur.

SONUÇ

Kültürel çeşitliliği zenginlik olarak vurgulayan şiirsel dili, içsel yolculuğuna aracılık ederken, yaptığı seyahatler ile tanıdığı kültürler onun Öteki'yi “kendinin bir yansıması” olarak kabul etmesini sağlar. İster farklı güçler arasında, ister güçlü ile zayıf arasında, ister insanlığa ait olsun savaşın ve ülkelerin içinde bulunduğu çatışmaların getirdiği olumsuz sonuçlar, Le Clézio ve dolayısıyla roman kişilerinin de deneyimlediği, bir nevi tahammül ettiği dünyanın onda ya da onlarda oluşturduğu özgürlük arayışına bağlı bir kaçışa teşvik eder. Modern dünyanın dayandığı değerleri kınamasına olanak tanıyan bu özgürlük duygusuyla karşılaşması sayesinde farklılıkları inkâr etmeden aynı yaşam alanında farklı kültürleri var ederek bir arada yaşamaya ışık tutan kültürlerarasılığı savunur. Le Clézio'nun Batılı olan ve olmayan Öteki için de istediği ortak şey,

tüm farklılıkların kabul edildiği, uzlaşmayı daimi kılan sürekli bir alışverişi içinde barındıran, birlikte yaşama çabasının daha kolay hale geldiği, kültürel bir yaşam biçiminin elde edilmesidir.

Kişisel olarak bakıldığında da, belki de yazarın en büyük hayali olan kültürlerarasılık, farklı kültürler arasındaki gönüllü veya zorunlu bir karşılaşmaya dayanır. Pratikte hayata geçirilmesi zor görünse de, farklı yaşam biçimlerinin barış içinde bir arada yaşamasını teşvik ettiği ve ortak yaşamdaki uyumu sağlayabilecek en uygun koşulları sağladığı için üzerinde durulması gereken bir konudur. Le Clézio azınlık kültürlerle ilgili,

Bugün kimse kültürlerarasılığı reddedemez. Dünyadaki tüm halklar arasında, etkileşim ihtiyacını en iyi anlayan ve ifade eden, ada halklarıdır. Çünkü onlar, kâşiflerin, fatihlerin, kölelerin ve bir süreliğine çalışmaya gelmiş göçmenlerin yaşadığı bir nevi geçiş yeri olan topraklarda; kültürlerin birbirine adeta dokundukları topraklarda doğdular. Mascarene Adaları, Antiller: Édouard Glissant'ın da dediği gibi kültürel ve dilsel çeşitlilik ve dinler arasındaki karşılaşma açısından anakara toplumlarından yüz yıl ileride olan ada halkları (Asgarally, 2005, s.1).

şeklindeki açıklamasıyla aslında onların çok daha güçlü olduklarını vurgulamıştır. Glissant'a da gönderme yaparak azınlık kültür kabul edilen halkların Batı egemen kültürden çok daha önde olduğunu da eklemiştir. Bu nedenle de yaşayan tüm insanların haklarının korunmasına, insanlığı bekleyen geleceğin en iyi hale getirilmesine olanak sağlayacağından, kültürlerarasılık, büyük bir devrimin öncüsü olarak kabul edilebilecek bir yaşam pratiği sunar. Bu bağlamda, güncelliğini koruyan bir hedef, bir ilke olarak hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Asgarally, I. (2005) L'interculturel ou la guerre. Port-Louis (Maurice): Presses du M. S. M.
- Cortanze, G. (1999) Le Clézio, le nomade immobile, Paris : éd. Du Chêne.
- Le Clézio, J.-M.G. (1969). *Le Livre des fuites*. Paris : Gallimard.
- Le Clézio, J.-M.G. (1988). *Le Rêve mexicain ou la pensée interrompue*. Paris : Gallimard.
- Le Clézio, J.-M.G. (1991). *Onitsha*. Paris : Gallimard.
- Le Clézio, J.-M.G. (1992) *Étoile errante*. Paris : Gallimard.
- Le Clézio, J.-M.G. (2004) *L'Africain*. Paris : Mercure de France.
- Lévi-Strauss, C. (1952) *Race et Histoire*. Paris. Folio.
- Le Clézio, J.-M. G. (2008, 8 Ekim) .Erişim adresi :<https://www.telerama.fr/livre/entretien-avec-jmg-le-clezio-la-litterature-c-est-du-bruit-ce-ne-sont-pas-des-idees,34562.php>
- Le Clézio, J. -M. G. (2008, 9 Ekim) .İsveç Akademisi Bildirisi, Erişim adresi :
<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2008/clezio/facts/>
- Le Clézio, J-M.G. (2001). La Langue française est peut-être mon seul véritable pays. *Label France*, no.45, s.17.
- Meksika Kültür Politikaları Deklarasyonu. (1982) Meksika.
- On ne peut pas faire barrage au métissage. (2008) Paris : L'Express.

EXPANDED SUMMARY

Looking closely at the history of people at the level of intercultural relations, it would not be an exaggeration to specify that they are rather part of a problematic framework, because cultures are by nature inclined to close in on themselves and that they often develop a defence mechanism when confronted with others. One of the major intercultural concerns crystallizes around the question of the other or more precisely of identity and "living together" remaining at the heart of all social life. Interculturality, although it falls rather within the domain of socio-cultural disciplines, literature also finds an increasingly lively and growing interest in the field, and this in particular during the 20th century. The years following the end of World War II witnessed an important international phenomenon already noted by writers: the decolonization

movement marked by independence, political and cultural demands. Several peoples subjected to imperialism from European countries have won their independence. As for the writers resulting from the Second World War, being aware of cultures considered formerly "wild" in the international news, did not cease to underline the need to promote peace and the construction of a unified world starting from the recognition of the other cultures in the context of equality. It is precisely in this context of post-colonialism that Jean-Marie Gustave Le Clézio, French writer, winner of the Nobel Prize for Literature (2008), acts as a bridge between Western culture, the dominant culture, and indigenous cultures, of so that his work translates an incessant appeal to interculturality and to the protection of indigenous cultures that are often abused, which in his eyes are "the only possible recourse" for the future of humanity. Born to a Breton mother and a British father, Le Clézio, asserting "human races do not exist. There is a human race in which there are men and women, people of colour, tall and short, with different and varied aptitudes", fervently shows his reception of the cultures of the world in the manner of the great 18th century cosmopolitan philosophers. Although his work seems to be marked by a passionate quest for his African origins, more precisely Mauritian, he also acts of faith in "a new conception of identity which would make it possible to combine the cultural specificity of each one and the great demands of human brotherhood". This is certainly where all the originality of Le Clézio lies, who while denouncing in his first works the flaws, such as violence, aggressiveness, oppression, selfishness, of the modern Western world, without however the categorically reject, since he has emerged from it, comes to the idea that interculturality, encounter, dialogue and respect for cultures are the only valid process by which the problems linked to ethnocentrism, colonialism, cultural ruptures could find a decisive and lasting solution. It is more particularly for this reason that Le Clézio values the process of interculturality, the only escape from the clash of cultures, in particular from Western reductionism, since it deviates from what is arbitrary and particular and is interested in to the universal while exploring questions of identity and otherness, these two contrasting representations of which harmony is the only future of humanity.

Künye: (Araştırma makalesi) İşçi, Veysel (2021). “Coleridgean Radicalism and the South West Circle” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s. 180-192. (ID: 1021703).

COLERIDGEAN RADICALISM AND THE SOUTH WEST CIRCLE COLERIDGE'IN RADİKAL KİŞİLİĞİ VE GÜNEY BATI TOPLULUĞU

Veysel İŞÇİ

Lecturer, Dr., Harran University, School of Foreign Languages, Şanlıurfa-TURKEY,
veyselisci@harran.edu.tr , Orcid: 000-0001-5187-5120.

Abstract

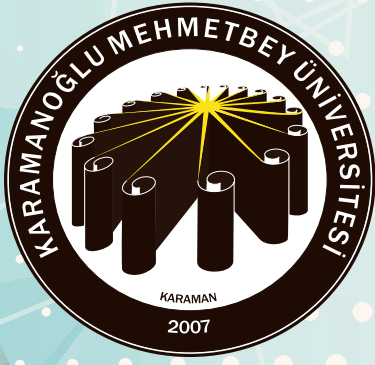
Although radical thoughts of Samuel Taylor Coleridge, one of the “Big Six” pioneers of Romantic era in British Literature and his effects over the refinement of the eighteen-century English society have been widely discussed, not much attention has been drawn into the underlying backdrop and principal grounds that he founded his anomalous ideas on. Even though some critical studies shed some light on his relationships with the marginal communities in Bristol, there is still much to say about the intellectual development of a genius mind. In this respect, this paper aims to address how Coleridge's main ideas such as *pantisocracy*, Unitarianism and political radicalism were shaped, what drove him to adopt such radical opinions, and what role the Dissenting circle in Bristol played in shaping Coleridge's intellectual mind. To do so, the present study first presents a brief introduction to Coleridge's biography, focusing on significant turning points that shaped his radical personality and thoughts. Then, the study examines the social, theological and political thoughts of this genius poet who had a great influence on British Romanticism.

Keywords: Coleridge, Radicalism, Pantisocracy, Unitarianism

Öz

Her ne kadar İngiliz Edebiyatında Romantik dönemin en önemli altı şairinden biri olan Samuel Taylor Coleridge'ın radikal düşünceleri ve 18. yüzyıl İngiliz toplumunun şekillenmesi üzerindeki etkileri sıklıkla tartışılmış olsa da, onun sıra dışı fikirlerini inşa ettiği zemin ve benimsediği temel öğeler araştırmacıların ilgisini pek çekmemiştir. Coleridge'ın Bristol'daki marjinal gruplar ile olan ilişkisine dair bazı çalışmalar bizleri aydınlatsa da, dahi bir aklın zihinsel gelişimine dair söylenecek daha fazla şey olduğu açıktır. Bu bağlamda, bu çalışma Coleridge'ın *pantisocracy*, Üniteryenizm ve siyasi radikalizm gibi ana fikirlerinin nasıl oluştuğu, onu bu tür radikal fikirleri edinmeye nelerin sevk ettiği ve Bristol'daki muhalif topluluğun Coleridge'ın zihinsel gelişimini tamamlamasında ne tür bir rol oynadığı gibi araştırma sorularına cevap vermeyi hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, mevcut çalışma ilk olarak Coleridge'ın radikal kişiliğinin ve fikirlerinin oluşmasına neden olan dönüm noktalarına vurgu yaparak, onun hayatındaki önemli kilometre taşlarına atıfta bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada, İngiliz Romantik dönemi üzerinde derin bir etki bırakan bu şiir dehasının sosyal, dini ve siyasi düşünceleri de ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Coleridge, Radikalizm, Pantisokrasi, Üniteryenizm

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

MAKALE BİLGİLERİ ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
10.11.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 23.11.2021
Hakem/Reviewer 2 - 26.11.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
13.12.2021

e-ISSN

INTRODUCTION

One of the most eminent figures in the late eighteenth-century British Romanticism, Samuel Taylor Coleridge was born on 21st October, 1772 in a small town called Ottery, St. Mary in Devonshire, England. He attended Christ's Hospital in London in September 1782. Even though his school career started with a boring loneliness in the monotonous routines of school life, his talents were soon recognized and even developed by the schoolmaster, James Boyer. At the end of his early school experience, his success was awarded by being selected as the "Grecian", which showed his academic ability to enroll at a university (Everest, 2002, p. 17).

Coleridge began his academic career at Jesus College, Cambridge in October 1791. He attended numerous literary discussion groups and won the Browne medal for his work called "Greek Sapphic Ode" on the slavery trade in Cambridge. This created an important pathway for exposing his radical thoughts on anti-ministry campaigns after The French Revolution. Like so many of his contemporaries, Coleridge believed the events occurring in France seemed to be very similar to British radical traditions. Thus, he decided to hold no brief for an unpromising war, the idea of which was highly discussed and supported by the William Pitt government within the era (Poole, 2012, p. 140). He first showed his radical stance by attending William Fend's case, who was sued due to his radical attacks on the liturgy of the Church in a pamphlet published in Cambridge in 1793. He stood by Fend's side in the trial and took the attention of the authorities (Everest, 2002, p. 20).

At the age of 21, Coleridge had already been driven into the political atmosphere of 1790s. He met Robert Southey in Oxford on a tour to Wales. Sharing same political and literary opinions, the two soon became intimate friends and named "the friends of freedom" (Tausig, 2002, p. 124). Their political debates led them to adopt a utopian ideology that they called "Pantisocracy". The connection with Southey dragged Coleridge to Bristol where he found an excellent environment for his political and religious thoughts. Even if he loved a different woman, he married Sara Fricker in Bristol and became brother-in-law with Southey (Everest, 2002, p. 22).

It was also in Bristol that Coleridge started to publish his major works. With the help and encouragement of Robert Southey and some other friends, he published a periodical called "*The Watchman*" in which he included parliamentary discussions, newspaper abstracts and verses of some remarkable poets of the time (Barry, 1996, p. 31). Though he made a Midlands tour to attract subscribers and published *The Watchman* in every eight days to avoid stamp duty, the

journal ran only ten volumes due to financial reasons. Even in this short period, he was able to show his radical opinions on philosophy, political theory, and theology.

Then, Coleridge met the Wordsworth family, William and his sister Dorothy and moved to a tiny cottage in the countryside called Nether Stowey. Under William's influence, the greatness of his poetry began to emerge and they both made a deep impression in the historical development of English poetry with their "plain and understated style in lyric and blank verse writing" (Everest, 2002, p. 19). His visit with the Wordsworths to Germany, which was believed to be the centre of European thought in this period, also yielded very fruitful results for his theological ideas. The new understanding of biblical scholarship that he obtained from prominent German scholars - notably Semler and Michaelis – helped him become a leading Unitarian movement figure.

Following the death of his baby child Berkeley, Coleridge put an end to his marriage and took up drug (laudanum) addiction. He began slowly to be deserted from his acquaintances in the Bristol circle and decided to move to London where he found a post as a commentator and journalist in *The Morning Post*. When Napoleon rose to power in France, Coleridge developed a patriotic identity in England and became the target of *Anti-Jacobin* ideology on account of his radical and satiric comments (Everest, 2002, p. 22). Although Coleridge's both mental and physical wellbeing continued to deteriorate at the beginning of the nineteenth-century, his reputation as a political and literary figure enabled him to publish another periodical called *The Friend*. To much surprise, the journal proved to be successful. As a real Coleridgean work that contained philosophical principles and some articles on political and social issues, *The Friend* was able to run twenty-eight volumes till March 1810. It was considered to contribute to the 19th century English intellectual conservatism (Everest, 2002, p. 27).

A NEW SOCIAL ORDER: PANTISOCRACY

Derived from the Greek word *pan-socratia* (all-governing-society), Pantisocracy is defined as "an experimental society, living on pastoral seclusion, sharing property, labour and self-government equally among all its adult members, both men and women" (Holmes, 1989, p. 65). After Coleridge met Southey in Oxford, who was then a young, republican poet, the idea of a new social order emerged from "metaphysical subjects" that they discussed during their night talks (Holmes, 1989, p. 56). These metaphysical subjects were listed by Holmes as "Rousseau and the back to Nature movement, Godwin and the anarchist society and shared property and ideal communism, David Hartley and the psychological motivations of human action and

intellectual prejudice, Joseph Priestly and the American emigration movement” (1989, p. 62). These subjects can be referred to the definition of Pantisocracy which actually has its roots in the eighteenth-century Enlightenment. Coleridge disclosed how this idea of pantisocracy came into his mind, he says “after a diligent, I may say, an intense study of Locke, Hartley and others who have written most wisely on the Nature of Man – I appear to myself to see the point of possible perfection at which the World may perhaps be destined to arrive” (Holmes, 1989, p. 80).

Similarly, Southey’s political ideas were shaped in Oxford where he supported the liberal and democrat beliefs derived from the French Revolution and stood against the idea of a possible war with France. Coleridge was actually planning to immigrate to London or America. So, the idea of pantisocracy was built upon his wish for an occupation and marriage (Curry, 1975, p. 22). Southey describes this ideal society in a letter to his brother. He suggests that “these, Tom, are the two new words [pantisocracy and aspheterism], the first signifying the equal government of all, and the other the generalization of individual property” (Curry, 1975, p. 22).

The details of Pantisocracy are revealed in Thomas Poole’s writings whom the founding fathers of the idea visited quite often:

Twelve gentlemen of good education and liberal principles are to embark with twelve ladies in April next. Previous to leaving this country they are to have as much intercourse as possible, in order to ascertain each other’s disposition, and firmly to settle every regulation for the government of their future conduct. Their opinion was that they should fix themselves at – I do not recollect the place, but somewhere in a delightful part of the new back settlements; that each man should labour two or three hours in a day, the produce of which labour would, they imagine, be more than sufficient to support the colony. As Adam Smith observes that there is not above one productive man in twenty, they argue that if each laboured the twentieth part of time, it would produce enough to satisfy their wants. The produce of their industry is to be laid up in common for the use of all; and a good library of books is to be collected, and their leisure hours to be spent in study, the liberal discussions, and the education of their children. A system for the education of their children is laid down, for which, if this plan at all suits you, I must refer you to the authors of it. The regulations relating to the females strike them as the most difficult; whether the marriage contract shall be dissolved if agreeable to one or both parties, and many other circumstances, are not yet determined. The employments of the woman are to be the care of infant children, and other occupations suited to their

strength; at the same time the greatest intention is to be paid to the cultivation of their minds. Everyone is to enjoy his own religious and political opinions, provided they do not encroach on the rules previously made, which rules, it is unnecessary to add, must in some measure be regulated by the laws of the state which includes the district in which they settle. They calculate that each gentleman providing £125 will be sufficient to carry the scheme into execution. Finally, every individual is at liberty, whenever he places, to withdraw from the society. (Curry, 1975, p. 23)

They set March of 1795 as the departure date (Curry, 1975, p. 24). The details of this new colony can also be found in Southey's letter. He informs Horace Bedford that

It is my duty to depart, at present everything smiles upon the undertaking. Should the resolution of others fail, Coleridge and I will go together... We go at least twelve men with women and children; My Mother accompanies me, who will then not be the only Mrs Southey. The woman whom I love has consented to go with her sisters. Burnett Allen Coleridge Lovell etc. ... We purchase a thousand acres, hire labourers to assist us in clearing it and building houses. By this day twelve months the Pantisocratic society of Aspheterists will be settled on the banks of the Susquehannah. (Curry, 1975, p. 25)

Southey was so determined and enthusiastic about their new life that he argued "my mind is never at rest not even for a moment. One grand object has fully possessed my soul" (Curry, 1975, p. 25).

The way that Southey and Coleridge persuaded people to join their social scheme was completely different. Whereas the former published long, apocalyptic letters predicting violent revolution in England, and forcing his friends to be with him in Kentucky – the first site for Pantisocracy, the latter adopted an altogether lighter touch as there was always an element of humorous fantasy in Coleridge's Pantisocracy (Holmes, 1989, p. 63). Coleridge and Southey were keen on their idea of pantisocracy and brave enough to show their political and social thoughts in a collaborative play *Wat Tyler* (1817), in which they introduce a hard-working character, domestically oriented towards wife and daughter, and beset by poverty and high taxes, which the king and courtiers are wasting upon their own luxurious living and the pursuit of a war with France. Wat Tyler and John Ball, the priest, are opposed to the war in which they feel no interest and are strongly opposed to all forms of tyranny in both church and state.

The relation between Coleridge and Southey went slowly worse after they began living together in a house in Bristol. Both lectured in some Unitarian congregations at those times. The fascination of Coleridge's articulation and rhapsody made Southey envious of him as it was the first time that he had ever met someone whose genius was far more beyond his. Till the separation of the two, the majority of participants into the Pantisocrat colony had already withdrawn their consent, showing money as an excuse.

Since the renovated idea of Pantisocracy in Wales came to nothing, this iconoclast new social order was unable to go beyond a utopian ideology or – as some argue – “a temporary fit youthful idealism” (Holmes, 1989, p. 82). Even if it ended up as a failure, the Pantisocracy had remarkable impact on radical thoughts in England at this time. The idea itself enhanced “the growing popularity of such expeditions among Quakers, Unitarians, and other idealistic freethinkers” (Holmes, 1989, p. 89). It also gave Coleridge “his first sense of vocation, of having a spiritual task in the world. And the dream of some form of communal life, of living among close friends and working for a common objective became a permanent feature of his imagination” (Holmes, 1989, p. 91). It certainly haunted the whole next decade of his life – in Bristol, at Stowey, in the Lakes – and was never entirely abandoned.

A RELIGIOUS CHALLENGE: UNITARIANISM

In the late eighteenth century, Bristol was a flourishing trade city with a population of over 50,000. Being the second port after London in the kingdom, it was densely engaged in the transatlantic slave trade. For a political and religious dissenter like Coleridge, Bristol served the notion of a place - with a printing press, newspapers, theatres and a lending library - where he could build up his radical thoughts. The city hosted a big minority of dissenting milieu including Protestants, Presbyterians, Quakers and Unitarians whose congregations attracted at least 20 percent of the populace (Dresser, 1996, p. 100). Coleridge was introduced to these leading radical communities by Southey and J. Cottle. Kitson argues that via his contact with this circle he deepened and reinforced his radical ideas, born first in Jesus College, Cambridge (2010, p. 115).

For sources of immediate income, Coleridge started lecturing about moral ethics, politics, religion, social order and fraternity in Bristol. From these riveting congregations, which clearly showed the gift of Coleridge for public speaking, emerged a new religious notion for Coleridge, Unitarianism. Holmes summarizes this concept and the status of radical dissenters at this time.

The Unitarians who believed in a Divine Creator based on the theological argument from Design, but who did not subscribe to the 39 articles of the Anglican Establishment, represented the backbone of the Dissenting tradition in England. Forbidden from holding official state offices by the Test Act of 1673, Dissenters have developed an alternative, radical culture, strongly influenced by the ideas of the European Enlightenment, with an emphasis of the physical sciences, experiment and political reform. Every city has its dissenting society or reading group, the most famous being the Lunar society of Birmingham, which included among its members, Joseph Priestly, James Watt, Dr. Erasmus Darwin, the Wedgwoods, and Dr. Thomas Beddoes. They also owned many leading newspapers, journals and publishing houses (like the Cottle brothers) and regarded themselves, with some justice, as the progressive intellectual elite of the nation. Unitarians were particularly associated with four public causes: repeals of the Test and Corporation Acts, parliamentary reform, abolition of the slave trade, and the freedom of the press. The local Unitarian congregations employed ministers and welcomed visiting lay preachers to speak on public issues, rather like modern colleges welcoming visiting lectures. (1989, p. 96)

Although Coleridge's religious past is Anglican, he welcomed the teachings of Unitarianism. His introduction to Unitarian creeds was through "his contacts with friends such as William Frend, Benjamin Flower, editor of the *Cambridge Intelligencer*, and George Dyer at Jesus College, Cambridge" (Kitson, 2010, p. 116). However, it was Estlin who introduced Coleridge Joshua Toulmin, the Unitarian minister of the Mary Street chapel in Taunton. Toulmin became "a mentor and friend to Coleridge from 1795 until their falling out in 1814" (Kitson, 2010, p. 118). Kitson argues that "Toulmin had been a prolific writer of tracts and sermons from the 1770s, many of which Coleridge must have known and which may well have impacted upon his own and similarly historically grounded dissent" (2010, p. 119).

Coleridge's main subject, while preaching about religion, was the pure essence of Christianity. His spiritual world was nourished by "mosaic history, primitive Christianity, Newton's scientific philosophy, Paley's argument from design, Priestley's deism and the psychological associationism of Hartley" (Holmes, 1989, p. 96). According to Coleridge, the significant point for understanding Unitarian radicalism is the critical study of the Bible. Harding claims that

“for Unitarians in particular, reading the Bible had to be a critical activity, because it was thought to be a misunderstood and misrepresented text, a text that had been appropriated by worldly powers for impious, aggressive, and murderous purposes. The combination of the humanitarian and the critical in a single enterprise brought about a quiet but significant shift in the ethics of reading” (2010, p. 132).

With Unitarianism, Coleridge was planning to introduce “a religion that took a strong, principled political stand, not one that disdained involvement with politics” (Patton and Mann, 1971, p. 83). Coleridge based his religious thoughts on the Hebrew Commonwealth system proposed by Lowman. Harding argues that “the biblical model of an egalitarian, democratic commonwealth exercised a powerful influence on Coleridge in the period immediately following the Treason Trials of 1794” (2010, p. 141).

While studying theology in Bristol library, Coleridge found in ancient Christian scriptures that for every member of the church to have adequate provision, the property of the whole had equally been shared. As a result of his in-depth readings, Coleridge eventually came to argue that individual property should be abolished within the country so that every single Christian should preserve “perfect Equality” (Harding, 2010, p. 143). To justify himself, he refers to the Bible reading that “and all that believed were together, & had all things in common – and sold their possessions & goods and parted them to all men, as every man had need” (Kitson, 2010, p. 124) The notion of shared property, apart from anti-slavery and anti-war standings, had become unique phenomena in Coleridge’s Unitarian inquiry. Kitson argues that “it is in his ideas concerning property that Coleridge departs most radically from both the Unitarian consensus and that of secular reformers” (2010, p. 122).

THE POLITICAL DISSENTER

The politics was another field that Coleridge was interested in in his middle life. The issues mainly discussed at that time were a possible war with France, the practice of slavery and some restrictive laws launched upon by Pitt government. During the three political lectures he delivered in early 1795, Coleridge always stood against these three issues and was labeled as Jacobin by aristocratic communities and government spies. However, he defined himself as a Democrat and his ultimate political aim was “preparing the way for a revolution in this country, bloodless as Poland’s but not, like her’s, to be assassinated by the fool hands of ...” (Patton and Mann, 1971, p. xxix).

Coleridge also lectured on the slave-trade, which was published in the fourth volume of his eight-day journal *The Watchman*. He argued that the commerce with the West India was useless and unjust and resulted in an anti-human practice, the slave trade (Patton and Mann, 1971, p. 238). He proposed to “employ these native Africans elsewhere under more human masters instead of leaving them in prey to the barbarity of their tyrants” (Patton and Mann, 1971, p. 241). Coleridge further referred to “the Rights of Man” throughout his whole speech and he finally asked “the slave-merchants to apply for the Parliament for the abolition of the slave trade” (Patton and Mann, 1971, p. 238).

The effects of the French Revolution on Coleridge cannot be denied, either. He was criticizing the Pitt government for their plan to pledge a war on France. One of the goals of Coleridge – in political terms – was to make a comparative analysis of the English Rebellion and the French Revolution. Therefore he planned to give six weekly lectures, some of which would be about “The Liberty of the Press”, “Characters of Charles the First, and Louis the Sixteenth”, and “On Revolution in general” (Patton and Mann, 1971, p. xl). However, because of Coleridge’s precedence for his poetical works and the reluctance of proprietors at the Assembly Coffeeshouse, he failed to realize this project.

An attack to the King on his way to parliament opening in the late 1795 gave the government the chance to restrict dissenting meetings and enlarge the definition of treason. These new enforcements, which are referred as the Two Bills in the English politic history, drew a big opposition form the country’s significant dissenting assemblies both in London and the South West. The newly-wed Coleridge – despite the protest of his honeymooner wife – “felt impelled to join in [the campaign]” (Patton and Mann, 1971, p. xlv). He willingly participated into the oppositional meetings and gave some eloquent speeches along with delivering a separate “Lecture on the Two Bills”, which he built on his understandings of *Political Disquisitions* by James Burgh. Despite all his efforts, the two bills were passed into law and became the Two Acts but resulted in diminishing numbers at the Parliament for Pitt’s ministry in the next elections.

CONCLUSION

From examining Holmes’, Everest’s, Kitson’s and Harding’s studies on Coleridge’s intellectual development and from the critical analysis of his early and middle life, it can be argued that the friendship with the Bristol circle (Southey, Cottle, Lloyd and Lamb) and the contact with the dissenting milieu in the South West – Bristol in particular – (Toulmin, Estlin, Priestly and Dr. Beddoes) seem to have had great influence on Coleridge’s principal radical

Coleridgean Radicalism and the South West Circle

thoughts. The influence of these fraternal and interchangeable relations can be observed both in the emergence of Coleridge's pantisocracy ideal and his adaptation of Unitarian doctrines. Moreover, his profound readings of prominent scholars in social sciences such as Locke, Rousseau, Godwin, Hartley and Burgh had constructed the pathway on which Coleridge was radicalized. In particular, critical reading of German translations of the Bible and studies in Bristol library at nights helped Coleridge grow his intellectual mind. In addition, the productive atmosphere of a distinctive place (Bristol) with abundant publications and newspapers and the stimulating support of a zealous population cannot be ignored in Coleridge's radical journey. Despite the tyrannizing attitude towards the society executed by the Pitt government, dissenting communities – including Coleridge and his circle – became organized in the South West because of the unique democratic populace of the region. The consequences of the French Revolution, one of the big historical events, and the European Enlightenment movement also had a huge influence on shaping Coleridge's radical mind. His reactions to the Revolution coincided with his attempt to challenge political actions of the ruling government.

REFERENCES

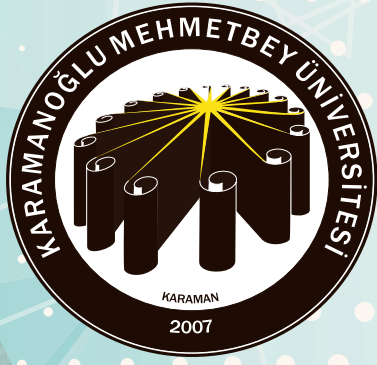
- Barry, J. (1996). Bristol Pride: Civic Identity in Bristol c.1640-1775. In M. Dresser & P. Ollerenshaw (Eds.), *The Making of Modern Bristol* (pp. 25-48). Tiverton: Redcliffe Pres.
- Curry, K. (1975). *Southey*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Dresser, M. (1996). Protestants, Catholics and Jews: Religious Difference and Political Status in Bristol, 1750-1850. In M. Dresser & P. Ollerenshaw (Eds.), *The Making of Modern Bristol* (pp. 96-124). Tiverton: Redcliffe Pres.
- Everest, K. (2002). Coleridge's Life. In L. Newlyn (Ed), *Cambridge Companion to Coleridge* (pp. 17-31). Cambridge: Cambridge University Press.
- Harding, J. A. (2010). Radical Bible: Coleridge's 1790s West Country Politics. In N. Roe (Ed), *English Romantic Writers and the West Country* (pp. 129-151). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Holmes, R. (1989). *Coleridge: Early Visions*. London: Hodder & Stoughton.
- Kitson, P. J. (2010). Coleridge's Bristol and West Country Radicalism. In N. Roe (Ed), *English Romantic Writers and the West Country* (pp. 115-129). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Patton, L., & Mann, P. (1971). Introduction. *Lectures 1795 on Politics and Religion* (pp. xxiii-lxxx). By S.T. Coleridge. London: Routledge and Kegan Paul.
- Poole, S. (2012). *The Politics of Regicide in England, 1760-1850: Troublesome Subjects*. Manchester: Manchester University Press.
- Taussig, G. (2002). *Coleridge and the Idea of Friendship, 1789-1804*. Newark: University of Delaware Press.

EXPANDED SUMMARY

Pioneered by a manifesting text called *Lyrical Ballads* (1798), the British Romantic Era had a great impact on literature, society, and political thought in the nineteenth-century Great Britain. The British Romanticism mostly highlighted imagination, individualism, nature, heroism, exoticism, patriotism, and ancient history. Thus, it was regarded as a literary movement that challenged classic doctrines of the art – poetry, in particular. Being one of the most prominent poets of the era, Samuel Taylor Coleridge co-worked with William Wordsworth in *Lyrical Ballads* and published many other great works of poetry in early nineteenth-century. Therefore, he was acclaimed as one of the founding fathers of the British Romanticism in literary circles. Regarding his poetic style, romantic elements and the themes in his poetry, there are numerous critical studies. However, his radical thoughts and dissenting political figure does not attract similar attention in many literary studies.

In this respect, the present study sets out to examine how Coleridge adopted radical ideas throughout his early adulthood and reveal how his social and political relations with the dissenting circle in South West – Bristol, in particular – affected his political views. The British Romantic Era coincided with a time in which many significant social and political events broke out. Particularly, the French Revolution (1789) and the Industrial Revolution (1760-1820) resulted in many changes in the spheres of society, economy, politics, religion, and culture in the Great Britain in the late eighteenth and early nineteenth centuries. Coleridge's reactions to these events were remarkable in that they differed from the mainstream ideology adopted by the government and other wing leaders of the era. From his boyhood, Coleridge seemed to have dissident thoughts on social order, religion, and politics. In particular, his ideas like Pantisocracy and Unitarianism stood out as significant dissenting ideologies that shocked governmental bodies such as the Church and Parliament. With Robert Southey, another significant poet of the era, Coleridge hoped to establish a utopian colony in the United States of America. Unlike the social order back at home, their colony would have good education, liberal principles and short labour hours. Similarly, Coleridge's religious views included conflicting ideas with the Church. As opposed to a Trinity, Unitarians like Coleridge believed that God was one singular entity and Jesus was a saviour, not a deity or God incarnate. Coleridge was also opposed to the idea of a war with France. When he came back to London, he lectured on the abolition of slave-trade, as well.

All these social, political and religious ideas were first shaped in Coleridge's mind as a result of his long studies on eminent philosophers at the library of Cambridge University. On the other hand, his relations with the dissenting milieu like Southey, Cottle, Lloyd and Lamb in the South West region contributed greatly to shaping his radical thoughts. Moreover, the thought-provoking air of a remarkable region – Bristol with numerous publications and a library as well as the promoting backup of an energizing people should not be neglected in Coleridge's social and political journey that involved radicalism and dissent.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
13.11.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 22.11.2021
Hakem/Reviewer 2 - 29.11.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
13.12.2021

e-ISSN
2687-5586

Künye: (Araştırma makalesi) Yılmaz, Hakan (2021). “Human Exceptionalism, Precariousness, and Economy of Sameness in John Lanchester’s *The Wall*” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s. 193-212. (ID: 1023083).

HUMAN EXCEPTIONALISM, PRECARIOUSNESS, AND
ECONOMY OF SAMENESS IN JOHN LANCHESTER’S *THE
WALL*

JOHN LANCHESTER’IN *THE WALL* ROMANINDA İNSAN İSTİSNACILIĞI,
KIRILGANLIK VE TEKDÜZEN EKONOMİSİ

Hakan YILMAZ

Assist. Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Department of Western Language and Literatures, Burdur-TÜRKİYE, hknylmzz@gmail.com, Orcid: 000-0002-6019-2214.

Abstract

John Lanchester's *The Wall* (2019) presents a dystopic world where climate change in the form of extreme rising sea levels has caused the majority of the landmasses to be inundated and millions of people to lose their homes, transforming them into environmentally displaced people who try to survive in the open seas. In the novel, miraculously affected by climate change only in a limited way, Britain builds a ten-thousand-kilometer-long wall that circumscribes all its borders to keep not only the water out but also the environmentally displaced others. Given this double function of the wall, this article aims to discuss this image of the wall, first, as a reflection of human exceptionalism which gives off the false impression that even a climate disaster at that scale is still somehow tractable. Second, it further argues that the wall acts as a catalyst for perpetuating an economy of sameness or self-identity that deliberately ignores and increases the vulnerability and precarity of others by creating an impassable divide between insiders (i.e. those inside the wall) and outsiders (i.e. the environmentally displaced people)—a divide that not only maximizes the precarity of the latter group but also casts their lives as disposable.

Keywords: John Lanchester, *The Wall*, Human Exceptionalism, Precariousness, Precarity, Economy of Sameness

Öz

John Lanchester’ın *The Wall* (2019) adlı romanı, aşırı yükselen deniz seviyeleri şeklinde tecelli eden iklim değişikliğinin, büyük kara parçalarının çoğunluğunun sular altında kalmasına ve milyonlarca insanın evlerini kaybetmesine sebebiyet vererek onların açık denizlerde hayat mücadelesi veren çevresel olarak yerinden edilmiş insanlara dönüştüğü bir distopik dünya sunmaktadır. Romanda, iklim değişikliğinden mucizevi bir şekilde sadece kısıtlı bir biçimde etkilenen Britanya, sadece suyu değil aynı zamanda çevresel olarak yerinden edilmiş insanları da dışarıda tutmak için on bin kilometre uzunluğunda tüm sınırlarını çevreleyen bir duvar inşa eder. Duvarın bu iki işlevi göz önüne alındığında, bu çalışma, bu duvar imgesini, ilk olarak, bu ölçekte bir iklim felaketinin dahi hala bir şekilde kolay başa çıkılabilir olduğu yanlış izlenimini veren insan istisnacılığının bir yansıması olarak tartışmayı hedeflemektedir. İkinci olarak ise, duvarın, içeridekiler (duvarın içerisinde olanlar) ve dışarıdakiler (duvarın dışında kalan çevresel olarak yerinden edilmiş insanlar) arasında aşılmaz bir bölünme yaratarak – ki bu bölünme sadece ikinci grubun güvencesizliğini azami seviyeye çıkarmakla kalmaz aynı zamanda onların yaşamlarını elden çıkarılabilir kılar – başkalarının kırılğanlığını ve güvencesizliğini kasıtlı bir şekilde göz ardı eden ve artıran bir tekdüzen ekonomisinin sürdürülmesinde bir katalizör görevi gördüğünü tartışmaktadır.

Anahtar sözcükler: John Lanchester, *The Wall*, İnsan İstisnacılığı, Kırılğanlık, Güvencesizlik, Tekdüzen Ekonomisi

INTRODUCTION

In his Booker-longlisted novel *The Wall* (2019), John Lanchester presents a precarious dystopic/post-apocalyptic world ravaged by climate change in the form of an extreme rise in sea levels that have already inundated many countries and islands and caused most of the landmasses across the world to be fully submerged under water, leaving almost no land intact. Although there are apparently other effects of “the Change,” as it is referred to throughout the novel, in addition to rising sea levels, it seems that Britain where the narrative takes place is only affected in a rather limited way by the singular event of sea level rise whose effects Britain managed to fend off by building a huge long wall that circumscribes all of its coastline. As Kavanagh, the protagonist of the story through whose perspective the reader witnesses the new world order, says, “[t]he Wall is ten thousand kilometres long, more or less...It is three metres wide at the top ... On the sea side it is usually about five metres high; on the land side the height varies according to the terrain” (Lanchester, 2019, p. 14). However, the wall’s function in the novel goes beyond merely keeping the water out because it simultaneously keeps the environmentally displaced people out, too. In this respect, from a political reference point, “it is hard not to read the novel as a riff on Brexit and the US under Trump, as well as a chilling ecological dystopia” because a wall after Trump’s wall has become “shorthand for ugly political and ideological division ...” (Allardice, 2019, para. 3). Although Lanchester does not completely dismiss out of hand such a potential political reading of his novel, he nevertheless proposes a more neutral way of evaluating the wall in his novel. As he maintains in an interview with Lisa Allardice, “it is not a metaphor for anything else ... We had this period when walls were coming down around the world and now, just as an empirical fact, they are springing up all over the place” (2019, para. 3). Although his take on the meaning of the wall still has an implicitly political spin to it, he insists that the wall “was much more than a metaphor” and that “[i]t was an image, a country with a wall round it” (Allardice, 2019, para. 4). However, the storyline surrounding the wall is still embroiled within the wider context of an environmental catastrophe that has ravaged the world. In this article, I propose to read this “image” as a reflection of human exceptionalism with its relentless assumption that environmental problems, or rather any problem for that matter, can be overcome by humans themselves. I further argue that the wall in the novel acts as a catalyst for perpetuating an economy of sameness or self-identity based off of such exceptionalism through the formation of an impassable divide between insiders (i.e. those inside the wall) and outsiders

(i.e. the environmentally displaced people)—a divide that not only maximizes the precarity of the latter group but also casts their lives as disposable.

THE WALL OF/AS HUMAN EXCEPTIONALISM

Human exceptionalism, in its simplest form, designates “[t]he view (paradigm) that humans are different from all other organisms, all human behaviour is controlled by culture and free will, and all problems can be solved by human ingenuity and technology” (Park, 2012). This paradigm creates a rift between *anthropos* and nature as if the former were separable from the latter. The chasm between the two has further established a hierarchy of beings that dates back to the classical antiquity, hence falsely attributing a superior position to humans over against nonhumans or nature in general. And at least since the Age of Enlightenment, this position of *anthropos* has been strengthened with such attributes as “Factor X” which makes *anthropos* special and accordingly separates him from all other living beings (Fukuyama, 2002, p. 171). Put differently, the prioritization of reason and rationality has engendered the assumptions that, no matter what the circumstances or problems are or could be, humans are capable of, as it were, defeating nature and keeping it under control with their advanced technologies. Indeed, many solutions to environmental problems have been (and continue to be) proposed in the last couple of decades. It is especially the case with the development of (geo) engineering that envisions interfering with and manipulating the climate processes of the Earth to mitigate the effects of climate change. Or, in the case of a pressing concern such as storm surges or rising sea levels due to climate change, geoengineering might as well develop engineering solutions to protect the inhabited lands. As Charlier, Chaineux, and Morcos state, although “[c]onstruction of coastal defenses can be traced back to remote times,” in the face of climate change, “[c]oastal protection against an advancing sea became increasingly a concern for governments during the last century and a half” (2005, pp. 79, 82). The engineering solutions to rising seas generally include the construction of seawalls or surge barriers as the 2006 EEA Report emphasizes that “[p]rotecting coastal zones against sea level rise and other climatic changes would involve increasing long term investment and the robustness of infrastructural designs ...” (p. 51). The vision for such coastal protection structures is apparently underlined by the will and power of *anthropos* to encounter the natural forces that defy or threaten *his* existence. The implication is that with enough investment and proper engineering techniques, there is always a solution to external natural threats.

The (sea) wall in Lanchester's novel could be seen as an extension and implementation of coastal defense solutions which are generally characterized by "[m]assive engineering works" (Charlier *et al.*, 2005, p. 82). The wall, officially called "National Coastal Defence Structure" (Lanchester, 2019, p. 21) in the narrative, is an extreme form of any existing seawall, measuring about three hundred times the length of the longest existing seawall in the world, namely, Saemangeum Seawall in South Korea, which is only thirty-three kilometers. In this regard, Lanchester takes his cue from the existing technologies only to exponentially magnify their scale by making the wall in the novel stretch all along the perimeter of the British island. This wall, as Kavanagh notes upon his conscription, gives the impression of "a long low concrete monster. It stretches into the distance. Although the Wall is completely vertical, when you stand underneath it, it feels as if it overhangs. As if it could topple over onto you. You feel leant on" (Lanchester, 2019, p. 4). Briefly after the start of the construction of this enormous structure on the east coast of Britain, engineers had to make a couple of changes to it: "[A]s the Change progressed, engineers realized that the Wall needed to start further out, so the river mouth was concreted over and the direction of the Wall had been reshaped" (Lanchester, 2019, pp. 83–84). Hence, the meticulous work of engineers with their well-implemented engineering solution helped redress a potential problem that the wall's previous design might have posed in time, and prevented Britain from being inundated unlike many other unfortunate places across the world.

One of the problems with the presentation of such an effective solution is that it not only downplays the reach and extent of climate change but also gives off the false idea that even a climate disaster at that scale is still somehow tractable because, apparently, Britain has overcome its vulnerable position which makes it sound relatively easy with the construction of the wall along its coastal perimeter. This position is further strengthened through the discourse adopted by the political figures in the novel. Although one of the politicians reveals in his talk given to the "defenders" who do their military service on the wall that "the Change was not a single solitary event," he nevertheless adds that "[w]e speak of it in that manner because here we experienced one particular shift, of sea level and weather, over a period of years" (Lanchester, 2019, p. 110). Characterizing climate change as a watershed event, he further maintains that "it felt then and when we look back on it today still feels like an incident that happened, a defined moment in time with a before and an after" (Lanchester, 2019, p. 110). In a sense, reducing climate change simply to a defined catastrophic moment in history indicates that Britain has managed to handle the situation at hand, and remained implausibly unaffected by the continuing

process of climate change elsewhere. Its timely response to the Change with its impenetrable wall is accordingly presented as the ultimate solution Britain successfully implemented and thus presumably solved the problem of sea level rise once and for all. As the politician further emphasizes, “the Wall has been here for years ... This country is the best in the world. We have prevailed, we do prevail, we will prevail” (Lanchester, 2019, p. 112). Although it is intended to give some information about the position of Britain and the rumors about “others” who will try to get over the wall, this speech is, by implication, founded on and reinforces the misguided assumptions of *anthropos* as having the edge in the face of natural forces. The wall proves to be, after all, a paradigm of defense as well as victory against nature in the form of increasing sea levels and weather changes. The triumphant attitude of the politician is, therefore, fundamentally predicated on human exceptionalism that irreparably operates on and further perpetuates binary categories like human/nonhuman and culture/nature.

Such constructed ontological divisions lead to the false sense of immunity to and independence from nature to the extent of invincibility, thereby failing to acknowledge our inextricable situatedness or embeddedness in the natural world. Highlighting the impossibility of abstraction from nature, Donna Haraway proposes the term “nature culture” to designate the “implosion of nature and culture” and to emphasize our “co-habitation, co-evolution, and embodied cross-species sociality” (2003, pp. 16, 4). This approach problematizes and annuls the possibility of, what Elaine Graham calls, “ontological hygiene” (2002, p. 11) that we have tried hard to maintain because it revises our assumed unilateral relations with nature by reconceptualizing them into that of reciprocal entanglement and becoming. As Haraway further notes, “becoming is always becoming *with*—in a contact zone where the outcome, where who is in the world is at stake” (2008, p. 244). In this respect, existence is always already co-existence based on interdependence and connectivity between the human and nonhuman world. As such, Haraway’s “natureculture” fittingly contests “dualisms” by offering “a synthesis of nature and culture that recognizes their inseparability in ecological relationships that are both biophysically and socially formed” (Malone & Ovenden, 2016, para. 1). And the epoch we are living in today attests to the significance and urgency of rethinking our ecological relations without falling into the fallacy of human exceptionalism. Due to the reach and extent of our extremely destructive practices, Paul J. Crutzen and Eugene F. Stoermer have come to label the current geological epoch as “the ‘Anthropocene’” (the epoch of *anthropos*) in that it marks a new phase in the geomorphological structure and processes of the planet Earth (2000, p. 17). Given the

anthropogenic changes caused by human practices at least since the Industrial Revolution and their (un)predictable aftereffects most prominently in the form of climate change, the Anthropocene forcefully reminds us of our inextricable entanglements with the natural world. However, in *The Wall*, the political leaders fail to see the Anthropocene for what it really is in that they put up an act of triumph over nature with their impermeable wall which has kept them intact from the rising seas. There are two glaring problems with this position: first, nobody knows how long the wall will last despite its robust structure, and second, one can never know if the Change will resume affecting Britain again. At any given moment, the circumstances might deteriorate and shatter the sense of false security Britain has constructed around its image. In this respect, the wall in the novel functions as an emblem of human separation/ abstraction/ independence that fail to acknowledge interdependence.

PRECARIOUSNESS AND PRECARITY: VULNERABLE LIVES

Environmental disasters starkly expose that not everyone is equally subjected to or affected by the damage they inflict upon occurrence. As environmental justice scholars have drawn our attention, “low-income communities, people of color, and migrant communities” as well as those that geographically inhabit vulnerable positions are generally the first to face and suffer the imminent consequences of environmental cataclysms and “climate injustice” (Anguelovski *et al.*, 2019, p. 26139). In this respect, environmental disasters ultimately reveal how many communities might be instantly rendered vulnerable at any given moment in the face of, say, storm surges, erosion, floods, and rising seas. In Lanchester’s *The Wall*, the Change has had devastating effects for the majority of people around the world, causing them to lose their homelands to rising seas and to lead their lives under terrible conditions on boats in the open seas with almost nowhere to land. These environmentally displaced people who seek shelter and refuge in Britain which remains considerably untouched by the aftermath of the Change, apparently with the help of their concrete wall, and thus seems to be a safe haven for these people, are, however, not welcomed. To the contrary, Britain protects its borders at all costs to keep these people out. Therefore, in this section, I advance the argument that the wall that exemplifies an instance of human exceptionalism is revealed to have a further and more insidious role in that its huge concrete structure prevents those living inside the wall from seeing the precarious conditions of the environmentally dispossessed, and makes them oblivious to the latter’s vulnerability.

Lanchester ingeniously constructs his plot around the linear outward journey of Kavanagh who starts as an insider only to end up an outsider or simply “other.” In a sense, the protagonist moves in the course of the novel from the relatively reassuring position of living as a subject of the wall-protected Britain to a precarious one outside the wall. The wall in this equation not only draws a thick line that sets insiders and outsiders apart but eclipses the precarity of “Others,” as the outsiders are referred to in the novel (Lanchester, 2019, p. 11). Critically conceptualizing the idea of precarity, Judith Butler, whose work triggered a large body of work to be produced on this issue in the last two decades, introduces a significant distinction between “precarity” and “precariousness.” In her view, precariousness denotes “a shared condition of human life” (2009, p. 13) that points to “a ‘common’ corporeal vulnerability” (2004, p. 42). It is revealed to be a unifying thread that binds all humans to each other (as well as to nonhuman animals) in that human and nonhuman animals are by nature vulnerable beings. Butler’s conception of precariousness is “premised on the vulnerability that flows from the contingency of life itself and the social interdependence that necessarily and always underpins life” (Vij, 2019, p. 13). Put differently, life in any of its forms is always already exposed and as such is inevitably open to injury and death. As Butler further notes, “[l]ives are by definition precarious: they can be expunged at will or by accident; their persistence is in no sense guaranteed” (2009, p. 25). Precariousness, therefore, characterizes all life in general. On the other hand, as opposed to the rendition of precariousness as “a universal human condition” (Ruti, 2017, p. 94), precarity figures rather as a politically saturated concept in Butler’s work that pertains to the social, economic, and political conditions of certain lives, groups, or populations. Highlighting the particular living conditions of certain lives, the concept “[p]recarity designates that politically induced condition in which certain populations suffer from failing social and economic networks of support and become differentially exposed to injury, violence, and death” (Butler, 2009, p. 25). In this sense, in lieu of a universal shared condition, precarity points to a particular set of (not so favorable) circumstances that certain groups are more susceptible to find themselves in. Despite our common vulnerability, “precarity as the politically induced condition ... den[ies] equal exposure through the radically unequal distribution of wealth and the differential ways of exposing certain populations, racially and nationally conceptualized, to greater violence” (Butler, 2009, p. 28). And to these racially and nationally conceptualized populations can be surely added the environmentally displaced populations given the looming threat coming from global warming which is predicted to displace millions of people in the near future.

Precarity is prominently “experienced by marginalized, poor, and disenfranchised people who are exposed to economic insecurity, injury, violence, and forced migration” (Kasmir, 2018, para. 4). This exposure—unequally distributed because people from the wealthier parts of the world are not so exposed to these conditions as those from the poorer ones—inevitably includes environmental problems because, as Sharryn Kasmir puts it, “neoliberalism, war, and climate crises render these inequalities especially acute” (para. 4). In this respect, Lanchester’s novel sheds light on the potential state of our world saturated with inequalities and terrible social, economic, political, and environmental conditions that await the majority of human as well as nonhuman populations. As Lanchester himself notes in an interview, his book, *The Wall*, is “not the future, but it’s a version of a future, and it feels a lot like a version of the future that we are heading for” (Allardice, 2019, para. 2). Lanchester’s take on his novel as such can be interpreted on various levels one of which pertains to the inextricable relationship between the concrete wall and the precarity of “Others.” Butler writes that “[t]here are ways of distributing vulnerability, differential forms of allocation that make some populations more subject to arbitrary violence than others” (2004, p. xii). The differential distribution of precarity is felt more acutely by certain groups than others and is corroborated in the novel through the persistent exclusion of environmental refugees from Britain. In this analogy, the wall is not only an epitome of human exceptionalism as argued in the previous section, but also, more importantly, the literal and metaphorical separator that perpetuates the inequitable distribution of precarity and turns the outsiders (environmental refugees) into a vulnerable population or what Guy Standing calls, “the precariat” (2011, p. 8, also see p. 93).

The horrible living conditions of the precariat beyond the wall are insidiously hidden from the eyes of the British public, and accordingly people inside the wall have only a rough estimate of what life is like outside the wall. The invisibility of the extremely vulnerable situation of others occasioned by the overbearing wall is conducive to the failure of evoking an ethical response from insiders. Formulating the intersubjective relationships as fundamentally and primarily ethical, Emmanuel Levinas argues that vulnerability which is written all over the face (*visage*) of the other inevitably elicits a response from the self, and responsibility originates in the face of the other (1982/1985, p. 97). In other words, for Levinas, we are bound from the very beginning to respond to the other in an ethical manner because the other’s face makes a call to us—a call that we cannot not hear but may not heed. In this regard, the call of the other is always already there, summoning and beckoning to us to be responsible for the other. In the novel,

however, such potential connection cognizant of the vulnerability of others is immediately severed with the military precautions taken by the government against others. Drawing attention to the significance of recognizing vulnerability, Butler states that “[m]indfulness of this vulnerability can become the basis of claims for non-military political solutions, just as denial of this vulnerability through a fantasy of mastery (an institutionalized fantasy of mastery) can fuel the instruments of war” (2004, p. 29). Failing to be ‘mindful’ of its precariousness, the British state in the novel opts for military solutions and imposes precarity on others by waging a war against them. And this is ultimately an attempt girded by a desire to instantiate an economy of sameness that is not tolerant of otherness or alterity.

ECONOMY OF SAMENESS AND SELF-IDENTITY

Implementing a series of precautions and measures in the novel against others, Britain deliberately fails to recognize the precarity of the outsiders and instead increases their vulnerability so as to establish an economy of sameness or self-identity which is made possible only by keeping alterity out and by placing others outside the frames of intelligibility and recognizability. This situation is concretized by the fact that the wall is at all times manned with “defenders”:

A Defender for every two hundred metres: fifty thousand Defenders on duty at any time. Another fifty thousand on the other shift, so a hundred thousand on duty, day in day out. Plus it’s two weeks on, two weeks off. Half of the Defenders aren’t on the Wall, they’re on leave or on training or waiting for their two weeks’ turn of duty. So two hundred thousand active Defenders at any given moment. Add support and ancillary staff, officers and administrators, add the Coast Guard and the air force and the navy, people off sick, whatever, and it’s more than three hundred thousand people involved in defending the Wall. That’s why everybody goes to the Wall, no exceptions. That’s rule. (Lanchester, 2019, p. 34).

Every single citizen has to serve on the wall for two years but despite the fact that they serve on the border, there is no way for these people to get into a meaningful contact with others because the British territorial waters are also overseen by “the Guard” and “the Flight” units:

[T]he Wall isn’t the only form of border and coastal protection. The Flight scans the seas for Others, locates them, sometimes ‘takes them out’ then and there. It’s funny,

only Defenders on the Wall talk about 'killing' Others: we're the ones who do it face to face, and we're the only ones who don't use euphemisms for it. The Flight consists of some people in planes and many more people operating drones. Sometimes the Flight marks their location for the Guards, full name Coast Guards ... They patrol the coast and the seas and their job is to sink the Others' boats. (Lanchester, 2019, p. 36)

The strict military measures taken against others protect the boundaries between the British citizens and others to the detriment of the latter. Such a militarist position points to an ignorance regarding one's own vulnerability which is concealed by the maximization of others' precarity (Butler, 2009, p. 25) by forcing them to live under insecure and harsh environmental conditions far from the British citizens. As Janell Watson puts it, "disavowing vulnerability creates political inequalities resulting in precarity ...," and disavowal can easily lead to "[i]mmunization [that] takes the form of violence directed at the perceived threat" (2012, para. 2). In this equation, others emerge as the ultimate threat for Britain in that by virtue of their sheer number they can disrupt Britain's self-identity and self-sufficiency in the face of the [Climate] Change. One of the politicians in the novel reveals how "the unfortunates," namely, the environmentally displaced others, are perceived as a danger to the British community: "the Change did not stop. The shelter blew away, the waters rose to the higher ground, the ground baked, the crops died, the ledge crumbled, the well dried up. The safety was an illusion. So the unfortunates must flee again ..." (Lanchester, 2019, p. 111). He further cautions that because of the worsening conditions outside the wall, there are more and more "others" who will try to make it into the British territory: "Big numbers, dangerous numbers ... The Others are coming ... You will be busy. The things for which you have been training: you are likely, more likely than for some years, to do them for real" (Lanchester, 2019, p. 111). The failure to empathize with others and accept its own precariousness precludes Britain from taking a responsible action and, to the contrary, precipitates it to turn to extreme violence in the form of euphemistically "taking them out" or, in the case of defenders, simply "killing them" (Lanchester, 2019, p. 36). Therefore, the fight against others is a fight against the dissolution of the integrity of Britain's selfsameness and is problematically justified in the name of self-protection and self-immunization.

The attempt to cement selfsameness inevitably brings about an immunization through reactionary violence against others. Self-preservation as such might easily give way to the

adoption of a violent attitude towards others who pose a risk for the self-identity of a community. Drawing on Butler's detection of "an 'ethical violence' in the demand for 'self-identity' and 'complete coherence,'" Janell Watson argues that "[s]elf-identity is violent because it only becomes possible with the destruction of that which exceeds the bounds of the subject ..." (2012, para. 14). In this respect, the economy of sameness operates on the premise that self-perpetuation of a community is to be favored and encouraged at all costs, that is, at the expense of others who do not exactly fit into its norms or normative structure. This approach invites as well as sanctions violence through a rendition of others as less than human. As Butler argues, violence is made possible with "[t]he derealization of the 'Other'" which "means that it is neither alive nor dead, but interminably spectral" (2004, pp. 33–34). This liminal position at the interface of life/death emanates, in Butler's view, from the fact that

certain lives are not considered lives at all, they cannot be humanized, that they fit no dominant frame for the human, and that their dehumanization occurs first, at this level, and that this level then gives rise to a physical violence that in some sense delivers the message of dehumanization that is already at work in the culture. (2004, p. 34)

Indeed, dehumanization occurs extensively throughout the novel and is meticulously exploited when needed by the British government. For instance, "[u]ntil about ten years ago, Others who showed they had valuable skills could stay, at the cost of exchanging places with the Defenders who had failed to keep them out" (Lanchester, 2019, pp. 46–47). However, since the word spread about Britain's self-interested pragmatic welcome of those with 'valuable skills'—which "became known to Others and started to act as a 'pull factor'" (Lanchester, 2019, p. 47)—it became a center of attention for the environmentally displaced who wanted to make it into their potential safe haven, namely, Britain. This much interest by others in Britain formed the basis of a fear in the community and triggered the implementation of extensive measures in the form of new deterrent laws.

According to the new laws that Britain passed following the increasing interest from others, as Kavanagh expresses, "Others who get over the Wall have to choose between being euthanised, becoming Help or being put back to sea" (Lanchester, 2019, p. 47). The highly restricted three options offered to those who manage to find a way to the other side of the wall reveal to what extent their lives do *not* matter, and illustrate the insidious dehumanization at

work. And this dehumanization corresponds to “the systematic erasure of those who do not qualify as fully human, an erasure which makes violence invisible to us ...” (Ruti, 2017, p. 97). Indeed, the first and third options for others, that is, euthanasia and being put back to sea, indicate more or less a similar outcome for others in that death is immediate in euthanasia whereas it is imminent—for lack of food, shelter, and land in the open seas—in being put back to sea. In this respect, these two options are equivalent to leaving these people to die mercilessly. The only less (but still) violent option left for these people is to opt for the second one: “Almost all of them choose to be Help” (Lanchester, 2019, p. 47). Help indicates a role that others have to accept without any protest unless they want to be killed or put back to sea—a role that turns them into “the property of the state” (Lanchester, 2019, p. 148), strips them of any human rights, and places them at the behest of the British citizens who can afford to have Help as their personal modern-day slaves. As Kavanagh says, “We aren’t rich enough to have Help—Help is free but you have to feed and clothe and house it so the costs still add up” (Lanchester, 2019, pp. 57–58). The way Help is framed and talked of in the British society is indicative of dehumanization *par excellence* as clearly seen in the use of the third-person singular (impersonal) pronoun, “it,” to refer to Help. For instance, Kavanagh mentions how he and his friends got Help for a camping adventure during their off days as follows: “I had thought it might be awkward for us, from the human point of view, getting used to Help when we weren’t the kind of people who had it in our private lives” (Lanchester, 2019, p. 70). Kavanagh later ponders on their experience with Help during their camping in the following manner: “I’d never really thought about Help before, either having it or being it ...” (Lanchester, 2019, p. 80). In a similar vein, when Kavanagh and his girlfriend Hifa visit her mother, the manner Hifa’s mother talks about Help is quite telling:

If you had said when I was younger that I would have Help, not that it existed in those days, but had explained to me what it is and that I would one day be making use of it, I would not have believed you. Another human being at one’s beck and call, just by lifting a finger, simply provided to one, in effect one’s personal property ... though of course they are technically the property of the state, there are all sorts of monitorings and safeguards, it isn’t at all like such arrangements in the benighted past, it is a form of providing welfare and shelter and refuge to the wretched of the world—but no, still, I would not have believed you. (Lanchester, 2019, p. 148)

As humanity is denied to these people within the framework of the British state, their lives fail to matter and be cherished *as* lives. From the very beginning, they cannot enter or are not accepted into the domain of what counts as life or human. Dehumanization, in Butler's view, leads to "a specific exploitation of targeted populations, of lives that are not quite lives, cast as 'destructible' and 'ungrievable'" (2009, p. 31). "Such populations," Butler further argues, "are 'lose-able,' or can be forfeited, precisely because they are framed as being already lost or forfeited" (2009, p. 31). In a sense, others in the novel lead "'unlivable lives' whose legal and political status is suspended" (Butler, 2004, p. xv). They do not legally exist nor are recognized as citizens in Britain. In this regard, others who are stripped of their humanity upon their so-called inclusion in the British society as Help are in fact excluded by the same stroke from the frame of the normative human. Therefore, their inclusion in the society is fundamentally an exclusion because it fails to crack open the established ontology of self-identity that Britain perpetuates.

The British state further cements its self-identity through the decisive implementation of biochips into the bodies of its citizens. This practice introduces a physical demarcation that separates the rightful citizens from others, and thus decidedly marks people or lives as insiders and outsiders. It is essentially a regulatory measure that makes possible for the British state to decide on whose lives are sanctioned and are worthy of being considered as lives. Kavanagh says that "[t]here's no escape and no alternative, now that everybody in the country has a chip: without one, you'd last about ten minutes." (Lanchester, 2019, p. 47). With the tightening of surveillance, everybody is policed and easily monitored through their biochips which enable the state to check and confirm the status of its citizens. Accordingly, others who manage to get in have a hard time hiding from the repressive state forces: "So even if they get over the Wall and then get away, they're always caught and offered the standard choice [of becoming Help]" (Lanchester, 2019, p.47). In this respect, biochips function as a strategic maneuver to preclude any potential "breach of the regulative ideal and anthropology of self-mastery" that Britain embodies in the novel (Vij, 2019, p. 3). The significance of biochips as a marker is further illustrated when many others succeed in getting into Britain during Kavanagh and his fellows' watch. Such breach constitutes a serious crime according to the state law and thus calls for a serious punishment: "One in, one out: for every Other who got over the Wall, one Defender would be put to sea" (Lanchester, 2019, pp. 36–37). However, before being put back to sea, Kavanagh and his friends are stripped of their biochips which earlier qualified their lives as valuable lives. As Kavanagh solemnly reveals, "one by one were brought to the medical centre

and put under general anaesthetic while we had our chips removed. No biometric ID, no life. Not in this country. No turning back” (Lanchester, 2019, p. 182). Kavanagh ruefully understands how their political existence in the British state is revoked and how they no longer exist as citizens with socio-political rights. The removal of their chips annuls and, more importantly, “derealizes” as well as “dehumanizes” their existence (Butler, 2004, p. 33) by suspending their rights of citizenship.

In Giorgio Agamben’s words, the state determines “the threshold beyond which life ceases to be politically relevant, becomes only ‘sacred life,’ and can as such be eliminated without punishment” (1995/1998, p. 139). Agamben further argues that “[e]very society sets this limit; every society—even the most modern—decides who its ‘sacred men’ will be” (1995/1998, p. 139). Sacred men or *homo sacer* indicate those who are expunged from the society/state, resulting in the loss or suspension of their political rights and existence. In this regard, the hollow feeling that Kavanagh and his fellows experience in their bodies upon the removal of their biochips attests to the transformation of their previously recognized real existence into an unrecognized spectral one: “After the operation ... I could feel an itch deep in my arm where the chip had been and when I asked the others said they had the same feeling. A phantom chip.” (Lanchester, 2019, p. 182). The biochips in their bodies used to concretize and affirm their existence as part of the British society and as the subjects of the British state. Upon their removal, though, they only leave an empty sensation in their bodies which are immediately deprived of their significance and value, and as such their existence is rendered spectral and ghostly, that is, an existence that is “in a state of suspension between life and death,” and an existence that is not recognized as life (Butler, 2004, p. 36). Eliminating any potential threat that might endanger the sustainability of the political state, these political sanctions and practices determine who is eligible to be included in the community and who can be discarded for the operation or perpetuation of the political body. Therefore, as self-identity and self-preservation “rel[y] on exclusionary immunitary boundaries” (Watson, 2012, para. 12), the obsession of the repressive British state in the novel with the demarcation of insiders from outsiders through biochips reifies the construction of an economy of sameness that Britain attempts to retain with its establishment of a community that introduces rigid boundaries against others and help protect its integrity and uniformity.

CONCLUSION

John Lanchester's *The Wall* lays bare the workings of human exceptionalism that creates an unsurpassable gap between humans and nature, presenting the former as all the more powerful and even invincible in the face of the latter. The concomitant effect of such exceptionalism embodied by the impenetrable wall that the British state prides itself on is revealed to be the constitution of an economy of sameness or self-identity that characterizes and unifies a community. This economy of sameness constructs boundaries that separate those eligible "to be on the inside" (Lanchester, 2019, p. 71) from others who are refused entry to the community in question. Exclusionary politics adopted as such supports exclusionary norms that determine the parameters and frames of recognizability. If one fails to meet the norms and standards set by a community, he/she simultaneously fails to be part of that community which, in turn, makes his/her life disposable and expendable. This situation accordingly causes certain populations and groups to be more vulnerable because the preservation of an exclusionary community that admits of no otherness is proportionally bound to the debilitation of other(ed) groups. In other words, those communities that constantly police the boundaries between insider and outsider simultaneously impose precarity on others and maximize their vulnerability in order to maintain their own immunity and selfsameness. In this regard, in addition to bringing to light, among others, "our present anxieties about rising sea levels, anti-refugee populism, post-Brexit scarcity and intergenerational conflict" (Thomas-Corr, 2019, para. 2), Lanchester's novel, more importantly, sheds light on the urgent need to recognize our vulnerability that we share with all human and nonhuman others because the failure to do so obscures our vision to see our otherwise inextricable interdependence and interconnectedness and also exacerbates the already precarious conditions of certain human and nonhuman groups.

As part of the cluster of what Jean-Michel Ganteau variously calls "vulnerable narratives," "vulnerable fictions," and "vulnerable text[s]" which "give visibility and a measure of articulacy" to vulnerability/precariousness and "help re-define ethical engagement and political commitment" (2015, pp. 168, 172–73), Lanchester's *The Wall* issues an ethical call as well as a timely warning against the perpetuation of violence towards others that renders their lives invisible. In so doing, it draws attention to the ethical repercussions of establishing barriers or walls that pigeonhole various communities and eradicate their potential contact zones, thereby blinding insiders to the atrocities they inflict on outsiders. Exposing the operation as well as the

dangers of such a behavior bent on excluding such populations as the environmentally displaced others through a process of marginalization and an imposition of precarity, Lanchester's narrative has the potential of "promoting a vision of literature and culture as care for and love of the other and of the world ..." (Ganteau, 2015, p. 172). We need these 'vulnerable narratives' today more than ever precisely because we are living in a world whose precariousness is becoming more and more visible with environmental and climate disasters abounding each passing day. And, in such a world, these dystopic vulnerable fictions that always already remind us that they are on the verge of becoming our new reality might hold a pivotal place in encouraging us to adopt a more egalitarian and inclusive politics (as opposed to discriminatory and exclusionary) that is not only repellent to human exceptionalism and selfsameness but also cognizant of our shared vulnerability.

REFERENCES

- Agamben, Giorgio. (1998) *Homo sacer: Sovereign power and bare life* (D. Heller-Roazen, Trans.). Stanford: Stanford University Press. (Original work published 1995).
- Allardice, L. (2019, January 11). John Lanchester: “Walls were coming down around the world—now they are springing up.” *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/books/2019/jan/11/john-lanchester-interview-the-wall>.
- Angelovski, I., Connolly, J.J.T., Persall, H., Shokry, G., Checker, M., Maantay, J., ... Timmons Roberts, J. *PNAS* 116 (52), 26139–26143.
- Butler, J. (2004). *Precarious life: The powers of mourning and violence*. New York: Verso.
- Butler J. (2009). *Frames of war: When is life grievable?* New York: Verso.
- Charlier, R. H., Chaineux, M. C. P., & Selim, M. (2005). Panorama of the history of coastal protection. *Journal of Coastal Research*, 21 (1), 79–111.
- Crutzen, P., and Stoermer, E. (2000). The ‘Anthropocene.’ *IGBP Newsletter*, 41, 17–18.
- EEA Report (European Environment Agency). (2006). *The changing faces of Europe’s coastal areas* (6). Retrieved from https://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2006_6.
- Fukuyama, F. 2002. *Our posthuman future: Consequences of the biotechnology revolution*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Ganteau, J-M. (2015). *The ethics and aesthetics of vulnerability in contemporary British fiction*. New York: Routledge.
- Graham, E. (2002). *Representations of the post/human: Monsters, aliens and others in popular culture*. Manchester: Manchester University Press.
- Haraway, D. (2003). *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Haraway, D. (2008). *When species meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kashmir, S. (2018). Precarity. In *The Cambridge encyclopedia of anthropology*. Retrieved from <https://www.anthroencyclopedia.com/entry/precarity>.
- Lanchester, J. (2019). *The Wall*. London: Faber & Faber.

- Levinas, E. (1985). *Ethics and infinity: Conversations with Philippe Nemo* (R. A. Cohen, Trans.). Pittsburgh: Duquesne University Press. (Original work published 1982).
- Malone, N., & Ovenden, K. (2016). Natureculture. In A. Fuentes (Ed.), *The international encyclopedia of primatology*. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781119179313.wbprim0135>.
- Park, C. (2012). Human exceptionalism paradigm. In *A Dictionary of Environment and Conservation*. Retrieved from <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095949791>.
- Ruti, M. (2017). The ethics of precarity: Judith Butler's reluctant universalism. In M. van Bever Donker, R. Truscott, G. Minkley, & P. Lalu (Eds.), *Remains of the social: Desiring the Post-apartheid* (pp. 92–116). Johannesburg: Wits University Press.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.
- Thomas-Corr, J. (2019, January 15). The Wall by John Lanchester review—Dystopian fable for our time. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/books/2019/jan/15/the-wall-by-john-lanchester-review>
- Vij, R. (2019). The global subject of precarity. *Globalizations*, 16 (4), 1–19.
- Watson, J. (2012). Butler's biopolitics: Precarious community. *Theory & Event*, 15 (2). Retrieved from <https://www.muse.jhu.edu/article/478357>.

EXPANDED SUMMARY

In *The Wall* (2019), John Lanchester presents a precarious dystopic/post-apocalyptic world ravaged by climate change in the form of an extreme rise in sea levels that have already inundated many countries and islands, and caused most of the landmasses across the world to be fully submerged under water, leaving almost no land intact. Although there are apparently other effects of climate change than just rising sea levels, it seems that Britain where the narrative takes place is only affected in a rather limited way by the singular event of sea level rise whose effects Britain managed to fend off by building a huge long wall that circumscribes all of its coastline. Given that the storyline surrounding the wall is embroiled within the wider context of an environmental catastrophe that has ravaged the world, in this article, I propose to read this “image” as a reflection of human exceptionalism with its relentless assumption that

environmental problems, or rather any problem for that matter, can be overcome by humans themselves. I further argue that the wall in the novel acts as a catalyst for perpetuating an economy of sameness or self-identity based off of such exceptionalism through the formation of an impassable divide between insiders (i.e. those inside the wall) and outsiders (i.e. the environmentally displaced people)—a divide that not only maximizes the precarity of the latter group but also casts their lives as disposable.

Human exceptionalism, in its simplest form, designates “[t]he view (paradigm) that humans are different from all other organisms, all human behaviour is controlled by culture and free will, and all problems can be solved by human ingenuity and technology” (Park, 2012). This paradigm creates a rift between *anthropos* and nature as if the former were separable from the latter. The prioritization of reason and rationality that accompanies human exceptionalism has engendered the assumptions that, no matter what the circumstances or problems are or could be, humans are capable of, as it were, defeating nature and keeping it under control with their advanced technologies. In Lanchester’s novel, the presentation of the wall as an effective solution to climate change is indicative of such exceptionalism at work in that it not only downplays the reach and extent of climate change but also gives off the false idea that even a climate disaster at that scale is still somehow tractable because, apparently, Britain has overcome its vulnerable position which makes it sound relatively easy with the construction of the wall along its coastal perimeter.

The wall that exemplifies an instance of human exceptionalism in the narrative is revealed to have a further and more insidious role embodied by its huge concrete structure which prevents those living inside the wall from seeing the precarious conditions of the environmentally dispossessed, and makes them oblivious to the latter’s vulnerability. The differential distribution of precarity is felt more acutely by certain groups than others and, by drawing a thick line between insiders and outsiders, the wall in the novel perpetuates the inequitable distribution of precarity and turns the outsiders (environmental refugees) into a vulnerable population. The invisibility of the extremely vulnerable situation of others occasioned by the overbearing wall is conducive to the failure of evoking an ethical response from insiders.

Implementing a series of precautions and measures in the novel against others, Britain deliberately fails to recognize the precarity of the outsiders and instead increases their vulnerability so as to establish an economy of sameness or self-identity which is made possible

only by keeping alterity out and by placing others outside the frames of intelligibility and recognizability. The attempt to cement selfsameness inevitably brings about an immunization through reactionary violence against others. Self-preservation as such might easily give way to the adoption of a violent attitude towards others who pose a risk for the self-identity of a community. In this respect, the economy of sameness operates on the premise in which self-perpetuation of a community is to be favored and encouraged at all costs, that is, at the expense of others who do not exactly fit into its norms or normative structure. This approach invites as well as sanctions violence through a rendition of others as less than human.

To conclude, Lanchester's novel sheds light on the urgent need to recognize our vulnerability that we share with all human and nonhuman others because the failure to do so obscures our vision to see our otherwise inextricable interdependence and interconnectedness and also exacerbates the already precarious conditions of certain human and nonhuman groups. As such, it further issues an ethical call as well as a timely warning against the perpetuation of violence towards others that render their lives invisible. In so doing, it draws attention to the ethical repercussions of establishing barriers or walls that pigeonhole various communities and eradicate their potential contact zones, thereby blinding insiders to the atrocities they inflict on outsiders.

Künye: (Araştırma makalesi) Öztürk, Çiğdem; Uysal, Mehmet (2021). “19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s. 213-248. (ID: 1028954).

19. YÜZYIL İNGİLİZ SEYAHATNAMELERİNDE KIBRIS*

CYPRUS IN BRITISH TRAVELOGUES IN 19TH CENTURY

Çiğdem ÖZTÜRK

SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Y.L. öğrencisi (mezun), Isparta-TÜRKİYE, gulsencigdem@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1494-8148

Mehmet UYSAL

Doç. Dr., SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta-TÜRKİYE, mehmetuysal@sdu.edu.tr, ORCID:0000-0001-7345-348X

Öz

Türkiye'nin hemen güneyinde bulunan ve stratejik açıdan çok önemli bir konuma sahip olan Kıbrıs, tarih boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ada, hala dünyanın en önemli iç denizlerinden birisi olan Akdeniz'in doğusuna her açıdan hakimdir. 1571 ile 1878 yılları arasında Osmanlı egemenliği na giren ve günümüzde kuzeyinde KKTC adıyla bir Türk devleti bulunan adanın statüsü uluslararası bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu sorunun esas başlangıç noktası olan İngiliz hakimiyetine geçtiği 1878 yılının hemen öncesi ve çokça daha sonrası İngiliz seyahatnamesinde Kıbrıs'ın nasıl tasvir edildiği bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Bu makalede şu altı gezginin seyahatnameleri incelenmiştir: David George Hogarth, Luigi Palma di Cesnola, Henry Rider Haggard, James Monroe Buckley, Samuel White Baker, William Hurrell Mallock. Bu seyyhlerin gezi notları ile İngiliz dış politikası arasında bir bağlantı olup olmadığı araştırılmıştır. İncelenen eserlerdeki Türk imgesi bu araştırmanın bir başka inceleme konusudur. Gezginlerin yazdıklarına dayanarak Kıbrıs adasının 19. yüzyıldaki resmi çizilmeye çalışılmıştır. Seyahatnamelerde oryantalist bir bakış açısının varlığı ve sebepleri de ayrıca sorgulanmıştır.

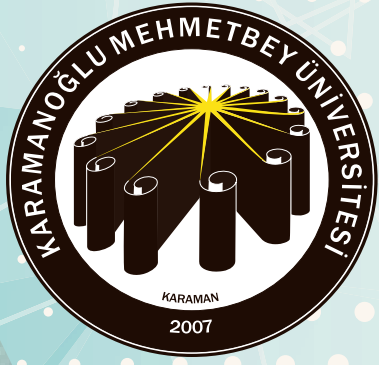
Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Seyahatname, İngiliz Gezginler, Oryantalizm, Türk İmgesi, Kültürel Bagajı

Abstract

Cyprus, which is located in the very south of Turkey with a strategically important location, has hosted many civilizations throughout history. The island commands the eastern coasts of the Mediterranean Sea, which is still one of the most important inland seas in the world, in every aspect. The island's status, having been ruled by the Ottoman Empire between 1571-1878 and now called TRNC (Turkish Republic of Northern Cyprus) as a Turkish state in Northern Cyprus, continues to be an international problem. The present article, then, presents the way Cyprus was depicted in six British travelogues just before and more after 1878, the year being the starting point of the British rule which is also the issue under question. The study explores the travelogues of the following travellers: David George Hogarth, Luigi Palma di Cesnola, Henry Rider Haggard, James Monroe Buckley, Samuel White Baker, and William Hurrell Mallock. The possible connection between the travel notes of these travellers and the British foreign policy has been examined in particular. The Turkish image in the works under study is another subject matter, which is not positive at all. Based on what the travelers wrote, the article attempts to draw a picture of the island in the nineteenth-century. This being the case, the presence of and reasons for an orientalist presence in the travelogues is also questioned.

Key Words: Cyprus, Travelogue, British Travelers, Orientalism, The Turkish Image, Cultural Baggage

*Bu makale, Gülşen Çiğdem Karip'in Yrd. Doç. Dr. Mehmet Uysal yönetiminde hazırladığı *19.Yüzyıl İngiliz ve Amerikan Seyahatnamelerinde Kıbrıs*, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2014, künyeli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

MAKALE BİLGİLERİ ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
26.11.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 02.12.2021
Hakem/Reviewer 2 - 05.12.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
22.12.2021

e-ISSN
2687-5586

GİRİŞ

Bu incelemede 19. yüzyılın son çeyreğinde Kıbrıs'ı ziyaret eden ya da bir şekilde yola çıkarak İngiliz gezginlerin gözünden Kıbrıs resmedilmeye çalışılacaktır. Üç yüz yılı aşkın bir süre Türk idaresinde kalan Kıbrıs'ın, diğer birçok ülke ve bölge gibi Batı'nın oryantalist görüşlerinden etkilenerken Batı'da yaygın olan olumsuz Doğu imajına bürünüp bürünmediği araştırılacaktır. Konumu ve coğrafyası jeopolitik açıdan çok önemli olan Kıbrıs adası, Akdeniz'in doğusunda dünyanın ilk medeniyetlerinin kurulduğu topraklar ile son beş yüz yılda dünyanın yeni merkezi haline gelen Avrupa arasında bir mola yeridir. Bütün bunlara bir de kutsal topraklara hac amacıyla giden Hristiyanların yolları ve Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla (1869) Hindistan deniz yolu üzerinde bulunması eklendiğinde ada, yabancılar ve gezginler için adeta bir çekim merkezine dönüşür. Yönetimin İngilizlerin eline geçmesi (1878), bütün bu gelişmelerin büyük bir ivme kazanmasına sebep olur. Bunun sonucunda bilhassa 19. yüzyılın ikinci yarısında Kıbrıs'ı konu alan çok sayıda İngiliz seyahatnamesi yayımlanır. Kıbrıs'ın başına gelen İngiliz işgal hareketinin bir benzeri 19. yüzyılın başlarında (1814) Malta adasında gerçekleşmişti. İngilizler orada da yüz elli yıl kadar kalmışlardır (tr.wikipedia.org/wiki/Malta_tarihi).

Bu makalede incelenecek seyahatname, Kıbrıs'ın Osmanlı hâkimiyetindeki son yıllarından (1878 öncesi) ama ağırlıklı olarak İngiliz hâkimiyetindeki ilk yıllarından (1878 sonrası) seçilmiştir. Burada Batılı seyahatçıların adadaki yönetim değişikliğine nasıl baktıklarının tespiti temel amaçtır. Bu araştırmada;

- David George Hogarth'ın *Devia Cypria Notes of an Archaeological Journey in Cyprus in 1888* (Kıbrıs Notları. 1888 Yılında Kıbrıs'a Arkeolojik Bir Seyahat),
- General Luigi Palma di Cesnola'nın *Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs, and Temples, a Narrative of Researches and Excavations during Ten Years' Residence in That Island* (Kıbrıs: Antik Şehirleri, Türbeleri ve Tapınakları, Adadaki On Yıllık İkamet Esnasındaki Kazı ve Araştırmaların Metni),
- Sir Henry Rider Haggard'ın *A Winter Pilgrimage* (Bir Kış Hac Yolculuğu),
- James Monroe Buckley'nin *Travels in Three Continents Europe-Africa-Asia* (Üç Kıtaya Yolculuk Avrupa-Afrika-Asya),
- Sir Samuel White Baker'ın *Cyprus As I Saw in 1879* (1879 Yılında Gördüğüm Kıbrıs),
- William Hurrell Mallock'un *In an Enchanted Island or a Winters Retreat in Cyprus* (Kıbrısta Bir Kış İnzivası ya da Büyülü Adada),

adlı eserleri incelenecektir. Bu eserlerin bazıları sadece Kıbrıs hakkında yazılmışken bazılarında seyyahlar Kıbrıs'ı eserlerinin yalnızca bir bölümünde anlatmışlardır. Kıbrıs'ı benzer yönlerden ele alarak görüşlerini dile getiren seyyahların birbirlerinin eserlerini de muhtemelen okumuşlar ve birbirlerinden etkilenmişlerdir.

1. BATI SEYAHATNAMELERİNDE DOĞU

Batı dünyası, önce bilim ve sanatta Antik bilim ve sanat eserlerini yeniden keşfi anlamındaki yeniden doğuş (Rönesans) ve buna koşut olarak dinde yaptığı yenileşme, yeniden yorumlama ve biçim verme (Reformasyon) ışığında Orta Çağ'ı geride bırakmıştır. Avrupa, Doğu'nun bilimini, kültürünü ve tarihini göz ardı etmek suretiyle kendi refahını artırma çabasına girişmiştir. Bu amaçla; bilim, sanat, edebiyat, din ve siyasetle desteklenen hayali bir *Doğu* yaratılmıştır. Avrupa'nın Doğu medeniyetleriyle olan sorununu Taner Timur şu sözlerle vurgular: “Doğa bilimlerine paralel olarak gelişen ırkçı yaklaşımın dışında; 18. yüzyıl Avrupa'sını daha da önemli başka bir sorun işgal ediyordu. Bu da oluşmakta olan ulusların ‘kimlik’ sorunu ve daha genel planda da Batı'nın ‘uygarlık’ sorunu idi” (2000: 146). Gelişen ve değişen Avrupa'da; ulaşım imkânları arttıkça, gezginlerin ardından birçok aristokrat da ülkelerinden çıkıp Doğu seyahatlerine başlamışlardır. Hayali bir Doğu kurgulayan ve ardından bunu yaratan Batı, böylelikle dünyayı *Batı* ve *Öteki* olarak ikiye bölmeyi başardı. Bunun sonucunda kendi kültürüne, yaşam tarzına ve dinine ait olmayanlar dışlandı, ötekileştirildi. Tüm bu eylemlerin sonucunda da Oliver Kontny tarafından “bir bilim dalı, bir söylem tarzı (discourse), bir siyasi ideoloji ya da bir dünya görüşü olarak” (Kontny, 2002: 121) tanımlanan oryantlizmin temelleri atıldı. Kontny, oryantlizmin kökeninin “‘biz-onlar’ düalizmine” dayandığını belirterek “Oryantalizm, kendini Batı (Occident) denilen bir siyasî-kültürel oluşuma ait hisseden birinin Doğu (Orient) olarak betimlediği bir oluşumun öğeleri hakkında konuşmasıdır” (Takış, 2002:10) şeklinde açıklar. Doğuyu “aşırı genellemelerin, fantastik öğelerin birbirine karıştığı egzotik, uzak, belirsiz ve yarı düşsel-yarı ilahî bir” (Takış, 2002:10) yer olarak ortaya koyan oryantlist bakış açısının tam tersi ise Batının bu görüşlerini reddeden “Doğu'nun veya Doğulunun şarkiyatçılığın söylediği gibi olmadığını” (Yıldırım, 2002: 144) belirten oksidentalizmdir (Garbiyatçılık).

Gerek seyahatname olsun gerekse edebiyatın ya da sanatın başka bir dalı olsun, oryantlist bakış açısıyla yazılan eserlerin birçoğunda Türkler ve Doğulular; egzotik, ilginç,

tembel, içe dönük ve bununla beraber barbar* sıfatıyla tanımlanan bir millettir. Eserlerde yaratılmış olan “Türk dehşeti ve barbarlığı; büyük bir bölümü ne gerçeği ne de Türklerin nasıl olduğunu yansıtan, fakat itibarını sarsarak Türkleri yıkmaya çalışan bir imaj[dır]. Buradaki ana fikir, Türklerin, Hristiyan âleminin işlediği günahları cezalandırmak amacıyla Tanrı tarafından gönderilmiş bir musibet olduğudur” (Uysal ve Uyar, 2013: 375). Ne var ki tüm bu olumsuz sıfatlara rağmen, Batıların gözünde Doğuluların yaşantıları hem okurlar hem de gezginler için “korkunun yanı sıra merak ve cazibenin de odağıdır” (Mazeaud-Karagiannis, 2005:301). Doğu hakkında yazılan eserler, bir başka çalışmada şöyle betimlenir: “Avrupalı okur için bu eserler, bir tür ‘baharat’ başka bir ifadeyle ‘egzotik bir çeşni’ etkisi yapar. Tarihi, coğrafyası, kültürü ve insan karakteriyle bambaşka bir yapısı olan Şark ve Şarklı tipler, Avrupalı okuyucu nezdinde biraz da ‘önyargı’ ve ‘ötekileştirme’ ilavesiyle adeta olumsuz bir ‘Bin Bir Gece Masalı’ kahramanına dönüşüverirler” (Uysal ve Uyar, 2013:372). Bilim ve teknolojinin merkezinde yer alan “Batı ve Geri kalanı” (Bilici, 2011:5) mantığını benimsemiş bir Avrupalı için Doğu’ya yapılacak seyahat tamamen farklı bir coğrafyaya, kültüre ve insanlara doğru yapılacak bir gezidir. Kültür, gündelik yaşam, dış görünüş, giyim, kuşam, renk, dil, din gibi hemen hemen her şeyin farklı olduğu bir topluma giderek onları gözlemleyen Batı insanı, kendinden olmayana *öteki* olarak adlandırmaktan öteye gitmemiştir. Aydınlanma çağında her şeyi keşfettiğini ve her şeye ulaştığını düşünen Batılı bir başka bilinmeyi arama ve keşfetme içgüdüleriyle ötekini aydınlatmaya doğru yola çıkmıştır. Batılılar, Doğu’yu kendi kararlarını almaktan aciz, yönetilme arzusu duyan ve “düşünmeyen, sadece itaat eden” (Uysal ve Uyar, 2013:388) toplumlar olarak görmektedir. Bilici’nin Said’den alıntılacağı şu cümle “Doğulu bir şahıs; önce Doğulu, sonra insandır” (Bilici, 2011: 17) ifadesi bu bakış açısını bütünüyle yansıtmaktadır.

2. KIBRIS ÜZERİNE NOTLAR

Kıbrıs adasının en önemli doğal kaynaklarından birisi bakırdır. Kıbrıs’ta bol miktarda bulunan bakırın isminin de adadan türediği yönündeki görüşünü Cesnola şöyle temellendirir: Adada, “sadece bakırın kalitesi değil, aynı zamanda antik çağlarda bilinen diğer tüm emadenlerden daha büyük oranlardaki temini, bakır madenlerindeki zenginliğin ana kaynağıydı. Yaygınlığı ve genel kullanımından dolayı *Aes Cyprium* olan ismi *Cyprum* olarak kıslmış ve *cooper* (bakır) şeklinde İngilizleşmiştir” (Cesnola, 1878: 7) (Vurgular bize ait).

* Barbar ifadesi hem eski Roma’da hem de Atina’da “yabancı” anlamında kullanılırdı. Romalılar Romalı olmayana, Atinalılar da Atinalı olmayana ‘barbar’ yaftasını takmaktan çekinmezlerdi. Maalesef kelime zamanla anlam değişmesi ve bozulmasına uğrayarak ve özellikle de Türkler hakkında kullanılarak “kaba, uygarlaşmamış” anlamında kullanılmıştır (Uysal ve Uyar, 2013: 375).

Bakıra adını vermesinin yanında adada hem kaliteli hem de bol miktardaki bu maden, adayı onu fethetmek isteyen ülkeler tarafından daha cazip hale getirmiştir. Özellikle antik çağlarda bakır; kılıç, zırh ve diğer eşyaların üretiminde neredeyse antik çağlardan Romalılar dönemine kadar Kıbrıs'ın ticaretinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Adanın bakıra ismini vermesi görüşünün tam tersi de mevcuttur. Bazı kaynaklardan bakırın adaya ismini verdiği söylenmektedir. Adanın isminin kökeni ile ilgili tanrıça *Kipris*'ten, bakırın Latince ismi olan *Cuprum*'dan, *kopher* ya da *kypros* olarak bilinen kına çiçeğinden ya da Latincesi *Cypress* olan kına çiçeğinden türediğine dair birçok farklı görüş bulunmaktadır. Adanın ismine dair farklı kullanımlar *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs* adlı eserde şöyle ifade edilmektedir:

Türkçe'de Kıbrıs, Arapçada "Kubrus" (Kubruş), Batı dillerinde "Cyprus", "Cypre", "Chypre", "Gipros" ve "Cypren" olarak adlandırılan ada; Mısır ve Hitit kaynaklarında müştereken Alaşya (Alasya) şeklinde geçerken, Mısır kaynaklarında, ayrıca "Asi" kelimesiyle de ifade edilmektedir. Asurlular'da "Yatnana" veya "Ya", İbranilerde "Kittim" denilen Kıbrıs; "Kypros" olarak ilk defa Homeros'ta zikredilmektedir. Adının, Ana Tanrıça Kibele'ye bu adada verilen isim olan Kipris'ten geldiği de rivayet edilmektedir. Adanın adının; adada bolca bulunan kına çiçeğinin İbranice karşılığı olan "Kopher", yine adada bolca çıkan bakırın Latince karşılığı olan "Cuprum" veya Batı dillerine "Copper" ve "Kopher" olarak geçen bakırın Akadca aslı ve nihayet Latince servi anlamına gelen "Cypress" kelimesinden geldiği şeklinde rivayetler de mevcuttur (Sarımay, 2000: 4).

Kıbrıs kelimesinin kökeni hakkında farklı görüşler olsa da bu adın adada bol miktarda bulunan bakır madeniyle ilintili olduğu görüşü daha çok kabul görmektedir. Biz de aynı kanaati taşıyoruz.

649 yılında Şam Valisi Muaviye tarafından fethedilmesiyle beraber adada ilk İslam hâkimiyeti başlamıştır. Kıbrıs Adası 688'den 868'e kadar bir Kıbrıs Arap-Bizans Kondominyumu olarak idare edilmiştir. 866 yılına kadar devam eden bu süreç sonrasında ada tekrar Bizans hâkimiyetine girmiştir. 1191 yılında İngiltere Kralı I. Richard (Aslan Yürekli) tarafından III. Haçlı Seferi sırasında ada İngiltere yönetimine girmiştir. Bir süre sonra adada meydana gelen karışıklıklardan dolayı ada Richard tarafından *Tapınak Şövalyelerine* satılmıştır. Karışıklıkların devam etmesi üzerine Tapınak Şövalyeleri adayı Kral Richard'a geri vermiş ve Guy de Lusignan Kıbrıs kralı olmuştur. Bunun sonucunda ada 300 yıl boyunca Lüzinyan hanedanlığı tarafından yönetilmiştir. Lüzinyanların ardından adada Cenevizliler, Memlûklular ve Venedikliler hüküm sürmüştür. Ancak Venedikliler, yükselme dönemini yaşayan Osmanlı Devleti'ne problem yaratmaya başlamış ve bunun sonucu olarak da Osmanlı

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Devleti adayı ele geçirme kararı almıştır. Kıbrıs, 1571 yılında 11 ay süren zorlu bir seferle Osmanlı İmparatorluğunca fethedilerek 1878 yılına kadar Osmanlı yönetiminde kalmıştır (Karip, 2014:34 vd.).

Kıbrıs'ın fethiyle beraber 307 yıl devam edecek olan “tarihinin en sorunsuz ve huzurlu dönemini” (Vatansever, 2012:1526) yaşayacağı Osmanlı hâkimiyeti ve barış süreci (Paxa Ottomana) başlamıştır. Osmanlı Devleti adayı ele geçirdiğinde, ada her ne kadar ticaret yolu üzerinde yer alsa ve verimli topraklara sahip olsa da bakımsız ve harap bir haldedir. Adanın zenginliğine göre savunma araçları hiç de iyi durumda değildir (Jorga, 2005: 131). Tarihinde birçok farklı medeniyete kültüre ev sahipliği yapan Kıbrıs kültürüne, Osmanlı hâkimiyetiyle beraber Türkler de eklenir.

Osmanlı Devleti'nin, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından yenik düşmesi sonucu Rus askerlerinin Osmanlı topraklarının bazı bölgelerine girmesi, on dokuzuncu yüzyılda büyük bir sömürge imparatorluğu kurmuş olan İngiltere'yi harekete geçirdi. Sömürgecilik; genel olarak politik, askeri ya da din gibi sebeplere dayanmaktadır. Ülkeleri sömürgeciliğe sevk eden en önemli sebeplerden birisi hammadde teminidir. Bu ihtiyaç, İngiltere'nin 16. yüzyılda başlattığı sömürgeciliğini Hindistan'a, Uzakdoğu'ya ve Afrika'ya doğru genişletmesine neden oldu. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın da açılmasıyla Ortadoğu'nun ve Akdeniz'in öneminin yeniden artması ve Hindistan'a giden yolda güvenliği sağlamak adına İngiltere Kıbrıs'a göz koydu. Kemal Boran'ın köşe yazında belirttiği gibi İngiltere Başbakan'ı Benjamin Disraeli'nin deyişiyle, “Kıbrıs Batı Asya'nın anahtarıdır” (Boran, 2014, 2. parag. vd.). Devam eden savaş döneminde, stratejik öneminin yanında, İngiltere ve diğer büyük Avrupa devletleri Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemek adına bu savaşta Osmanlı'nın yanında olmuştur. Böylece 93 harbi sonucunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın ağır şartlarından kurtulmak için Avrupa devletlerinin yardımıyla Berlin Antlaşması'nı imzalamışlardır. Bu olaylar üzerine Kıbrıs 1878'de İngiltere'ye 92.799 Sterlin karşılığında kiralanmıştır. Ancak İngiltere bu antlaşma ile yetinmeyip ek antlaşma yaparak adanın mülkiyet ve idaresine sahip olmuştur. 1 Temmuz 1878 yılında imzalanan ek antlaşma maddeden oluşmaktadır ve bu maddeler ile İngilizler adadaki varlıklarını kalıcı hale getirmektedirler. “Buna göre İngiltere adanın işgal ve yönetimi süresince her türlü kanun ve sair mevzuatı yapma hakkına sahip oluyordu. Böylece, İngiltere sadece yönetim değil, dolaylı bir ‘egemenlik’ de tesis etmişti” (Olgun ve Balıkcıoğlu, 2012: 822).

3. İNGİLİZ SEYAHATNAMELERİNDE KIBRIS KENTLERİ

19. yüzyıl bir çeşit seyahatnameler çağıdır. Birçok Avrupalı ve Amerikan seyyah; doğu ülkelerini merak etmiş, bu yörelere seyahatlere çıkmış ve bu seyahatlerinde edindikleri izlenimlerini ve gözlemlerini kaleme almışlardır. Bu yolculuklar ekseriyetle siyasi, diplomatik, ticari, bilimsel, arkeolojik, misyonerlik, istihbarat, sağlık ve dini (hac gibi) gayelerle gerçekleştirilmiş, nadiren de sadece turizm amaçlı olmuştur. Dini amaçla yola çıkan gezginlerin seyahatnamelerinde takip ettikleri güzergâh, İncil’de bahsedilen rotayla benzerlikler göstermektedir. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarına doğru, Kıbrıs sadece dini bir durak değil, özellikle ılıman ikliminden dolayı bir sağlık turizmi merkezi olmuştur. İklimi güzel olan bu topraklar orta yaşlı gezginlerin sağlığına son derece faydalı olmuş ve bu toprakları turizmin yeni destinasyonu haline getirmiştir. Akdeniz ve civar adaları gezmek Avrupalı ve Amerikalı gezginler arasında bir moda haline gelmiştir. Kıbrıs, coğrafi olarak eski dönemlerden bu yana önemli ana bölgeye ayrılmaktadır. Bunlar; Lefkoşa, Girne, Larnaka, Mağusa, Limasol ve Baf bölgeleridir. Günümüzde bu bölgelerin kuzey de kalan şehirleri Girne, Mağusa, Larnaka ve Lefkoşa’nın bir kısmı Türkler, güneyde yer alan Baf, Limasol, Larnaka ve Lefkoşa’nın diğer kısmı ise Rumlar tarafından yönetilmektedir.

3. 1. Lefkoşa (Nicosia)

Lefkoşa, Kıbrıs adasının ortasında yer alan, Kıbrıs Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin başkentidir. Günümüzde Yeşil Hat denilen sınırla Rum kesimi ve Türk kesimi olarak ikiye bölünmüş dünyadaki tek başkenttir. Venedikliler ve adanın tarihinde orada yaşamış birçok uygarlıktan günümüze taşınan sütunlar, katedraller ve birçok tarihi eser, 19. yüzyıl seyyahlarının da dikkatini çekmiş ve Lefkoşa’da görülmeye değer mekânlar arasında yerlerini almışlardır. Seyyah Mallock’un “İtalya’da olduğu gibi, kentte soylular ikamet ediyorlardı ve özellikle Lefkoşa saraylar şehri olmuştu” (Mallock, 1892: 99) cümlesinden de anlaşılacağı gibi; Lefkoşa şehri her dönemde aristokratların tercih ettiği önemli bir kent olmuştur. Adaya gelmeden önce adayla ilgili kitaplar okuyan ve geldiğinde kelimelerin gerçeğe dönüştüğünü gören Mallock hislerini şöyle ifade etmektedir:

Kentin tasviri bana bahçeleri, sarayları ve minareleri, Venedik istihkâmlarını ve orta çağa ait Hristiyan kiliselerini, haçlı krallarının saraylarını ve Türk cengâverlerinin mezarların hakkında malumat verdi. Hepsi birkaç mekanik paragraftan oluşuyordu ve ilk okuduğumda bana fazla bir şey ifade etmemişti, ama şimdi kelimeler canlanmış gibi görünüyordu ve merakımı tatmin etmedeki yetersizlikleri giderek artan bir şekilde onu daha ilginç bir hale getiriyordu (Mallock, 1892: 61).

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Seyyah Mallock, bir kenti gezi notlarından okuyarak tanımak ile bizzat gözlemlemenin çok farklı olduğuna işaret ediyor. Gezgin o yerin tarihine, kültürüne ve daha fazla ilgi duymaktadır. Kentte seyyahların dikkatini çeken ve hoşnut olmadıkları mühim bir nokta da kentin antik mimari yapılarının Osmanlı hâkimiyetiyle beraber şekil değiştirmeleridir. Osmanlı'da âdet olduğu üzere fethedilen topraklarda en büyük ve merkezi ibadethane, camiye dönüştürülür ve diğer ibadethaneler genellikle olduğu gibi muhafaza edilirdi. Bu gelenek Kıbrıs fethinden sonrada uygulanmış ve adada bazı kilise ve katedraller camiye dönüştürülmüştür. Bir katedralin üzerine minareler eklenerek oluşturulan caminin görüntüsünü çirkin bulan seyyah Baker, manzarayı okuyucusuna şu sözlerle anlatmıştır:

Mimarideki uyumsuzluk ve bir yabancıyı kesinlikle dehşete düşüren bağımsız zevkin bireysel anlayışı neredeyse Londra'daki kadar umutsuzdur. Venediklilerin güzel Gotik katedralleri, fethedenler tarafından camiye çevrilmiştir ve fazlasıyla yüksek ve sanki ince şamdanlar tarafından örtülmüş ince bir sunak model alınmış gibi iki büyük minare anlamsız süslemelerle eklenmiştir (Baker, 1879: 63).

İngiliz seyyah Baker, kilise ve katedrallerin camiye dönüştürülmesinden hiç de hoşnut olmaz. Eleştirisini daha çok estetik endişe üzerinden yürütmeyi tercih eder. Yazar, bu esnada ortaya çıkan nahoş (!) görüntüyü Londra ile karşılaştırır. Bu suretle açık değil örtük bir yargılama yapar. Halbuki Türklerin yaptığı dünyanın her tarafında olan bir uygulamadır. Osmanlı idaresinde Kıbrıs'ta eski kilise ve ibadethanelerin camiye dönüştürülmesinin yanı sıra yeni binalar da inşa edilmiştir. Şehre vardığında, “akşamın kızılığında antik ve güzel Lefkoşa şehrinin duvarlarını, palmyelerini ve minarelerini gördü[ğünü]” (1901:174) söyleyen Haggard, şehirde farklı dinlerin sembolleri olan binaların yükseldiğini ve adanın doğal bitki örtüsünün de onlara eşlik ettiğini belirtmiştir. Haggard'ın yanı sıra Lefkoşa ile ilgili doğal bitki örtüsü ve mimari yapıları kaleme alan bir diğer seyyah Mallock, şehrin görünümünü şöyle tasvir eder:

Uzun gri duvarları, üstlerindeki dağ laleleri kadar beyaz belli belirsiz görülen alçak kubbeleriyle büyük katedralin en görkemli kısmı, minarelerin, palmyelerin, servilerin parlayan kemer sarmalı gibi uzanmaktaydı. Bu mimari detayları düşünecek zaman değildi ve görüntü bende tek bir etki yarattı, o da Lefkoşa'nın aynen İbrahim zamanındaki eski şehir Şam'ın bir resmi gibi olmasıydı ve böylece bu ataerkil ovalarda tarih yanılgısı (anakronizm) yoktu (Mallock, 1892:116).

Mallock'un, Lefkoşe kentini İbrahim Peygamber devrindeki Şam'ma benzetmesi gerçekten ilginç. Bunu yaparken minare detayının üzerinde durmaya zaman ayırmaz bile. Bunların yanı sıra tarihi ve güncel yapılarla birlikte, bitki örtüsü seyyahların anlatımına göre güzel bir bütünlük oluşturmamakta, aksine karmaşık ve dağınık bir kent tasviri ortaya koymaktadır. Antik ve modern yapıların bir arada uyum oluşturmaması ve tezat yaratması adeta bir görüntü kirliliğine sebep olmaktadır:

Başkent Lefkoşa bir Türk kentinin alışılmış resmini sunuyordu. Hurma ağaçlarının, yeşil portakal bahçelerinin, minarelerin, camilerin, düzensizliği ve boyamasındaki antikalığıyla evleri ve diğer binalar arasında yükselen büyük eski Venedik katedralinin, St. Sophia*, birleşimi üç millik çemberi kapsayan yüksek taş duvarlar ve kalelerle kaplanmıştı (Baker, 1879:60).

Lefkoşa'nın Türk kentine benzetilmesi sadece olumsuz bir görünüm üzerinden yani düzensizlik, karmaşa ve çirkinlik üzerinden yapılmaktadır. Burada yazarların beraberinde getirdikleri *kültürel bagajın* (cultural baggage) etkisi vardır. Kıbrıs'taki Türk hakimiyeti ancak olumsuzlukla ilişkilendirilebilir. Gezinler bunu bazen farkına varmadan not ederler.

3. 2. Girne (Kyrenia)

Kıbrıs'ın kuzeyinde yer alan bir liman kenti olan Girne, "bir söylentiye göre İ.Ö. X. yüzyılda Peloponez'den gelen Aka'lar tarafından kurulmuştur. Kurucuları kente anavatanlarındaki bir dağın adı olan Kyrenia demişlerdir" (<http://www.girnebelediyesi.com>). Adada hüküm sürmüş eski uygarlıkların da yaşam merkezlerinden birisi olarak tercih ettiği kent, geçmişten günümüze tarihi yerleri ve doğal güzellikleriyle oldukça önemli bir merkez ve adanın "vitrini" (Sukayar, 2002: 23) konumundadır. Seyyah Baker, Kıbrıs yolculuğunda Girne durağıyla ilgili olumlu izlenimlerini şöyle ifade eder:

Girne kampımızda on gün kaldık ve çevre son derece güzel ve ilgi çekici olduğundan dolayı, her birimiz ayrıldığımız için üzgündük; Kıbrıs'ın böyle resmedilmeğe değer ya da böyle büyük zenginlikte ormanları ve yeşilliklerine eşdeğer başka bir bölümü kesinlikle yoktur (Baker, 1879: 178).

Seyyahların Kıbrıs gibi şirin bir adanın tamamını beğenmemek gibi bir anlayışı olmamıştır. Özellikle ormanlık olması beğeni sebebidir. Baker bu kenti adanın en yeşil yeri olarak nitelendirmiştir. Elbette bütün alımlama olumsuz eleştiri üzerinden yürüyemez. Aksi

* Günümüzde Selimiye Camii adıyla anılan Katedral, Lüzinyanlar zamanında inşa edilmiştir. Osmanlıların adayı fethiyle beraber (1571) bu yapı camiye çevrilmiştir.

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

takdirde okuyucu gezi notlarını okumaktan haz almaz. Bu edebiyatın misyonuna ve işlevine de uymaz zaten.

Seyyahlar adanın kuzey kıyısında yer alan Girne şehrini genel olarak çok beğenmişlerdir. Doğası ve limanı ile eşsiz güzelliğe sahip olan kent Haggard'a göre "kuzey dağlarının karşısında uzanan güzel küçük iskele" (Haggard, 1901: 176). Daha çorak olan iç kesimlerdeki bölgeler ve Larnaka'nın ardından Girne'ye gelen seyyahlar, yeşilliğine ve güzelliğine vurgu yaparlar. Kentin doğal güzelliklerinden bahseden bir diğer seyyah olan Mallock duygularını şu şekilde dile getirir:

Mavi deniz ve ardında Kilikya* kıyıları ve daha yakında su kıyısında bir nilüfer gibi Girne bulunuyordu. Ama beni beklenmedik bir şekilde esir alan başka bir güzellik daha vardı. Bu, beklenmedik bir bitki bolluğu ve bereketiydi. Çamlar, artık sadece fidan değildi; ya da yalnızca benim hayallerimi büyüleyerek süsleyen bir yeşillikten ibaret de değildi, onlardan artık sağlam ve güçlü koruluklar oluşmuştu (Mallock, 1892: 246).

Gezgin Mallock da tıpkı Baker gibi Girne'nin yeşilliğine dikkat çeker. Şehrin nilüfer çiçeğine benzetilmesi güzel bir eğretileme olmuş. Çam ağaçlarının artık fidan olmaması, büyüyen orman olmalarını edebî bir şekilde ifade edilmiştir. Girne limanının eşsiz güzelliğinden bahseden seyyah Baker, adaya ziyaretin güney sahillerinden değil de kuzeyden yani Girne'den başlaması gerektiğine inanır. Girne'den adaya çıkan ziyaretçiler için eşsiz bir ilk izlenim olacağını ve bu büyümlü manzaradan çok etkileneceklerini belirtir. Seyyah bu bölümde gemiden gördüğü şehri şöyle tasvir eder: "Sol üstte, yaklaşık sekiz mil uzaklıkta, açıkça görünen çok küçük limanı, bahçelerle çevrelenmiş evleri ve birkaç mile yayılmış arkasında mükemmel keçi boynuzu ormanları ve hurma ağaçlarıyla süslenen önemli bir liman ve kent olan Girne uzanır. Seyyah kitabın ilerleyen bölümlerinde mimari yapıları ve bahçelerinden bahsederek şehrin iç kesimlerini de etraflıca betimlemiştir:

Kent küçük ve en düzensiz: Eski bir Türk mezarlığı, kalenin karşı eteklerinin üzerindeki sınırını tam olarak Mağusa'dakine benzer konumda şekillendirir. Bu noktanın üç yüz adımlık mesafesinde belli başlı evler; genelde taştan, hoş ve yüksek duvarlı, bereketli portakal, limon, badem, kayısı, incir ve ada civarında yaygın olan meyve bahçeleriyle çevrilidir. Evler, genelde çatıyı destekleyen beş kemerle birinci kata bakan açık bir geniş balkonla zemin katın üzerinde tek kattır. Temiz havayı balkona açılan tüm odalara aldığından dolayı bu tarz, iklime uygun bir

* Günümüzde Çukurova olarak bilinen Mersin, Alanya arası ve bu bölgenin arkasında yer alan Toros dağlarının güney yamaçlarını içine alan bölgenin eski adı.

plandır; aslında bu merdivene açık yerdir. Bir kaç hurma ağacı, nüfusta Türklerin üstünlüğünün kesin bir işareti olarak bu vakur ağaçların varlığı, bahçeleri süslemektedir (Baker, 1879: 178-9).

“Düzensizlik” ifadesi adeta bir leitmotif gibi çok sayıda gezginin notlarında tekrar edilmektedir. Bu özellik, seyahatnamelerle uğraşanlar hemen dikkatini çekmektedir. Evlerin tasvirine girince daha yansız bir anlatım tutumu hâkim olmaktadır. Evlerin planlanması beğenilirken Hüma ile Türkler arasındaki, bağ örtük bir şekilde olsa da Müslümanlık üzerinden kurulmaktadır.

Seyyahların Girne'nin güzelliğini görmeleri ada hakkındaki düşüncelerini bir nebze olsun değiştirmiştir. Baker bu durumu şu sözlerle ifade eder: “Girne mevkiinde ne kadar kaldıysam, bu sevimli sahile giriş yaparak elde edilecek ilk izlenim yerine yabancıların adaya gelişlerinin güney kıyılarına olmasına, o kadar derin pişmanlık duydum” (Baker, 1879: 187). Girne Kıbrıs'ın diğer bölümleriyle karşılaştırıldığında son derece modern ve temiz bir kent görünümündedir. Girne'yi Avrupa şehirlerinin bazılarına benzeten Mallock için “kent, hoş bir şekilde minyatür bir liman ve kıvrımlı bir kordondan daha fazlasıydı. Evlerin tümü taşandı ve birçoğu temizce beyaza boyanmıştı ve birçok farklı özelliğe sahip olmasaydı, kişi, neredeyse Jersey ya da Cornwall'da bir balıkçı kasabasını düşleyebilirdi” (Mallock, 1892: 278). Adaya gelen gezginleri ve turistleri karşılaması için en güzel yerin Girne olması konusunda seyyahların birçoğu hemfikirdir. Ancak doğal bir takım engellerden ötürü her an adaya bu limandan ulaşmak mümkün değildir. Seyyahların adada bulunduğu 19. yüzyıl döneminde ise bu limanın bir bölümü uzun süre kullanılmaması sebebiyle kumla doludur. Girne'nin demir atmak için her zaman uygun olmayan limanı ve şehrin genel manzarasını seyyah Baker şöyle anlatır:

Girne, girişi kuzeye açıldığından dolayı her hava koşulunda kusursuz bir şekilde yanaşılacak güvenli bir liman değildi. Kuzey rüzgârları süresince küçük tekneleri koruyabilecek doğuya doğru hafif bir dönüş var ama bu bölüm şimdi kumla doldurulmuştur ve taranarak temizlenmelidir. Evler, at nalı şeklinde kurulu limanda deniz kıyısından uçurumlara kadar yükselmektedir (Baker, 1879: 183).

Denizci bir millet olan İngilizlerin seyyahları da denizcilikten anlamaktadır. Girne limanı hakkındaki tespiti profesyonelcedir. O zamanki teknoloji ile liman zeminindeki kumların taranarak derinleştirilmesi önerisi son derece çarpıcıdır. Girne ile ilgili bu alıntıda bütün yazdıkları oldukça rasyoneldir.

3. 3. Larnaka (Larnaca)

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

On dokuzuncu yüzyıl seyyahlarının da birçoğu gezilerinin Kıbrıs ayağına Larnaka'dan başlamış ve adayla ilk karşılaştıkları yer olan noktayla ilgili bilgiler vermişlerdir. Kente vardıklarında en çok, şehrin doğal sahilinin ve düzenli bir limanının olmayışı ve şehrin harap görüntüsü seyyahların dikkatini çekmiştir. Bu durum seyyahların şehirle ilgili neredeyse aynı cümleleri yazmalarına neden olmuştur. James Monroe Buckley'in üç kıtaya yapılan yolculuğun anlatıldığı eserinde Larnaka'nın kutsal yolculukta Kıbrıs'a varış noktası olduğundan bahsedilmektedir. İncil'de şu belirtilir ki: Lazarus'un* yeniden dirilmesinin ardından, Yahudiler onu Yafa'ya** sürdüler, ama mucize eseri teknesi Kıbrıs'a sürüklendi, Larnaka'ya ayakbastı ve Hristiyanlar onu, ölümüne kadar sürdüreceği görev olan, piskopos yaptılar (Buckley, 1894: 498).

Eroulla Demetriou; makalesinde incelediği İngiliz seyyah Mrs. Elizabeth A. M. Lewis'in *A Lady's Impression of Cyprus in 1893* (Bir Hanımefendinin 1893'teki Kıbrıs İzlenimleri) adlı eserinde Kıbrıs ziyaretini özetleyerek; "Mısır, kutsal topraklar ve Yunanistan yolundaki rahatsız edici sayıda turistler" (Demetriou: 221) hakkında yorumlar yapmıştır. Ardından "1870 ve 1880'lerde Anglofon seyyahların Filistin'e yolculuklarında Kıbrıs adasında çok fazla vakit geçirmemelerini birkaç saatlik bir ziyaretin yeterli olacağı hatta sadece Larnaka'yı görmenin yeterli olacağını tavsiyelerini vermiştir" (Demetriou: 221). Adaya yaklaşan seyyahların birçoğu gördüğü manzara karşısında hayal kırıklığına uğramıştır. Açıklardan ada belirmeye başladığında karşılarında kurak ve bakımsız bir manzara belirmiştir. Baker, Kıbrıs adasıyla ilgili ilk izlenimlerinden oldukça hoşnutsuzdur. Yeşil ve canlı bir manzara beklentisiyle geldiği adada yolculuğunun ardından karşılaştığı manzarayı şu sözlerle aktarır:

Yaklaşık yirmi mil boyunca üzerinde hiç bir yeşil noktanın gözü rahatlatmadığı bu sefil sahilin yanından geçtik; en sonunda zırlı geminin bağlandığı liman ya da dış limandan Larnaka'nın konumunu belirleyen minareyi gördük ve kentte üç ya da dört tane yeşil ağaç fark ettik. Kıyıdan yaklaşık yarım mil uzağa demir attık. Birkaç tanesi buharlı olan dokuz ya da on gemi dış limandaydı ve kargoları karaya getirmek için bir miktar layter*** görevlendirilmişti (Baker, 1879: 2).

Seyyah Baker, "sefil" ifadesiyle altını çizdiği gibi kenti ve açıkta demirmek zorunluluğundan dolayı limanını beğenmemiştir Yukarıda bahsettiklerimize dayanarak bazı yerler hakkında yazarların çok farklı düşünceleri olabiliyor. Larnaka'da bu biraz daha

* Ölümünün üzerinden dört gün geçmesine rağmen mucize eseri İsa'nın dirilttiği kişidir.

** Tel Aviv-Yafa, yaklaşık 391.300 nüfusuyla İsrail'de bulunan ikinci büyük kent.

*** Gemilerden kıyı hattına ve bazı hallerde, kıyı hattı ötesine boşlan personel ve yükün taşındığı taşıma vasıtası. (İngilizcesi: lighter)

belirgindir. Bir başka seyyah Mallock ise eserinde adaya ilgili daha iyi bir izlenim sunmaktadır. Seyyah, karşılaştığı genel manzara ile ilgili olumlu düşüncelerini paylaşmaktadır ve varış noktası ile ilgili heyecan duymaktadır. Yazar henüz gemideyken adaya ilgili şunları söyler: “Suyun içindeymiş gibi görünen kubbeli, çan kuleli ve minareli ve bir tarafında sık büyük palmye ağaçlarının oluşturduğu yeşil nokta ile ev sıralarının tam önümüzde kar gibi parıldadığını gördüm. Buranın varış limanımız Larnaka olması gerektiğini biliyordum” (Mallock, 1892: 51). Büyük bir heyecanla yeni ulaşacağı kenti izlemektedir. Tasvirleri bir hayli başarılı ve sevecen bir tona sahiptir.

On dokuzuncu yüzyılda Kıbrıs’ı ziyaret eden seyyahların hemen hemen hepsi adaya ayak basacakları yer olan Larnaka’nın düzenli bir limanı ve iskelesi olmamasından ve dış limanda yolculuklarına son vermek durumunda kaldıklarından bahsederler. Eserlerinin bu bölümlerinde seyyahların neredeyse birebir aynı kelimeleri kullandıkları dikkat çekmektedir. Mallock varışını şu şekilde dile getirirken: “Larnaka’nın bir limanı yoktu sadece açıkta bir demir atma yeri vardı ve kıyıda neredeyse yarım mil uzaklığa demir attık” (Mallock, 1892:52). Cesnola, seyahatnamesinde izlenimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Hava bulutlu ve deniz çok hoyrattı. Kıyıda bir mil kadar uzaklığa demir atıldı, bir liman yoktu sadece açık bir koy vardı. Kasaba uzaktan tamda virane bir resmi gibi görünüyordu; hiç bir hayat belirtisi yoktu, sanki matemin belirtisiymiş gibi tek başına uzun yaprakları sarkan palmye ağaçlarından başka görünürde hiçbir bitki örtüsü yoktu. İtiraf etmeliyim ki ilk düşüncem böyle ıssız görünümlü bir adaya ayak basmak değil gemide kalmaktı (Cesnola, 1878: 41).

Bu satırları okuyan bir insanın ada hakkında olumlu bir izlenime sahip olması çok güç. Satır aralarında İngiliz kibri sezilmektedir. Şayet hastalık gibi bir mazereti yoksa bir seyyahın, adaya çıkmak yerine gemide kalmayı tercih etmesi başka nasıl izah edilebilir. Kent bir cenaze evine benzetilmektedir. Örtük bir tarzda “tembel doğu” streotipine bir göndermeden de söz edilebilir. Bu kentle ilgili “açıkta demirlemek” bütün gezginlerin mutlaka değindiği bir husus olmuş.

Samuel White Baker, ziyaretini anlattığı eserinde adaya ayak bastığı limanlardan bahsederek başlar. Seyyah, Kıbrıs’ın güney limanlarını şöyle tarif eder: “Larnaka ve Limasol körfezleri, güvenli demir atma yeriyle dış limanlardı ve adanın güney batı bölümünün üzerindeki Baf (Paphos/Baffo) dönemin hatırı sayılır miktardaki küçük teknelerini koruyabilecek elverişli bir limandı.” (Baker, 1879: XIII) Gezin, adaya ilgili ilk izlenimlerinden bahsederken; yaklaşmakta olduğu yerin bakımsız ve ekonomik olarak sıkıntıda olan bir bölge olduğuna dikkat çekmektedir. Stratejik açıdan bu kadar önemli bir noktada yer

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

alan ve zengin bir tarihe sahip olan adanın bu görüntüsü hem ihmal hem de maddi yetersizliklere dayanmaktadır. Seyyah bunu şu sözlerle açıklar:

Her hava koşulunda karaya çıkma imkânı sağlayacak geniş kazıklı iskeleleri bağlamak için bir filika limanı oluşturmak, mühendislik açısından hiçbir zorluk çıkarmayacaktı. Larnaka'nın gelişigüzel bir manzarası bile zavallı ekonomik durumunun gerçek resmini ortaya koyuyordu (Baker, 1879: 11).

Yukarıda alıntıdan hemen önce belirtildiği gibi; İngiliz seyyah mühendislik konusunda akıl verme yoluna giderek 19. yüzyıl İngiliz hegemonyasının verdiği yetkiyi kullanıyor adeta. Kentin perişan durumu ekonomik seviyesini ifşa etmektedir. Kentte sefalet hüküm sürmektedir Baker'a göre.

Haggard ise seyahatnamesinde Larnaka'dan bahsederken daha olumlu ifadeler kullanarak adaya varışını; “deniz kıyısında uzanan sevimli bir kent olan küçük liman şehri Larnaka'nın dış limanına demir attık sözleriyle tanımlar. Gezgin, kenti her ne kadar sevimli olarak nitelendirse de eserinin devamında Larnaka'nın düzenli bir limanı olmamasından şu sözlerle bahseder: “Sonunda resmi bir filikayla, bir limanı olmayan ama dış limanı bulunan Larnaka'nın yaklaşık bir milin dörtte üçü uzaklığındaki kıyısına kürek çekiyorduk – şu sıralar Kıbrıs adına yakışacak bir limanı yok” (Haggard: 61-2). Seyyahların adayı ziyaret ettiği 19. yüzyılda Larnaka'da düzenli bir liman bulunmamasından ötürü adayı ziyaret eden yolcular dış liman olarak adlandırılan belirli bir noktada layter (lighter) denilen küçük tekne ya da kayıklarla kıyıya taşınırlardı. Avusturyalı asıllı Osmanlı diplomatı ve şair/yazar Murad Efendi (Franz von Werner) Larnaka limanında karaya çıkışını “ter içindeki yüzleri yeni kavrulmuş kahve taneleri gibi parlayan kürekçiler beni Larnaka'nın (Kıbrıs'ın ana limanı) yolcu indirme yerine doğru soluk soluğa götür[düler]” (Efendi, 2007: 150) şeklinde not düşer. Bahsi geçen bu teknelerle hem yolcular ve eşyaları hem de ticari mallar adaya giriş yapardı ve bu durum hem kayıkçılar hem de taşıma işi yapanlar için zor bir nakliye şekliydi.

Cesnola, adaya varıştaki olumsuz düşüncelerini “Larnaka'ya ne kadar yaklaştıysak görüntüsünden o kadar az hoşlandım” (Cesnola, 1878: 43) şeklinde ifade eder. Bölgede düzenli bir limanın olmamasından dolayı yolcular çok zor şartlarda filikalara bindirilmekte ve şehre ulaştırılmaktadır. Seyyah Cesnola bu durumda kendisi, eşi ve çocuğunun yaşadığı zorluğu ve eşinin adaya nasıl ayak bastığını şöyle dile getirmiştir:

Her halükarda bu iki ayaklı taşımayı kabul etmesi için karımı ikna etmek vakit kaybı olacaktı; böylesine nahoş bir muameleye boyun eğmektense New York'a bütün yolu geri gidebilirdi.

Bayanların karaya çıkabilmesi için mutlaka bir yer olması gerektiğini söyledi ama ne yazık ki Kıbrıs adası onun anavatanı Manhattan'a benzemiyordu ve buradaki karaya çıkma yerleri, gezginlerin rahatını temin için hiç duyulmamış lüks unsurlardı (Cesnola, 1878: 43).

Cesnola'nın burada kaydettikleri çok isabetli tespitlerdir. Kadınların hiç te zarif olamayan bir tarzda filikalara bindirilmesi hiç de hoş değildir. "İki ayaklı taşıma" muhtemelen hamalların kadınları kucaklarında taşımalarını ifade ediyor ki çok sıkıntılı bir nakliye.

Çalışanlarımdan birinin aklına parlak bir fikir geldi; iki kayıkçı tarafından taşınan bir sandalye temin edildi ve Amerikan Konsolosunun karısı oturması için davet edildi ve böylelikle karaya çıkarıldı (Cesnola, 1878: 43-4). Gezin bu sözleriyle orada yaşayan insanları eleştirmekte ve Kıbrıs ile Manhattan'ı karşılaştırmaktadır. Kıbrıs'ta bulunmayan liman ve limana çıkış koşulları gezginin kendi toplumunu Doğu toplumundan üstün görmesinin sonucudur. Cesnola eserinin ilerleyen bölümlerinde Larnaka'yla ilgili biraz daha olumlu sözler sarf etmektedir.

3. 4. Gazimağusa (Famagusta)

Adanın doğusunda yer alan Mağusa, Arap istilaları sonucu Salamis'ten kaçan yerliler tarafından küçük bir balıkçı ve ticaret kasabası olarak kurulmuş olan önemli bir liman kentidir. Şehrin kuruluş aşamasında antik kent Salamis'e ait yapılardan ve taşlardan faydalanılarak savunması güçlü bir kent kurulduğunu ve geçmişten günümüze bazı yapıların hala ayakta olduğunu Cesnola şu sözlerle dile getirir:

Şehrin, neredeyse on yedi fit kalınlığında ve hepsi Salamis harabelerinden alınmış sert taştan olan iri surlarına ulaştığımızda kıtlık ya da ihanet haricinde böyle bir şehri alabilmenin ne kadar imkânsız olduğunu görürsünüz. Duvarlar şu anda Lüzinyanlar tarafından dikildiği zamanki kadar el değmemiş ve dayanıklı bir şekilde ayakta durmaktadır. Venedik Cumhuriyetinin eski bronz silahları hala güçlü bir şekilde denize ve Salamis ovasına bakan orijinal yerlerinde tabyalarda bulunmaktadır (Cesnola, 1878:194).

Batılı seyyahlar genelde iyi okuyuculardır. Gittikleri yerlerin özellikle tarihi hakkında bilgi sahibi olmadan geziye çıkmazlar. Bu aslında Batı medeniyetinin ve Aydınlanma hareketinin önemli bir göstergesidir. Ayrıca Cesnola askeri ve stratejik savaş bilgisini de haizdir. Bu kısa alıntıda adaya geçmişte hâkim olan birçok devletin adını saymış fakat

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Türklerden hiç bahsetmemiştir. Bunun tesadüf olması beklenemez. Batılılar birçok konuda Türklere karşı bu tür bir “yok sayma/görmezden gelme” anlayışını taşımaktadırlar.

Ortaçağda kayda değer liman kentlerinden birisi olan Salamis’in taşınmasının ardından, şehrin tarihi ve mimari yapısını oluşturan duvarları ve taşlarının bir kısmı Mağusa’da yeni bir şehir kurmada kullanılırken bir kısmının da Mısır’a gönderilerek taşlar Süveyş Kanalı inşasında kullanılmıştır. Haggard’da bu durumu “kuşaklardır Türkler Mağusa’yı eski binalarının taşlarının çoğunu Mısır’a ihraç ederek taş ocağı olarak kullanmışlardır” (Haggard, 1901: 155) şeklinde açıklar. Kıbrıs’ın Venedik idaresi nda olduğu ortaçağda oldukça uğrak bir kent olan Mağusa, Avrupa ve Doğu’nun farklı ülkelerinden gelen birçok tüccarın bulunduğu kilit bir nokta olmuştur. Şehrin bu denli popüler bir ticaret merkezi olmasıyla “kiliseler, manastırlar kenti Mağusa’da büyük kazanç ve lüks düşkünlüğü ahlak kurallarının umursanmadığı bir yaşamı da getirmiş ve bu hal Kutsal Toprakları (Filistin’i) ziyarete giderken kente uğrayan kimi dindar Avrupalılarca yadırganmış[tır]” (Haggard, 1901: 155-6). Venedikliler tarafından inşa edilen ve şehri çevreleyen surlar, “dünyadaki ortaçağa ait surların en mükemmel örneklerden birisidir” (Haggard, 1901:155-6). Bu surlar adanın Venedikliler tarafından adanın fethi sırasında önemli bir savunma merkezi haline geldiğinden Mağusa, Türklerin en son ele geçirdiği yer olmuştur. Türk korsanların yavaş yavaş adaya gelmeleri ve bazı yerleri harap etmelerinin sonucunda “bu gezintilerden haberdar olan Venedik, Kıbrıs’ın kalelerini onarmak için Savorniani’yi* mühendislerden oluşan bir ekiple oraya göndermeye karar verdi. Mağusa ve Girne düzenli bir kuşatmaya direnmek için yeterli derecede onarıldı; diğerleri tamir edilemeyecek olduğundan dolayı söküldü” (Cesnola,1878: 37). Adadaki Mağusa ziyaretini detaylı bir şekilde anlatan Mallock da kente yaklaşırken dikkatini çeken Venediklilerden kalma ihtişamlı surlara, kalelere ve hendeklere değinir. Eski çağlarda oldukça zengin ve popüler bir kent olan Mağusa’nın eski görkemli günlerini geride bırakmış olması ve göz göre göre sebepsizce tahrip edilmiş artık harabeye dönmüş derme çatma evleriyle yorgun bir kente dönüşmesini anlatır. Şehrin girişinde bir müddet bekledikten sonra “efsunlu bir uykuda olan şehir” olarak nitelendirdiği bölgeyi şu sözlerle tasvir eder:

Kabaca söylemek gerekirse, Mağusa yaklaşık bir milden oluşan bir karedir ve her yardası mükemmel olan duvarlarla çevrelenmiştir. Bu duvarlar neredeyse elli fit yüksekliğinde ve ortalama yirmi yedi fit kalınlığındadır. Dörtlünün bir yanı deniz ve limana bakar diğer üçü kum

* Venedikli mimar

serpili ve çorak bölümleri olan uçsuz bucaksız ovalara tepeden bakar. Bu karaya doğru uzanan duvarların tümünün etrafında aralıksız hendekler geçmektedir. Limana açılan su kapısı ve dış özelliklerini az önce anlattığım kara kapısı olmak üzere sadece iki kapı vardır (Mallock, 1892: 339).

Mallock, burada Mağusa kentini yansız bir şekilde betimlemeye çalışmıştır. Araya kendi yorumlarını ve düşüncelerini katmamıştır. Ancak seyyahları da hoş görmek lazım; aslında okuyucuları yanı ve ötekileştirici Doğu dünyası yorumlarına daha fazla rağbet etmektedirler. Böylece kendilerinin yüceleceğini düşünüyorlar herhalde.

Mağusa; 19. yüzyılda tahribata uğramış olsa da kent, 13. yüzyılda Doğu ve Batı arasında önemli bir ticari kent konumunda olup bir ikmal noktası olarak kullanılmaktaydı. Böylece “Bu canlı ticari etkinlik Mağusa tüccar ve gemi sahiplerinin devasa servet sahibi olmalarına, yabancıların hayretini uyandıracak derecede lüks içinde, görkemli bir yaşam sürmelerine vesile [olmuştur]” (<http://www.magusa.org/tr/kent-rehberi/kent-tarihi.html>). Adada aktif ticaretin var olduğu dönemlerde Mağusa’ya gelen kozmopolit tüccarlar arasında burada kilise inşa etmenin gelenek haline dönüşmesi üzerine şehirde üç yüzü aşkın kilise ve ibadethane yaptırılmıştır (Sukayar, 2002: 28). Bu görkemli dönemin akabinde çeşitli savaşlar ve depremlerle şehir hasara uğramış ve askeri yönetimler sonucunda şehirle beraber canlı ticari hayat da sekteye uğramış birçok antik mimari yapı da yok olmuştur. Cesnola şehirdeki bu tahribatı şöyle örneklendirir:

İç kısımlarda açıkça görünen duvar resimleriyle orta çağa ait kiliselerle iyi durumdaki bölge papazı konutunun mevcut duvarlarını yoğun bir üzüntü hissetmeksizin görmek imkânsızdır. Mağusa’da var olduğu söylenen üç yüz kiliseden sadece iki tanesi ayakta kalmıştır (Cesnola, 1878: 194).

Cesnola yine ada ve kentleri hakkındaki tarih okumalarını yansıtmaktan kaçınmıyor. Üç yüz kiliseden sadece iki tanesinin ayak kalmış olması demekle neyi ima ediyor olabilir? Acaba bu kiliselerin tamamına yakını yaklaşık üç yüz yıllık Türk hâkimiyetinde yıkıldı demek istiyor olabilir mi? Yorumlarda aşırıya kaçmak istemiyoruz ancak Batı insanının iyi niyetinden ciddi şüphelerimiz var.

Kentin yüzyıllar içerisinde giderek önemini ve ticari konumunu yitirmesi, yapılarda tahribata neden olmuştur. Bu gerilemeden sadece mimari yapılar değil aynı zamanda şehrin limanı da etkilenerek neredeyse kullanılmaz hale gelmiştir. Pedias Nehri’nin akıntısı ve

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

bakımsızlık nedeniyle liman mille dolarak kaybedilmiştir. Limanın 19. yüzyıl manzarasının ve tekrar kullanılmasının mümkün fakat bir hayli masraflı olmasını Baker şöyle ifade eder:

Bu, Pedias'ın konumuyla ilgilidir ve düzeltilinceye kadar bataklığın kıyısında yer alan Mağusa için sağlıklı bir görünüm ümidi taşıyamam. Ağır sıvıyı direk olarak denize taşıyacak olan akıntıyı sağlamak için yeterince dar kanallar içerisinde yapay setler arasına nehri hapsederek hızıyla alüvyonu önleyecek tek bir mühendislik metodu olabilir. Bu başarılabilse ve nehir güvenli bir şekilde kümelse bile denizin içinde balçık meydana gelecek ve mutlaka Salamis'in tamamen yok edilmiş olan antik limanı ile aynı derecede komşu Mağusa limanını ince kumla dolduracak olan bir bariyer oluşturacaktır. Her koşulda mühendislik zorlukları pahalı ve belirsiz olacaktır fakat Mağusa birinci sınıf liman, silah deposu ve askeri üs olarak eski önemine kavuşturulması halinde, Pedias nehrinin kontrolü ciddi olarak göz önünde bulundurulmalıdır (Baker, 1879: 100).

Baker, tam bir mühendis edasıyla Mağusa limanının Pedias limanının getirdiği millerle nasıl dolduğunu ve nasıl kurtulabileceğinin reçetesini sunmaktadır. Hatta bunun mali boyutunun ağır olacağını da ilave etmekten çekinmez. Kıbrıs'ın ve kentin ekonomik şartlarıyla bu zor görünüyor. Diğer taraftan Muğasa limanı eski önemini de kaybetmiştir zaten. Limanın durumuyla ilgili umutsuzluğa kapılan Baker'in aksine Mallock, limanın restorasyonunun yapılmasının herhangi bir masrafının olmayacağını vurgulayarak; bakımsızlığı yüzünden kullanılmaz hale gelmesinde Baker ile hemfikir olduğunu şu sözlerle belirtir:

Mühendislerin söylediğine göre bu liman hiçbir büyük harcama olmaksızın Akdeniz'in en iyisi yapılabilir fakat şu anda durgun suları üzerinde birkaç kayık sallanıyor. Daha büyük hiç bir şey giremiyordu, Türk fethinden beri tamamen ihmale terkedilmesinden dolayı neredeyse kumla ve çamurla dolmuştu (Mallock, 1892: 348-9).

Mallock, liman hakkında Baker kadar derinlemesine bilgi vermeden kolay yolu seçmiştir. Limanın bu hale gelmesinin yegâne sebebi Türklerdir. Çünkü üç yüzyıl boyunca limanın ıslahı ve bakımı için çalışma yapılmamış ve liman kullanılamaz hale gelmiştir. Nehrin alivyonlarıyla dolması konusu her iki gezginin de ortak görüşüdür.

Mağusa bölgesinin en dikkat çekici yerlerinden birisi olan Karpaz, adanın Anadolu'yu işaret eden sivri bölümüdür ve yüzyıllar boyunca inzivaya çekilmek isteyenlerin bir kaçış noktası haline gelmesinden dolayı birçok ibadethaneye ev sahipliği yapar. Hogarth'ın Karpaz

bölgesi tanımı şöyledir: “Karpaz' ismi eski ve modern çağlarda Orontes'in [Asi Nehri] ağzına doğru çıkıntı yapan ve Mağusa ve Salamis körfezlerine geniş bir dalgakıran oluşturan uzun yarımada'yı belirtmek için kullanılmaktadır” (Hogarth, 1889:53). Antik Karpasia kentinin de kurulu olduğu yarımada savaş durumunda da ülke için avantaj oluşturmaktadır ve yaklaşan düşmandan haberdar olmak adına önemli bir bölümdür. Antik Salamis ve Mağusa “limanların üzerinde asılı olan Karpaz'ın yüksek dağları, sarp silüetlerin belli dorukları teknelerin arzu edilen limanlara direk dümen kırabildiği kent simgelerini oluştururken yaklaşan düşmanın kolayca bildirilebildiği üç ve dört bin fit yüksekliğiyle deniz manzarasına hâkimdir” (Baker, 1879: XIII). Kentin tarihi ve limanlarının durumunun haricinde genel görünümüyle ilgili bilgiler vererek manzaranın tasvirini yapan Baker, Mağusa'yı şöyle betimler:

Sol tarafta sığır arabasıyla sulanan engin meyve bahçesinde kare şeklinde çamur bir kulübe vardı ve manzara içindeki son yerleşim yeri olduğundan durduk, at arabaları ve develerin gelmesini bekledik. Tepenin zirvesinden bu noktanın yaklaşık iki yüz yard ötesine manzara son derece güzeldi. Sahilin yanında birçok ev ve bahçelerle deniz yarım mil uzaklıkta uzanıyordu. Kent arkamızdaydı ve doğuda, arkamızda bıraktığımız çorak yüzeyle belirgin bir zıtlık oluşturan çalılar ve bodur servilerle kaplı genişçe yabani bir kırsal vardı (Baker, 1879: 101).

İngiliz seyyahların kültürel bagajlarından arınmış özellikle doğa betimlemeleri çok başarılıdır. Tepeler, sahil, deniz ve bitki örtüsü son derece yalın, yansız ve olabildiğince edebî bir biçimde kaydedilmiştir.

Kurulduğu yıllardan günümüze kadar birçok el değiştiren şehir tarihin zengin ve ihtişamlı ticari bölgeleri arasında kendine yer edinse de zamanla ihmal ve bakımsızlığın yanı sıra askeri olaylardan ötürü bu önemini kaybetmiştir. Dönemin görkemli liman kentinin tarihini ve bir harabeye dönüşmesini okuyucusuna aktaran seyyah Cesnola, Mağusa'yı şu sözlerle tanıtır:

Hristiyanlar tarafından sekiz yüz yıl önce Salamis harabelerinden inşa edilen ve 1571 yılında Venedikli askerlerin mevzilerini kahramanca savunduğu korkunç kuşatmanın ardından Türkler tarafından tahrip edilen özverili Mağusa şehri bir zamanlar yüzlerce güzel kilisesi ve binlerce görkemli evleriyle tanınırdı. Eskiden büyük filoların yüzdüğü ama şimdi ihmalden dolayı kumla dolmuş olan ve sadece küçük, su taşıyan teknelerin yüzebildiği limanı Levant'ın temel ticari kentlerinden birisiydi (Baker, 1879: 101).

Bizim Kıbrıs Barış Harekâtından sonra (1974) Gazimağusa adını verdiğimiz kent ve onun limanı hakkında Cesnola'nın bu alıntısıyla birlikte atıfta bulunduğumuz bütün gezginler birbirine çok yakın ifadeler kullanıyorlar. Bunların birbirinden haberdar olmamaları çok düşük bir ihtimal. Okuyarak ve öğrenerek geliyorlar. Ya da gezi notlarını yazmadan önce ek bilgiler

ilave ediyorlar. Cesnola, çok daha açık bir şekilde Türk kuşatması korkunç diye nitelendirerek tarafını net belli ediyor ve daha sonraki ihmallerin tamamını da rahatlıkla Türklere fatura etmekten kaçınmıyor. Bu tespitlerde hiç gerçek payı yoktur da diyemeyiz. Bir yönetim kusuru olabilir. En azından açık (explicit) bir ifadenin kullanılması Cesnola'nın olumlu bir yönü.

3. 5. Limasol (Limassol)

Limasol, tarıma elverişli arazileri ve bir liman kenti olarak adanın en büyük limanına sahiptir ve Lefkoşa'dan sonra Kıbrıs'ın en büyük ikinci bölgesidir. Geniş sahile sahip mevkiinden dolayı Haggard buraya büyük bir liman yapılabileceğini şu sözlerle ifade eder:

Sahilinin doğal konumundan dolayı, filoların yüzebileceği birbirinden uzakta ayrı ve deniz ile arasında yedi ya da sekiz mil yüksekliğinde toprak parçası bulunan böylece pratikte hiçbir tehlikenin, içinde yatan teknelere dokunamayacağı iki girişli bir liman yapılabilirdi (Haggard, 1901: 156).

İngiliz seyyahlar bütün gittikleri bölgelerde bir öncü gözlemci gibidirler. Kentleri ve bilhassa limanları değerlendirmeleri emperyalist İngiliz zihniyetiyle yakından ilgilidir. Zaten önce seyyah gider, sonra misyoner en sonunda da (silahlı) tüccarlar*. Sömürgecilikte takip edilen sıralam budur. Bize göre Haggard, limasol limanına bu gözle bakmaktadır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir turizm ve ticaret merkezi olan kent Bizans, Frenk ve Osmanlı gibi farklı kültürlere ait birçok mimari yapıya ve tarihi yerlere ev sahipliği yapar (Limassol Municipality, http://www.limassolmunicipal.com.cy/index_en.html). Adanın deniz ticareti açısından oldukça gelişmiş bölgelerinden bir tanesidir ve Baker bu kent için şu çarpıcı tespiti yapar: “Kıbrıs'ın Liverpool'u olabilecek olan Limasol, başkent olmalıydı” (Baker, 1879: 65). Baker'ın bu kaniya varmasındaki faktörler mevcut başkent Lefkoşa'nın ticari limanlardan uzakta kalmasından ötürü bir ticari üstünlüğünün olmamasının yanı sıra konumu itibarıyla de herhangi bir askeri üstünlük veya iklim avantajı sunmamasıdır. Limasol uçsuz bucaksız sahiliyle başkent olmaya aday bir yerleşim yeridir.

Seyyahlar, Osmanlı hâkimiyetinden çıkıp İngiltere'nin yönetmeye başladığı kentte sanat, ticaret, sosyal hayat ve temizlik gibi birçok alanda ilerlemeler görüldüğünü belirtmişlerdir. Adanın el değiştirmesiyle birlikte “Kıbrıs'ta hiç bir kent Limaso'da olduğu gibi İngiliz işgalinin sonuçlarını aynı ölçüde yansıtamazdı” (Baker, 1879: 256). Özellikle yönetimdeki Albay Warren'ın çalışmalarıyla kentin sokakları temizlenmiş, hayvanlar kentin merkezinden

* Hem Hollanda Birleşik Doğu Hindistan Şirketi (Vereenigde Oost-Indische Compagnie) ile hem de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin (The British East India Company) kendi orduları ve savaş gemileri vardı.

uzaklaştırılmış, kent ağaçlandırılmış ve liman yenilenerek gemilerin kullanımına uygun hale getirilmiştir. Bu değişimin ardından kenti ziyaret eden Baker şehri şöyle betimler:

Larnaka kadar geniş bir alana sahip olmamasına rağmen Limasol daha sıkışık bir kenttir, bahçeleri ve evleri daha güzeldir. Üst rütbeli komisyonerin aktif otoritesinden dolayı sokaklar titizlikle temizlenmiş ve kentin tüm atıkları güvenli bir mesafeye taşınmıştı. Halk pazarı son zamanlarda et, sebze ve benzeri gibi bölümlere ayrılarak görünüş ve organizasyonda İngiltere'deki pazar yerlerine benzeyen oluklu galvaniz demirle kaplanarak düzenlenmişti. Şehir içindeki birçok açık alan Doğu'da alışılmış olduğu gibi pislik deposuna dönüşmesi yerine özenle birçoğunun baharın ilk sürgünlerini ve yapraklarını sergilediği genç ağaçlarla yeşillendirilmişti (Baker, 1879: 257).

Baker, bu satırlarıyla adayı fiilen yönetimine katan İngiltere'nin ne gibi mucizeler yarattığına işaret etmek istiyor. Medenî (!) İngiliz Limasol'a da medeniyet getirmiş: Sokaklar temizlenmiş, Pazar yerleri düzene girmiş ve kent ağaçlandırılmış. Peki bunlar doğru olsa bile, bu kente yaptığının kaç katını kazanacaklarına hiç temas etmiyor. İngiltere'nin ada ve kentleri hakkındaki planları ve projelerine niye hiç değinmiyorlar mı acaba? İnsan merak ediyor.

3. 6. Baf (Paphos)

Adanın batısında yer alan “Venüs’ün doğum yeri” olduğu kabul edilen döneminin başkenti Eski Baf ve günümüz iskân yeri olan Yeni Baf olmak üzere iki yerleşim yerinden oluşan bir liman kentidir. Diğer bölgelerde olduğu gibi Baf'ta da geniş bir liman yer almaktadır. Seyyah Baker Baf iskelesinin konumunu şöyle açıklar: “Larnaka ve Limasol körfezleri güvenli demir atılan dış limanlardır ve Baf adanın güney batı bölümünde dönemin hatırı sayılır miktardaki küçük teknelerini koruyabilen kullanışlı bir iskeledir. Kıbrıs'ın Fenikelilerin elinde olduğu dönemlerde diğer güney sahilleri gibi Baf da önemli ticari limanları arasında yer almaktaydı. Baf limanının önemini Baker şu sözlerle ifade eder: “Fenikeliler ticarete en uygun doğal olarak seçilmiş limanlarının kendi güney pozisyonlarından dolayı belli başlı kentleri Amathus, Kitim ve Baf olan Kıbrıs'ın güney sahillerine yerleşmişlerdir. Bunlar Kıbrıs'ın zenginliğinin zirvesinde ve dönemin gereksinimleri için yeterli olduğu zamanlardaki önemli ticari limanlardı” (Baker, 1879: 217). Zamanla bu durum değişerek kuzey limanlar da hareketlenmiş ve adada genel manada ticaret her limanda gelişmiştir. Bakımı yapılan ve olanakları geliştirilen Larnaka ve Girne limanları hala önemli limanlar olsa da diğerleri önemini

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

yitirmiştir. Antik çağlarda kurulan şehir, “eski uygarlıklarda Venüs’ün önemli bir ibadet merkezi olan bu çok eski kentin yerleşim yeri şimdilerde yaklaşık altmış haneli küçük Kukla köyü tarafından kısmen kaplanmıştır” (Cesnola, 1878: 204). Görkemli günleri geride bırakan kent, 19. yüzyılda bakımsız bir köy halini almıştır. Birçok yönden döneminin en gelişmiş yerleşim yerlerinden olan kent artık köhne bir hale dönüşmüştür ve Cesnola bunu şöyle ifade eder:

Dans, müzik, şarkı ve üç bin yıl öncesinin dini törenleri; baykuşların tiz ötüşleri ve diğer vahşi gece kuşlarının sesleriyle ve ıssız köyde açlıktan ölen sahiplerinin ardında kalan leş arayarak gezinen aç köpeklerinin acınacak havlamalarıyla yer değiştirmiştir. Burası bugünün Baf şehridir (Cesnola, 1878: 216).

Cesnola, köyün perişan halinden bahsederken birçok Afrodit ibadethanesinin var olması gereken kalıntıların kaybolmasını da dikkat çeker. Eski yapıların o dönemde ve günümüzde var olmamasının en büyük nedeni de genel anlamda adada meydana gelen depremler sonucu yıkımlardır. Adanın önemli antik kentlerinden Salamis’in de nasibini aldığı büyük depremlerle “belli başlı kurbanları Baf ve ardından Amathus olan adanın genel olarak depremlere maruz kaldığı görünür” (Cesnola, 1878: 6). Şiddetli depremler, Baf bölgesinde birçok antik yapıyı harap etmiştir ve halkın herhangi bir restorasyon çalışmasının olmaması bu antik yapıların günümüze taşınmasına engel olmuştur. Depremler sonucu kaybedilen yapılarla ilgili bir bölümü de Baker okuyucusuna şu sözlerle aktarır:

Bu yerin [Baf] bir taraftan önemli dini olaylara sahne olmasına rağmen ve diğer taraftan adada önemli olan, ne yer üstünde birkaç kalıntıdan başka bir şey ne de farklı zamanlarda meydana çıkarılmasını başarılı bir şekilde yönettiğim ilgi çekici bir keşif vardı. İnanıyorum ki kalıntıların yokluğu bu şekilde açıklanabilir. Baf pek çok kez depremlerle yıkılmıştır (Baker, 1879: 240).

Baker, bu defa da deprem uzmanı olarak temayüz ediyor. Şu gerçeğin altını çizelim 19. yüzyıl Batılı aydınları büyük oranda donanımlı kişilerdir. Çok fazla konuda bilgi sahibidirler. Bu sadece İngilizlere özgü bir durum da değildir. Almanlar, Fransızlar vadiğer sanayileşmiş ülke insanları da aynı durumdadır. Bunun sebebi, aldıkları çok başarılı hümanist eğimde aranmalıdır. Bilgi güçtür. İşte o güçle küçük ülkeler, Hollanda, Portekiz ve Belçika gibi devasa coğrafyalara ve ülkelere hâkim olmuşlar ve sömürmüşlerdir. Şimdi durm farklı ıdır? Kanatimizce şekil değiştirmiştir.

Kent her ne kadar depremler sonucu yıpranmış ve limanı da gelişimini kaybetmiş olsa da tarım açısından verimli topraklara sahiptir. Bölgenin konumundan ötürü Trodos Dağı, Mesarya ovasını kavuran kuzeyden ve doğudan esen rüzgârlara karşı bir siper görevi görür ve “bu durum Kıbrıslılar arasında Baf tokken Kıbrıs’ın geri kalanı açtır şeklinde yaygın bir deyişi ortaya çıkarır” (Hogarth, 1901:2). Kentte özellikle meyve bahçeleri göze çarpar. Zeytin ve keçiboynuzu ağaçlarının da bol miktarda yetiştiği bölgenin manzarasını Hogarth şu sözlerle aktarır:

Bölgede temizliğiyle meşhur eski kaynak suyu, yokuş aşağı akarken yatağı meyve bahçeleri ve zeytin ağaçlarıyla damgalanır. Bu güzel vadiye vardığım ilk haziran akşamında çiçek açan ağaçlar, etrafa keskin mis gibi bir koku yayıyordu. Deniz seviyesinden neredeyse 3.000 fite uzanan bu yer, yazın en sıcak günlerinde serin havanın keyfini çıkarır (Hogarth, 1901: 34-5).

Hogarth’ın tasvirinden anlaşılacağı üzere meyve bahçeleri, yakında bulunan bir akarsu ile beslenmektedir dahası “iklim ve toprak birçok avantajı birleştirdiği için, Kıbrıs’ın bu bölümü meyve ağacı yetiştiriciliğine son derece uygun hale getirilebilir” (Baker, 1879: 234). Yükselteleri ve coğrafi konumundan dolayı diğer birçok bölge kuru sığağa maruz kalırken bölgede denizdeki buharlaşmanın yükselteler üzerinde ferahlatıcı etkisiyle oluşan nem meyve üretimine uygun iklimi yaratır.

4. ADADA GÜNDELİK HAYAT

Adaya gelmeden önce Doğu, Türkler ve Müslümanlar hakkında okudukları eserler ve edindikleri bilgilerle önyargı sahibi olan seyyahlar, çoğu zaman bu önyargılarını kendi gezilerine ve eserlerine de taşımışlardır. Çünkü “daha önce yazılmış yapıtlar yeni yazılan gezi notlarının doğal biçimlendiricileridir” (İldem, 2000:19). Bir başka ifadeyle, her gezgin özellikle Doğu’ya belli bir kültür bagajıyla (cultural baggage) gelir. Baker’a göre ada halkı yabancıları gayet misafirperver tavırlarla karşılarlar. Burada seyyah Doğuda yaygın olan bazı batıl inançlardan da bir örnek vererek, kendisine yabancı olan tütsü ve ayini anlatır. Cobb, nazara olan inancı dile getirirken en yaygın olumsuz imgelerden birisi olan “Müslümanlar-Türkler cahildir” düşüncesini vurgulama fırsatını kaçırmaz. Müslümanların bu inançları da Batılı seyyahlar arasında sıkça söz edilen bir durumdur. Cobb insanların “kem göze” olan inanışlarını ve bu inanışların altında yatan kadercilik anlayışına şöyle bir örnek verir:

Müslümanlar kuşkusuz batıl inançları fazla olan insanlardır. Günlük yaşamları, kökenlerini cehaletten ve korkudan alan binlerce inanış ve alışkanlıkla çevrelenmiştir. Aralarındaki en etkili batıl inanç, ‘Kem göz’e olan inanıştır: herhangi bir talihsizlik olursa, bunun nedenini talihsizliği yaşayan birinin ‘kem gözle’ bakmış olması olarak görülürler (Cobb, 2006: 202).

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Doğu ile Batı karşılaştırıldığında Doğulular çok daha kadercı ve batıl inançlara sahiptirler. Kem göz özellikle Türkler arasında daha da yaygındır. Nazar boncuğunun geçmişi İslamiyetten önceki dönemlere kadar uzanır. Buna karşın Batılılar daha akılcı ve pozitif düşünceye yatkın yapıdadırlar. Bu tespit ile Cobb, diğer Batılı seyyahların defalarca tekrarladıkları bir davranışın tekrar altını çizmektedir.

Örtü, peçe, türban ya da sarık Batılılar için ilginç nesnelere olsa da Doğu dünyasının hayatının bir parçasıdır. Haggard'ın bu sözlerindeki yanılışı ise Türklerin türbana duydukları saygıdan değil, ölümlerine duydukları saygıdan ileri gelmektedir. Türklerde mezarlıkların son derece önemli ve temiz tutulan yerler olmasını birçok seyyah hayranlıkla dile getirir. Adada din adamları kadar üst düzey birçok yetkilinin de her iki ırk ve dine mensup vatandaşlara aynı derecede adil davranmaları seyyahların dikkatini çeker. Adanın Türkler tarafından yönetildiği dönemde kilisenin özgürlüklerinin kısıtlanmaması ve vergilerden de muaf tutulmalarını Baker şöyle temellendirir:

Tüm tabakalara kimseden korkmadan ve kimseye boyun eğmeden yargıçlık yapmak için cesur kararlılığı, Türk yönetimi tarafından daima saygın bir itibar gören ve aslında vergilendirmeye yükümlü olmasına rağmen, bu hakkın hiçbir zaman mecburi tutulmadığı Ortodoks Kilisesi, kendisine tanınan ayrıcalıkları ihlal etti. Bu durum, halk inancında Müslüman hoşgörüsüzlüğü ve bağnazlığına tuhaf bir çelişkidir; Ortodoks Kilisesi sadece Türk yönetimindeki bu muhteşem özgürlüğün zevkini çıkarmakla kalmaz, aynı zamanda piskoposlar cemaatlerinden zorunlu vergi toplamada yetki bölgesi içerisindeki seyahatleri esnasında onlara refakat eden Türk zaptiyelerinin varlığıyla desteklenirler (Baker, 1879:412).

Baker, bu ifadeleriyle çok cesur bir tespitte bulunmaktadır. Türkler, Ortodoks kilisesine büyük imtiyazlar tanımış fakat onlar bu iyi niyeti suiistimal etmişlerdir. Tarihte Türklere ve İslam'a karşı başlatılan Haçlı seferlerinin altında genelde hep kiliseler ve papazlar ya da papalık bulunmaktadır. Aynı hataya 20.yüzyılın başlarında ermeni papazları da düşmüşlerdir. Güvenmek iyidir ancak kontrol dahiyidir, ilkesini daima hatırdan tutmak gerekir.

Ada Türklerin elinden çıkıp İngiliz hâkimiyeti na girdikten sonra seyyahlar, adada önemli ve olumlu gelişmeler olduğuna dikkat çekerler. Birçok seyyahın ortak kanaatine göre; İngilizler adaya gelene kadar burada yaşayan “insanlar kuralmış gibi acınacak şekilde fakirlerdi ve özellikle şimdiki İngiliz işgaliyle bağlantılı olan belirsizlik süresince bir takım denemelerin tehlikesi na girmeye maddi güçleri yetersizdi” (Baker, 1879:443). Bu ifadede de açıkça görüldüğü gibi seyyahlar İngilizlerin Kıbrıs'a gelmesiyle beraber adeta adada her şeyin değiştiğini ve güzelleştiğini vurgularken, her fırsatta Türk yönetimini yermeyi de ihmal

etmezler. Asıl amacı ırkları birleştirmek değil, adanın kaynaklarına el koymak ve adayı askeri bir üs haline getirmek olan İngiliz idaresinin ada halkına dostluk ve barışı getirdiğini iddia eden seyyahlardan Baker bu durumla ilgili şunları söyler:

En ayrıcalıklı bireylerin böyle genel bilgileri birleştirmesi nadirdir; birbirine muhalif ırklar olan Türkler ve Rumlar, tüm düşmanlıkların unutulması gerektiği İngiliz hâkimiyeti nda bir aslan ve kuzu gibi hallerinden memnun bir halde yaşarlardı. Müslümanların dinleri bozulmamış kalacak ve Ortodoks kilisesi eski özgürlüğüne devam edecekti; böylece İngiliz bayrağı rengi solmuş ay yıldızla yer değiştirdiğinde, özgürlük ve eşitlik güvenceye alınmalıydı. Ülkenin kaynakları uzun uykularından uyandırılmalı ve dünya Kıbrıs'ın Türk hâkimiyetinden İngilizlere transfer olmasındaki olağanüstü değişikliğe tanık olmalıydı (Baker, 1879:399).

Bu açıklama da net olarak görüldüğü üzere “aslan ve kuzu” olarak nitelenen ada halkının İngiliz yönetiminden hayli memnun oldukları belirtilmiştir. Adada yaşayan her iki ırka dini özgürlüklerinin verilmesiyle tüm sorunun halledileceğini düşünen İngilizlerin asıl amacının adaya huzur ve güven sağlamak olmadığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. İşin özü: Güya İngiltere yönetiminde dertler bitecek, düşman ırklar Türkler ve Rumlar barış içerisinde yaşayacaklardır. Aradan bunca zaman geçti (1878-2021) adayı hala BM Barış Gücü ve Türk askeri koruyor.

İngilizlerin Kıbrıs'a yerleşmelerindeki amaç diğer sömürgelerinde olduğundan farklı değildir. Amaç temel olarak dünya çapında değerli ticari yollarda önemli bir durağa ve adanın kaynaklarına sahip olmaktan öteye gitmemektedir. Seyyahların deyimiyle, İngilizlerin adaya gelmesiyle “en sonunda birkaç beyefendi bir posta vapuruyla oraya ulaşana ve adanın tarihinde ikinci kez İngiliz bayrağı dalgalanana kadar Kıbrıs, üç yüz yıl boyunca Türklerin korkunç idaresiyle sızlandı ve soldu” (Haggard, 1901: 69). Gezginler, Türk himayesinde bakımsız ve pis olan adanın İngilizlerle birlikte değiştiğine ve geliştiğine vurgular yaparlar. Adada her şey sanki İngilizlerin emeği ve çabasıyla ortaya çıkmış gibi yazan seyyahlar bu durumla ilgili örnekler de verirler; mesela Haggard şöyle der:

Önceki efendi olan Türkler, asla yol yapmamış gibi görünüyorlar; sadece var olanları yok etmişler. Şimdi bu konudaki meseleler çok daha gelişmiş. İngiliz Hükümeti komutasına bırakılan Türklere barış için ödedikleri paranın her meteliğin sömürgesinin ihracından sonra acınacak halde olan hesapların dışında, merkezi kentler arasına yavaş yavaş dağ yatakları üzerine yapılan köprülerle mükemmel yollar inşa etmişti. Ancak şimdiye kadar kırsal alanlarda yol konusunda çaba gösterilen hiçbir şey yoktur (Haggard, 1901:66).

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Esas itibariyle yeni gelen hep eskiyi kötüler. Bu demokratik yönetimlerdeki seçimlerden sonra bile böyledir. İngiliz yönetiminin kabul ettirilmesi ve rahat çalışabilmesi için Türklerin yol ve alt yapı çalışması yapmadığı tezi titizlikle işlenmektedir.

Kaygısızca vakit öldüren Türklerin doğa dostu olmalarını da beklemeyen Avrupalı seyyahlar, bu konunun da Türklerin “kader-kısmet” anlayışıyla bağlantılı olduğunu düşünürler. İş hayatında aşırı dürüst olmaları da Türkler için bir dezavantajdır ve “Türklerin saf dürüstlükleri iş hayatlarındaki tek dezavantajları değildir. Hareketsiz mizaçları ve dinî kadercilikleri de daha fazla kar etmelerini engellemektedir” (Cobb, 2006:53). Doğaya düşünmeden zarar verebilen Türkler kasıtlı olarak da Hristiyan hemşehrilerinin mallarına zarar verebilirler. Seyyah Haggard, bu durumu şöyle örneklendirir:

Kıbrıslılar, üç yüz yıldır önemli bir şekilde yayılan kısmet prensibiyle Türk kurallarına alıştırmıştır. Hristiyan bir köylüye ait olması durumunda portakal ağaçlarını tahrip etmek eğer Allah’ı memnun ediyorsa yapın gitsin der ve omuzlarını silker (Haggard, 1901:67-8).

Burada yalnız kısmet değil aslında açık bir şekilde İslamiyet eleştirilmektedir. Halbuki İslamiyet’te, kim olursa olsun, başkasının malına zarar vermek asla mazur karşılanmaz. Ehli kitap sahipleri zaten zımmî statüsündedir ve can ve mal güvenliği devlet teminatındadır.

Baker ise başka bir olumsuz davranışa değinirken gümrük işlemleri sırasında Türklerin bu işi beceremeyecek kadar cahil olduklarını anlatır. Bu cehaleti Türk idaresinden kalma yoksulluğun bir sonucu olduğuna inanan Baker, gümrük dairesinde çalışan Türkleri şöyle tasvir eder:

Her kutu kırılıp açılarak ve içindekiler toprağa saçılır. Tüm nesnelere vergisi değeri üzerindedir ve cahil bir Türk de bilirkişidir. Bu adam keratayla limon sıkacağı arasındaki farkı bilmez; daha geçen gün tel bir yiyecek koruyucusunu ‘bir başlık’ (muhtemelen daha önce telden çit maskesi görmüştü) olarak değerlendirdi (Baker, 1879: 12).

Seyyah Baker, bu sözleriyle Batı kültüründe yüzyıllardır yer etmiş “tembel Doğulu/Türk” stereotipinin belirgin bir yansımasını naklediyor. Yazımızın kuramsal bölümünde altını çizdiğimiz önyargı ve kalıp düşünceleri seyahatnamelerde bire bir görmüş oluyoruz. Şunu da ilave etmeliyiz okuma yazma oranının çok düşük olduğu o yıllarda cehaletin olmadığını iddia da edemeyiz. Ama gezginlerin amaçları şüphe sebebidir.

Türk kadınlarını hamamlarda ve Türk erkeklerini de kahvehanelerde vakit öldürerek geçiren bireyler olarak tanımlayan oryantalist bakış açısı, bunu iklimle de ilişkilendirmiştir.

Sıcaklığın insanları tembelleştirmesi yaygın bir görüştür. Schiffer bu durumu şöyle örneklendirir:

Türklerin şehvetperverliği ve tembelliğini açıklamak için elimizde tarihi değer açısından önemli, fakat doğruluğu bakımından tartışmaya neden olabilecek, 18. ve 19. yy. İngiliz seyyahlarından kalma antropolojik teoriler var. Bunlar, kısaca bir ulusun karakterini oluşturan öğelerden hareket etmektedirler: 1. İklim 2. Toplumsal kuruluşlar 3. Din (Schiffer, 1987: 299).

Schiffer, Türklerin tembelliğini ve cinselliğe olan düşkünlüğünü bu üç kategoride incelerken en önemli etkenin ise iklim olduğunun altını çizer. Tembellik 19. yüzyıldan Doğu insanının en belirgin olumsuz özelliği olarak her fırsatta dile getirilmeye başlanır. Adada Türklerle ilgili seyyah Cesnola'nın dikkatini çeken olumsuz durumsa Türklerin oldukça bakımsız ve tarumar bir halde yaşamalarıydı. Tüm bu durumun nedenini o da tıpkı diğer seyyahlar gibi Türk erkeklerinin tembelliğine dayandırıyor. Fakat Türklerin “tembel” olduğunun yineleyen seyyahların tam tersi düşüncelerini ortaya koyan gezginler, aslında onların çalışkan, kuvvetli, dayanıklı, kararlı, dürüst, sözünde duran insanlar olduklarını vurgular. Mandel, E.C. Granville-Murray'in Türklerle ilgili olumlu düşüncelerini şöyle aktarır:

Her ne kadar kadınların yarışması dışında nazik toplum olmadığı söylene de Türkler, bu güzel cinsi kendi güncel ilişkilerinin dışında tutmalarına karşın, dünyanın en görgülü-kibar halklarından birisidir. (...) Herhangi bir kimseyi aşağılamaktan-küstürmekten kaçınırlar, az ve yetkinlikle konuşurlar, karşılardakinin de bu niteliğe sahip olduğunu düşünerek, gerçekler için öylesi bir saygı duyarlar ki kendilerinin kolaylıkla kandırılmasına izin verirler. (...) Dışardan gelenlere nazik olmayı görev olarak kabul ederler ve onlara hiçbir biçimde şaşkınlığa neden olacak ve kızdıracak sözler söylemezler. (...) Eğer özellikle talep edilmemişse düşüncelerini açıklamak için pek ender konuşurlar, buna karşılık sorgulamalarda açık ve samimim olarak yanıt verirler (Mandel, 2004:62).

Türklerle ilgili olumlu görüşler az olmasına rağmen yine yer yer okurların karşısına çıkmaktadır. Ancak genel yargı, yaratılması istenen olumsuz imaja destek verecek şekildedir. Erkeklerin vakitlerini kahvehanelerde sigara içerek öldürmesi de genel yargılardan birisidir. Cesnola, ailelerine gerektiği gibi bakamayan erkeklerin zamanlarını nasıl öldürdüklerini şöyle ifade eder:

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

Aslında adada baştanbaşa sadece Türklerin ikamet ettiği yerler, genel bir kuralmış gibi kirli, perişan ve çöküşün her işaretini gösteren bir haldeydi. Bunun sonucu ise; aileleri ve ev işleri ellerinden gelen en iyi şekilde başlarının çaresine bakmaya terkedilmişken, yaşamlarını kazanmak için herhangi bir mesleği ya da el sanatını ne bilen ne de öğrenmek için çaba gösteren fakat vakitlerini kahvehanelerde içki ve sigara içerek aylıklıkla geçirmeyi tercih eden böyle bir ırktan ne beklenmesi gerektiği (Cesnola, 1878: 193).

Cesnola, bu satırlarda Türklere olan bütün kinini ortaya dökmektedir. Pislik, perişanlık, çöküntü mesleksizlik çok tekrar edilen kalıp ifadelerdendir. Bu perişan halin sonucu olarak seyyah Kıbrıs'ta Osmanlı soyunun hızla yok olduğunu belirtir. Adada Türk nüfusu hızla azalmakta ve Hıristiyan nüfusu artmaktadır. Türklerin nüfusunun hızla azalmasında Osmanlı topraklarına yapılan göçlerin haricinde ailelerin çocuk sahibi olacak kadar zengin olmamasından dolayı Türk ebeler tarafından yapılan kürtajların da payı vardır. Türkler bu durumdan memnun olmasalar bile Cesnola bir kaçıyla yaptığı konuşmanın ardından bunun kaçınılmaz olduğuna kanaat getirir. Gezgin bu konuyla ilgili şöyle bir sonuç çıkarır: “Eğer Türkiye'nin diğer bölgelerinde bunun gibi durumlar varsa, bu yozlaşmış soydan Avrupa'yı temizlemekten başka çare yoktur” (Cesnola, 1878:193). Aslında mevcut olandan ziyade olmasını istediği hususu yazmaktadır yazar. Türklerin Avrupa'dan atılması gerektiği düşüncesi de yeni ve bilinmeyen bir şey değildir. Acaba bugün Avrupa'da beş milyondan fazla Türkün ve milyonlarca Müslümanın yaşadığını öğrense ne yapardı?

Ada halkının kıyafetlerine zaman zaman yer veren seyyahlar hem Müslüman hem de Hristiyan erkeklerin fes kullanırken, kadınların kıyafetlerini çarşaf ve türbanla tamamladıklarını belirtirler. Bu duruma örnek olarak Mallock “bazen Türk bazen de Rum geceleri olurdu ve masanın sırayla türbanla avelendiği ve gelincik kırmızısı sınırlar gibi feslerle çevrelendiği görülürdü” (Mallock, 1892: 322) der. Fes bütün Osmanlı coğrafyasında 19. yüzyılın bir alameti farikasıdır. Sadece yüz yıl kadar kullanılmıştır (1829-1925).

Birçok şeyde olduğu gibi kıyafetlerde de iklimin etkisi oldukça büyüktür. Soğuk bölgelerde yaşayan kişiler koyu renkli kürk ve deri kıyafetler tercih ederken sıcak bölgelerde yaşayan insanlar daha çok açık renkli pamuk keten gibi ince kumaşları tercih ederler. İklimin bir sonucu olarak ada kadınları açık renkte ve genel olarak beyaz örtüler kullanırlarken erkekler de açık renkli keten kıyafetler giyerler. Mallock yolda yürürken gördüğü kişilerin keten kıyafetler giymiş olduğunu şu sözlerle dile getirir: “Burada hareket eden bir kaç figürle karşılaştık-bunlar, canlandırıcı havada erkenden postları gri olan başıboş bazı koyunları pazara götüren bir çoban ve sabah ışığında keten elbiseleriyle bir kaç Türk idi” (Mallock, 1892:114-

5). Mallock, türbanlı kadınlar ve fesli erkeklerin yanında gökkuşağı gibi renkli kıyafetler giymiş olan çocuklardan da şöyle bahseder:

Unutmamam gereken bir diğer şey de bahsedilen çiçeklerin bana Türk çocuklarını anımsatmasıdır. Bazıları başlarını parıldayan çimen yeşili mendillerle kaplamıştı ve etekleri sarıydı. Bazılarının kıpkırmızı başlıkları ve lacivert etekleri vardı. Aslında gökkuşağının tüm renkleriyle göze çarpıyorlardı. Bir kişi Türk birliklerinin تنها yollarının köşelerindeyken çocukların bazen yol boyunca yürüyen, bazen de yolun ortasında oynayan küçük sessiz gruplarını ziyaret etmiş olurdu. Çocuklar, az önce yoldan geçen birisinin toz toprağın içine düşürdüğü anemon ve nergis demetleri gibi görünüyorlardı (Mallock, 1892:163).

Mallock, en azından Türk çocuklarını tasvir ederken kültürel bagajının etkisinden uzaklaşıyor. Rengârenk giyinmelerinin yanı sıra yola düşürülen “anemon ve nergis” demetlerine benzetilmesi çok değerli ve güzel olmalarına karşın eğitimsizlikten veya cehaletten dolayı heder olduklarına göndermedir.

Yaptıkları olumlu olumsuz bunca tasvirin ardından seyyahların yer yer adayı beğendikleri ve bazılarının adayı ikinci kez ziyaret ettikleri dikkat çekmektedir. Kıbrıs, özellikle İngiliz idaresine girdikten sonra İngilizler için güzel bir seyahat ve turizm merkezi haline dönüşmüştür. Hakkında yazılan seyahatnameler de birçok gezginin rehberi olarak adaya daha fazla ziyaretçi çekmiştir. Baker, bu durumu şu sözlerle çok güzel özetler: “İngilizler belli bir dereceye kadar koyunlar gibi birbirini takip eder ve bu basit ama elverişli tarzdaki sessiz bir başlangıç hızla geliştirilecekti ve Kıbrıs, turistlerin işlek patikalarıyla bağlantılı olacaktı. Girne civarı en güzel yerdir ama kış boyunca karlı dağların sert rüzgârlarına maruz kalır” (Baker, 1879: 428). Günümüzde Kıbrıs hâlâ İngilizler için bir sayfiye yeridir. Adada İngiliz sterlini, en azından KKTC’de, çok geçerli bir paradır. Konutlar bile sterlin ile kiraya verilmektedir. Yani İngiltere fiilen olmasada, Güney taraftaki askeri üssünü saymazsak, ekonomik ve siyasi gücüyle adada varlığını sürdürmektedir.

SONUÇ

Doğu Akdeniz’de yer alan Kıbrıs; Anadolu, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’nın ortasında olmasından ötürü hem ticari hem de askeri açıdan asırlardır önemini kaybetmeyen bir üs görevi görmektedir. Anadolu’dan ayrıldığı düşünülen bir kara parçası olan adada; Fenikeliler, Yunanlılar, Mısırlılar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Müslümanlar, İngilizler, Lüzinyanlar, Venedikliler, Türkler hüküm sürmüşlerdir. Kıbrıs adası; Doğu uygarlıkları için Batı’ya ve oradaki gelişmelere açılan bir kapı, Batılılar içinse hammaddenin ülkelerine taşınmasında faydalanılan önemli bir limandır. Yüzyıllar boyunca sayısız el değiştiren ada; sadece stratejik

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

konumuyla değil, iklimi, toprakları ve doğal güzellikleriyle de farklı medeniyetlerin ele geçirmek istediği bir toprak parçası olmuştur.

Adada Türk yönetimi, 1571 yılında Osmanlı Devleti'nin adayı fethiyle başlar ve yaklaşık üç yüzyıl boyunca devam eder. Osmanlı iskân politikası usulüyle adaya Anadolu'dan çok sayıda aile yerleştirerek bölgedeki Türk nüfusunun artmasını sağlar. Üç yüzyılın ardından 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti, Kıbrıs adasını İngilizlere kiralamak zorunda bırakılır ve böylece adada İngiliz yönetimi başlar. Bununla beraber adaya gelen İngiliz ziyaretçilerin sayısı da artar. İngiltere'yi Kıbrıs'ı kontrolü na almaya iten en önemli saik, Hindistan denizyolunu güvence altına almak ve Levant'ta bulunan sömürgelerine sorunsuz bir ulaşımı garanti altına almaktır. Ada önemli ticari yolların üzerinde bir üs ya da ikmal noktası olarak kullanabildiğinden daima önemli bir ticari liman veya pazar görevi görmektedir. Bazı gezginler, Filistin hac yolu üzerinde bulunan adayı küçümseyerek derecede Larnaka'nın birkaç saat görülmesinin yeterli olacağını söylemişlerdir. Ancak genelde ada İngilizlerin ilgi alanına girmektedir, tıpkı Kıbrıs'tan yaklaşık 65 yıl önce işgal ettikleri (1814) Malta gibi.

Bu dönemde adayı ziyaret eden seyyahların ve yazarların gözlemleri ve izlenimleri, genellikle oryantalist bakış açısıyla yazılmış eserler olarak karşımıza çıkar. Bu eserlerle beraber birbirinden ahlaki, dini, kültürel, politik kısacası her yönden farklı bir Batı ve Doğu imajı yaratılır. Günümüzde bile hala etkilerine rastlanan Doğu-Batı ikilemiyle, Şark uygarlıklarının kültürleri ve geçişleri tamamen yok sayılarak, “şehvet düşkün ve tembel bir Doğu” imgesi yaratılmak istenmektedir. Buna karşılık, bilim ve teknolojiye gelişen Batı, her yönüyle Doğu'dan üstün ve onları küçümseyen bir medeniyete dönüşür. Yazılan tüm eserlerin hakikati yansıtmayı yansıtmadığı da tartışma konusudur. Çünkü kurgulanan Doğu-Batı ikileminin yanı sıra gerçeklerin böyle olmadığını anlatan eserlere de rastlamak olasıdır. Önyargılarından kurtulmuş olan gezginlerin eserlerinde “barbar Türk” imajından ziyade “nazik, kibar Türk portreleri”, “şehvet dolu kadınlar” yerine de “çalışkan, hamarat Türk kadınları” yer almaktadır.

Birçok gezgin eserlerinde her ne kadar Türkleri eleştirse ve onlara kötü sıfatları layık görse de eserlerinde denge kurmak maksadıyla zaman zaman olumlu yönlerine de yer vermektedirler. Gezi yazıları incelenen seyyahlardan özellikle Haggard ve Cesnola adaya tamamen oryantalist bakış açısıyla yaklaşmışlar, kendilerini ve ülkelerini üstün görerek adadaki İngiliz işgalini haklı göstermeye çalışmışlardır. Adı geçen seyyahlar ve diğerleri de İngilizlerin, kötü Türk yönetiminin ardından adaya huzur ve refah getirerek onu kalkındırdığını sürekli vurgulamışlardır. Tüm bunları ifade ederken adanın farklı özelliklerini de dile getirmişlerdir. Hemen hemen her seyyahın aynı noktalara değinmiş olması gözden kaçmaz. Bu durum, onların

adaya gelmeden önce ada ile ilgili yazılmış eserleri okuduklarının ve aynı noktalara yaptıkları gezilerin bir göstergesidir; bazen de önceden edinilmiş önyargılar olarak yorumlanabilir. Bir başka ifadeyle; her gezgin Şark'a yanında bir "kültürel bagaj" (culturel bagage) ile gelmiştir denebilir.

İncelenen seyahatnameler ve diğer eserler sonucunda adanın ılıman ikliminin ada için hem bir avantaj hem de dezavantaj olduğu görülmektedir. Uzun süren ılık mevsimlerinden ötürü ada uzun yıllardır Avrupa'dan turist çekmekle beraber, sıcaklığın insanlar üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı (iklim teorisi) eleştirilmesine de yol açmaktadır. Sıcaklığın insanların tembelleşmesine yol açtığı teorisinin adanın genelinde hemen hemen her alanda görüldüğünü vurgulayan seyyahlar, bir bakıma temelleri antik kültüre kadar uzanan "sıcak tembelleştirir" görüşünün etkisi altında kalmışlardır. İklimin ada hayatında etkileri evler, insanların yiyecek tüketimi ve kıyafet seçimlerinde de etkilerini göstermektedir. İlıman ikliminden dolayı ada genelinde evler tek katlı ve bahçeli çoğunlukla kerpiçten inşa edilmiştir. Bu evlerde yaşayan insanlar da genellikle ince ve açık renkli ipek veya keten kıyafetler giyerek, sebze ağırlıklı beslenerek çoğu zaman yiyeceklerini çiğ tüketirler. Böylece iklime uygun bir beslenme şekline sahip olurlar. Ada, günümüzde Kıbrıs Rum Kesimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmak üzere iki farklı devlete ve bu devlette farklı din, dil, ırkları bünyesinde barındırmaktadır. Tarih boyunca adada bulunan ana bölge günümüzde de adanın farklı kentleri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bölgeler kuzeydeki Girne, Mağusa ve başkent Lefkoşa, güneydeki Larnaka, Baf ve Limasol'dür. Doğu Akdeniz'deki konumu itibariyle oldukça sıcak bir iklime sahip olan adada yetişen başlıca ürünler zeytin, keçiboynuzu, dut, arpa, buğday, çeşitli meyve ve sebzelerdir.

Seyahatnamelerde açıkça görüldüğü gibi Kıbrıs, eski çağlardan günümüze kadar önemini asla yitirmeyen sürekli gözde bir kara parçası olmuştur. Ada, günümüzde her ne kadar kronik bölünme sorunuyla anılsa da geçmişte Türklerin ve Rumların barış içerisinde yaşadığı görülmektedir. İncelenen seyahatnamelerde üç yüz yıl süren Türk idaresinin ada üzerindeki olumsuz etkileri ve Türk yönetiminin adayı fakirliğe ve tembelliğe sürüklediği vurgulanmaktadır. Ancak yaratılan tüm bu olumsuz imajın yanında eserlerin satır aralarında halkın birbiriyle sorunsuz yaşadığı da görülmektedir. Bu imajın çizilmesi ve desteklenmesinin tek amacı, adadaki İngiliz varlığını haklı ve kalıcı kılabilmektir. 'Medeni İngiliz adaya medeniyet getirdi' diyebilmektir. Son olarak İngiliz gezginlerinin tamamına yakınının ülkelerinin dış ve sömürge politikasını destekler mahiyette gezi yazıları kaleme aldıklarını ve okurlarını bu yönde güdülediklerini söylemek abartı olmasa gerek.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Baker, S. W.(1879). *Cyprus as I Saw it in 1879*, London: Macmillan and Co.
- Buckley, J. M.(1894). *Travels in Three Continents Europe-Africa-Asia*, New York: Hunt&Eaton Cincinnati, Cranston&Curts.
- Cesnola, L. P. D. (1878). *Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs, and Temples, a Narrative of Researches and Excavations during Ten Years' Residence in That Island*, Second Edition, New York: Harper&Brothers Publishers.
- Haggard, H. R. (1901). *A Winter Pilgrimage Being an Account of Travels Through Palestine, Italy, and the Island of Cyprus*, Accomplished in the Year, London: Longmans/Green and Co.
- Hogarth, D. G. (1889). *Devia Cypria Notes of an Archaeological Journey in Cyprus in 1888*, Henry Frowde, London: Amen Corner E.C.
- Mallock, W. H. (1892). *In an Enchanted Island or a Winters Retreat in Cyprus*, Third Edition, London: Richard Bentley & Son, New Burlington St.

İkincil Kaynaklar

- <http://www.acilfrm.com/bocekler-bocek-alemi/292190-ipek-bocegi-ipek-bocegi-hakkinda.html>, Erişim: 17.02.2014.
- Bilici, İ. E. (2011). Oryantalist Seyahatnamelerde Türk İmgesi Üzerine Bir İnceleme: Alexander William Kinglake'in Seyahatnamesi Eothen Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, Sayı II, s. 1-21.
- Boran, M. K., *1878'de Kıbrıs İngiltere'ye Kiralandı Mı, Yoksa Satıldı Mı?*, http://khk.kamunet.net/varolus_010811.aspx, Erişim: 23.01.2014.
- Cobb, S. (2006). *Gerçek Türkler*, İstanbul: Maviyağaç.
- Jorga, N. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, III, (1538-1640)*, (Çev.) Nilüfer Epçeli, İstanbul:Yeditepe Yayınevi.
- Demetriou, E. *British and American Travel Accounts of "Pilgrimages" to Cyprus during the British Occupation*, s. 220-236, Makalenin Orijinal Pdf Metni İçin Bkz.: <http://openjournals.library.usyd.edu.au/index.php/MGST/article/view/5979/6545>, Erişim: 27.11.2012.
- Efendi, M. (2007). *Türkiye Manzaraları*, (Çev.) Alev Sunata Kırım, İstanbul: Kitap Yayınevi

Gazimağusa Kent Tarihi, <http://www.magusa.org/tr/kent-rehberi/kent-tarihi.html>, Erişim: 19.02.2014.

Girne Kentinin Tarihçesi, <http://www.girnebelediyesi.com/>, Erişim: 11. 03. 2014.

Keçiboynuzu, Harnup (*Ceratonia siliqua*) Yetiştiriciliği,

<http://www.msxlab.org/forum/tarim/359795-keciboynuzu-yetistiriciligi.html>, Erişim: 15.02.2014

İldem, A. E. (2000). *Fransız Gezginlerin Gözüyle Türkler ve Yunanlılar*, İstanbul: Boyut Kitapları

Karip, G. Ç. (2014). *19. Yüzyıl İngiliz ve Amerikan Seyahatnamelerinde Kıbrıs*, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL tezi, Isparta.

Lefkoşa, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Lefko%C5%9Fa>, Erişim: 21.02.2014.

Lemesos (Limassol) Municipality,

http://www.limassolmunicipal.com.cy/index_en.html, Erişim: 19.02.2014.

Kontny, O. (2002) Üçgenin Tabanını Yok Sayan Pythagoras: Oryantalizm ve Ataerkillik Üzerine, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Oryantalizm–I, Sayı XX, s. 121-136.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Malta_tarihi, Erişim:(07.12.2021).

Mandel, G. (2004). *Anneciğim Türkler Geliyor! Hilalin Öteki Yüzü*, (Çev.) Nihat Aksoy, İstanbul: Zaman Kitap.

Mazeud-Karagiannis, E., (2005). 16.Yüzyıl Fransız Şiirinde Türk İmajı: Ronsard, Du Bellay, Baif, Belleau, *Dünyada Türk İmgesi*, İstanbul: Kitap Yayınevi, (s. 301-309).

Olgun, K. ve Balıkcıoğlu, E. (2012) The Times Gazetesi'ne Göre İngiliz Dönemindeki Kıbrıs'ta İdari Islahat, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt IX, Sayı 1, s. 816-844.

http://www.ruhunyolculugu.com/keciboynuzu_harnup-t6316.0.html;wap2, Erişim Tarihi: 15.02.2014.

Takmyıldızların Mitolojik Öyküleri / Cygnus (Kuğu), Eridanus (Irmak), Yunan mitolojisi, <http://yunanmitolojisi.blogspot.com.tr/2009/06/takmyldzlarn-mitolojik-oykuleri.html>, Erişim: 07.11.2013.

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

- Sarıncay, Y. (2000). *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, (Proje Yöneticisi) T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara:Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Schiffer, R. (1987); *Bilder türkischer Frauen und Männer in Reiseberichten des 19. Jahrhunderts, I. Uluslararası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri*, Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay. s. 283-309.
- Sukayar, H. (2002). *Kuzey Kıbrıs Rehberi*, Kıbrıs Vakıflar İdaresi ve Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Katkılarıyla.
- Takış, T. (2002) Oryantalizm Üstüne Tezler, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Oryantalizm – I, Sayı XX, s. 9-10.
- Timur, T. (2000). *Osmanlı Kimliği*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Toledo, P. (2005). ‘Türkler ve Hristiyanlar Arasında’ Adlı Komedi Türk İmgesinin Biçimlenmesi, *Dünyada Türk İmgesi*,(s. 267-282) İstanbul: K itap Yayınevi.
- Uysal, M. ve Uyar, A. Y. (2013) Tepedelenli Ali Paşa Biyografileri Üzerine, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı XVI, s. 371-396.
- Vatansever, M. (2012). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt XII, Özel Sayı, s. 1487-1530.
- Yıldırım, A. K. (2002). Edward Said’in Şarkiyatçılık Düşüncesine Eleştirel Bir Bakış, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Oryantalizm – II, Sayı XX, s. 136-148.

EXPANDED SUMMARY

Cyprus, located in the very south of Turkey with a strategically important location, has hosted many civilizations throughout history. The island commands the eastern coasts of the Mediterranean Sea, which is still one of the most important inland seas in the world, in every aspect. The island’s status, having been ruled by the Ottoman Empire between 1571-1878 and now called TRNC as a Turkish state in Northern Cyprus, continues to be an international problem. The present article, then, presents the way Cyprus was depicted in seven British travelogues just before and after 1878, the year being the starting point of the British rule which is also the issue under question. Throughout the article the travelogues of the following travelers were presented and examined:

David George Hogarth's *Devia Cypria Notes of an Archaeological Journey in Cyprus in 1888*,

Luigi Palma di Cesnola's, *Cyprus: Its Ancient Cities, Tombs, and Temples, a Narrative of Researches and Excavations during Ten Years' Residence in That Island*,

Henry Rider Haggard's, *A Winter Pilgrimage Being an Account of Travels Through Palestine, Italy, and the Island of Cyprus*,

James Monroe Buckley's, *Travels in Three Continents Europe-Africa-Asia*,

Samuel White Baker 's, *Cyprus as I Saw it in 1879*,

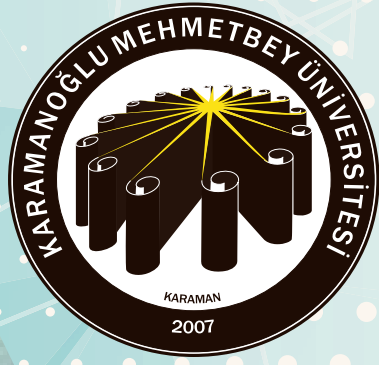
Mallock's, W. H. *In an Enchanted Island or a Winters Retreat in Cyprus*.

The observations and impressions of the travelers and writers who visited the island during this period appear as works written from an orientalist point of view. Together with these works, a different image of the West and the East is created from each other morally, religiously, culturally, and politically. With the East-West dichotomy, the effects of which are still seen today, the cultures and histories of the Eastern civilizations are completely ignored and a lascivious and lazy East is created. On the other hand, the West, is depicted a developing society in science and technology, and is superior to the East in every aspect. It is also a matter of debate whether all the works written reflect the truth. Because, in addition to the East-West dilemma, it is possible to come across works that picture reality quite the opposite. In the works of travelers who have been freed from their prejudices, there are gentle, polite Turkish portraits rather than a barbarian one. Although many travelers criticize Turks in their works and deem them worthy of bad adjectives, they sometimes include positive aspects in order to create a balance in their works. Especially Haggard and Cesnola have a completely orientalist perspective, trying to justify the British occupation on the island by seeing themselves and their country as superior. The aforementioned travelers and others have constantly emphasized the peace and prosperity brought by the British. Altogether, they also reflected the different characteristics of the island. This is an indication that the travelers read the works written about the island before their arrival and that they made their trips to the same points, resulting in prejudice. As a result of the travel books and other works examined, it is seen that the mild climate of the island is both an advantage and a disadvantage. Due to its long warm seasons, the island has been attracting tourists from Europe for many years, but it has also been criticized for the negative effects of the heat on people. Emphasizing that the climate theory, in which heat causes people to become lazier, is seen in almost every area throughout the island, the

19. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerinde Kıbrıs

travelers were in a way under the influence of the "hot makes people lazy" view, dating back to the ancient culture. The effects of climate also have an impact on houses, food consumption and clothing preferences. Accordingly, the houses throughout the island are mostly built of mud brick with a single story and garden. People living in these houses usually wear thin and light colored silk or linen clothes, eat mostly vegetables and consume raw food.

The island is now divided into two different states, the Greek Cypriot Part and the Turkish Republic of Northern Cyprus. The six main regions on the island throughout history continue to exist as different cities of the island today. The main products grown on the island are olives, carob, mulberry, barley, wheat, various fruits and vegetables. Additionally, animal husbandry was also developed and the animals frequently mentioned by the travelers are; horses, mules and the famous donkeys. Based on the travel books, it is noteworthy to mention that the Turks were extremely kind to animals. As it is clearly seen in the travel books, Cyprus has always been a favorite place that has never lost its importance from ancient times to present. Although the island is remembered with problems today, it is clear that Turks and Greeks used to live in peace. In the travel books examined, it is emphasized that the negative effects of the Turkish administration, which lasted for three centuries, dragged the island into poverty and laziness. However, in addition to all the negative image created, the people lived with each other peacefully. The sole purpose of drawing and supporting this image is to make the British presence on the island justified and permanent. The travelers who came to the island with a "cultural baggage" in their minds, already planned what they were going to write. The similarity between travelogues and British foreign policy is no accident.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES

MAKALE BİLGİLERİ ARTICLE INFO

Geliş Tarihi / Submission Date
02.12.2021

Rapor tarihleri / Report Dates
Hakem/Reviewer 1 - 03.12.2021
Hakem/Reviewer 2 - 13.12.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
16.12.2021

e-ISSN
2687-5586

Künye: (Araştırma makalesi) Gürkan, Ali (2021). “Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi*, C.3/2, s.249-278. (ID:1031773).

COMPARISON OF SUBTITLING FOR THE DEAF AND HARD-OF-HEARING GUIDELINES IMPLEMENTED ACROSS COUNTRIES*

FARKLI ÜLKELERDE UYGULANAN İŞİTME ENGELLİLER VE DUYMA GÜÇLÜĞÜ ÇEKENLER İÇİN ALTYAZI KILAVUZLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Ali GÜRKAN

Lecturer Dr., Karamanoglu Mehmetbey University, School of Foreign Languages,
Department of English Translation and Interpreting, Karaman-TURKEY,
aligurkan@kmu.edu.tr; Orcid:0000-0002-2856-2131.

Abstract

Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing (SDH) guidelines assume a prominent role in providing access to audiovisual materials by setting standards that enable the service providers to offer subtitles specifically tailored to cater for the needs and preference of the hearing-impaired viewers. In the absence of guidelines that do not take the viewers' needs into account, the subtitles run the risk of adversely affecting the viewing experience of the deaf since it would vary from one supplier to the other. This article offers a descriptive analysis of the guidelines implemented in countries with ample experience in the production and broadcast of SDH, such as Canada, the UK and the USA, with the aim of discovering the prevailing norms in these varied socio-cultural contexts. The norms and conventions that regulate the provision of SDH services in these countries are compared to reveal not only their commonalities but also the issues that cause controversy and tend to vary across the different guidelines. The key parameters are grouped and discussed under four broad categories, namely, the layout and presentation of subtitles on screen, the temporal dimension, linguistic issues and non-linguistic information. The results of the analysis and comparison of the guidelines form a strong starting point for the development of guidelines which specifically cater for the needs and preferences of the Turkish deaf viewers.

Keywords: Accessibility, Audiovisual Translation, Guidelines, Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing (SDH), Standards.

Öz

İşitme engelliler ve duyma güçlüğü çekenler için ayrıntılı altyazı kılavuzları, servis sağlayıcıların özel olarak işitme engelli izleyicilerin ihtiyaç ve tercihlerine cevap verecek nitelikte tasarlanmış altyazılar sunmasına olanak sağlayan standartları belirleyerek görsel işitsel materyallere erişim konusunda önemli bir role sahiptir. İzleyicilerin ihtiyaçlarını dikkate alan kılavuzların yokluğunda altyazılar, bir sağlayıcıdan diğerine farklılık göstereceği için işitme engellilerin izleme deneyimlerini olumsuz etkileme riski taşımaktadır. Bu makale, Kanada, Birleşik Krallık ve ABD gibi ayrıntılı altyazıların oluşturulması ve yayınlanmasında yüksek tecrübe sahibi ülkelerde uygulanan kılavuzların, bu çeşitli sosyokültürel bağlamlardaki yaygın olan normları belirleme amacıyla betimleyici bir analizini sunmaktadır. Bu ülkelerdeki ayrıntılı altyazı sunumunu düzenleyen normlar ve teamüller sadece ortak noktaları değil aynı zamanda farklı kılavuzlarda ayrılıklara sebep olan ve çeşitlilik gösterme eğiliminde olan konuları ortaya koymak amacıyla kıyaslanmıştır. Önemli parametreler; altyazıların ekranda sunumu ve düzenlenmesi, zamansal boyut, dilsel öğeler ve dil dışı bilgiler olmak üzere dört başlıkta gruplanmış ve tartışılmıştır. Yapılan analizlerin ve kılavuzların karşılaştırılmasının sonuçları, özel olarak Türk işitme engelli izleyicilerin ihtiyaç ve tercihlerine cevap verecek nitelikte kılavuzların geliştirilmesi için önemli bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayrıntılı Altyazı, Erişilebilirlik, Görsel-İşitsel Çeviri, Kılavuz, Standartlar.

*This article is derived and adapted from a chapter of the author's unpublished PhD thesis entitled “Subtitling for the deaf and the hard-of-hearing: A reception study in the Turkish context”.

INTRODUCTION

The prevalence of audiovisual productions (AVPs) in daily communication, together with the variety and importance of the information that they provide, makes them an indispensable part of people's lives and individuals who lack complete access to these materials run the risk of lagging behind the whole society. Hearing-impaired people are not exempt from this risk and they require accessibility measures which are produced in a way to cater specifically for their needs and preferences to access to the information provided by the AVPs and enjoy them as much as their hearing counterparts do. Guidelines provide standards on the provision of SDH in order to achieve readable, accurate, clear and consistent subtitles. If implemented consistently, guidelines can help people with hearing impairments since, in the absence of recommendations on how to reach a certain standard, the subtitles would vary from one supplier to another, and the viewers would have difficulty watching and comprehending audiovisual materials (AVMs).

The reality in Turkey is that SDH has only been provided on one private channel, FOX TV (on repeat episodes of its main series) since 2018, on some channels of public service provider, TRT (TRT Kid, TRT Documentary) since February 2021 on Turkish TV. Besides these services SDH and other accessibility services are provided on the websites of three private channels (ATV – only on three series, TRT – on selected programmes and Kanal D – nearly on all of the broadcast series) and on three digital platforms (Digiturk, Tivibu and Netflix). This lack of provision of accessibility services means that a set of appropriate guidelines has not yet been developed and employed by the regulator authority. Most of the aforementioned accessibility services provided by the public/private TV broadcasters, digital platforms and on accessible film festivals are created in cooperation with SEBEDER (Audio Description Association), which can be argued to be the leading accessibility association in Turkey. SEBEDER therefore assumes a leading role in a way by setting the trend for accessibility services in Turkey. The association provides a set of guidelines to be used by its subtitlers and describers, which will also be discussed here through the analysis of the practices implemented by Netflix and FOX TV. These guidelines were last updated in February 2019 in a project which includes researchers from the accessibility field, educators and translators. However important and necessary the project is for the provision of high-quality accessibility services, it lacks the most important stakeholder of accessibility process, namely the viewers with sensory impairments. Inclusion of sensory impaired viewers in the process of developing and improving these guidelines would enable the service providers to detect and cater for the needs and preferences of this special group of viewers more precisely.

Having a set of guidelines that would help SDH providers offer subtitles, which are properly tailored to the needs of the target audience, is one of the most crucial steps to ensuring that a good level of quality is achieved consistently by setting clear standards. Even pioneering countries in this field, like the UK or the USA, realised at an early stage the need for a set of standards that would help guarantee the presentation on screen of consistent and accurate subtitles. In order to propose a set of professional SDH guidelines that would work in Turkey, it would be beneficial for us to examine the standards implemented in more SDH aware countries, where a large number of the audiovisual programmes broadcast on TV have, for some time now, been provided with SDH. This paper aims to analyse some of the most common guidelines implemented in the UK, the USA and Canada – pioneering countries in the production of SDH –, with the objective of identifying similarities and differences that could help in the design of guidelines for the Turkish market by adopting a product-oriented descriptive approach. Proper SDH guidelines will be mainly used for the analysis. In this research, only block, pre-prepared subtitles will be considered with the belief that this study will awake the interest of other scholars and professionals and lead to further studies on other types of SDH, like live subtitling. Some parameters like numbers, punctuation, etc. will not be included in the comparison due to the limited scope of the present article. The parameters to be investigated are grouped under the following four categories:

- layout and presentation on screen,
- temporal dimension,
- linguistic issues,
- non-linguistic information.

For the analysis, the following five sets of SDH guidelines have been used as primary sources:

- The Independent Television Commission (ITC), which since 2003 has been known as the Office of Communications (Ofcom), based in the UK. The guidelines are from 1999 (hereafter referred to as ITC guidelines).

- The Canadian Association of Broadcasters (CAB) Closed Captioning Standards and Protocol for Canadian English Language Broadcasters from 2012 (hereafter referred to as CAB guidelines).

- The British Broadcasting Corporation Guidelines, from 2019 (hereafter referred as BBC guidelines).

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

- Described and Captioned Media Program (DCMP) Captioning Key, from 2019 and with application in the USA (hereafter referred to as DCMP Captioning Key).
- Netflix Guidelines from 2019 which was last edited in 2021 (hereafter referred to as Netflix guidelines)

Turkish SDH broadcast by FOX TV on repeats of series' episodes after its main broadcast will be analysed and the conventions employed will be detailed in the relevant sections. Five subtitled episodes from different series (e.g. Kadın) have been used to analyse these conventions.

1. LAYOUT AND PRESENTATION ON SCREEN

The presentation of the text is a very important factor in the provision of SDH, as it has a substantial impact on the readability and legibility of the subtitles. Subtitles that take into account all other technical dimensions, for instance reading pace and synchronisation between sound and images, may nevertheless fail to reach their accessibility aims if they are not presented in a way that enables viewers to read them on screen with the least effort possible. The type and size of font, the positioning on the screen, the number of lines and line breaks, and the use of colours are the four main dimensions included in the analysis of the on-screen presentation of SDH.

1.1. Font

The type and size of the font is a parameter that is very much influenced by available technology. In all guidelines sans serif fonts (AaBbCc), which eliminate all flourishes and decorative elements attached to the characters, are recommended in order to ensure the legibility of the subtitles. Similarly, a sans serif font without embellishment is adopted on the subtitles broadcast on FOX TV. Ivarsson and Carroll (1998, p. 42) indicate that “embellishments like serifs might make the type more attractive and legible on paper, but tend to impair legibility on screen”. DCMP (2019) guidelines suggest that characters are shadowed to contrast better with the images and, thus, increase legibility, even on bright backgrounds.

Letter spacing and the size of the font are two dimensions that also need to be considered carefully. Using a larger font for the sake of legibility may require more editing, as there will be less space to provide verbatim subtitles. Conversely, using a font type with narrower interspacing may allow the subtitler to write more characters, though this may lead to an increase in the reading

speed and the amount of information to be processed by the audience, which may in turn complicate the reading.

Different font types are recommended in the various guidelines examined, though most of these (ITC, DCMP and CAB) do not specify a font to be used on analogue television. As for digital broadcast, Ofcom recommends the Tiresias (**AaBbCc**) font, which was specifically created by a team led by John Gill to meet the requirements of visually impaired people (Tiresias, 2007; Matamala & Orero, 2010). In the BBC (2019, Fonts section) guidelines, Verdana is also recommended in addition to Tiresias to “minimise the risk of unwanted line wrapping” since most subtitle processors use a narrower font type like Arial. Although the DCMP Captioning Key (2019, Font section) does not specify a font type, it does indicate some of the features to be considered when selecting a font and advises that “the font must have a drop or rim shadow” and “must include upper- and lowercase letters with descenders that drop the baseline”. The Netflix guidelines (2019, Font Information section) propose “Arial as a generic placeholder for proportional SansSerif”.

On analogue TV, the size of the characters should be determined bearing in mind the recommended maximum number of characters per line, which, in the case of the CAB guidelines, for instance, is 32 characters. The ITC (1999) and the BBC (2019) guidelines advise that the characters be displayed on screen in double height for legibility reasons. This requires six or eight control characters (a special character that is used to change the colour of the text, graphics or background, etc.) in a-character PAL teletext line, meaning that the maximum space available for the subtitles will include 32 or 34 characters per line. The BBC (2019, Processor Requirements section) guidelines also suggest that the font size should be arranged to “fit within a line height of 8% of the active video height”. On platforms in which proportional fonts are used, 68% of the width of a 16:9 video and 90% of the width of a 4:3 video are suggested proportions. The Netflix guidelines allow 42 characters per line and propose a font size depending on the video resolution that can fit 42 characters across the screen.

Punctuation is another dimension that affects comprehension and can be used as an important linguistic device to clarify meaning; it should therefore be used and displayed clearly. Guidelines warn against the overuse of punctuation marks so as not to complicate the reading process. Contrary to standard practice in English, the ITC (1999, p. 6) guidelines propose using a single space before some punctuation marks, like ‘?’ and ‘!’, in order to enhance their effectiveness. The DCMP Captioning Key and BBC guidelines, on the other hand, do not recommend using spaces before and after punctuation marks. When it comes to the use of capital letters, all the analysed

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

guidelines propose the use of mixed case rather than upper case, which is also used for emphasis, loud voice, stress, screaming, and the like.

1.2. Positioning of Subtitles

Positioning refers to the horizontal and vertical placement of the subtitles on screen as well as their alignment. Subtitles tend to be centre-justified at the bottom of the screen so as to reduce the amount of vertical distance that the eye needs to travel in order to read the text because most of the action tends to take place around the centre of the screen. Furthermore, the eye usually travels less from the end of the top line to the start of the bottom line when reading centre-justified subtitles. The viewers' preference for bottom-placed subtitles was ascertained in a survey conducted by Bartoll and Tejerina (2010), in which prelingually and post lingually deaf subjects opted for mixed (dialogue at the bottom – contextual information at the top) or bottom subtitles for better legibility, comprehension and distinction between sounds and dialogue.

This is one of the most universally accepted recommendations, and almost all guidelines follow the same conventions in this respect. The ITC (1990, p. 10) guidelines, for example, state that “the normally accepted position for subtitles is towards the bottom of the screen”. Armstrong and Brooks (2014, Dynamic Subtitle section) adopt an innovative approach to the position of the subtitles and propose placing them “relative to the primary area of interest in the image, in order to minimise both the eye travel distance from the area of interest to the subtitle and the number of repeat visits to it”. The problem the researchers experienced with this approach is that, although subtitles positioned in this manner may reduce the reading time and improve the viewing experience, they do not have spatial coherence, and this spatial unpredictability might be detrimental to the audience's overall experience.

Despite some very minor differences, all guidelines emphasise that the subtitles must not interfere with the visual, textual information that appears on screen such as names, graphics and the mouths of the speakers. The BBC, for instance, suggest moving the subtitles to the top of the screen on programmes which involve lots of information in the lower part of the screen. Respecting the latter is particularly important in the case of deaf viewers, as they may lip-read in order to supplement their understanding of the subtitles and mouth movement can also provide them with clues about when the utterances begin or end. The CAB (2012, p. 12) guidelines suggest that subtitles should be removed from the screen before changing their position and they also propose that all of the captions within a particular segment, scene or sports play should be moved together

rather than changing their position within that segment, scene or play, which would make subtitles difficult or impossible to read.

SDH tends to maximise the placement of the subtitles in an attempt to help hearing-impaired viewers identify the source of the sound by placing the subtitles in the direction of the sound. This practice is followed by nearly all the guidelines analysed and, for instance, the DCMP Captioning Key (2019) proposes that when people on screen speak simultaneously, the captions should be placed underneath the respective speakers to aid recognition of who is saying what. CAB guidelines warn the subtitlers that very quick consecutive subtitles should be placed in the same area since moving them in a very short time might cause the viewers to miss the subtitles or the video action.

Finally, the ITC and the CAB guidelines recommend avoiding – as far as is possible – consecutive subtitles that have the same shape and size and propose resorting to a slightly different layout on these occasions so that the viewers clearly realise that a new subtitle has been projected on screen. The subtitles provided by FOX TV are placed at the bottom of the screen, horizontally and centre aligned. Displacing subtitles is not a strategy to identify speakers or sound sources in FOX TV subtitles.

1.3. Number of Lines and Line Breaks

Whilst most subtitling guidelines for hearing viewers recommend two-line subtitles, those for hearing-impaired viewers occasionally permit using three- and even four-line subtitles. The reasoning behind this is that SDH might need to include some paralinguistic features which are not necessary for the hearing viewer, such as labels for speaker identification, sound effects and the like. For instance, in the CAB (2012) guidelines, BBC guidelines and the DCMP Captioning Key (2019), the use of three-line subtitles is permitted on a slightly smaller, different part of the screen from their usual place (bottom of the screen) when one or two liners presented at the bottom of the screen interfere with pre-existing graphics such as maps, job titles, illustrations etc., or they can create confusion in terms of speaker identification.

Concerning preference for one or two-line subtitles, there is no clear consensus in the guidelines in cases in which there are no temporal or spatial restrictions. The ITC (1999, p. 10) guidelines give priority to single long, thin subtitles over two-line captions by claiming that one-liners are easier to read than two-liners and less disruptive to the image, though the guidelines indicate that “the decision should be made on the basis of the background picture”. Similarly, the BBC (2019, Avoid 3 lines section) guidelines propose considering “line breaks, number of words,

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

pace of speech and the image” when deciding on a one long or two short subtitles. The CAB (2012), on the other hand, prefers the use of two-line subtitles over long one-liners. For Praet et al. (1990, p. 205), the dilemma of whether to present the information in one or two lines stems from the fact that, comparatively speaking, “more time is spent reading a one-line text than a two-line text”, but then again, less time is spent “in following a one-line text than a two-line text”.

When discussing subtitling from a syntactic perspective, Perego (2008, p. 214) argues that “subtitle reading may be particularly demanding when the line-break is arbitrary”, i.e. “unpredictable, illogical, inaccurate or implausible”. Considering that deaf and hard-of-hearing (HoH) viewers may not share the same level of reading ability as hearing viewers, inadequately divided subtitles risk spoiling their viewing experience to a great extent, hence the need for extra care on the part of the subtitlers. In this sense, nearly all the guidelines analysed put forward a similar approach for breaking the lines and recommend dividing them at logical points, making the breaks coincide with the natural ending of phrases and clauses.

When discussing interlingual subtitling, Karamitroglou (1998, Target text editing section) also points out that each subtitle should ideally comprise a sentence, but as this is not always possible due to temporal and spatial constraints, he suggests that “subtitled text should appear segmented at the highest syntactic nodes possible”, both across lines and across subtitles. The BBC (2019), Netflix (2019) guidelines and the DCMP Captioning Key (2019) provide a list of rules aimed at properly dividing and grouping the textual information contained in the subtitles such as avoiding breaking a modifier from the word it modifies, avoiding splitting a conjunction and following phrase/clause.

1.4. Use of Colours

The use of colour is one of the main differences between SDH and subtitling for a hearing audience. Whilst colour in standard subtitling does not bear much weight beyond the aesthetic dimension, it can be a crucial factor in SDH, as different colours can be used to identify speakers and render sound effects, intonation, and music. The chromatic potential is also closely related to technological developments as, for instance, due to the limitations of analogue technology, SDH could only make use of five colours for the text: white, magenta, cyan, green and yellow. This tradition has been continued to some extent in the digital world, though now of course many more colours can be easily used.

White text on a black background seems to be recommended by all the guidelines analysed except for the Netflix guidelines in which the viewers are allowed to choose from different settings

including the colour of the subtitles and background, font type or text size. The font colour adopted in the FOX TV subtitles is white, and a colourful background is not used. The ITC (1999, p. 6) guidelines also point out that, besides white, yellow, cyan and green, in that order of importance, are the most legible colours over a black background, whilst at the same time discouraging the usage of other colours and stating that the “use of magenta, red and blue should be avoided”. The BBC (2019) guidelines rule out the use of a coloured background other than black. The DCMP Captioning Key (2019) states that subtitles should be presented in a translucent box so as to increase legibility. However, no recommendation is given as to how to combine the different colours (text and background) or as to how to use them to signal speaker identification and to record acoustic effects. A rather unique case among those examined, the CAB (2012, p. 14) rules out the use of colour as the only strategy for speaker identification, stating that “colour captions can never be used as the sole indicator of who is speaking” and suggesting that “speaker identification [and] proper placement” are always resorted to in these cases.

2. TEMPORAL DIMENSION

AVPs are texts of great complexity in which different semiotic channels converge to render information and where, as a later addition to the finished film, subtitles need to “interact with and rely on all the film’s different channels” (Díaz-Cintas & Remael, 2007, p. 45). In order to fulfil their communicative function as completely and clearly as possible, subtitles must synchronise with the other semiotic channels, which means that they are ultimately constrained by the rhythm and flow of the film. In addition, another time constraint with a direct impact on the rate at which subtitles are presented on screen is linked to the reading ability of the viewers. Thus, as Neves (2005) points out, whilst synchronisation is bound to the rhythm of the film, reading speed is more about the assumed viewers’ reading ability and the actual duration of the subtitles on screen.

2.1. Synchronisation

Synchronisation, or synchrony, refers to the appearance of the subtitles with the onset of a speech or a sound effect and its disappearance at the end of the sound. Synchronisation is deemed to be one of the key factors which most affect the viewers’ perception on the quality of the subtitles. Talking about interlingual subtitling, Díaz-Cintas and Remael (2007, p. 90) note that, “poor timing, with subtitles that come in too early or too late, or leave the screen without following the original soundtrack are confusing, detract from enjoying a programme, and have the potential of ruining...” the viewing experience. Synchronisation between soundtrack and subtitles is also crucial for the

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

deaf and HoH viewers because “impaired viewers make use of visual cues from the faces of television speakers” (BBC, 2019, Synchronisation section), even though they may not comprehend the acoustic cues completely. This is, of course, particularly relevant in the case of those viewers who can lip read.

All the analysed guidelines propose that subtitles should ideally appear with the onset of speech and disappear with the end. The absence of subtitles when the mouths of the speakers are moving frustrates viewers, as they feel they might be missing something. Similarly, if subtitles stay on screen too long, they may be re-read by viewers, which can also lead to frustration.

The BBC (2019) suggests that the same rules of synchronisation followed for on-screen dialogue exchanges should be applied to off-screen speakers or narrators since viewers with residual hearing may make use of the auditory cues to supplement the information contained in the subtitles. The guidelines are relatively flexible when it comes to asynchrony and, if there is a sequence of subtitles that belong to a single speaker, it is permissible to slip out of synchrony on the condition that “the subtitles are back in sync by the end of the sequence” (BBC, 2019, Keep lag behind section). Secondly, slipping out of synchrony is allowed if “the speech belongs to an out-of-shot speaker or is voice-over commentary” (BBC, 2019, Keep lag behind section).

2.2. Leading and Lagging Times

In addition to having to match the rhythm of the speech as closely as possible, subtitles should ideally respect scene changes, i.e. they should ideally leave the screen just before a shot change occurs, and a new subtitle should appear with the new scene. This is really important since, as explained in the CAB (2012, p. 18) guidelines, “this avoids the perceptual confusion that occurs when captions are out of sync with video editing”. However, it is not always possible or practical to realise these aims thoroughly. Therefore, SDH guidelines tend to show a certain degree of flexibility in terms of achieving synchrony between the subtitles and the images on screen and/or the soundtrack.

The lead time refers to the moment at which the subtitle appears on screen, and most guidelines allow the entrance of the subtitles before the actual onset of speech. For instance, the DCMP Captioning Key (2019, Guidelines section) suggests that “borrowing 15 frames before and after the audio occurs... is hardly noticeable to the viewer” and advises the use of these times so as to slow the reading speed and provide easily readable subtitles. The other guidelines generally allow the subtitles to stay on screen for a certain amount of time after the speech has finished. In

the case of the BBC (2019) guidelines, slipping out of synchrony before or after the speech for more than 1.5 seconds is not recommended.

Although slipping out of synchrony is a strategy that can be implemented for the sake of readability, it should be used with extreme caution, as synchrony between subtitles and soundtrack is very important for those who lip-read or use residual hearing to assist their reading. As reported in the ITC (1999, p. 12) guidelines, “it should still be recognised, however, that some viewers use subtitles to support heard speech and will require synchronisation. Therefore, the technique should not be over used”.

2.3. Shot Changes

Another issue to be taken into consideration in order to achieve good synchronisation with the other semiotic channels of the AVP is to respect shot changes as far as possible. The AVMs consist of small, single units (shots), which come one after another in a specially designed order to create a continuous narrative. Thus, subtitles should follow the shot changes to harmonise with the rhythm and narrative of the AVM. Indeed, guidelines like those proposed by the BBC (2019) explain that it is likely to be easier for viewers to read subtitles when they are synchronised with the shot changes, and the ITC (1999, p. 12) indicates that “subtitles that are allowed to over-run shot changes can cause considerable perceptual confusion and should be avoided”.

For this reason, most guidelines advise that subtitles should preferably appear on the first new frame after a shot change and disappear with the last frame of the relative shot. A certain degree of asynchrony is permitted by some providers. Thus, the CAB guidelines advise subtitlers to use the lag and lead time to accommodate an even pace when the dialogue is particularly fast. The ITC (1999) suggests that there should be a gap of one second between the occurrence of the shot change and the appearance of the subtitle so that the viewers can adjust themselves to the new images. Similarly, the BBC (2019) guidelines state that when a subtitler has to allow a subtitle to hang over a shot change, it should not be removed quickly after the cut and a minimum gap of one second, or ideally one and a half seconds, should be maintained. Thus, some of the guidelines propose a number of solutions for the temporal problems that subtitlers may encounter. In the case of long sentences that run over various shot changes, the ITC (1999) guidelines allow a single sentence segmented into more than one subtitle to be placed around a camera-cut, depending on whether the sentence can be divided up naturally and whether enough presentation time can be allocated to each of the various subtitles that make up the long sentence.

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

In the case of several consecutive soft shot changes, the main recommendation is to avoid presenting the subtitle over them though, if necessary, the subtitle can cross over shot changes under certain conditions. The CAB (2012) guidelines permit the subtitle to stay on screen over several shot changes on the condition that the appearance and disappearance of the subtitle coincide with the first and the last frame of the first and last shot change respectively. The BBC (2019, Avoid straddling shot section) guidelines suggest splitting “a sentence at an appropriate point” or delaying “the start of a sentence to coincide with the shot change”, and they also propose that if a shot is too short for a subtitle, the subtitler can then combine the speech to appear over two shots as long as the subtitle ends at the second shot and does not reveal anything before it is presented on screen.

When dealing with hard changes, the BBC (2019, End subtitle section) guidelines rule out carrying “a subtitle over into the next shot if this means crossing into another scene or if it is obvious that the speaker is no longer around”. The CAB (2012, p.18) guidelines, on the other hand, allow for several shot changes to occur while one subtitle is on display, on the condition that “in-point and out-point of that caption coincide with the first frame of a shot change” for the sake of correct subtitle structure and segmentation if there is no other way of offering a subtitle that adheres to the appropriate presentation rate.

2.4. Presentation Rate

The presentation rate refers to the number of words (or characters) that are shown on screen per minute (or per second) (wpm – cps). When subtitling, it is crucial to allow viewers adequate time to read the subtitles, look at the image and cognitively integrate these two if they are to comprehend the message and enjoy the programme. Hearing-impaired viewers generally ask for verbatim subtitles which render everything uttered in the AVP (Neves, 2008) since they want to have access to all the information open to hearing viewers. As indicated in the CAB (2012, p. 18) guidelines, “when speaking, a person can put out 250 or more words per minute”. Presenting this output verbatim on screen, though technically possible in subtitles of three or four lines, makes them nearly impossible for viewers to read in a comfortable manner and in conjunction with the images. Subtitles that disappear before viewers can read and fully understand them risk frustrating and stressing the audience, as they feel they are forced to read at a very high rate and have little spare time, if any, to enjoy the images.

In this respect, all guidelines propose presentation rates that depend on the research they have done and the experience they have accumulated over the years. Neves (2005, p. 183) argues

that, although most guidelines suggest some sort of reading speed, they can only be hypothetical formulations since there are too many variables involved in the creation of subtitles, for instance “the context (circumstances in which viewing is taking place), the media (image quality and subtitle legibility)” and the audience’s level of literacy among others.

The DCMP Captioning Key (2019, Specifications section) proposes different limits for presentation rates depending on the type of the programme. The proposal is that the presentation rate for lower-level educational videos should not exceed 130 wpm and slightly above this limit for middle-level educational videos, i.e. 140 wpm. This is so because much of the content presented in the latter is considered to be new to viewers. It proposes a maximum presentation rate of 160 wpm for upper-level educational videos.

As for the Netflix guidelines, 20 characters per second for adult programmes and 17 cps for children’s programmes are the recommended presentation rates. The ITC and BBC guidelines also provide details on this issue and although they set the same upper limit of 180 wpm under necessary conditions, they differ in the recommended presentation rate they propose. In the ITC guidelines, it is suggested that the presentation rate should not exceed 140 wpm under normal conditions, while the BBC recommends a higher range for the presentation rate, between 160 and 180 wpm. The ITC guidelines are rather elusive, as they do not explain what ‘normal’ or ‘exceptional’ conditions might be. They indicate that presentation rates depend on the content of the programmes, as chat shows have higher text density than dramas. Although they provide a set of recommended timings to guide the subtitlers, the BBC (2019) guidelines emphasise the fact that these figures should be taken with a pinch of salt, and the subtitler should be aware of the other semiotic dimensions. The BBC guidelines (2019, Keep words section) also detailed six conditions such as avoiding clipping a shot or crossing into an empty shot, avoiding editing out words that can be clearly lip-read, etc. under which giving less reading time is considered acceptable. On the other hand, the guidelines also recommend giving extra reading time when the subtitles contain unfamiliar words, several speakers, labels, long figures or shot changes and when the scene involves visuals and graphics.

The CAB (2012) suggest a maximum duration on screen of three seconds for every 32 characters of text and recommend verbatim subtitles as much as possible and editing down the content of the speech only as a last resort. A presentation rate of less than 200 wpm is considered as an acceptable reading pace for most adults in the guidelines. Even though for many providers it is always better to try to offer near verbatim subtitles for deaf and HoH viewers, subtitlers should

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

evaluate each scene individually and decide on a presentation rate carefully, considering the various parameters that may have an impact on the viewers' reading speed, such as education levels and the average age of the audience, verbal density and the semiotic complexity of the AVP.

As for the minimum time that a subtitle should remain on the screen, the CAB (2012, p. 18) guidelines recommend "a minimum of 1.5 seconds duration for up to 32 characters of text". They further detail that the last 32 characters of text should stay at least two seconds on the screen before moving or blanking subtitles. The DCMP Captioning Key (2019) indicates that no subtitles should stay on the screen for less than a second and 10 frames. The guidelines also set a maximum duration of six seconds for the subtitles, regardless of the type of programme. The BBC and ITC guidelines do not specify a minimum duration time for subtitles.

3. LINGUISTIC ISSUES

Subtitles are a written text added to a finished, complex semiotic system of light and sound. This new, textual communicative addition is supposed to become part of a whole and be integrated as much as possible with the other semiotic channels. Delabastita (1989) distinguishes four communication channels that constitute the filmic sign i.e. visually presented non/verbal signs and acoustically presented non/verbal signs. All of these sign systems coalesce in the original programme to generate a coherent audiovisual text. Given that deaf and HoH viewers have access to mostly visually presented signs, it is especially important that the written subtitles relay acoustically transmitted messages in order to complement the viewers' understanding of the whole audiovisual text.

Despite the growth in research in media accessibility over the past decade, the reality is that subtitling and other accessibility services are still an afterthought in the filmmaking process, prompting scholars like Romero-Fresco (2012) to call for a more proactive, accessible filmmaking. It should be borne in mind that some deaf viewers who use sign language (SiL) as their main means of communication consider subtitles as a second language instead of renderings of a spoken sentence in their mother tongue. These viewers may very possibly not possess or share some of the features specific to a spoken language; subtitles should therefore be localised to the "lingua-culture" of these viewers so that they can enjoy the AVM as much as others do (Neves 2005).

To a great extent, subtitling is a unique type of translation, not only because it is added to the ST and must accord with the original dialogue, but it also renders spoken utterances in writing, in what Gottlieb (1994) refers to as a case of 'diagonal translation'. Rosa (2001) states that this change of medium generally causes a loss of expressive and phatic functions ('ouch', 'ugh',

‘mhm’, ‘uh-huh’), intonation, informative signals, overlaps, repetitions, hesitations and expressive illocutionary acts (thanks, apologies or greetings), amongst other things. Despite this loss of some of the typical features of spoken language, due to the transfer of the mode from spoken to written, many of these features – e.g. intonation and dialect – may still be transferred through the subtitles so as to convey some of the narrative features of the characters, providing that they do not hamper the readability of the subtitles. Special attention needs to be paid to the issues of implied meaning, non-standard language and paralinguistic codes when producing SDH since these dimensions are likely to cause trouble for hearing-impaired audiences. In addition to these three dimensions, the following sections will also focus on the role of editing in audiovisual texts.

3.1. Implied Meaning

As previously mentioned, in the case of interlingual subtitling, the transition from speech to writing causes the loss of certain features of the spoken language, which to a certain degree are supposed to be compensated for by the image and sound. In SDH there is also a difficulty in terms of transferring speech features to written subtitles; however, as hearing-impaired viewers cannot respond to the sound in the same manner as hearing viewers, and given that some belong to another language community, i.e. the Deaf community, special measures need to be taken so that they are able to comprehend the whole meaning.

In order to understand the implied meaning the interlocutors should ideally share the same ground and common knowledge which some hearing-impaired viewers lack since they are part of a different community, i.e. the Deaf community, whose mother tongue is SiL. Hence, problems are likely to occur in comprehending the full meaning when some of the hearing-impaired viewers lack the same ground and common knowledge, which should then be compensated for by the subtitlers as much as possible to help deaf viewers understand complex forms and implied meanings. When conducting her empirical experiments, Neves (2005) points out that many hearing-impaired participants in Portugal encountered problems with understanding implied meanings. She claims that metaphors especially create problems since “their inferential meaning is only achieved if the receivers are in possession of the notions that characterise the related topics” (2005, p. 209). The author goes on to propose the strategy that Baker et al. (1984, p. 31) had put forward, namely, that when dealing with metaphors, similes and idioms, subtitlers should aim to convey the essence of the meaning rather than a literal, verbatim translation by resorting to “a free translation of what is meant even if not the exact words” (Neves 2005, p. 209). Only the DCMP

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

Captioning Key (2019) recommends indicating puns or plays on words and suggests describing the puns on a separate line in square brackets.

3.2. Non-Standard Language

Another source of difficulty for deaf and HoH viewers is the use of non-standard language such as dialects, accents, unorthodox grammar and syntax, and specific lexical features, which rely heavily on the phonetic dimension and are difficult to represent in written form and which, apart from their denotative meaning, may also trigger a network of connotative readings. The socio-cultural role played by a dialect, with its accent, grammar and lexicon, should be carefully gauged in an audiovisual programme before attempting its subtitling. The translator should evaluate its importance in the diegesis of the production, consider whether its use by all the characters or just by one specific one is important to the plot or the characterisation of the protagonists, and decide what potential functions the specific dialect fulfils, if any.

Nearly all of the analysed guidelines permit the rendering of non-standard language as long as it is essential to the full understanding of the AVMs. The DCMP Captioning Key (2019) adopts a very positive approach and advises both the use of a label at the beginning of the subtitles to indicate the provenance of the regional dialect as well as keeping a hint of the dialect in the linguistic textuality of the subtitles. It also recommends keeping the flavour of the speaker's language by including profanity and slang in the subtitles on the condition that they are necessary to portray a character's personality. Unlike the DCMP Captioning Key, the CAB (2012) guidelines take a very cautious approach to rendering non-standard language. They foreground the need to communicate the meaning and intent of the original speech as clearly as possible in the subtitles and consider spelling and punctuation as essential factors in reaching this objective, which needs to be upheld regardless of any imperfections in people's speech.

The FOX TV conventions also give priority to well structured, standard language, regardless of the nature of the utterances. However, in the guidelines developed by SEBEDER (2019), it is proposed that the dialect used in a programme should be expressed explicitly at the beginning of the programme by using a star character (*) in front of an informative subtitle. In the programme, whenever a character speaks in the specific dialect mentioned at the beginning, a star character should be placed at the beginning of the relevant subtitle to indicate the non-standard language use.

The BBC (2019) guidelines take an intermediate approach to the recreation of non-standard language. They warn that where it is essential to convey non-standard language in the subtitles so

that viewers can fully enjoy the AVP, the subtitler should bear in mind that “a phonetic representation of a speaker’s foreign or regional accent or dialect is likely to slow up the reading process and may ridicule the speaker” (BBC, 2019, Indicate accent section). Therefore, it is advised that the subtitler should aim to give a flavour of the accent or dialect of the speaker by rendering only a few words phonetically and by using key vocabulary or expressions that are specific to that dialect instead of representing all the utterances phonetically. If the text used in the subtitles is not enough on its own to convey and portray the origin of the speaker, subtitlers are encouraged to resort to labels that will spell it out. Another piece of advice is that the subtitler should respect the linguistic idiosyncrasy of the speech and refrain from correcting any improper grammar that may be an essential part of the dialect in question. The Netflix guidelines advise respect for the word choice and sentence structure of the spoken dialogue and to transcribe it without changing the slang words or the dialect. An explicative label in brackets should be employed to describe the accent of the speaker, e.g. [in Spanish accent].

3.3. Editing

The issue of verbatim versus edited subtitles is a controversial one in the field of SDH. According to Neves (2007) and Romero-Fresco (2009), three groups of stakeholders are involved in this debate. The first group of stakeholders is made up of the hearing-impaired viewers and the deaf organisations that tend to ask for verbatim subtitles and consider any kind of editing as potential censorship. In the second group are the broadcasters, who on occasions support verbatim subtitles for financial considerations, as they are relatively cheap to produce. The last group includes researchers and scholars who support edited subtitles since some of their studies on the presentation rates of verbatim subtitles suggest that they are too high for viewers to follow comfortably (Gregory & Sancho-Aldridge, 1996; Neves, 2008). It would be worth exploring the latter argument further, particularly in the case of Turkey. Although it seems that a substantial number of deaf and HoH viewers would prefer verbatim subtitles, especially in the UK where a long tradition of SDH already exists, more research is necessary to ascertain the impact that edited and verbatim subtitles can have in the overall comprehension and enjoyment of the AVP in countries where SDH is a novelty.

In stark contrast with the researchers, all the guidelines analysed are in favour of verbatim subtitles and they only allow editing as a last resort, clearly siding with the hearing-impaired viewers and some of the deaf organisations, which consider editing as an unwelcome manipulation of the original speech and a kind of censorship. For instance, the Netflix (2019, Subtitles for the

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

deaf section) guidelines recommend providing verbatim subtitles by instructing subtitlers to “include as much of the original content as possible” and “not simplify or water down the original dialogue”. Editing is only permitted when synchronicity or reading speed is problematic.

The CAB (2012, p. 19) guidelines also state that “closed captions must, to the greatest extent possible, be verbatim representations of speech” and the dialogue can only be reduced when “technical limitations or limitations of duration and space will not accommodate all of the spoken words at an appropriate presentation rate”. This is also the convention employed in the FOX TV subtitles, to achieve verbatim texts. Together with the DCMP Captioning Key (2019), the CAB guidelines do not permit editing text that comes from religious and published materials, direct quotes, the words of a well-known person talking on screen or the songs.

The DCMP Captioning Key (2019, A Definition of section), on the other hand, recommends editing the subtitles to ensure that viewers have ample time to “read the captions, integrate the captions and picture, and internalize and comprehend the message”. Some of the most detailed information on editing subtitles can be found in the BBC (2019) guidelines, where subtitlers are advised to think carefully about the function of a word or phrase in the audiovisual text before editing it out of the subtitles. The guidelines recommend verbatim subtitles and providing as much access to the soundtrack as possible within the constraints of time, space, shot changes, visuals on screen, etc. The guidelines warn about editing out words like ‘you know’, ‘well’, ‘but’, ‘so’, etc. since they “are often essential for meaning” or “add flavour to the text” (BBC, 2019, Prefer verbatim section).

3.4. Paralinguistic and Kinetic Codes

Meaning in communication is not only determined by the verbal messages as there are other meta-communicative signals which indicate how the verbal messages will be interpreted by the listener. Kussmaul (1995, p. 61) notes that “tone of voice, facial expressions and gestures are important clues and we must rely on our interpretation of words within their contexts”. Indeed, the same verbal message can mean something completely different depending on a speaker’s intonation and the way in which it is uttered. Linguistic, paralinguistic and non-linguistic signs cooperate to create the meaning of an utterance and, therefore, it may be impossible to understand a message thoroughly if the receptor does not have access to one or more of these signs, which is the case for deaf and the HoH viewers watching a subtitled programme as they mostly rely on visual signs to interpret the meaning behind the verbal signs.

As Neves (2005, p. 221) also states, sound-based paralinguistic elements, such as variation in tone of voice, intonation, loudness, rhythm and speed, may change the meaning of an utterance entirely to such a degree that it may even mean the opposite. Therefore, subtitlers need to find a way to convey the paralinguistic features of spoken utterances to the deaf and the HoH viewers so that they can understand the meaning. However, conveying paralinguistic signs in written language can be challenging as written language is much more formal than speech, and it is difficult to represent some of the prosodic inflections characteristic of orality.

In all the guidelines analysed, paralinguistic signs are conveyed through punctuation, explicative labels or the use of upper case or italics. For instance, the BBC (2019) guidelines propose using an exclamation mark or a question mark in brackets at the end of the sentence without a space – i.e. (!) or (?) – to signpost a sarcastic statement or a sarcastic question respectively

Using caps is also suggested to indicate words that should receive special phonetic stress or when they are being shouted or screamed. Unlike the BBC guidelines, the DCMP Captioning Key (2019) proposes using italics to mark when a particular word is emphasised and all capital letters to indicate shouting or screaming. It also proposes using labels in brackets, in lower case and just above the subtitles, to indicate a speaker's emotions. The CAB and Netflix guidelines also endorse using italics to indicate emphasis, while the ITC (1999) guidelines suggest using upper case to indicate an increase in volume and changing the colour of an individual word for emphasis. In the BBC guidelines, the use of a question mark followed by an exclamation mark without a space is proposed to indicate an incredulous question. Conversely, in her study on the provision of SDH in the Portuguese context, Neves (2005, p. 226) proposes a novel approach that consists in the use of emoticons (☺, ☹) to convey “some of the most meaningful paralinguistic or emotional features that were not easily perceived through visual signs”.

4. NON-LINGUISTIC INFORMATION

As mentioned before, the main role of SDH is to bridge the communicative gap which is caused by hearing-impaired viewers not being able to access the acoustic signs of the AVP in the same conditions as hearing viewers. SDH enables them to enjoy information which, otherwise, they would miss. Non-linguistic acoustic information forms part of a sign system independent of language and image, but with which it interacts to create a communicative context for the dialogue. Marshall (1988) divides the sound in AVPs into three main categories, which all come together to create the desired effect: human voice, sound effects and music. Whilst the human voice and lyrics

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

are linguistic elements of the acoustic sign, sound effects and instrumental music are non-linguistic elements. According to Kerner (1989), sound effects have three functions as they simulate reality, create illusion and suggest mood. Including sound effects in an AVP makes it more realistic for viewers, whilst illusion can be created by means of sound effects, even if nothing is being shown on the screen.

As it is indicated by these authors, sound is as invaluable as dialogue for the semiotic whole of an AVP. However, rendering sound in words is not a simple task. Although hearing people perceive sounds almost unconsciously, deaf and HoH viewers will need to read (about) them and process them in conjunction with the other semiotic channels in order to grasp the whole meaning, which obviously adds an extra cognitive burden to the reading effort.

4.1. Speaker Identification and Location of Sound

When subtitling for the hearing audience, various ways of indicating the change of speakers on screen exist, such as using dashes in both lines or only in the bottom one. This strategy could also be employed in SDH though it risks proving unsatisfactory as the target audience would not be able to make use of all the semiotic channels available to a hearing viewer, so that subtitlers need to intervene in a more visible manner to help the deaf and the HoH to identify the speakers appropriately. The various solutions proposed in the analysed guidelines include the use of certain punctuation marks, using different colours, displacing subtitles appropriately and including descriptive labels.

The DCMP Captioning Key (2019) and the CAB (2012) guidelines propose placing the subtitles under the relevant on-screen speakers to identify who is talking in the first place. Hence, a person on the left would have left-justified subtitles while the one on the right would have right justified subtitles. Both sets of guidelines suggest using a label when it is not possible to identify the speakers through the placement of subtitles. The CAB (2012, p. 20) guidelines propose using labels to identify speakers “when characters move around the screen, when faces are indistinct, when dialogue is very fast, or when the speaker is off screen or not visible” and volunteer advice on how speaker identification should be used, as follows:

- Editing speech should not be activated to make room for speaker identification.
- Wherever possible, the character should be identified on a separate line, ideally before the actual dialogue.
- Mixed case and a colon after the name should be used for speaker identification

- The identification label should be descriptive when the priority is to boost clarity.
- Italics are recommended for the content of all disembodied voices, whether indicating the name of the speaker, providing a description or using a hybrid approach with both types of information.

Similarly, the DCMP Captioning Key (2019) suggests using labels when identifying speakers when subtitle placement is not possible. It advises that, when a speaker's name is known, his/her name should be written in round brackets and it should always be presented on a separate line, above the dialogue. If the name of the character is not known, it then proposes that the speaker should be identified by using the same information that a hearing viewer has: male #1, female narrator, etc. Similarly, in FOX TV, if the name of the speaker is unknown, only the information available to the hearing audience is subtitled. DCMP guidelines propose that if the speaker is out-of-vision, the subtitler places the subtitles to the far right or left, as close as possible to the out-of-vision speaker.

Netflix guidelines suggest using a hyphen at the beginning of each subtitle (one speaker per line) without a space to indicate two speakers. When an extra identifier is necessary, such as the name of the character, if known to the audience, it should be inserted after the hyphen in square brackets, without a space. In FOX TV, the use of hyphens indicates that the speakers are both visible on screen. However, if they are not visible or cannot be identified clearly, then a descriptive label with the name of the speaker is inserted after the hyphen in round brackets, without a space, as proposed by SEBEDER.

The BBC (2019) guidelines are substantially different from the DCMP and CAB guidelines and propose using various colours to distinguish speakers in the first place, and only resorting to positioning or the use of dashes, arrows and labels when the use of colours is not possible; for instance, when there are too many characters in a specific scene and it becomes impossible to identify them clearly with different colours. On occasions like these, the BBC proposes putting each segment of speech on a separate subtitle line and placing them underneath the relevant speaker. The guidelines also advise that the two lines of the subtitle, placed right or left, are “joined at the hip” (BBC, 2019, Use horizontal positioning section) in order to facilitate their reading.

The use of dashes to distinguish between characters is also suggested with the proviso that “dashes only work as a clear indication of speakers when each speaker is in a separate consecutive shot” (BBC, 2019, Use dashes section). When it comes to indicating that the speech comes from an off-screen speaker, the BBC and ITC guidelines propose the use of single quotes. Single quotes

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

are also recommended for the utterances of out-of-vision characters, for instance, in phone conversations between two speakers who share the same colour and one of them is off-screen. However, if the out-of-vision speaker has been assigned a different colour, then it is not necessary to use single quotes. Both guidelines also propose that double quotes be used to indicate speech emanating from a machine. In the case of an out-of-shot speaker who is on the right or left, a left (<) or right (>) arrow should be typed next to his/her speech and the subtitle should be positioned on the appropriate side of the screen.

Finally, the BBC guidelines propose using nominative labels, with the name of the character in white caps regardless of the colour of the speaker's text, to identify speakers. Time permitting, the BBC advises placing these labels on a top, separate line as in the case of the two previous guidelines. If it is not possible to write a separate line for the label, then it suggests placing it on the same line as the subtitle.

4.2. Sound Effects

Sound effects may bring both denotative and connotative meanings with them. In the case of sounds with a denotative meaning, it is usually enough for the subtitlers to offer a description: 'siren wails', 'door slams'. However, when sounds come accompanied with a connotative meaning, i.e. they are used to evoke a certain emotion or to create atmosphere, then they need more consideration. As Neves (2005, p. 243) notes that subtitlers need to "distinguish the traits that confer particular effects such as source, location, on-set, frequency, speed, duration, loudness and gradation, among others".

The guidelines generally state that, if sounds are relevant to the action and important for the understanding of the viewers, they should then be rendered in the subtitles by means of labels, alteration of the font or a change of colour (e.g. colour red is only used to render sound effects in the French context). In the case of labels, these should be placed as close as possible to the source of the sound on screen. As for their linguistic configuration, the BBC (2019, Subject + verb section) guidelines recommend that "sound-effect labels should be as brief as possible and should have the following structure: subject + active, finite verb". This recommendation is important since addition of sound-effect labels adds extra burden to the reading process of viewers. However, no advice is provided as to how to indicate whether the sound is sudden, continuing, slow or fast. This information is covered in the DCMP Captioning Key (2019), where the present participle form of the verb is recommended for a sustained sound and the third person verb form for an abrupt sound.

Furthermore, the DCMP guidelines recommend using punctuation, commas and ellipses to distinguish between fast and slow paced sounds respectively.

In the Netflix guidelines, a label in square brackets describing the sound effect, with the text in lower case, except for proper nouns, is proposed. The guidelines also advise to use hyphens so as to distinguish sounds emanating from different sources; however, if the sounds or the speech are from the same source, the use of a hyphen is not required. The idea that sounds that are relevant to the action and important for the understanding of the viewers must be subtitled is discussed by Neves (2005), who argues that the criteria used by the subtitlers to decide on which sound effects are relevant and important for the understanding of any given scene are subjective and dependent on the subtitler's interpretation. To overcome this limitation and minimise potential subjectivity, Neves proposes the compulsory subtitling of all non-synchronous sounds which occur independently of what is being shown in the images.

The DCMP guidelines recommend adding an imitation or onomatopoeia of the sound to the sound-effect label since a study by Gallaudet University in the USA showed that “a combination of description and onomatopoeia was the preference of more consumers (56%) than was description alone (31%) or onomatopoeia alone (13%)” (Harkins et al., 1995, p. 18). On the other hand, the BBC (2019) and the ITC (1999) guidelines state that context and genre should be taken into consideration for the use of onomatopoeic expressions, for instance, using onomatopoeia in a highly emotional, dramatic scene is likely to ruin the atmosphere; on the other hand, using only descriptive labels in a cartoon or animation may not fit in well with the creative nature of the material. The use of labels within round brackets that describe sounds as objectively as possible, within round brackets, is employed by FOX TV.

4.3. Music

Music may comprise both linguistic (lyrics) and non-linguistic signs (instrumental sound), the latter being able to transmit strong connotative meanings and to induce emotions that may not be evoked by linguistic signs. On this issue, Gorbman (1987, p. 2-3) notes that “music taps deeply into cultural codes, giving it rich cultural associations and potential meaning, a ‘veritable language’ that can contribute significantly to a film’s overall meaning”.

Given the great importance of music in the complex semiotic system of the film, subtitlers need to act with caution when conveying its effect on the deaf and the HoH viewers, who would otherwise miss a very crucial part of the meaning of a film. All the guidelines recommend subtitling music that is part of the action or crucial to the plot. If providing detailed information is

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

problematic, the ITC (1999) guidelines suggest that at least the title of the music or song should be given, a piece of advice also echoed in the DCMP Captioning Key (2019, Music section), where it is stated that “if possible, the description should include the performer/composer and the title”.

All the guidelines recommend the use of a sign, either a musical note (♪) or a hash (#), to indicate music. The arbitrary use of the hash is rather historical and mostly limited to analogue TV since many teletext systems did not allow the inclusion of the musical note symbol. The Netflix guidelines similarly advise that song lyrics should be subtitled in italics on the condition that they do not interfere with the dialogue. The lyrics should be enclosed within a musical note and the first letter at the beginning of each line should appear in upper case. Use of an ellipsis is recommended when the song continues but is not subtitled anymore to give priority to the dialogue. Song titles (in quotes) and album titles (in italics) are to be identified with labels and in brackets.

When it is a matter of transmitting the connotations of instrumental music, the DCMP Captioning Key (2019) suggests that subtitlers should describe the mood of the music as objectively as possible, but it only advises not using subjective words in order to achieve objectivity without any further elaboration.

In the case of songs with lyrics, nearly all guidelines propose that they should be subtitled verbatim, with only the BBC (2019, Indicate song lyrics section) guidelines pointing out two exceptions where the visual information is considered to be more important than the lyrics and “where snippets of a song are interspersed with any kind of speech”. The BBC guidelines also emphasise the importance of synchrony when rendering the music, stating that song lyric subtitles should be synchronised with the soundtrack as closely as possible, e.g. if it takes 15 seconds to sing one line of a hymn, the subtitle should stay on the screen for that amount of time.

It is underlined in the ITC (1999) guidelines that, occasionally, scene changes are signalled by means of altering the incidental music rather than providing some visual cues, in which case the hearing-impaired viewers should be made aware of the scene change by presenting a subtitle like (# LIVELY DANCE BAND MUSIC), which is followed by another one, (#MOVES INTO SLOW DANCE MUSIC) in which the dramatic change of the tempo of the music is conveyed linguistically

In FOX TV, when describing the connotations of instrumental music, only the mood is identified by inserting a descriptive label like (Hareketli müzik)-(Lively music). When relevant to the plot and known, the names of the composer/performer and the title of the song are also indicated, enclosed in quotation marks and parentheses. The name of the composer/performer is

followed by the title of the song, separated with a hyphen (“Beyoncé – Halo” plays). The lyrics are subtitled verbatim when relevant and important for the plot. Unlike all other guidelines, FOX TV does not use a hash or musical note to denote lyrics and double quotation marks are used instead.

CONCLUSION

Although all the guidelines seem to accept the importance of presenting legible and readable subtitles on screen, there seems to be less unanimity on other fronts, such as on the use of various colours to denote speakers, for instance. As mentioned previously, AVMs are multisemiotic by nature and, as such, they are texts of great complexity, which is one of the reasons why subtitles need to allow the target audience ample time to read the subtitles comfortably and enjoy the image at the same time. All the guidelines seem to recommend the synchronous presentation of the subtitles with the soundtrack and the images, highlighting the necessary respect for shot changes so as to support and facilitate the reading experience of the viewers. There does not seem to be a general consensus concerning presentation rates since the recommended reading speeds vary notably depending on their professional experience and the results obtained in various research projects.

The change of medium in the subtitles, from spoken to written language, causes the loss of various features of spoken language such as intonation, dialectal inflections, overlaps, repetitions and other phonetic dimensions. This loss is especially detrimental in the case of deaf and HoH viewers as they cannot generally access the acoustic signs of the AVMs to supplement the message. Another downside caused by the viewers not being able to access the acoustic signs is the loss of non-linguistic information, which forms part of the audiovisual product and which has an impact on the meaning, such as sound effects, music, location of sounds, etc. All the guidelines suggest the use of various techniques to compensate for loss of meaning, such as assigning different colours to the various characters, displacing the subtitles, exploiting punctuation marks and resorting to descriptive labels. Although hearing loss is a universal occurrence, the experiences, expectancies, needs and preferences of the people affected by it differ from country to country due to cultural differences, discrepancies in educational systems and the absence or presence of laws protecting the rights of people with sensory disabilities, etc. The parameters which happen to be more controversial across guidelines and countries, as revealed in the present article, therefore should be experimented and tested with the specific target audience (taking their education, social status, hearing-impairment, etc. into consideration) through a reception study so

***Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented
Across Countries***

as to determine the best practices which will cater for their needs and preferences and enable them to access and enjoy the AVMs as much as their hearing counterparts do. Only then might they be able to consider themselves as equal members of the so called digital society.

REFERENCES

- Armstrong, M., & Brooks, M. (2014). *TVX2014 Short paper – Enhancing subtitles*. www.bbc.co.uk/rd/blog/2014/10/tvx2014-short-paper-enhancing-subtitles.
- Assis Rosa, A. (2001). Features of oral and written communication in subtitling. In Y. Gambier & H. Gottlieb (Eds.), *(Multi)media Translation. Concepts, Practices, and Research* (pp. 213-221). Amsterdam: John Benjamins.
- Baker, R. G., Lambourne, A. & Rowston, G. (1984). *Handbook for television subtitlers*. Winchester: University of Southampton and Independent Broadcasting Authority.
- Bartoll, E., & Tejerina, A. M. (2010). The positioning of subtitles for deaf and hard of hearing. In A. Matamala & P. Orero (Eds.), *Listening to subtitles. Subtitles for the Deaf and Hard of Hearing* (pp. 69-87). Bern: Peter Lang, 69-87.
- BBC. (2019). *Subtitle guidelines V 1.1.8*. London: British Broadcasting Company. <https://bbc.github.io/subtitle-guidelines/#Music-and-songs>
- CAB. (2012). *Closed Captioning Standards and Protocol for Canadian English Language Television Programming Services*. Ottawa: Canadian Association of Broadcasters. www.cab-acr.ca/english/social/captioning/cc_standards.pdf
- Chion, M. (1994). *Audio-Vision*. New York: Columbia University Press.
- DCMP. (2019). *DCMP Captioning Key*. Spartanburg: Described and Captioned Media Program. www.captioningkey.org/quality_captioning.html
- Delabastita, D. (1989). Translation and mass-communication: Film and TV translation as evidence of cultural dynamics. *Babel*, 35(4): 193-218.
- Díaz-Cintas, J., & Remael, A. (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. Manchester: St Jerome.
- Gorbman, C. (1987). *Unheard melodies: Narrative film music*. London: Indiana University Press, Bloomington, and British Film Institute.
- Gottlieb, H. (1994). Subtitling: Diagonal translation. *Perspectives*, 2(1): 101-121.
- Gregory, S., & Sancho-Aldridge J. (1998). *Dial 888: Subtitling for Deaf Children*. London: Independent Television Commission.

**Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented
Across Countries**

- Harkins, J. E., Singer B. R., Korres E., Virvan B. M., & Singer B. (1996). *Caption features for indicating non-speech information: Guidelines for the captioning industry*. Gallaudet Research Institute.
- ITC. (1999). *ITC Guidance on standards for subtitling*. London: Independent Television Commission. http://sign-dialog.de/wp-content/richtlinien_199902_england.pdf
- Ivarsson, J., & Carroll, M. (1998). *Subtitling*. Simrishamn: TransEdit HB.
- Karamitroglou, F. (1998). A proposed set of subtitling standards in Europe. *Translation Journal*, 2(2). <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>.
- Kerner, M. (1989). The art of the sound effects editor. www.filmsound.org/articles/purposeofsoundeffects.htm.
- Kussmaul, P. (1995). *Training the translator*. Amsterdam: John Benjamins.
- Marshall, J. K. (1988). An introduction to film sound. www.filmsound.org/marshall/index.htm
- Matamala, A., & Orero, P. (Eds.). (2010). *Listening to subtitles: Subtitles for the deaf and hard of hearing*. Lausanne, Switzerland: Peter Lang.
- Netflix. (2019). English Timed Text Style Guides. <https://partnerhelp.netflixstudios.com/hc/en-us/articles/217350977-English-Timed-Text-Style-Guide>
- Neves, J. (2005). *Audiovisual translation: Subtitling for the Deaf and Hard-of-hearing* (Doctoral dissertation). London: Roehampton University.
- Neves, J. (2007). Of pride and prejudice. The divide between subtitling and sign language interpreting on television. *The Sign Language Translator and Interpreter*, 1(2): 251-274.
- Neves, J. (2008). 10 fallacies about subtitling for the d/Deaf and the hard of hearing. *The Journal of Specialised Translation*, 10: 128-143.
- Perego, E. (2008). Subtitles and line-breaks: Towards improved readability. In D. Chiaro, C. Heiss & C. Bucaria (Eds.), *Between text and image: Updating research in screen translation* (pp. 211-223). Amsterdam: John Benjamins
- Praet, C., Verfaillie, K., De Graef, P., Van Rensbergen, J., & d'Ydewalle, G. (1990). A one line text is not half a two line text. In R. Groner, G. d'Ydewalle, & R. Parham (Eds.), *From eye to mind: Information acquisition in perception, search, and reading* (pp. 205–213). North-Holland: Elsevier Science.

Romero-Fresco, P. (2009). More haste than speed: Edited versus verbatim respoken subtitles. *Vigo International Journal of Applied Linguistics*, 6, 109–133.

Romero-Fresco, P. 2012. Quality in live subtitling: The reception of respoken subtitles in the U. In A. Remael, P. Orero & M. Carroll (Eds.), *Audiovisual translation and media accessibility at the crossroads* (pp. 111-133). Amsterdam: Rodopi.

SEBEDER. (2019). Türkçe dil içi ayrıntılı altyazı çevirisi uygulamalarını araştırma ve iyileştirme projesi. Ankara.

https://sebeder.org/images/icerik/Turkce_Dil_Ici_Ayrintili_Alt Yazı_Cevirisi_Uygulamaları_Arastırma_ve_Iyileştirme_Projesi_www.sebeder.org_391.pdf

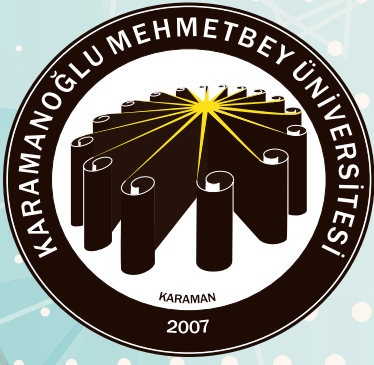
EXPANDED SUMMARY

In a digital society, audiovisual materials (AVMs) command a prominent position which is becoming more important day by day, consolidating their place in the lives of people and helping individuals obtain information pertaining to all domains of their lives. The prevalence of these productions in daily communication, together with the variety and importance of the information that they provide, makes them an indispensable part of people's lives, whether for entertainment, education, general information or finance etc. although it is true that these audiovisual sources of information create opportunities and facilitate the lives of people able to take full advantage of them, they can also lead to sharp inequalities and disadvantages for those who do not have proper access to them. In particular, those with a sensory disability run the risk of lagging behind in (the digital) society due to their inability to access a medium that targets and utilises the senses in order to receive and enjoy the information delivered. To make sure, then, that society is inclusive and offers the same opportunities to all its members, these individuals require special services if they are to access and enjoy AVMs in a similar way to other members without any sensory disabilities. However, just providing access services might not be enough unless these services meet the required quality standards. Guidelines therefore assume important role for setting these standards and enable the suppliers to provide accessibility services which cater for the needs and preferences of the sensory-impaired viewers.

Having a set of guidelines therefore would assume a crucial role and help subtitling for Deaf and Hard-of-Hearing (SDH) suppliers provide subtitles which are properly tailored for the hearing-impaired audience in the respective socio-cultural context. Even pioneering countries in this field, like the UK or the USA, realised at an early stage the need for a set of standards that would help

Comparison of Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing Guidelines Implemented Across Countries

guarantee the presentation of consistent and accurate subtitles. On Turkish TV, SDH is only provided on very few channels and on a scarce number of programmes, which means that there is not a set of guidelines which is widely accepted in the industry or employed by the regulator authority. Due to this lack of standards subtitles run the risk of varying from one supplier to another, which will complicate the reading process and make it difficult for the hearing-impaired audience to comprehend the subtitles and access to the AVMs. Descriptive analysis of the practices implemented across different countries and comparison of the guidelines adopted in these countries is a firm starting point in revealing the most adopted and also controversial conventions. Four guidelines implemented in three different pioneering countries (Canada, the UK and the USA) in the production and research of SDH are analysed and compared in the article. The parameters investigated are grouped under four categories namely, layout and presentation on screen, temporal dimension, linguistic issues and non-linguistic information. Under the category, layout and presentation on screen, parameters (font, positioning of subtitles, number of lines and line breaks and use of colours) which affect the readability and legibility of subtitles on screen are investigated. Even if subtitles are created by taking into account all other technical dimensions, they may not succeed in providing access to AVMs unless they are presented in a way that allows the viewers to read subtitles with least effort possible. Under the category, temporal dimension; synchronisation, leading and lagging times, shot changes and presentation rate are scrutinised. Since subtitles as additions to the finished film, need to “interact with and rely on all the film’s different channels” (Díaz-Cintas and Remael, 2007:45), they must synchronise with the other semiotic channels. Under the linguistic issues category, the attention is paid to the issues of implied meaning, non-standard language and paralinguistic codes which are likely to cause trouble for the hearing-impaired viewers since speech features are transferred to written subtitles and hearing-impaired viewers cannot respond to the sound in the same manner as hearing viewers, and given that some belong to another language community, i.e. the Deaf community. Under the last category of non-linguistic information, speaker identification and location of sound, sound effects and music which bring denotative and a network of connotative meanings are investigated. This analysis and comparison of guidelines reveal some of the shared values of good practices and potential divergences which need to be tested in the Turkish context with the Turkish deaf and hard-of-hearing audience to create socio-culturally specific guidelines.

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
26.07.2021

Rapor Tarihleri/Report Dates
Hakem/Rewiever 1- 12.08.2021
Hakem/Rewiever 2- 16.08.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
31.08.2021

e-ISSN
2687-5586

Cilt:3 Sayı: 2, (2021): s. 279-289

Künye: (Çeviri Makale) Said, Afaf (2021). “Yer Adlarının Çevirisinde Siyasi Sorunlar”, (Çev. Erkan Çakır, N.)Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi, C.3/2, s.279-289. (ID: 1011912).

YER ADLARININ ÇEVİRİSİNDE SİYASİ SORUNLAR*

POLITICAL ISSUES REGARDING THE TOPONYM TRANSLATION

Afaf SAİD

Çevirmen, Araştırmacı, Mütercim ve Tercümanlık Yüksek Okulu (ESIT) afafisayed@gmail.com

Çev. Nesibe ERKALAN ÇAKIR

Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü, nesibe.cakir@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5437-6076

Öz**

Bu makalede, yer adı bilimi (fr. toponimie) ile kökleri iki dini kültüre dayanan ve çevirisi siyasi kavramları kadar hassas olan, Kudüs'teki kutsal yerlerin çift adlandırmalarının analizine yer verilmiştir. Burada yer adı bilimi kastedilen, yer adlandırmalarının farklı göstergesel anlamları bağlamında incelenmesidir. Yer adları, içinde var olan oldukları farklı siyasi bağlamların yansımasıdır. Konuya çeviribilimsel açıdan yaklaşıldığında -genellikle- çevirmenlerin, mesajı kaynak metindeki şekliyle aktarmaları beklenmektedir. Peki, çevrilecek öğelerin dil dışı ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu durum her zaman mümkün müdür? Yer adları her zaman için belirli bir bağlam ile ilintilidir; dolayısıyla bu yer adları, siyasi eylemlere yönelik olsun veya olmasın, bir düşünce ve inançlar bütünü olan ideolojilerin aktarıcısı olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla söylem içerisinde bu yer adları, kullanıcılarının onlara atfettiği farklı anlamlar hakkında da bilgi vermiş olmaktadır. Bu çalışma, entelektüel modeller ile bireylerin ve kültürlerin iletişim sürecinde kendini gösteren ideolojilerin aktarımına doğrudan katkı sağlayan, medyada geçen kutsal yer adlarının imaj ve söylemsel kimliğini çeviribilim perspektifinden incelemeyi amaç edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Yer Adlarının Çevirisi, UNESCO Kültür Diplomasisi, Toponimi

Abstract***

In this article, we analyse the toponymy and double designations of the holy places of Jerusalem, which are rooted in two religious cultures and whose translation is as delicate as that of political notions. By toponymy, we mean the study of the various meanings of the designations of places. Toponyms reflect the various political contexts in which they emerge. In the context of translation studies, translators are generally expected to translate the message as it appears in the source text. But is this always possible when we consider the non-linguistic and cultural characteristics of the texts? Toponyms are always linked to a particular context; therefore, whether they aim at political actions or not, these are transmitters of ideologies. Therefore, in the discourse, these toponyms also give information about the different meanings that their users ascribe to them.

Key Words: Translation Studies, Translation of Toponyms, UNESCO Cultural Diplomacy, Tponymy

**“Enjeux politiques de la traduction des toponymes” başlıklı yayının Fransızcadan Türkçeye çevirisidir. Özgün yayına erişim için bkz: Said, A. (2019). Enjeux politiques de la traduction des toponymes. Traduire. Revue française de la traduction, (240), 48-58. <https://journals.openedition.org/traduire/1670>

**Çevirisi yapılan makalenin özgün halinde “Öz” bölümü bulunmamaktadır. Metinde yer alan “Öz” bölümü çevirmen tarafından, makaleden alınan cümlelerle oluşturulmuştur.

***The source text does not have an “Abstract”. The translator added an “Abstract” with the sentences taken from the article.

Pek çok savaş ve anlaşmazlığın yaşandığı; diplomasi ve uluslararası ilişkiler bağlamında meydan okumaların görüldüğü yirmi birinci yüzyılda, dil ve kültür ara bulucuları olarak çevirmenlerin rolü önem kazanmıştır. Artık yalnızca seçmenlere çağrıda bulunularak çözülemeyen güncel siyasi anlaşmazlıklar, çeviriyi her bir tarafın kendi doğrularını haklı gösterme girişimlerinde önemli rol oynayan siyasi bir eylem hâline getirmiştir. Böylelikle çeviri, ilgili taraflardan herhangi biri açısından zorlayıcı bir güç sorununu temsil etmeye başlamıştır.

Aktivist çevirmen toplulukları 1990'lı yıllarda, adaletsizlikle mücadele etmek üzere ortaya çıkmıştır. Bu topluluklar, çevirmenlerin yalnızca piyasanın değil; aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde eğitilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Bu görüşe göre çevirmenler, barış ve insan haklarını daha iyi bir düzeye yükseltmek için de çeviri yapmaktadırlar. Aktivist çevirmenler, direniş görevlileri olarak kendilerini siyasetin içinde görmektedirler. 2007 yılında Granada şehrinde düzenlenen Birinci Uluslararası Çeviri ve Aktivizm Forumu sonrasında yayımlanan Granada Bildirisi'nde, çevirmenlerin düşünceler ve kültürler arasında tarafsız aracılar olduğu varsayımı reddedilmiştir.

Siyaset, dil olmadan varlık gösteremez (Chilton ve Schäffner, 1997: 206). Uluslararası etkileşim; çeşitli siyasi, sosyokültürel, tarihî ve ideolojik durumun ürünü olan dilleri konuşan farklı tarafları ifade etmektedir. Bu taraflar arasında iletişimin sağlanması için diplomasi çevirisi vazgeçilmezdir.

Tarih; siyasi güç ve çeviri arasındaki sıkı ilişkiye tanıklık etmektedir. Bu ilişki, özellikle basının üstlendiği merkezî rolü bilen seçkin siyasiler tarafından markaja alınan çeşitli haberleşme alanlarında açıkça belirleyicidir. Böylelikle medya, "sözcük savaşları"nın gerçekleştiği bir er meydanı haline gelmiştir.

Çeşitli basın iletileri ve onların çevirileri ile dünyanın dört bir tarafında dolaşan haberler, olayların ve "öteki"nin algılanıp anlaşılmasında karmaşaya yol açmaktadır. Medya, siyasi ve ideolojik çıkarlara hizmet eden haberler kurgulamaya başlamıştır. Coğrafi bir bölge veya tartışmalı bir yerin adlandırılmasında seçilen yöntem, bu ideolojileri açıklama biçimlerinden biridir. Kültür ve dil pratikleri bakımından değerli bir bilgi kaynağı oluşturan yer adları, böylelikle tarihin tanıkları haline gelmiştir.

Öte yandan sözcük ve bilgi savaşından bahsedildiğinde akla ilk olarak, askerî savaş ve buna ilişkin olayların yanı sıra siyasi parti programları gelmektedir. Üstelik, çeviribilim açısından göz önünde bulundurulmayı hak eden çok daha tehlikeli bir anlamsal savaş vardır.

Bu makalede, yer adı bilimi (fr. toponymie) ile kökleri iki dinî kültüre dayanan ve çevirisi siyasi kavramları kadar hassas olan, Kudüs'teki kutsal yerlerin çift adlandırılmalarının analizine yer verilmiştir. Burada yer adı bilimi ile kastedilen, yer adlandırılmalarının çeşitli anlamlarının incelenmesidir. Yer adları, içinde var oldukları farklı siyasi bağlamların yansımasıdır. Dolayısıyla bu yer adları, söylem içinde kullanıcılarının onlara atfettiği farklı anlamlar hakkında da bilgi vermektedir. Bu nedenle, yeniden adlandırma sürecinin analizi, yer adlarının doğasında var olan dil dışı anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır.

Dünyanın pek çok ülkesinde iki dilli yer adları sıklıkla kullanılmaktadır. Yol tabelalarında aynı yerin iki farklı adla gösterildiğini gören bir kişi, sosyo-etnik açıdan birlikte varoluşun baskın olduğu bir ülkede bulunduğunu anlayacaktır.

Kudüs dışında hiçbir yerde Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların gelenekleri ve kültürel mirasları bu derece örtüşmemekte ve bu derece birbirini desteklememektedir. Birbirinden farklı topluluklar, manevi çeşitliliğin bu mikrokozmosunda ayrı adlarla, aynı yerleri kutsal kabul etmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) genel direktörü Irina Bokova, "bu adların tanınmasının, kullanımının ve söz konusu adlara saygı gösterilmesinin gerekliliğine ¹dikkat çekmiştir.

Bununla birlikte, bu adlar kimi zaman "öteki"nin kimliğini ortadan kaldıracak şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, Kudüs'teki Camiler Alanı Müslümanlar tarafından Harem-i Şerif (Yüce Mabet), Yahudiler tarafından ise Har Ha-Bayit (Tapınak Tepesi) olarak kutsallaştırılmaktadır. Kimi haber ajansı, bu kutsal yerden bahsederken iki adı aynı anda kullanmaktadır. Diğerleri ise, Yahudi veya Arap fark etmeksizin, tam tersine, tek bir adı kullanmakla yetinmektedir. Acaba bu kararlar editoryal sorunları mı; yoksa siyasi, ideolojik ve/ya dinî muhtemel kaygılara karşılık olarak ideolojik açıdan yapılan seçimleri mi ortaya çıkarmaktadır?

Kısacası bu çalışma, entelektüel modeller ile bireylerin ve kültürlerin iletişim sürecinde kendini gösteren ideolojilerin aktarımına doğrudan katkı sağlayan, medyada geçen kutsal yer adlarının imgesini ve söylemsel kimliğini incelemeyi amaç edinmektedir.

¹ <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1568>

Çalışmanın Kapsamı ve Sonuçlar

Araştırmanın Yapısı, Bağlamı ve Yöntemi

Her şey, UNESCO'nun kadim şehir Kudüs ve bu şehirde bulunan kutsal yerlerin durumu konusunda bir karara varması ile başlamıştır. Daha çok kültürel konulara eğilen bu örgütün metinleri, böylelikle, siyasi ve dinî bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle, iki veya daha fazla üye devlet arasında kültürel ayrıcalıklar olabileceği gibi, bir dış çatışmanın da olabileceği açıkça ortadadır. Yakın zamanda, pek çok medya kanalında görüş ayrılığı belirmiştir. Filistin, İsrail, Amerika Birleşik Devletleri, Lübnan, Suriye ve Suudi Arabistan'da, herkesçe bilinen bu örgütün Paris'teki genel merkezinde neler olup bittiğini öğrenmek amacıyla gündem takip edilmektedir.

UNESCO yürütme kurulu 2016 yılında, Kudüs'te bulunan kutsal sit alanlarının Arapça terimlerle adlandırıldığı bir metin hayata geçirmiştir. Bu metinde geçen belirli adların seçimine ilişkin birtakım itirazlar olmuştur. Örneğin, camiler alanından bahsedildiğinde bir Yahudi terimi olan "Tapınak Tepesi"ne hiçbir şekilde yer verilmezken Arapça bir terim olan "Burak Duvarı"ndan sonra "Ağlama Duvarı Avlusu" terimi parantez içinde kullanılmıştır. Bu örnekler, UNESCO'nun söz konusu yerler ile her iki halk arasındaki bağları görmezden geldiği veya saptırdığı sonucunu çıkarmak için bir isme öncelik tanınmanın yeterli olduğunu göstermektedir.

Farklı metinlerin karşılaştırılması, yer adlarına ilişkin görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu olgu, "kasıtlı çok dilli iletişim" diye adlandırılmaktadır. Bu bağlamda çeviriler, yeniden yazma ve yayın konusunda bilgilendirici bir filtreleme sürecinin sonucu hâline gelmektedir. Farklı tarafların, kutsal sit ve alanları kendi kavramları ile açıklayabildiği bu çok dilli iletişim biçimi, aynı konuların farklı dillerde aktarıldığı söylemsel uygunluğu yansıtmaktadır.

Görüş ayrılıkları haklı görülebilir çünkü farklı gazete ve medya kanalları aynı ideoloji veya aynı yayın çizgisine sahip olmak mecburiyetinde değildir. Ancak, Reuters gibi aynı haber ajansı bünyesinde kaleme alınan çok dilli çeviriler söz konusu olduğunda, birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Kuşkusuz, çevirmenlerin, mesajı kaynak metindeki şekliyle aktarmaları beklenmektedir. Peki, çevrilecek öğelerin dil dışı ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu durum her zaman mümkün müdür? Yer adları her zaman için belirli bir bağlam ile ilintilidir; dolayısıyla bu yer adları, siyasi eylemlere yönelik olsun veya olmasın, bir düşünce ve inançlar bütünü olan

ideolojilerin aktarıcısı olma özelliğine sahiptir. Bunun yanı sıra, hedef kitleye bağlı olarak, çeviri sürecinde dikkate alınması gereken yan anlamların da aktarıcısıdır.

Bir ögenin belirli bir anlatım içinde, herhangi bir şekilde adlandırılması, bu anlatıma verilen tepkileri yönlendiren ve sınırlandıran yorumlayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Kimi yer adlarının diğer dillerde eşdeğer karşılıkları bulunmaktadır. Bu da kuşkusuz, kültürler arasındaki iletişim ve diyalogu kolaylaştırmaktadır. Örneğin "Kudüs", Arapçada "القدس" (Kudüs), İbranicede ise "ירושלים" şeklinde adlandırılmaktadır. "Hebron" İbranicede "הברון" iken, Arapçada "الخليل" (El- Halil)'dir. Kutsal yer "Hebron" (El- Halil) ise İbranicede "המכפלה מערת" (ma'arat ha-makhpela), Arapçada "الإبراهيمي الحرام" (Harem-i İbrahim), yani "İbrahim Camii" olarak bilinmektedir.

Birleşmiş Milletler Örgütü gibi, ideoloji ve çıkarları birbiri ile her zaman uyuşmayan pek çok üye devleti bir araya getiren uluslararası bir örgüt için çeviri yapmak, oldukça zor bir görevdir. Her bir sözcük, tırnak işareti, parantez, virgül ve nokta önemlidir. Kaynak dile hâkimiyet yalnızca söz dizimi, söz varlığı, imgesel ifadeler ve eğretilemeler değil; aynı zamanda yan anlamlı ve imalı sözcükler ile kültürel, tarihî, edebî, siyasi ve sosyal bağlamlar hakkında da bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Böyle bir örgütte çalışan çevirmenler, ülkeler arası ilişkilere her gün tanık olmaktadır ve Zaina Kenge²'ye göre bu çevirmenler, üye devletler arasında varlık gösteren hassas siyasi sorunları ve duyarlılığı akıllarında tutmalıdırlar. Dahası, anlamı aktarmaya ve kaynak metinde anlatılanlara sözcüğü sözcüğüne uymaya dikkat etmelidirler. Aynı durum, haber ajanslarının kullandığı farklı dilsel ulamlar için de geçerlidir. Örneğin, "Tapınak Tepesi" terimi Arapçaya nasıl aktarılmalıdır? Kaynak metne sadık kalınarak Arapçaya sözcüğü sözcüğüne "الهيكل جبل" "Cebel-i Haykal" şeklinde mi çevrilmeli, yoksa "Yüce Mabet" anlamına gelen Arapça "Harem-i Şerif" terimi kullanılarak yeniden bağlamsallaştırılması mı gerekmektedir? Kimileri bu iki terimi eşdeğer kabul edebilecekken, kimileri de ideolojik aktarımı sağlayan adlar olarak görecektir. "Öteki"nin reddedilmesi, onun sahip olduğu tüm ideolojileri temsil eden terimlerin de reddedilmesi anlamına gelmektedir.

Sosyopolitik bir süreç olan yer adlarının çevirisi, kaynak dilde anılan adların kimi zaman belirgin, kimi zaman da çok farklı ifadelere aktarımını gerektirmektedir. Evet, aynı yerin iki farklı dilde, iki adı olabilmektedir ve bunların çevirisi bir avantaj olarak düşünülebilmektedir. Ancak bu söz varlıklarının, ideolojileri aktaran ve bir toplumun haklarını temsil eden bir özelliğe

² Birleşmiş Milletler Örgütü Arapça çevirmeni: www.youtube.com/watch?v=9DiDSIUZf4Q

de sahip olduğu düşünüldüğünde, tartışmalı bir yeri adlandırırken kullanılacak sözcüğü seçmeden önce dikkatlice düşünmek yerinde olacaktır.

Arap dünyasında kültür ve din, daha çok iletişimin özenle kurulmasını şart koşturmaktadır. Bu alanda sansür; siyasi, dinî ve/ya sosyal pek çok ölçütü içine almaktadır. Arap çevirmenler, çeviri sürecinde ihtiyati sansür uygulama ve rahatsızlık vermektan kaçınmak için çevrilecek öğeleri daha üstü kapalı olarak ifade etme eğilimindedirler. Örneğin Irina Bokova, 14 Ekim 2016 tarihinde Kudüs ve Kudüs Surları hakkında, konuya ilişkin kendi görüşlerini ifade ettiği bir bildiri³ yayımlamıştır.

İNGİLİZCE	FRANSIZCA	ARAPÇA
The Al Aqsa Mosque/ Al-Haram al-Sharif, the sacred shrine of Muslims, is also the Har HaBayit– or Temple Mount– whose Western Wall is the holiest place in Judaism, a few steps away from the Saint Sepulcher and the Mount of Olives revered by Christians.	La mosquée Al Aqsa/Al-Haram-al-Sharif, sanctuaire sacré des musulmans, est aussi le Har HaBayit – ou mont du Temple – dont le mur occidental est le lieu le plus sacré du judaïsme, à quelques pas du Saint-Sépulcre et du mont des Oliviers révéérés par les chrétiens. ⁴	إنّ المسجد الأقصى/الحرم الشريف مكان مقدّس للمسلمين تماماً كما أنّ جبل الهيكل ومنه الحائط الغربي هو المكان الأكثر قدسيّة في الديانة اليهودية، والذي يقع على بعد بضع خطوات من كنيسة القيامة وجبل الزيتون، الأماكن المقدّسة للمسيحيين. * Mescid-i Aksa/ Harem-i Şerif Camisi, Kutsal Kabir Kilisesi'ne ve Hıristiyanların kutsal saydığı Zeytin Dağı'na birkaç adım ötedeki, Yahudiliğin en kutsal yeri olan Batı Duvarı'nın da içinde bulunduğu Tapınak Tepesi kadar Müslümanların kutsal mabedidir.

Şekil 1. Genel direktörün Kudüs ve Kudüs surları hakkında paylaştığı bildiriden bir alıntı.

³ <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1568>

⁴ Özgün metin yazarının tabloda örnek olarak gösterdiği Fransızca metnin, tarafımdan yapılan Türkçe çevirisi için bkz: Müslümanların kutsal mabedi Mescid- i Aksa/ Harem-i Şerif camisi, **aynı zamanda**, Kutsal Kabir Kilisesi'ne ve Hıristiyanların kutsal saydığı Zeytin Dağı'na birkaç adım ötedeki, Yahudiliğin en kutsal yeri olan Batı Duvarı'nın da içinde bulunduğu Har HaBayit veya Tapınak Tepesidir.

Yahudiler gibi Müslümanlar da kendilerine özgü adları kullanarak Kudüs üzerinde hak iddia ettiklerinden dolayı, "olmak" (fr. être/ ing. to be) fiilinin buradaki kullanımı oldukça hassas görünmektedir. Öte yandan metni Arapçaya çeviren çevirmenin, Müslüman Arap halkına yönelik mesajı yeniden düzenleyerek "olmak" fiilinin kuvvetli etkisinden kaçınmaya çalıştığı gözlemlenmektedir.

Yahudiler ve Müslümanlar her ne kadar bir diğerinin hak iddiasını kabul etmese de yukarıda örnek olarak verilen metnin Fransızca ve İngilizce versiyonlarında kullanılan "olmak" fiili, bu yerin Yahudiler için olduğu gibi Müslümanlar için de aynı olduğu gerçeğinin açıkça ifade edildiğini göstermektedir. Bununa birlikte, kaynak metni Arapçaya aktaran çevirmen-editör, iletiyi yeniden kaleme almış ve metnin İngilizce ve Fransızca versiyonlarındaki gibi doğrudan belirtmeyip söz konusu ögenin her iki taraf açısından önemini ifade etmekle yetinmiştir. Çevirmen, bu fiilin "çekirdek anlamı"nı doğruladıktan sonra metnin amacına sadık kalarak- Kudüs ve Kudüs'te yer alan kutsal mekanların herkes için önemini vurgulamak gibi- bir çeviri kararı alabilmekte ve o sözcüğü kullanmayarak metne sözcüğü sözcüğüne soyut bir bağlılık ilkesinden (Eco, 2006: 107) uzaklaşabilmektedir.

Haber çevirmenleri her şeyden önce, okurun beklentilerini dikkate alan bir iletişim elçisi rolü üstlenmelidir. İlk olarak, alıcı topluma yönelmekte ve ele alınan konular ile duymayı tercih ettiği görüş ve ideolojilere göre konumunu belirlemektedir.

Bu makalenin amacı doğrultusunda, 2013- 2018 yılları arasında uluslararası haber ajansı Reuters tarafından, UNESCO kararlarının uygunluğu ve İsrail- Filistin anlaşmazlığında yerlerin önemli rolü hakkında yayımlanan 30 metin seçilmiştir. Bu metinlerde, özellikle Kutsal Topraklar olarak bilinen alandaki kutsal yerlere verilen yer adlarının Arapça çevirileri incelenmiştir. Elde edilen veriler, anlatı kuramına ve tartışmalı adlandırma yöntemlerinin incelenmesinde ana referanslardan biri olan "etiketleyerek çerçeveleme" (Baker 2006) sürecine göre analiz edilmiştir.

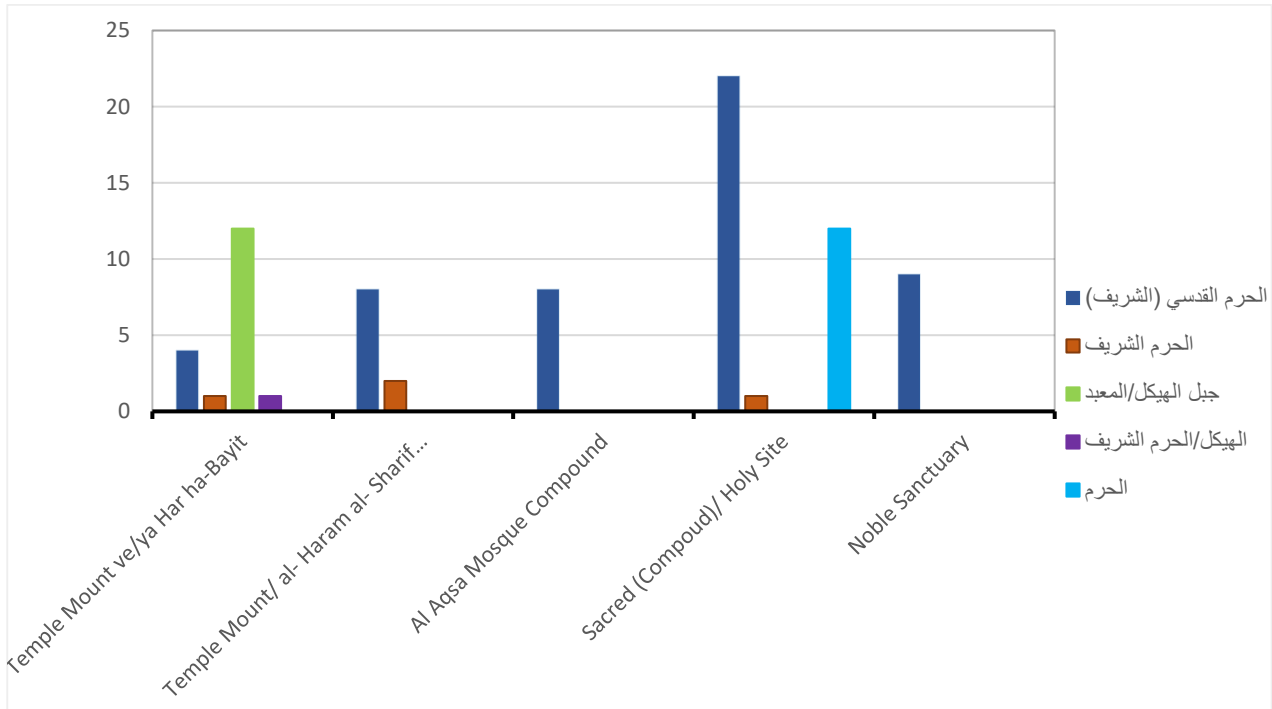
Bugün, tartışmalı görüşlerin yayılmasını sağlayan imtiyazlı kanallardan biri olarak basının yer verdiği bu yer adlarının söylemsel imgesinin anlaşılması için, yöntem olarak bu yer adlarının oluşumuna ilişkin genel profil gözlemi seçilmiştir. Böylelikle, özel isimlerin hangi tür anlamları harekete geçirdiğinin ve farklı dillere ne şekilde aktarıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler

Özgün metinler ile çevirilerinin karşılaştırmalı ve anlamsal analizi, Toury'nin (1995) bağlamsallaştırılmış sosyal davranış olarak tanımladığı çeviri sürecini ortaya çıkarmaktadır. Bu aynı zamanda adlandırma işleminin somut izlerinin gözlemlenmesine ve gerçeğin bir kesitinin adlandırılmasından çok, kullanıcılarının sosyal deneyimlerine göre oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

C. Schäffner ve S. Bassnett de haber metinlerinin her zaman için bir yeniden bağlamsallaştırma aşamasından geçtiği ve her yeniden bağlamsallaştırmanın bir dönüşüm olduğu konusunu özellikle ele almışlardır. Yeniden bağlamsallaştırma, gösterge ve anlamların özgün metin bağlamından çıkarılıp başka bir kültürel ve siyasi bağlama dönüştürülmesidir. Bu durum, anlamın ve kimi zaman da özgün metnin *skoposunun* değişmesi demektir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, çeşitli tepkilere neden olabilecek tamamen farklı işlevlere hizmet edebilmektedir.

Bu çalışmada, adları ideolojik açıdan ayrıcalıklı terimler haline getiren kültürel, kimliksel ve siyasi işlevler analiz edilmiştir. Başka bir deyişle bu çalışma, basın tartışmaları aracılığıyla bir bakış açısı oluşturmak için özel isimlerin söylemsel işlevleri, onların bağlamsal kullanımları ve çeşitlerine ilişkin repertuarı genişletmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın bu bağlamını örneklendiren grafik aşağıda sunulmuştur:

Şekil 2: Çeviri eğilimlerine genel bir bakış

İlk olarak, bütüncenin İngilizce versiyonlarında yerlerin sistemli olarak iki isimle adlandırıldığı görülmüştür. Yazarlar, yer adlarının farklı tarihsel içeriğini gözden kaçırmamaya özen göstermişlerdir. Pek çok değer ve anlamın aktarıcısı olan özel isimler, tarihsel açıdan gerçek bir söylemsel bellek alanını veya her kültürün ortak anlatılarının ortaya çıkmasına katkı sağlayan söylenceleri oluşturmaktadır (Siblot, 1997: 33). Bu konuya şu sözleri ile dikkat çekmiştir: "Adlandırma, işaret ettiklerimize göre zorunlu olarak bir karara varmaktır." Bu nedenle basın, Fransızca konuşan tarafta "Camiler alanı (Yahudiler için Tapınak Tepesi)"; İngilizce konuşan tarafta "Temple Mount (Harem-i Şerif)" şeklinde çift adlandırma yaparak bu bağlamda mesafesini korumaktadır (Bourdon, 2009: 240).

Bununla birlikte bu çalışmanın analizi, İngilizce özgün metinler ile Arapça çeviri metinlerde iki farklı eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Kaynak metinler, tarihsel ve kimliksel anlaşmazlık içinde bulunan her iki tarafın da kutsal olarak nitelendirdiği yerlerin adlandırılmasında, çift adlandırma yöntemini kullanma ve böylelikle bu anlaşmazlığın karmaşıklığı ile dinî konuların hassasiyeti dolayısıyla, yer adı bilimi konusundaki kaygılarla mesafeyi koruma eğilimindedir. Öte yandan, yalnızca alıntılar bu diplomatik eğilimden muafır. Nitekim, yazarlar sadece atıfta bulunulan kişinin kullandığı ifadeyi korumaktadırlar.

Arapça çevirilere gelince, eğilim daha çok Arap ve Müslüman kültürünü yansıtan sözcüklerin kullanılarak ilgili yerlerin kendilerine mâl edilmesi yönündedir. H. Guillourel'e (1999: 71) göre, "Belirli bir alanı adlandırarak onu kendimize mâl eder ve sonunda da kendi toprağımızı meydana getiririz." Dolayısıyla adlandırma, insanlarla yerler arasında bir bağ oluşturmaktadır. Bununla birlikte adlandırma ne alıntılar söz konusu olduğunda ne de çevirmenlerin başka bir yerde aynı özgürlüğü kendilerine tanımayıp kendilerini "Tapınak Tepesi" terimini Arapçaya sözcüğü sözcüğüne çevirmek mecburiyetinde hissettikleri farklı yer adlarının açıklama cümleleri söz konusu olduğunda geçerlidir. Çevirmen yalnızca bir kez Arap terimini Yahudi terimi tarafına kaydırmıştır.

Analiz edilen metinlerde söz konusu yerin nitelendirilmesinde "the site, the holy site, the sacred compound, the area," ve benzeri "yan anlamlı sözcükler" (Huygue 2017) de kullanılmıştır. Böylelikle ileti, "bilgilendirici bir şekilde" sözcüğün anlamı ile bütünleştirilmekte ve sözcüğün yan anlamının söylemsel amaca uygun olarak kullanılması ilgili kişilere bırakılmaktadır. Bu çalışmada yapılan analiz, söz konusu yan anlamlı adların tamamının

uyarlandığı ve Arapça yer adları ile değiştirildiğini göstermiştir. Örneğin; الحرم القدسي الشريف⁵, الشريف الحرم⁶ veya الحرم⁷.

Çevirmenler bunu yaparken, konunun yalnızca okuyucuların aşına olduğu kısmını vurgulayarak özgün metnin diplomatik boyutunu feda etmektedirler. Yahudi halkı ile kutsal yer arasındaki ilişkinin anlatıldığı bölümlerin Arapça çevirilerde silinmiş olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Yer adlarının çevirisinde kullanılan çeviri yöntemlerinin nicel analizi, kimi zaman bağlama göre koşullandırılan haber metinleri çevirilerinde görülen bu iki eğilimin belirlenmesini sağlamıştır. Adlar, anlamsal açıdan önem taşımaktadır ve haberlerin bir parçasıdır. Dolayısıyla, hedef kitleye göndergeler hakkında bilgi vermektedir. Bu dil dışı unsurlarla karşılaşan bazı çevirmenler, adların bire bir çevirisinden yana tercihte bulunmaktadırlar. Bazı çevirmenler ise, bu özel ve coğrafi özellik taşıyan adları, hedef kültür ve dilin normlarına uygun bir şekilde uyarlamayı veya Arap bakış açısına uymayan ve Arapça hazırlanmış metinlerde hoşça gitmeyecek ifadeleri silmeyi tercih etmektedirler.

SONUÇ

Sonuç olarak, haber metni çevirmenleri, okurlarının taleplerini karşılamaya çalışan "diplomatlar"dır. Yer adlarının seçimi, kullanıcıları tarafından savunulan siyasi, dinî ve kimliksel fikirleri yansıtmaktadır. Yeniden adlandırmada çevirmenler, bir yere yeni bir anlam vermek ve o yere sahip olduklarını göstermek için isteklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla yeniden adlandırma, sembolik bir sahiplenme eylemi hâline gelmektedir. Bu nedenle, yer adlarına ilişkin kararlar artık yalnızca dilbilimsel, politik ve ideolojik sorunlar temelinde tanımlanmamaktadır.

Beşerî bilimlerde alanında yer adları ile ilgili yapılmış güncel çalışmaların sayısı az olmasına rağmen, özellikle dilbilim alanında, bu konuya olan ilginin son on yılda arttığı görülmektedir (Akin 2000, Gardy 1987, Guerin 1998). Bununla birlikte, jeopolitik sorunlar nedeniyle bu konunun ön plana çıkması, araştırmacıların çalışmalarına sürekli olarak malzeme sağlamasına rağmen, dinî ve kültürel yerlerin adlandırılması konusu yeterince ilgi görmemektedir. Bir dil kültüründen diğerine çeviri söz konusu olduğunda benimsenen yöntemlerle ilgili pek az çalışma bulunmaktadır. Dolayısıyla bu konunun çeviribilimsel açıdan daha fazla ele alınması gerekmektedir.

⁵ Harem-i Kuds-i Şerif.

⁶ Harem-i Şerif (Yüce Mabet).

⁷ Harem.

KAYNAKÇA

- Baker, M. (2007). Reframing Conflict in Translation. in *Social Semiotics*, 2, p. 151-169.
- Baker, M. (2006). *Translation and Conflict: A Narrative Account*, Londres: Routledge,
- Bourdon, J. (2009). *Le Récit impossible : le conflit israélo-palestinien et les médias*. Bruxelles: De Boeck.
- Chilton, P. et Schäffner, C. (1997). *Discourse and Politics*. in van DIJK Teun Adrianus (dir.), *Discourse as Social Interaction*, Londres, Sage, p. 206-230.
- Eco, U. (2006). *Dire presque la même chose. Expériences de traduction*, Paris: Grasset.
- Guidère, M. (2010). *Introduction à la traductologie*, Bruxelles: De Boeck.
- Guillorell, H. (1999). *Toponymie et Politique*. in AKIN S. (dir.), *Noms et re-noms*, Rouen (France): Publications de l'université de Rouen, p. 61-91.
- Huyghe, R. (2017). *Qu'appelle-t-on un lieu?»*, in CISLARU Georgeta (dir.), *L'acte de nommer: une dynamique entre langue et discours*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle, p. 189.
- Ladmiral, J. (1995). *Traduire, c'est-à-dire... Phénoménologies d'un concept pluriel»*, in *Meta*, 3, p. 415-20.
- Schäffner, C. et Bassnet, S. (2010). *Political Discourse, Media and Translation*, Newcastle upon Tyne (Royaume-Uni): Cambridge Scholars Publishing.
- Siblot, P. (1997). *D'un nom l'autre»*, in *Nouvelle revue d'onomastique.*, 29-30, Paris: Société française d'onomastique, p. 176-188.

KATLANIR PEKİN

Künye: (Kitap incelemesi) Ceylan, Ertuğrul (2021). “Katlanır Pekin”
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi,
C.3/2, s.287-293. Orcid: 0000-0001-6646-0382

Ertuğrul CEYLAN*

Çin günümüzde daha çok ekonomik atılımlarıyla uluslararası arenada bilinse de edebiyat, kültür ve felsefe gibi birçok alanda da adından söz ettirmektedir. Özellikle son yıllarda Çin edebiyat dünyasına ait kayda değer sayıda eser, Çince'den farklı dünya dillerine çevrilmiştir. Günümüzün Nobel ödüllü yazarı Mo Yan'ın *Kızıl Darı Tarlaları*, Yu Hua'nın *Yaşamak* adlı eserleri ile Çin klasik edebiyatından Cao Xueqin'in *Kızıl Köşkün Rüyası*, Wu Cheng'en'in *Batıya Yolculuk* gibi eserleri birçok farklı dile çevrilmiştir. Ülkemizde de son yıllarda değerli akademisyenlerimiz ve çevirmenlerimiz tarafından birbirinden farklı konu ve içerikleri barındıran Çin eserleri dilimize çevrilmiştir. Bu eserlere; Prof. Dr. Giray Fidan tarafından dilimize kazandırılan Huo Da'nın çok ses getiren romanı *Müslüman*

Cenazesi, Zhang Wei'in *Kadim Gemi*, Zhuang Zi'nin *Zhuangzi Metinleri*, Konfüçyüs'ün *Konuşmalar*, Guiguzi'nin *İkna Sanatı*, A Yi'nin *Kusursuz Cinayet* adlı eserlerini ve Erdem Kurtuldu tarafından dilimize kazandırılan Nobel Ödüllü yazar Mo Yan'ın *Kızıl Darı Tarlaları*, *Saydam Turp*, *Değişim*, *İri Memeler ve Geniş Kalçalar*, *İçki Cumhuriyeti*; Yu Hua'nın *Kanını Satan Adam*, Yan Lianke'nin *Günler Aylar Yıllar* adlı eserlerini örnek gösterebiliriz. Yapılan bu çalışmalar çeviri eser sayısını ve kalitesini her geçen gün artırmaktadır. Bu edebi çeviriler aracılığıyla Çin'i sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda Çin düşünce dünyasına ait eşsiz eserlerle daha derinlemesine tanıma imkânı bulmaktayız. Edebiyat bir ülkenin adeta saklı bahçesidir. Özellikle Çin gibi yüzyılları aşan tarihi bir geçmişi olan milletlerin yıllar içerisinde göstermiş olduğu değişim ve gelişimi okuyabileceğimiz önemli bir bilim dalıdır. Bu bağlamda

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Nevşehir-TÜRKİYE, eceylan@nevsehir.edu.tr

bu çalışmada Çin'in genç bilim kurgu yazarlarından Hao Jingfang'ın önemli bir eseri olan *Katlanır Pekin* adlı kitabın değerlendirmesi yapılacaktır.

Çince aslından dilimize Fatma Ecem Ceylan tarafından kazandırılan *Katlanır Pekin*, Monokl Yayınevi tarafından 2021 yılında yayımlanmıştır. Kitabın teknik özellikleri ise şöyledir: İlk basım olan eser, toplam 283 sayfa, 13.5x21 cm boyutlarında ve ikinci hamur kâğıda basılmıştır.

Yazar Hao Jingfang, 1984'te Tianjin'de doğmuş ve eğitimini Tsinghua Üniversitesi'nde tamamlamıştır. 2013'te işsizlik meselesini temele yerleştiği iktisat doktorasını tamamlamıştır. 2016 yılında *Katlanır Pekin* adlı öyküsüyle, en iyi uzun öykü dalında Hugo Award'ı¹ kazanmış ve bu ödülü kazanan ilk Çinli kadın yazar olmuştur. (Katlanır Pekin, Hao Jingfang Biyografisi)

Kitabın orijinal adı *孤独深处*'dur. Ön sözde yazar esere *Yalnızlığın Derinliği* adını verdiğini söylemiştir. Ancak Türkçeye çevrilen eser, adını eserin ilk ve en uzun öyküsü olan *Katlanır Pekin*'den almıştır. Eser, toplam on iki öyküden oluşmaktadır. Bu öyküler, "Katlanır Pekin", "Telli Çalgılar Korosu", "Müreffeh Merkez Üstü", "Evren Tiyatrosu", "Son Cesur Adam", "Doğum ve Ölüm Alemi", "Afang Sarayı", "Ceres'in Uçuşu", "Mars", "Derin Dağ Sanatoryumu", "Kimsesiz Hasta Odası" ve "Erteleme Hastası"dır.

1) Katlanır Pekin: Eserin adını aldığı bu öykü, aynı zamanda yazara Hugo ödülünü kazandırmıştır. Kitabın en uzun öyküsüdür. Öyküde yer alan katlanır şehir, üç boşluğa ayrılmıştır. Bu boşluklar, yaşayan kişilerin kimlik ve statülerine göre oluşturulmuştur. Boşluklar arasındaki geçişler resmi bir neden yoksa yasaktır. Eğer boşluklar arasında geçiş yapmaya kalkar ve yakalanırsanız hapis cezası vardır. Öykünün kahramanı Lao Dao, üçüncü boşlukta yaşamaktadır. Üçüncü boşluk, şehrin en alt sınıfının yaşadığı boşluktur. Lao Dao, evlatlık kızının iyi bir anaokulunda eğitim alması için paraya ihtiyaç duymaktadır. Üçüncü boşlukta yaşayan ve çöpçü olarak çalışan biri için ise anaokulu ücretleri ciddi oranda yüksektir. Lao Dao, bu parayı ikinci boşlukta yaşayan Qin Tian'e yardım ederek kazanacaktır. Qin Tian'in birinci boşlukta yaşayan sevgilisine mektup iletme istemesi ve Lao Dao'ın bu işe gönüllü olması öyküyü daha heyecanlı hâle getirmiştir. Lao Dao bu sayede boşluklar arasında son derece riskli ve macera dolu bir yolculuğa çıkmıştır. Bu yolculuk esnasında boşluklar arasındaki yaşam ve statü farklarını gören Lao Dao, Çin'de var olan sınıf farklılıklarını da göz önüne sermektedir.

2) Telli Çalgılar Korosu

¹ Hugo Award, bilimkurgu alanında verilen prestijli bir ödüdür.

Öykü şehir meydanında yapılan orkestra performansı sırasında yaşanan olaylar ve sonrasını anlatmaktadır. Öykünün başında orkestrada bir müzisyen olan Chen Jun'ün gözünden ortamda bulunan insanların genel psikolojik durumları tasvir edilmiştir. Bu tasvirin yapıldığı sırada yaşanan büyük patlama sonrasında Çelik Adamlar dünyayı istila etmeye başlamışlardır. Çelik adamların istilasından üç yıl sonra, Chen Jun, Lin Hoca ve arkadaşları Çelik adamlara karşı mücadele etmeye karar vermişlerdir. Bu mücadelenin tek silahı ise müzik olmuştur. Bu öyküde müzik ve fiziğin birbiri ile olan ilişkisi çok güzel bir anlatım ile tasvir edilmiştir. Bu öyküde daha ağırlıklı olmakla birlikte, eserin tamamında yazarın asıl alanının Fizik olduğuna dair izler görmekteyiz.

3) Müreffeh Merkez Üssü

Öykü, *Telli Çalgılar Korosu*'nda olduğu gibi müzik temalıdır. Hatta bunu Telli Çalgılar Korosu'nun devamı olarak da nitelendirebiliriz. Bu öykünün başkahramanı Chen Jun'ün eşi olan A Jiu'dur. Öyküde, iyi bir müzisyen olan A Jiu'nun Çelik adamlarla nasıl tanıştığına, onlara nasıl boyun eğdiğine, sonrasında ise onlara karşı direnişine yer verilmiştir. Bir önceki öyküde olayları Chen Jun'ün ağzından dinlerken, bu öyküde olaylara A Jiu'nun gözünden bakmaktayız.

4) Evren Tiyatrosu

Soğuk bir şehir olan Glasgow'da geçen öykü, giriş cümlelerinde Geleneksel Çağ'ın soğuk olduğundan, Akıl Çağı'nın ise daha da soğuk olduğundan bahsetmektedir. Öykünün başkahramanı Yilian'dir. Akıl Çağı'na geçince şehirlerin hepsi sırasıyla ıssız bir şehre dönüşmüş, insanlar da geleneksel kültürlerini unutmaya başlamışlardır. Yilian'in sokakta gitar çalan bir şarkıcıya rastlamasıyla beraber öykü daha akıcı hâle gelmiştir. Öyküde teknolojinin tüm hayata yayılması ile birlikte kültürün ve bayramların kaybolması konu alınmıştır. Kültürün yok olması ise dünyayı ele geçirmek isteyen ve insanların varlığını küçümseyen gözlemcilere bağlanmıştır. Öyküde bayramların önemi ise şu şekilde vurgulanmıştır:

...Peki, insan topluluklarını saldırganlıktan kurtarıp bir arada tutan şey neydi? En başından beri bayramlardı...

Bayramın kendi başına bir anlamı yok, aslında sadece bir zaman dilimi. Ancak bayram bütün insanların aynı anda aynı ritüelleri gerçekleştirmelerini, aynı duaları etmelerini, farklı meşgalelerden kendilerini kurtarıp bir bütün olma hissini yaşamalarını sağlar. İnsan topluluklarının birbirine bağlı olmasının asıl kaynağı, bu ayniyet hissidir. (s. 110)

5) Son Cesur Adam

Öykü, kendi içinde üç bölüme ayrılmıştır. Öykünün ilk bölümü, Si Jie 47 ve Pan Nuo 32 arasında geçen olay örgüsünden oluşmuştur. Si Jie 47 adlı klon, yetkililerden kaçarak Pan Nuo 32'nin çalıştığı yere saklanmıştır. Kendi evren modelini tasarlayan Si Jie'nin tüm kopyaları öldürülmüş ve geriye sadece Si Jie 47 kalmıştır. O da öldüğü takdirde dünyada hiçbir izi kalmayacaktır. Bu nedenle Pan Nuo 32'den kendisine yardım etmesini istemiştir. Geride en azından bir kopyasını bırakmak isteyen Si Jie 47'nin şu sözleri oldukça dikkat çekicidir:

...Hayat bir bedenin varlığını aşar. Bizim her birimiz, her bir klonumuz aynı hayata sahip. Bu, tıpkı bir kitap gibi. Bir kitabı yok ettiğinde bu kitabı yok ettiğini söyleyebilir misin? Hayır, söyleyemezsin. Kâğıt olduğu sürece, hâlâ bir kopyası yapılabilir. Hatta aynısı bile. Kitabın ruhu onun içeriğidir, kâğıtla alakası yoktur. Bu dünyadaki tüm kitapların kopyası yok edilse bile, bu kitap hâlâ var olacaktır... (s. 124)

Öykünün ikinci bölümü, Si Jie 47'nin Pan Nuo 32 tarafından yetkililere teslim edilmesiyle başlamıştır. Akabinde ise Si Jie 47 yargılanarak infaz edilmiştir. Si Jie 47'ye ihanet etmiş gibi algılanan Pan Nuo 32 ise Si Jie'nin ölümünden yedi yıl sonra boğazı kesilerek öldürülmüştür.

Öykünün son bölümü ise Pan Nuo 32'nin klonları Pan Nuo 34 ve Pan Nuo 35 arasında geçmektedir. Yaşlı Pan Nuo 34 klon olduğu için utanan genç Pan Nuo 35'e yaratılmalarındaki yegâne amacı aktarmaktadır.

6) Doğum ve Ölüm Alemi

Öykü, reenkarnasyon ile ilgilidir. Başkahramanın öldüğüne inanmaması sonucunda ortaya çıkan diyalogda şu sözlere yer verilmiştir:

...İnanmayabilirsin veya imkânsız olduğunu sanabilirsin. Fakat sana bir şey soracağım. Niçin Budizm'in ölümden sonra başka bir bedende doğuşa inandığını düşünüyorsun? Çünkü Hinduizm şöyle diyor: 'İnsan, ölümsüz tanrıların şeffaf penceresidir.' Peki neden Platon, 'Öğrenmek anımsamaktır,' diyor ve neden yapay zekâ hâlâ başarılı olamadı?...

... Çünkü doğan her bir insan ebediyen var olmak için bir kere beden değiştiriyor. Bu hayat, sadece bir beden başka bir bedenle birleşmesi demek. Önceki beden hatıraları kaybolur ancak hareket kabiliyeti aynı kalır. Sadece çocukların gayreti uyandırır hatıraları. Bu yüzden, yapay zekâ en kolay şeyleri bile öğrenemez... (s. 157)

7) Afang Sarayı

Öykü, kendi içinde on üç bölüme ve üç sona ayrılmaktadır. İçerisinde Çin tarihinden özellikle İmparator Qin Shi Huang döneminden esintiler barındırmaktadır. Qin Shi Huang'ın ölümsüzlüğü aradığı Çin'de bilinen bir gerçektir. Bu bilgiden faydalanan yazarın öyküsünde, Qin Shi Huang gerçekten de ölümsüzlüğü bulmuştur. A Da ise Qin Shi Huang'ın gizli yerini bulan baş kahramandır. Öyküde, Qin Shi Huang'ın ait olduğu yere yani Xi'an'a geri dönmesinin öyküsü anlatılmıştır. Baş kahraman A Da'nın ise bunda rolü büyüktür. Qin Shi Huang'dan büyük dersler alan A Da, yeni hayatına daha azimli bir şekilde başlayacaktır.

8) Ceres'in Uçuşu

Öykünün baş kahramanı Bay Langning Mars'ta yaşamaktadır. Dünya, insanların yaşam yeri olmaktan çıkmıştır. İnsanlar Mars'a ve yaşam olasılığı olan Ceres'e yerleşmişlerdir. Bunların dışında yaşamı sürdürmek için yeni gezegen arayışları devam etmektedir. Ceres halkı, çocukların bulunduğu güzel bir yerdir. Bay Langning düzenli olarak onlara anılarını anlatmakta ve kitaplar getirmektedir. Mars'ı görmeyen, Marstaki çocuklar kadar hayal gücü olmayan bu çocuklara üzülen Bay Langning, onların ufkunu açmaya çalışmaktadır.

9) Mars

'Ceres'in Uçuşu' adlı öykünün devamı niteliğindedir. Çocuklara yeni kitaplar getirmek için Mars'a giden Bay Langning, burada Mars'ta su bulunamadığı ve Ceres'in boşaltılması gerektiği bilgisini edinmiştir. Bu durum karşısında oldukça üzülen Bay Langning, çocukların Mars'ta kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Ancak çocuklar aileleriyle yeni gezegen aramak için yola çıkmaya gönüllü olmuşlardır. 'Ceres'in Uçuşu' ve 'Mars' adlı öyküler, olası gelecek hakkında yazılmıştır diyebiliriz. Bununla birlikte öyküde iki gezegenle iki hayal dünyası arasındaki farkları görmekteyiz.

10) Derin Dağ Sanatoryumu

Öyküde, Han Zhi başkahramandır. Hem yurt içinde hem de yurt dışında iyi eğitim almış Han Zhi, akademisyen olmuş, evlenmiş ve baba olmuştur. Öykü, içinde bulunduğu durumdan sıkılan Han Zhi'nın Derin Dağ Sanatoryumu'nun bulunduğu bölgeye yürüyüşe gitmesiyle gelişen olayları anlatmaktadır.

11) Kimsesiz Hasta Odası

Qi Na ve Han Yi adlı hemşireler, aileleri tarafından hastaneye bırakılan yoğun bakım hastalarını tedavi etmektedir. Bu hastalara onların duymak istediği sözlerin bulunduğu bir elektrot tedavisi uygulanmaktadır. Günün sonunda hem yalnız hem yorgun olan Qi Na ise bu

tedaviyi kendisinde de uygulamaya karar vermiştir. Diğerlerine kıyasla daha kısa olan bu öyküye bilimkurgudan ziyade psikolojik öykü demek daha doğru olur.

12)Erteleme Hastası

Yurt odasındaki üç arkadaşın diyaloglarından oluşan öykünün başkahramanı A Chou'dur. Tez önerisi yazmayı son güne bırakan A Chou ne kadar çabalasa da kelimeleri toparlayamamaktadır. Yapılması gereken önemli şeyleri ertelemenin yanlış olduğunu vurgulayan ders niteliğinde bir öyküdür.

Değerlendirme

Öykünün orijinal adındaki *Yalnızlığın Derinliği* ifadesi eserin ana teması olan yalnızlığa vurgu yapmaktadır diyebiliriz. Eser, kahramanların nasıl bir yalnızlık yaşadığı ve bu yalnızlıkları ile nasıl yüzleştiği veya yüzleşemediğini gösteren on iki farklı öyküden oluşmuştur. Çin tarihi ve kültürüne ilgisi olan okuyucular için bilimkurgu tadında nitelikli bir eserdir. Ancak içerisindeki öyküler, Batılı bilimkurgu öykülerinden biraz daha farklıdır. Eserde bilimkurgu öğelerinden daha çok kültür, tarih, müzik, fizik ve psikolojik öğeler ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle bilimkurgu okumayı sevenler esere çok yoğun ilgi göstermeyebilirler. Ancak sade ve akıcı bir üslupla yazılan öyküler, Çin kültürünü sevenler için ilgi çekici olacaktır.

Yazar, eserin ön sözünde okuyucularının da fikirlerine önem verdiğini göstermekte ve okuyucularına göre koleksiyondaki epizotların eksik olduğunu belirtmektedir. Ancak yazarın kendisine göre içerik yeterince doludur. Epizottan ziyade soyut ve hayalî şeylere tutkun olduğunu vurgulayan Hao Jingfang, bu hissi somutlaştırırken epizotları ihmal etmesinin kaçınılmaz olduğunu söylemiştir.

Eseri okuduğumuzda bazı öykülerde epizotların olması öyküye hareket getirirken bazı öykülerde epizotların eksikliği öyküyü durağan hâle getirmektedir. Bu da başlarda heyecanla okuduğumuz eserin sonlara doğru heyecanını kaybetmesine neden olmaktadır. Çin kültüründen izler barındıran eser, *Afang Sarayı* öyküsünde geleneksel yaşam ile modern yaşam arasında bağlantı kurmuş; *Katlanır Pekin*, *Telli Çalgılar Korusu*, *Müreffeh Merkez Üssü*, *Evren Tiyatrosu*, *Son Cesur Adam*, *Ceres'in Uçuşu*, *Mars ve Kimsesiz Hasta Odası* öykülerinde de modern yaşam ile olası gelecek arasında bir yolculuk yapmıştır. *Doğum ve Ölüm Âlemi*, *Derin Dağ Sanatoryumu* ve *Erteleme Hastası* adlı öykülerde ise zamansal yolculuktan ziyade kişilerin psikolojisinin ön planda olduğunu görmekteyiz.

Yine eserin ön sözünde yazarın *Katlanır Pekin*'i roman olarak tasarladığı yazmaktadır. *Katlanır Pekin*, eserdeki hem en uzun hem de en sürükleyici öyküdür. *Katlanır Pekin*,

koleksiyondaki bir öykü olmak yerine bağımsız bir roman olsaydı daha çok ses getirebilirdi. Çünkü bu hâliyle bize Lao Dao'ın öyküsü yarım kalmış gibi hissettiriyor. Umarız ki bir gün yazar Lao Dao'ın öyküsünü bize tekrar anlatır.

Sözü geçen eser

Jingfang, Hao (2021), *Katlanır Pekin*, Birinci Basım, Monokl Yayınları, İstanbul.